Ömer F. Oyal

Önceki Çağın Akşamüstü

ROMAN

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Ömer F. Oyal (1959, İstanbul) 1982 yılında Boğaziçi Üniversitesi İşletme Yöneticiliği bölümünü bitirdi. *Yeni Olgu*, *Söz*, *Gelecek*, *Insight Turkey*, *Radikal Kitap*, *Mesele*, *Varlık* ve *Duvar* gibi çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. Halen Orta Asya-Kafkasya Raportörlüğü yapmaktadır. *Magda Döndüğünde* romanıyla 2016 yılı Ankara Üniversitesi Roman Ödülü'nü almıştır.

Kitapları:

Roman

Sürgün Ruhun Rüya Defteri (Literatür, 2006; YKY, 2017), *Gecelerin En Güzeli* (Literatür, 2007; YKY, 2018), *Önceki Çağın Akşamüstü* (Ayrıntı, 2012), *Ferahlık Anına Övgü* (Ayrıntı, 2013), *Magda Döndüğünde* (YKY, 2015), *Zaman Lekeleri* (YKY, 2018), *Gemide Yer Yok* (YKY, 2019).

İnceleme

Keçi / Zanlı, Kurban, Cefakâr (YKY, 2013).

Ömer F. Oyal'ın YKY'deki kitapları:

Keçi / Zanlı, Kurban, Cefakâr (2013)
Magda Döndüğünde (2015)
Sürgün Ruhun Rüya Defteri (2017)
Zaman Lekeleri (2018)
Gecelerin En Güzeli (2018)
Gemide Yer Yok (2019)
Önceki Çağın Akşamüstü (2019)

ÖMER F. OYAL

Önceki Çağın Akşamüstü

Roman

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5389
Edebiyat - 1542

Önceki Çağın Akşamüstü / Ömer F. Oyal

Kitap editörü: **Filiz Özdem**
Düzelti: **Filiz Özkan**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Otosanayi Sitesi Yeşilce Mah. Donanma Sok.
No: 16 Seyrantepe - Kağıthane / İstanbul
Tel: (0212) 281 64 48
Sertifika No: 12168

1. baskı: Ayrıntı Yayınları, 2012
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Haziran 2019
ISBN 978-975-08-4519-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2019
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Önceki Çağın Akşamüstü

Güneş İnerken

Güneş, alacalı bulutların ardına inerken denizi, karşı kıyıdaki kubbeleri ve gemileri bir eski zaman rüyasına indirgiyor. Bir anlığına kırmızı bir mürekkep damlasının şehre aktığını sanıyorum. Çay bahçesi sakin. Güneş gittiğinde havanın aniden serinleyeceğini düşünsem de acele etmiyorum. Bardağın içinde hızla soğuyan çay ışığın kırılmasıyla adını bilemediğim bir renge dönüşüyor. Ağaçların yaprakları henüz yeşil, ama pek fazla bir ömürleri kalmadığının, aniden solup yerlerde sürünmeye başlayacaklarının kendileri de farkında. Hatta bir iki tanesinde ilk belirtiler görülmeye başlamış bile. Ama olsun, sonbahar ve ufuktaki morla karışan kızıllık kırık bir iyimserliğe sürüklüyor insanı. Ufuktaki kuş sürüsünü seçebiliyorum. Nereye gittiklerini ancak birkaç tanesi biliyordur, diğerleri sarsak salınımlarla onları izliyor. Güneye göçüyor olmalılar. Kimileri durmaksızın konuşuyordur. Kuş gevezeliği ve kuş suskunluğu. Çayımdan bir yudum alıyorum. Bu kez acı geliyor, midem yanıyor, bir yaprak giderek sararıyor, hüthüt peşindekilere kulak asmaksızın ileri bakıyor, zaman dönüyor. Ceyda'yı gördüğüm günün diğerlerinden hiç de farklı olmadığını düşünüyorum.

Birinci Bölüm

O akşamüzeri hiçbir şeyden haberim yoktu. Çarpık bir anımsama bu, lakin çarpılmış anımsamalar da gerçektir. Yeni bin yılın çılgınca kutlandığı günlerin birkaç hafta sonrası olmasına rağmen şimdiye kadarki akşamüzerlerinden farksızdı her şey. Binanın kirli camlarından dışarıyı seyrediyor ve yüzyılımızın, bizim yüzyılımızın, bizim çağımızın gerçekten de geçip geçmediğini düşünüyordum. Beklenen büyük bilgisayar kıyameti ucuz atlatılmış ve bu gezegendeki varlığımıza yeni bir çentik atılmıştı. Televizyondan izlediğim kadarıyla dünya havai fişeklerin ışıltısı altında solgunlaşmıştı. İnsanların yeni yüzyıldan iyimser bir beklentileri var mıydı gerçekten? Hiç değilse birkaç haftalığına ümit sahibi olmakta bir sakınca olmadığını düşünmüştüm o an. Yılbaşı gecesini de düşündüm.

Yılbaşı gecesi İzmit'te deprem sonrasında kurulan çadırkent. Soğukta yakılan ateşlerin başında ısınmaya çalışanlar televizyon ekranındaki pek de net olmayan coşkunun ardındaki dünyanın hakikati üzerine sağlam verilere sahiptiler. En azından ben öyle düşünüyordum. Çadırkent koyu bir solgunluğun içine gömülmüş gibiydi, soğukla birlikte yoğunlaşan karanlık, ıslaklıkla kol kolaydı. Umut kelimesi neredeyse ayıp ve uygunsuz kaçıyordu. Kişi ayağının altındaki toprağa bir kez güvenini yitirdi mi gelecek anlamını yitirir. Orada olmamıza rağmen depremzedelerin iç dünyasını anlayabilmek hiç de kolay değildi. En nihayetinde çeşitli yardım kampanyalarının bir halkası olarak yılbaşını orada onlarla geçirmenin bir dayanışma olacağını düşünmüştük. Zaten ben sürekli orada bulunanlardan da değildim, üçüncü kez bölgeye geliyordum ve televizyondan fışkıran zoraki eğlenceyle karşılaştırıldığında burada bir sefalet yaşanıyordu. Hakikat illa ki sefaletin olduğu yerde değildir. Başkalarının felaketlerini paylaşma çabasında hep oturmamış bir şeyler, hep bir iğretilik olduğunu düşünüyordum. Birkaç yıl sonra deprem günlerinden normal bir yaşantıya geçildiğinde ne Hüseyin'in, ne Kasım Efendi'nin ne de Nihat'ın bizi tanıyıp tanımayacakları her zaman olduğu gibi şüpheliydi. Muhtemelen pek

çok kez olduğu gibi unutuluveren garip insanlar olarak kalacaktık. Başkalarıyla birlikte üşümek, başkalarının zamanı geldiğinde sizinle birlikte üşümek isteyeceği anlamına gelmez. Yine de şikâyetçi değildim. Kimse bir tohum tanesinden garanti bekleyemez.

Heinz'ın 1900 yılına girilen geceyi nasıl yaşadığını hayal etmeye çalıştım: Ceviz ağacı kaplamalı kocaman duvar saati on iki kez vurduğunda ilk gençliğine adım atmış birinin yüzündeki sevinci hayal etmek hoş. Salona hâkim ağır duvar saatinin gölgesindeki uzun masanın etrafında toplanmış aile fertleri epeyce ısınmış evin içinde, gözlerini saatin kadranına dikmiş, kapısı aralanan yeni dönemin ardındaki harikaları tahmin etmekle meşguller. Kadınlardan biri piyanonun başında neşeli bir lied çalma çabasında. Heinz ise yeni çağdan çok çamın altında ışıldayarak gizemli sevinçler vaat eden hediye paketleriyle ilgili. Masadaki büyük yaştaki delikanlılar veya genç kızlarsa harikalar devrine adım atmak üzere olduklarını düşünüyorlar. O gece yarısında önlerinde uzanan 20. yüzyıl el değmemiş, ayak basılmamış pürüzsüz bir kar yumuşaklığında vaatkâr. İnsanlığın topluca bir hedefe doğru ilerlediğine dair Kuzey masalı pürüzsüz bir zeminde oldukça iyi kayıyor. Halep'te dokumacılık yapan Hişam, Mekong'un unutulmuş kollarından birinde bir pirinç tarlasında çalışan Mai Te, Volta Gölü'nde ağaçtan oyulma kayığıyla balık avlayan Osoto, sinsi adımlarla yaklaşan yüzyıldan tamamıyla bihaber olmalarına karşın zaman hızla bataklıkları, tarlaları, dokuma tezgâhlarını Heinz'ların sokağıyla bir ve aynı dünyanın acılı bir parçası kılacak.

O an, yani o akşamüzeri camdan dışarı bakarken pürüzsüz kar manzarasından geriye kalanı seyrediyordum. Çamur, kan, hurdalar ve harabeler. Umutsuzca kirlenmiş yeryüzü ta ufka kadar hiçbir ışıltı barındırmaksızın önümde uzanıyordu. Duman ve kükürt kokusunun, amansızca yıpranmışlığın bir takvim yaprağını ardından onarılması ham bir hayalden ibaretti. Yüzyılımızın karanlık bir nehirde kaybolan yıpranmış bir kayık gibi uzaklaştığının farkında değildim o an. Bu da doğal sayılmalı. Zira hepimiz o küçücük kayıkta sıkış tepiş oturmaya çalışarak uykulu ve şaşkın gözlerle birbirimize ve etraftaki anlaşılmadık gelişmelere bakıyorduk. Yine de bazen koca bir yaşam, mesela otuz yıl önce çok uzak bir ülkede ölmüş birinin anısına tüketilebilir.

Evet, pencereden aşağıdaki sokağı seyrediyordum ve arkamdaki salonda bilgisayar başındaki üç dört kişi dergiyi kontrol ediyordu. Ceyda'yla karşılaşacağım böylesine önemli bir güne dair hiçbir işaret yoktu. Sıradan bir akşamüzeriydi o kadar. Dar sokaktaki seyyar pilav-nohut satan adam, karşı dükkândaki pidecinin garsonu, köşedeki korsan CD satan genç, büfenin önünde tostlarını zıkkımlanan hip hopçu olduklarını sandığım iki oğlan, sigara içerek artık özgürlüğe doğru devasa bir adım attığını sanan şu genç kız. Hiçbirisinin tükenen çağdan haberi yok. Buna rağmen arkadan gelen seslere kulaklarımı kapatamıyordum. "Bu başlık olmamış!" "Neden?" "Duruşumuzu tam ifade etmiyor. Başka anlamlara çekilebilir." Sanırım sözü edilen benim attığım başlıklardan birisiydi. Aldırmadım. Halbuki hışımla masanın başında bitip attığım başlığın neden "cuk" diye oturduğunu savunmam gerekirdi. Her ayın bu günlerinde Tokyo'dan Buenos Aires'e, Oslo'dan Dakar'a kadar sayısız büroda ve parti binasında sayısız dergi tamamlanmaya çalışılıyordur. Farklı dillerde ve dinlerde bu kadar çok insanın birbirinden bağımsız ama aynı yöne ilerlemeye çabalayan gayreti nereden bakarsanız bakın romantik. Bir sürü *Iskra*. Sri Lanka'da birilerinin anlaşılmaz harfleriyle bizimkine benzer bir dergi çıkarmaya çabaladığını, Meksiko'da yine bilgisayar başında birisinin diğer dergilerden birindeki yazının ne derece reformist olduğunu tanıtlamaya çalıştığını hayal etmek her şeyi anlamlı kılıyor. Önce dergi bitecek ve ardından il binasındaki toplantıya gidilecek. Eve varıldığında sanırım pestil gibi olunacak, Nazlı eğer hâlâ başka bir toplantıda değilse televizyonun karşısındaki kanepede uyukluyor olacak. Okumaya çalıştığı kitap kanepenin yanında, yerde kötürüm vaziyette inliyor olacak. Arkadaki tartışma giderek sertleşiyordu. "Talepler meselesini hep yanlış anlıyorsunuz!" "Niye çoğul kullandın ki!" "Sizin ekibi kastediyorum!" "Bu bir ekip meselesi değil. Ben böyle düşünüyorum o kadar. Niye her tartışmada bizi blok tavır alıyor gibi görüyorsun ki." "Gerçek durumu bu da ondan!" Tartışmaya katılmaya hiç niyetim yoktu. O an derginin bitip matbaaya yollanmasından başka bir istediğim yoktu. Her şeye rağmen dergi çıkmalı. Alazlanan sözcük ve sloganlar derginin kapağından ve sayfalarından fışkırmalı.

Her şeyin başını hayal etmeye çalışıyorum bir an. Yüzyıl gerçekte nasıl başlamıştı? Belki de bir başı yoktur olanların. Orta

Avrupa'da bir şehri gözlerimin önüne getiriyorum: İzbe bir evin mutfağında toplanmış beş altı kişi hararetle tartışıyor, geçen sayıdaki bir yazının işaret ettiği yönelişi evirip çeviriyorlar. Yemek kokuyor. Pencereler sıkı sıkı kapanmış. Kaçak göçmenlerin oturma belgelerinin sahte olduğu düşünüldüğünde herkes ağır soğan kokusuna ve yoğunlaşmış sigara dumanına katlanmak zorunda. Onlar da 1900 yılının yılbaşında yeni bir çağa girdiklerini düşünmüşler midir? Tartışmaktan yorulan kadın semaverden bir çay dolduruyor ve diğerlerini fazla bağırmamaları için ikaz ediyor. Ama tartışmacıların sesini kısmak kolay değil. Sergey altındaki nemli meyve sandığının üzerinde ikide bir kıpırdanıyor. Ona bu adı münasip görüyorum. Nasıl biri olduğunu şekillendirmeye çalışıyorum. Siyah saçlar, açık ten ve uzun bir surat, o kadar. Alelade bir surat. Sergey mutfaktakileri dinlerken avcundaki fincanda koyulaşan çayın bulanıklığında gerçekten de her şeyin kazanıldığını hissettiği ânı hatırladı. İşçiler kafileler halinde sokakları, caddeleri arşınlayıp tutukevlerine yöneldiklerinde ya da meydandaki nümayiş sırasında kazanıverdiklerini sanmıştı. "Ne yıldı!" diye düşündü. Ne yıldı! Fabrikaların, şehrin izbe mahallelerinin ansızın uyanıverdiği büyük silkiniş yılı ve ardından gelen o sessizlik. Atların ve kılıçların yaban şakırtısı ve ardından sürgünleri taşıyan trenlerin ve arabaların çıkardığı gürültü, hücre kapılarındaki lanet olası menteşelerin sesi. Sergey ilk kez yurtdışında. Her defasında bozulup sonra her nasılsa yeniden çeşitli tesadüflerle kurulan kuryeler ağının küçük bir parçası Sergey. Bir gazetenin ne olduğunu da, kanatlanan sayfaların her zaman için ayakta durabilme gücü verdiğini, her şeyin bitmediğini gösterdiğini de biliyor Sergey. Sergey'in yüzyılı o Ekim günü Kazan Katedrali önünde yürüyüşe geçildiği gün başlamıştı, takvim yapraklarının saçmalıklarıyla değil. Tıpkı son yüzyılın o uçaklar put misali kulelerin içinde eridiği gün başladığı gibi. Görelilikler çağına geçişin böyle bir gözü karalıkla gerçekleşmesini çelişkili bulmuştum halbuki. Kadın oldukça zayıf görünüyor. Ona bir isim takmıyorum. Duman havada daireler ve birbirinden farklı yollar izleyerek hafif aralık pencereden dışarı çıkmaya çabalıyor. Dumanın çıktığı soğuk şehrin üzerinde alışılmadık bir gerginlik var. Gerginlik umuda, rehavet çürümüşlüğe işaret ediyor. Aynı saatlerde Saraybosna'da birkaç Sırp bir suikast planlıyor olabilir. Acemice bir eylem. Ama bazen acemice eylemler de kıvılcım olabilir.

Kahramanlarımız dergilerin ne kadarının ülkelerine ulaşabildiğini tartışmakla meşgul.

Bizim çağımız kâğıtla savaşılan bir çağdı. Kalabalıkların öfkesi, soğuk odaların fısıltısı ve o fısıltılardan türeyen kâğıt parçaları birbirine gizemli yollarla bağlıdır. Kâğıdın ve üzerindeki kesin cümlelerin birer kıvılcım olduğuna dair efsane, çağı boydan boya geçip yeni binyıla ulaştığında oldukça zayıflamıştı. Bizlerse küçücük ateşi avuçlarımızın içinde korumaya çalışarak yeni zamanlara ulaştırmakta inat ediyorduk. Haklılık ve öfke nihayetinde kardeşler.

Büroya, o güne dönüyorum. Nazlı'yı aramam gerekti. Bürodaki bir telefondan sendikanın numarasını çeviriyorum. Ahizenin ucunda yorgun bir ses yankılanıyor.

"Efendim."

"Dergideyim, buradan partiye uğrayacağım. Akşam toplantı var. Sen ne yapacaksın?"

"Akşam sendikada partili sendikalılar toplantısı var. Uzun sürmez."

"Benimki belli olmaz, biliyorsun."

"Peki, görüşürüz."

Telefonu kapatıyorum. Gözlerim yorgunluktan ağrıyor, telefonun karşısındaki parti afişine bakıyorum. Duvarlara yapıştırdığımız onca afişi başkaları görüyor mu? Algıda seçiciliğin sadece bizim türümüzdeki insanlara mahsus olması ihtimali korkunç. Nazlı da gecikir diye düşünüyorum. Her defasında toplantının kısa süreceğini sanması ve daima gecikmesine rağmen iyimserliğini bunca yıldır kaybetmemiş olmasına imreniyordum. Nazlı eve cinleri tepesinde gelecek! Bitmeyen toplantıya ve abuk subuk konuşmalara neden katlandığına lanet ederek gelecek ve seçtiği hayatı yeniden gözden geçirmeye yeltenecek, sonra vazgeçecek. Seçimlerimize dört elle yapışmak zorundayız. Galiba beynimizi sadece yaptığımız seçimlerin meşrulaştırılması için kullanıyoruz. Ama biz görelilikler değil salt kesinlikler dünyasında yaşıyoruz. O akşamüzeri Ceyda'yı tanımamıştım ve o yüzden kesinlikler üzerine bu denli rahat düşünebiliyordum. Nazlı geç bir saatte sendikadan çıkacak, kimselerin olmadığı bir otobüs durağında üşüyerek bekleyecek. Kafasında toplantıdaki cümleleri evirip çevirerek sabırsızlanacak. Otobüs o saatte pek kalabalık olmayacak. Tenhalık aynı zamanda serinlik

de demek olmalı. Bizim durakta indiğinde tedirginlikle etrafına bakarak çamurlu yollardan, garip aralıklardan geçerek bizim sokağa girecek. Eve girdiğinde ev buz gibi olacak. Katalitik sobayı açacak. Ardından televizyonun karşısına geçip uyuklamaya başlayacak veya aklına bir şey takılacak. Kalkıp bir broşür ya da bir kitap karıştırmaya başlayacak. Çay demleyecek ve artık sessizlik dileyecek. Sendika binalarının, dergi bürolarının, parti lokallerinin çayları genellikle fecidir, sigarayla birleşen bu zıkkıma benzeyen çay kişinin midesini amansızca tüketir. Bu yüzden Nazlı toplantılarda pek çay içmez. Muhtemelen sendikadaki başka bir kadına epeyce içerlemiş olacak ve geceden kalmış bulaşıklara bakacak mutfakta. Bulaşık sırasını savsaklamış olmama sinirlenecek. Evin iki haftadır temizlenmemiş olduğunu düşünecek. Sonra boş vererek yeniden yavaş yavaş ısınan salona geçip oturacak, ardından neredeyse istem dışı denilebilecek bir düşünceyle yeni bir broşür tasarlamaya başlayacak.

Sokağa çıktığımda hava kararmıştı. Bastıran karanlık da gündüzden farksız. Ama gündelik mesai bitmiş sayılmaz. Hem partiye gitmeden uğramam gereken bir yer vardı. Bağış kampanyası için davetiye bıraktığım Ferit Amca'ya uğrayacaktım. On davetiye verilmişti. Hepsini satmış ama evden çıkışı her zaman kolay olmadığından ya da o yaştaki birine "paraları partiye getir" demek hoş olmayacağından evine benim gitmem uygundu. Galata Kulesi civarındaki tekinsiz görünüşlü sokağa dalıp harap binalardan birinin kapısını çaldım. Otomatın çat sesinden sonra bağırış çağırış içindeki katlardan dördüncüsüne tırmanmaya başladım. Seksenine merdiven dayamış adamın her Allah'ın günü bu basamakları tırmanıp duruyor olması hiç de kolay olmamalıydı. Amca demek hoş değil. Kendinden böyle söz edilmesinden hoşlanmıyor. Ona Ferit Yoldaş diye hitap etmek gerekiyor. Ferit Yoldaş bambaşka kuşağın bir evladı. İnsan böyleleriyle karşılaştığında ister istemez savruk ve kayıtsız bir yaşam sürdüğünü düşünmeden edemiyor ve aramızda her daim bir iletişim sorunu oluyor. Kapıda beni karşıladığında dimdik duruyor. Hayatının sona ermekte olduğu şu günlerde yaşadıklarından bu kadar emin olabilmesi inanılmaz.

"Hoş geldin yoldaş!"

Başladık diye düşünüyorum. Sürekli yoldaş diye hitap etmesi insanı rahatsız etmiyor değil. Tamam yoldaş olabiliriz ama bunu

şimdi çok uzaklarda kalmış gibi görünen duvar öncesi zamanların edasıyla söylüyor. İçeri buyur ediyor, girmemek olmaz. İlk kez evine gidiyorum. Ayakkabılarımı çıkarmak istemiyorum ama çıkaracağız artık. Çoraplarımdan utanıyorum. Bir topuğu apaçık delik. Sabah umursamazca topuğu delik çorabı ayağıma geçiriverdim ve Ferit Yoldaş çorapta kendini bırakmışlık izi bulabilir. Üstelik sanırım topuğumun ayakkabıya değmesinden dolayı görmezden gelinmeyecek bir siyahlık da var. Boş veriyorum. Ev soğuk, zemin ondan da soğuk. Terlik gibi bir şey verseydi iyi olurdu ama galiba bunu gereksiz görüyor. Bir zamanlar oldukça gösterişli olduğunu tahmin ettiğim dairenin tavanı yüksek ve döküntü ev neredeyse bir buzhaneyi andırıyor. Bu eski Levanten evlerini ısıtmak imkânsız olmalı. Üst kattan çocuk bağrışmaları geliyor. Uzun koridoru geçip içeride ışık yanan bir odaya buyur ediyor beni. Burası sıcak. Hem de oldukça! Ferit Amca bu salonu kullanıyor yalnızca. Şaşkınlıkla bu koskoca salona ve salonu dolduran şeylere bakıyorum. Yaşlı ve yalnız ama takıntıları, hâlâ bir ruhu olan bir adamın evi tam da burası. Gösterdiği koltuğa oturuyorum. Çay getirmek için içeri gittiğinde duvarlara göz gezdiriyorum. Bir tür devrim müzesi denilebilecek duvarlar sisli hikâyelere ve anılara bağlılığın hikâyeleriyle dolu. Bizim kitaplarda gördüğümüz bir sürü insanın kara kalem resimleri, birlikte çekilen fotoğraflar. Tıka basa dolu bir kitaplık. Bir Lenin büstü, duvarda bir Lenin posteri. Yerler ve sehpa gazetelerle ve çeşitli dergilerle dolu. Anıların yoğunluğundan, yaşantıların birikiminden kaynaklanan bir koku var. Biraz sonra çaylar geliyor. Sigara yakmak istiyorum sonra vazgeçiyorum. Sigara içilmediği belli burada. Üstelik de fazladan sigara içmenin devrimcinin bünyesine vereceği zararın da bir tür karşı devrimcilik olduğuna dair bir vaaz da dinleyebilirsiniz. Fermuarlı el çantasından katlanmış, üzerine ataşla bir kâğıt iliştirilmiş bir deste para uzatıyor Ferit Amca. Üzerindeki özenli yazı ve hesaplardan satılan biletlerin ederi ve durum açıkça anlaşılıyor.

"Bana bir kâğıt vereceksin değil mi?"

Şaşkınlıkla bakıyorum.

"Bunlara makbuz kesmeyiz, bunlar zaten bilet."

"Olsun. Aldığına dair bir pusula yaz."

Bu güvensizlik değil, sağlamcılık ve bir tür kurumsallık zihniyeti. Eskilerin bu kayıtçılığı bana o kadar uzak ki insan her defasında

hakarete uğramış gibi oluyor. Küçük bir kâğıda aldığım parayı, tarihi ve ismimi yazıp uzatıyorum. Pusulayı küçük fermuarlı evrak çantasının içindeki bir zarfa koyuyor usulca. Politik bir konuşma yapmamayı umuyorum. Brejnev zamanından kalma bu adamla hemen hiçbir konuda anlaşamayacağımız açık.

Kırklı yılların başında Eskişehir'den İstanbul'a işçi olarak gelen yetim bir muhacir çocuğunun solgun geçmişi karşı durmaya çalışsam da zihnimi ağır ağır kaplıyor. Bir keresinde partide anlattığı anılar bu müzemsi salonun kokusuyla beraber yüzeye çıkıyor. Elbette zihnimdeki manzara çoğunu unuttuğum hatıralardan fazlası, o kuşağın anılarının garip bir toplamı. Haliç kıyısındaki tütün fabrikasının ağır kokusuyla kararmış parmakların nemli ve soğuk havadaki kızgınlığını duyar gibi oluyorum. Evdeki annenin Balkan kasabasındaki ilk gençliğine dair türküler mırıldanarak pencereden dışarı bakışı ve fabrikanın acımasız dünyası arasında gidilip gelinen sokaklar. Avrupa'da sürüp giden savaşın ağırlığının nasıl olabiliyorsa Haliç arkalarındaki mahallelere kadar ulaşmasının yarattığı kasvet. Buralarda kasvetin elle tutulabilmesi için bir dünya savaşına hiç gerek yok. Fabrikada ek mesai ücretleri için çıkardığı iki patırtının ardından işten atıldığı günün anısı öylesine berrak ki. Kar yağıyordu bir kere. Amansızca kar yağıyordu ve sabah fabrika ilişiğinin kesildiği, muhasebeye gitmesi gerektiği söylendiğinde içine düşüverdiği çaresizlik ve pişmanlık duygusu. Sobası yanan bir kahvehanede anasına ne diyeceğini düşünürken kulağında çatırdayan odunların şiddeti. Ardından bir fabrika, sonra bir başkası ve ardından Adem, Fahri ve kendisi. Başka bir kahvehane köşesinde Adem ve Fahri'nin Ferit'i partili yapmaya çalışırken söyledikleri kısa, kaba ama hâlâ kutsal cümlecikler. Ferit Yoldaş'a bakıyorum. O akşam saatlerinde yaşamını böylesine değiştiren bir karara adım attığını tahmin edebiliyor muydu? Gizli, tehlikeli, dışlanmış ama mukaddes bir cemaate girmenin tedirgin edici çekiciliği vardı muhakkak. Kahvede içilebilen tek bardak çayın giderek soğuması ve Kızıl İstanbul'un yeni nüshası.

"Alınmadın inşallah! Siz gençler pek de alıngansınız."

"Yok canım. Sadece ihmalkârız galiba."

"Parti işlerinde ihmalkârlık olmaz. Bir keresinde Hamid Yoldaş'ın bana dediğini hiç unutmam: Partiyle ilgili bir işin olduğunda şahsiyetini sandığa kaldıracaksın!"

Ferit Amca'nın gözlerine bakıyordum. Balkan mavisi gözlerine. Hamid Yoldaş'la ilk kez Sultanahmet Cezaevi'nde tanışmış olmalıydılar, Ferit Yoldaş'a göre zaman bir burjuva yalanıydı ve dünya Hamid Yoldaş'ın gençliği ile kendisinin yaşlılık yılları arasında hep aynı sularda süzülüyordu. Söylentilere göre Sovyetler'in yıkılışı bile Ferit Amca'yı fazla etkilemiş değildi. Ferit Amca Gorbaçev'in ünlü söylevini gazetelerde okuduktan sonra yanındakilere bir şey söylemeden kalkıp evine gitmiş ve evden dört gün boyunca çıkmamış. Beşinci gün ortalığa çıktığında kadim dostu Suat, "Dört gündür neredeydin, merak ettik!" dediğinde cevabı, "Moskova'nın düşmesi bir şey ifade etmez. Sovyet işçileri bu beyaz saldırıya kısa zamanda cevap verecektir!" olmuş.

Ferit Amca'nın evinden çıkıp aceleyle Yüksek Kaldırım'dan yukarı tırmanıyorum. Anılarla yüklü salon yokuşun zorlamasıyla çoktan geride kaldı. Komisyon toplantısı en az üç saat tutacaktır ve toplantının zamanında başlamayacağını biliyorum. Bu da bir gelenek. Yine de diğerlerini azarlayabilmek için zamanında varmak şart. Bu budalaca düşünceyle sırıtıyorum. Zaman Derneği üyesi gibi hissediyorum kendimi. Yakamda zamanın doğru kullanımına dair züppe sayılabilecek bir slogan yazılı rozetle kan ter içinde tırmanıyorum. Yüzüm asık. Ekim sonrasındaki karmaşada böyle bir derneğin kurulabilmesi zaman katliamının her yerde aynı olduğunu gösteriyor. Eh, Ruslarla pek de farklı sayılmayız. Zamanın dışındaki halklar zamanın ya da tarihin içine zorla çekilirken ufak tefek bazı sorunlar çıkıyor. Gülümsüyorum. Toplantılar modern çağ zararlısıdır ve o günlerden bu günlere toplantılarda yitirilen zamanla sanırım kibrit çöpünden bir Çin Seddi inşa edilebilirdi. Diğer katılımcılar toplantının başlangıç saatinden on dakika sonra rahvan hareketlerle binaya gelmeye başlayacak. Yarım saat sonra isteksiz adımlarla toplantı odasına geçilecek, bir on dakika sonra yavaş yavaş başlamak gerektiği söylenecek ama hâlâ eksikler olacak. Gecikenlerin çok önemli başka bir işten gelir gibi bir halleri olur hep. Bir buçuk saat geç gelenler bile garip bir kibirle parlak bir fikir bile öne sürebilir. Toplu olarak bir kararı doğurtmak oldukça fazla zaman alıyor ama hazırlık yapmak da zamanı kısaltmıyor doğrusu. Bir kere mutlaka her komisyonda en az bir tane zaman katili, bir tane kimsenin akıl edemediği şeyleri düşündüğünü sanan

kifayetsiz ukala, bir tane başkalarının konuşmalarından sonra fikir oluşturmaya başlayan uyanık, bir tane uzlaşmaz tip, bir tane de sersem bulunur. Londra'daki birahanenin ikinci katında yapılan ilk Enternasyonal toplantısından bu yana hesaba gelmez saat ve hesaba gelmez cümle boyunca akan zaman. Kimsenin kendilerinden haberdar olmadığı bir avuç sakallı ve tütün kokulu insan bira ve duman eşliğinde hareketin yönelimini tartışıyor ve tabii birbirlerini kolluyorlar. İhanet her zaman için düşmandan somuttur.

Toplantı makul bir sürede bitseydi belki de o gece Ceyda'yla karşılaşmayacaktım ve bunlar yaşanmamış olarak kalacaktı. Tırmanmaya devam ediyorum, yukarıdan çatıların üzerinden martı sesleri geliyordu. Martıları sevmem. Canhıraş çirkin seslerini de. Seslerini nerede duyuyorsanız orada bir çöplük olduğunu kestirmek zor değil. Yokuş bitiyor, nefes nefese caddeye çıkıyorum. Cadde kalabalık. Ceyda'yla caddede karşılaşmıyorum. İnsanlar binbir telaşla bir yerlere yetişme çabasında ve kimsenin devrimin sürüklenen adımlarından haberi yok.

Sonunda toplantı bitti. Partinin merdivenlerinden hızla inip temiz havaya çıktığımda inanılmaz bir ferahlık içindeydim. Soğuk gece yüzüme vurduğunda sersemlediğimi hatırlıyorum. O gece diğerlerinin çağrısına uymayıp dosdoğru eve gitseydim her şey bambaşka olur muydu? Cemil, "Hadi gidip bir yerde oturalım" dediğinde ağzımdan hiçbir itiraz cümlesi çıkmadı. Aynı toplantıdaki aynı kişilerle beraber bu kez de meyhanede konuşmanın ne anlamı olduğu sorulabilir ama toplantı dışında herkes çok farklıdır. Gerçi mesela gerçek Cemil'in toplantıdaki Cemil mi yoksa meyhanede durmaksızın gevezelik eden Cemil mi olduğunu bugüne kadar anlayabilmiş değilim. Meyhane masaları karşındakinin de insan olduğunu anlamaya yarıyor diyebiliriz. Pek çok gerginliğin yumuşatılması böyle küçük sohbetlere bağlı. Buna bir tür iş yemeği olarak da bakılabilir. Toplantıda söylenmeyen her şey burada masaya yatırılır, ince ince analiz edilir. Cemil'in söylediği yere yürürken bir an Nazlı'ya haber verip vermemeyi düşündüysem de saatin o kadar geç sayılmayacağına karar verdim.

İlk kez gittiğim bu meyhane gerçekten garip bir yerdi. Adını çok duymuş olmama, önünden çokça geçmiş olmama rağmen ilk kez

içeri giriyordum. Meteliksizlerin kulis yapabilecekleri meyhaneler elbette onlara yakışır yerler olacaktır. Kapıyı açıp girmemizle birlikte patates kızartmasından yayılan ağır yağ kokusunun ve sigara dumanı bulutunun yüzüme çarptığını gayet iyi hatırlıyorum. Masalar hemen hemen doluydu ve tezgâhın üzerindeki televizyonda bir film oynuyordu. Bira bardakları dolaşıyor, sağımızdaki solumuzdaki masalardan futboldan devrimci siyasete kadar hararetli tartışmalar yükseliyordu. Bu gürültüye rağmen kısık sesle konuşuyorduk. Polis korkusundan değil, çevrede dedikoducu insanların bulunabileceğinden. Ezilenlerin ve güçsüzlerin ezik fısıltısı egemenler için bir komplonun zehrini yeni kulaklara taşıyan tiksindirici bir akışkanlık sadece. Hizmetçilerin fısıltısıyla bizimkilerin arasındaki fark, onların ancak efendilerinin dedikodusunu yapabilmeleri, bizimse efendilerin kuyusunu kazmaya çabalamamızdı. Demokrasinin güzel devrimci geleneklerin mezar kazıcısı olduğunu söylemek zorundayım. Sadece tanıdık masalardan çekiniyorduk ve konuşmalar uzadıkça uzuyordu. Cemil diğerlerinin bu kararı almaya niyetli olmadıklarını ama açıkça da hayır demek istemediklerinden işi yokuşa sürdüklerini söylüyordu. Diğerleri bunun fazla kötü niyetli bir yorum olduğunda diretiyorlardı. Tartışmadan giderek uzaklaşıyordum. Sanırım fısıltının çekiciliğine saplanıvermiştim. Kollwitz'in Komplo'sunu düşünüyorum. İzbe bir mekânda tahta masa ve sıraların bir ucuna sıkışmış dört kişi çiğ ve zayıf bir ışık altında birbirlerine doğru eğilmiş bir şeyler konuşmaktalar. Dört yoksul gergin ve dikkatli suratlarla fısıldaşmakta. Gölge ve çiğ ışık resmi seyredende tatsız bir his bırakırken, konuşanların ortamla hiçbir ilgisi yok. Dikkatler kesik kesik çıkan kısa cümleciklerde. Mahrem kelimeler kararmış ahşap masanın oyuklarında ve isli duvarlarda yitip gidiyor.

Masadakilerden birinin Sergey olduğunu hayal ediyorum ister istemez: Avrupa, marşlar, bayraklar, sevinç nidaları eşliğinde düzgün ve neşeli sıralar halinde uygun adım ölüme yürürken, yıllar boyu solucan ve pıhtı dolu bir yuva olacak siperler kazılırken Sergey eski Novgorod'un ağaçlıklı yollarının, Volga'nın solgun güneş altında nasıl göründüğünü hatırlamaya çalışırken, devrim de kendi yürüyüşünü bu fısıltıların eşliğinde sessiz sedasız sürdürüyordu. Novgorod'un çayırları başka bir zamanda kaldı. Tıpkı Sergey'in zamanla başka birisi olduğu gibi. Memleketten gelen diğer kaçak-

larla birlikte dergilerin ülkeye sokulabileceği yeni bir güzergâh üzerinde konuşuyorlar. Kısık Slav cümleleri salt kendi başlarına bile bir ayaklanma çağrısı. İçlerinden biri ülkeye geri dönecek yarın. Yangın ortasında başka birinin kimliğiyle çarpılmış, dolambaçlı bir yoldan ülkeye geri dönecek. Sergey adamın açık renk ikircikli gözlerine bakıyor uzun uzun. Adamsa oralı bile değil. Hangi kimliklere büründüğünü kendisi bile hatırlamıyor. Sergey adamın ajan olup olamayacağını geçiriyor kafasından. Hızla zihninde açılan bu acıtıcı kuşkuyla beraber duraksıyor. Ardından kuşkunun sonu gelmeyen bir saplantıya dönüşüyor olmasına öfkeleniyor. Diğerleri Sergey'in yarım kalan cümlesinin devamını beklemekte.

"Sence Asuman ne demek istedi? Geçen gün sen de oradaydın."

Meraklı bir rüyadan en heyecanlı yerinde uyandırılıvermiş gibi huysuzlandım.

"Bu konu artık sıktı!"

Boş gözlerle bana baktılar. Üçü de bana baktı. Benimse canım sıkkın. Zorlanarak yerimden doğrulup ayağa kalktım.

"Tuvalete gideceğim. Nerede?"

"Barın yanından aşağı ineceksin."

Gürültülü masaların arasından geçmek kolay olmadı. Bir iki masadaki tanıdıklarla selamlaşarak yoluma devam ettim. Anlamlı anlamlı gülümsediler. Parti içinde bir komplo peşinde olduğumuzu düşünüyorlar mutlaka. Gerçi biz de onların bir şeyler çevirmekte olduklarına eminiz. Kuşku, ihtilalcinin damarlarına durmaksızın dönüp duran bir tür hayat iksiridir. Tıpkı öfke ve hınç gibi. Sırıtan manalı suratları unutmaya çalışarak merdivenlerden inmeye başladım. Merdivenin başında tökezler gibi olduğumu saklamayacağım. Kimsenin görmediğini umarak inmeye devam ettim. İndim, indim. Gerçekte o kadar çok basamak olmadığını şimdi gayet açık biçimde biliyorum ama o an bitmeyecek basamaklarla yerin diplerine ulaşmaya çalışıyormuşum gibi geliyordu. Arada bir olduğum yerde sallanıyordum. Çiğ renkli duvarlar. Duvarlar hiç Sergey'in kuşkuyla durakladığı mekânın duvarlarına benzemiyordu. Nihayet dibe inebildiğimde tuvalet kapısının yanında bir vestiyer bulunmasını garipsedimse de aldırmadım. Sonunda ulaşmıştım. Kapıyı bir kere vurdum. Bu durumda bile nezaketi elden bırakmamış olmam takdir edilmeli. İçeriden bir

ses gelmedi. Sağ elim fermuarımda sol elimle kapının tokmağına asılarak içeri daldığımda hayretle donakaldım. Haklıydım, kim olsa donakalırdı. Çirkin merdiven birbiriyle inanılmaz derecede zıt iki dünyayı birbirine bağlıyordu demek. Gerçeküstü bir film sahnesi gibi gözümün önünde genişleyen manzaranın hakikatine ikna olabilmek oldukça güçtü. Koyu ışıklar altında birbirinden zevksiz oturma gruplarının doldurduğu kırmızı ve aynalı lambaların ışıldattığı pavyon kendi sınıfının ucuzları arasına rahatlıkla girerdi. Yukarının aksine tenhaydı. En fazla dört beş masa doluydu. Barın önünde müşteri bekleyen iki üç kadın kendi arasında laflıyor, detone bir kadın acıklı bir şarkıyı duyurmaya çalışıyor: "Tadım kalmadı sensiz, tadım kalmadı hemen gel, birkaç gün içinde dön ne olur..." Zaten ağır ve zor şarkı kadının ağzında iyice sakilleşiyordu. Masalardaki sarhoş adamlarla kadınlar kaba şakalar yapmakla meşguldü. Bir an öyle kaldığımı hatırlıyorum tüzük değişikliği tartışmalarından buraya geçiş öylesine ani olmuştu. Bir süre öylece baktım. Çişimi bile unutmuştum o an. Torbadaki sidik hayretten donakalmış olmalıydı ki uyarıyı kesmişti. Gerçek gibi değildi bu. Sınıf analizleri veya nispi temsil yöntemi olanca saçmalığıyla sırıtıyordu. "Hoş geldiniz" sesiyle yanımda biten kadını ancak fark edebilmiştim. Durumumun utanç verici olduğunu o an anladım. Kadın da benzer şeyler düşünüyor olmalı ki, sırıtarak bakıyordu. Pavyonlardaki kadınların saçlarının genellikle sarı olmasına karşın bununki kuzguni siyahtı ve omuzlarından dümdüz aşağı iniyordu. Göğüs dekoltesi ve daracık deri pantolonuyla bir tür fantezi kahramanına öykünüyordu sanırım ve muhtemelen buraya kazara inmiş bir şaşkın olduğum çoktan anlaşılmıştı. Bu kadınlar muhtemel müşterilerle diğerlerini anında ayırt edebilmek üzere yeteneklerini geliştirmişlerdi. Tıpkı bizlerin parti binasına kayıt olmaya gelen birinin iki gün sonra hevesi geçip kayıplara karışacak bir heveskâr mı, yoksa sebatlı birisi mi çıkacağını ilk bakışta sezmemize benzer bir yetenek. Kadın hiç yanılacak birisine benzemiyordu. Buna rağmen dalga geçmek istiyordu ki, alaycı bir tonda sözlerine devam etti.

"Sizi şuraya alayım. Eğleneceksiniz."

Zorla kekelediğimi hatırlıyorum.

"Yanlış geldim galiba. Tuvaleti..."

"Fazla inmişsin. İnerken hemen sağa dönecektin."

Bir anda utangaç bir oğlan çocuğuna dönüşüvermiştim. Ceyda'yı ilk görüşüm bu hicap dolu kısa andan ibaretti. O an adını bilmiyordum. Şimdi bile adının gerçekten de Ceyda olup olmadığını bilemiyorum.

Hafifçe sallanarak güçbela belediye otobüsünden inip sokağa yöneldiğimde karanlık bir köşede birilerinin duvara bir şeyler yazdığını fark ettim. Üç kişi yaklaşan adama kuşkuyla bakakaldılar. Birden içim ısındı. Herhangi bir anda dünyanın herhangi bir yerinde tanımadık birilerinin bir şeyler yapıyor olması yürek ısıtıcıydı. Belki duygusallaşmıştım, belki de hafifçe sarhoş olduğumdan duygusaldım. Ortak eylem toplantılarında ya da bir gösterinin düzenlenişinde, kortejlerin sıralanışında gırtlak gırtlağa geldiğiniz insanlarla böyle yerlerde karşılaşmak güzeldi. Ne de olsa aynı yolun yolcularıydık. Duvara yazı yazanlar epey gençti. En büyüğü on dokuz yaşında falan olmalıydı. Mahallemiz şehrin hâlâ düşmeyen nadir bölgelerinden birisiydi. Böyle mahalleler insanı hızla eskilere götürüverir. Kaderin garip bir cilvesi sonucunda, bir zamanlar Cihat'ın el koyup parsellere ayırdığı, bizim kamulaştırılan ytongları taşıyarak yoksulları ev sahibi yaptığımız mahallede oturuyorduk Nazlı'yla. Tabii artık burası epey değişti. Artık ulaşım kolay, her köşede bir internet kafe, tek katlı gecekondulardan eser yok. Her taraf kötü apartmanlarla dolu. Çamurlu sokaklarda gezinen tavuklar da yok ve kimse öldürülen Cihat'ı hatırlamıyor.

"Kolay gelsin!"

Sanırım sesimdeki dostça tınıyı fark etmediler. Ne cevap vereceklerine karar veremeden bakmaya devam ediyorlar. Hareketimizin bir sorunu da budur işte. Kimsenin "kolay gelsin" demeyeceği konusunda sabit fikirli olmak. Fakat sabit fikir dediğimiz şey bir sürü deneyimin kemikleşmesi olamaz mı? Gerçekten de pek kimse "kolay gelsin" dememiştir. Görenler ya korkuyla hemen oradan sıvışmış ya da polise ihbar etmişlerdir veya üzerinize ateş edilmiştir. Hatırladığım kadarıyla bana da kimse "kolay gelsin" dememişti. Çocukları rahatsız etmemek için yavaş adımlarla uzaklaştım. Arkamdan ne yapacaklarını tartışıyor olmalılar. "Polisi arayacak, gidelim." "Saçmalama devam et!" Tabii eski günlerde gayet emindik kendimizden. Gri Ford minibüs bile tedirginlikle dolaşır, sokakların arasına pek girmezdi. Sokaklar gece boyacılarına kalırdı genellikle.

Şimdiyse kimsenin okumadığı, altına birkaç sessiz harften oluşan bir imza atılmış sloganlar tamamen başka bir zamanın inatçı simgeleri gibiydi. Bir simgenin yansıttığı inat ancak başka inatçılara seslenir.

Nazlı'nın gecesi hakkındaki tahminimde tamamen yanılmışım. Ev hiç sakin değildi, Nazlı ve sendikadan iki arkadaşı, önümüzdeki ay gerçekleşecek kongreye dair delegasyon hesapları yapıyorlardı. Çay bardakları ve sigara dumanı. Sigara dumanı bu ülkede sizi gittiğiniz her yerde takip eder. Burada da benzer muhabbetle karşı karşıya kalıvermek sıkıcıydı. Bunu ancak şimdi ayırabiliyorum. Bir adım geri atıvermek dünyanın rengini sonsuza dek değiştirir. Meyhanede aşağıdaki pavyona inmek bir renk değişimi yaratmış değildi, sadece olağan bir gün ufak bir hatayla bir anlığına sekteye uğramıştı o kadar. Evdekiler beni selamladı, ben de onları. Sonra tartışmaya devam ettiler.

"Nur da onlara yakın duruyor. Vecdi de."

"İyi ama bunlar bir anlama gelmez. Şube yönetimi bir kişi dışında silme bizden zaten."

"Ama otuz imza toplayabilmişler yine de!"

"Onların çoğu iş olsun diye atılmıştır."

Nazlı tereddütleri hiçe indirgemek için çırpınıyor. Durmaksızın anlatıyor. Bizim dünyamız, herkesin döne döne ikna edilmesi gereken bir dünyadır. Kişinin kendini ikna etmesi ve ardından yanındakileri. Herkesin birbirini eğittiği toplu bir yorgunluk. Duraksandığında pembe bir uykuya dalar gibi yavaşça teslim olunur. İkna soluksuz bir çaba olmalıdır ve o yüzden yıpratıcıdır barışık olmamak. Nazlı diğerlerinin argümanlarını kabul etmemekte öylesine direniyor ki bir an onu tanımadığımı düşünüyorum. Liseyi züppe bir kolejde bitirip ardından İngilizce eğitim veren bir üniversiteden mezun olan bu kadın nasıl böylesine bir sendika canavarına dönüşmüştü? Nazlı'yı dinlerken bunları düşünüyordum. Uluslararası bir şirkette, yüksek plazalardan birinin üst katlarından birinde çalışacağına sendikada uzman yardımcısı olması yabana atılabilir mi? Peki böyle bir kararın kuşkusu insanı izlemez mi, izledikçe onu hırçın ve katı yapmaz mı? Dramatik tercihlerin insanları diğerleri gibi yumuşak olamaz. Tercihlere derin bir hınçla sarılınmalıdır. Yol ayrımında karar verebilmenin de bir bedeli var ve duygusallaşmak elinizi zayıflatır. Nazlı aileden öğrendiği İstanbul Türkçesini bile

dilinden silmeye çabalamıştı yıllarca. Herkes gibi olabilmek başka türde bir eğitimdir. Onca çaba sonrasında diline bir Orta Anadolu aksanı gelip oturmuştu. Kolejli kadın bu yeni kadına teslim olalı epey olmuştu sanırım. Yine de bazen sinirlendiği anlardaki tepkilerinden yetiştiği ortama dair işaretler hemen açığa çıkıyordu. Tiz bir sesle biten cümlelerin sonu onu ele verirdi. Bir de dağınıklığı. Halkımızın kadınları temizlik düşkünü ve titizken kolej çocuklarının pasaklılığı hemen sınıfsal kökeni açığa çıkarıverir.

"Bürokrat numaraları bunlar! Sanki biz tüzük bilmiyoruz!"

Çoktan tüylenip yıpranmış kazağın eteğini çekiştiren kalın ve asabi parmaklar arada bir katalitik sobaya gayrı ihtiyari biçimde uzanarak ısınma çabasındaydı. Sendika da, ev de soğuktu. Parmaklar üşüyordu ama sahiplerinin buna pek aldırdığı yoktu. Zaten kaloriferli bir eve taşınma gibi bir lüksten sonsuza dek uzaktık. Kışın çabucak geçmesini dilemekten başka yapılabilecek bir şey yoktu. Nazlı kendine bir çay koydu. Diğerleri söz bombardımanı altında yorulmuş ama sanırım ikna olmuşlardı. Bense artık siyasete dair tek bir sözcüğe dahi dayanacak durumda değildim, üstelik diğer odalar daha da soğuktu. Yanlışlıkla pavyona inişim ve o kadının benimle eğlenmesi günün en renkli anlarıydı. İkna ve çabalama dünyasının uzağında olmayı düşledim bir an. Ya da Nazlı'yla başka şeyler konuşmak. Ama Nazlı yaklaşan kongreden başka bir şey konuşacak gibi görünmüyordu. Bana baktığını fark ettim. Belki dalgın bir ifadeyle tavırlarını seyredişime sinirlenmişti. Ama aldırmadım. O an Nazlı'nın o Orta Avrupa kentinde, o izbe mutfaktaki isim koymadığım kadına ne kadar benzediğini fark ediverdim. Nazlı'yla o neredeyse aynı kadındılar. Parlak ve rahat bir hayat sürebilecekken bir tercih yaparak kendilerini feda edenler her yerde birbirine benzer. Aşağılanan rahatlığın gölgesi, sıradanlığın uyuşturucu cazibesi tozpembe bir gölge gibi kovalar insanı ve imanlı kişi içindeki çırpınışa sımsıkı sarılmak zorundadır. Artık hayatınız olan şeyden vazgeçemezsiniz. Nazlı vazgeçmek bir yana her geçen gün yaptığı tercihin içine gömülüyordu. Dışarıda müteredditbir kar serpiştiriyor, memleketteki çeşitli evlerin bodrumlarından ha bire üzerlerine beton dökülmüş cesetler çıkarılıyor, vahşet her patlayan Hizbullah eviyle birlikte arsızca ortalığa saçılıyor, martılar kuytularda havanın durulmasını bekliyor ve ben oturduğum yerde yanımdaki konuşmalara rağmen uyukluyordum.

İkinci Bölüm

Pazarlıktaki o nazik an aşılmaktaydı. Bunu hissedebilirsiniz. Karşıdaki polis yığını kıpırdanmaya, arkadaki kalabalık huysuzlanmaya başlamıştı ve sevgililer günü yaklaşıyordu. Amirlerin asabi ve asık suratlarını izlerken gözüm yandaki mağazanın vitrinine takılmıştı. Kırmızı kalp şeklinde kocaman bir yastık vitrinin neredeyse yarısını kaplıyor, tarif olunmaz bir aşk feryadı camekânı aşarak caddeyi istila ediyordu. Bir an sevgililer günü işaretlerine dalıverdiğimi hatırlıyorum. Sokakta işportacıların bile artık kârlı bir ticaret olarak görmeye başladığı kalpten balonlar, jelatinli güller, bir sürü ıvır zıvır caddeleri ve meydanları kuşatmıştı, her yer ama her yer aşk kusuyordu. Aşk beklentisi toplu bir zorbalık haline dönüşüvermişti. Neyse ki Nazlı'nın böyle şeylerle pek ilgisi yoktu. Ya da ilgilenmez görünüyordu. Mağazaya bakarken öğürecek gibi oldum bir an. İçinde bulunduğumuz durumda böyle bir hassasiyet komik kaçıyordu ama kendimi tutamıyordum işte. Karşı taraftan gelen hışırtıyla kendime geldiğimde polisler kasklarını giymeye, kalkanlarının tutacaklarını düzeltmeye, postallarının bağlarını sıkılaştırmaya başlamışlardı. Sanırım ne pahasına olursa olsun müdahale kaçınılmazdı. Pazarlık yapan amirlerin yüz ifadeleri bıkkınlaşırken geride bekleyen kalabalıktan yükselen öfkeli ıslık sesleri de giderek çoğalmaya başlamıştı. Gerilim yükseliyordu ama bizler çoktan gerilim arsızı sayılırdık. Devrim gerilim altında atılan küçük adımlarla ilerler. Cemil'in sesi tiz çıkmaya başlamış, yanındaki Asuman, Tufan'ı sakinleştirmeye çalışırken kalabalık haykırmaya, polisler kıpırdanmaya başlamıştı. Pazarlığın sonuçsuz kaldığı o an belliydi. Gerçekten de iki bin kişiyi dağıtmaya cüret edebilecekler miydi? Arkadan gelen ıslıklar keskinleşiyor, karşı köşedeki polis panzeri motorunu çalıştırıyor. Giderek yükselen tiz çığlık sonunda her tür uzlaşmayı imkânsız kılıyor. Baş komiser ve yardımcısı birkaç adım geri atıyor. Cemil ile baş komiser bu günlük son kez göz göze geldiler ama baş komiser artık kimseyi dinlemeye gönül indirmeyecek. Megafonda bağırıyor: "Son kez uyarıyorum! Derhal

dağılmazsanız müdahale edeceğiz!" Islık sesleri artıyor. "Yılgınlık yok, direniş var!" Karşıdaki polis kalabalığı, bulunduğu yerden koparak bir kask ve şakırtı seli gibi üzerimize doğru akıyor. Asfaltın üzerinde postal sesleri yankılanıyor. Öndekiler önce direnme umuduyla duraklıyor. Panik olmamalı. Fakat cop darbelerinin ardından onlar da çözülüyor, ardından arkadakiler de. Kovalamaca başlıyor. Gözaltına almaya niyetleri yok polislerin. Dertleri dağıtmak, ama acı verici biçimde dağıtmak. Bağırışlar ve çığlıklar caddeyi kaplıyor. Birileri ara sokaklardan taş atmaya başlıyor. İlk copu yediğimde kaçmamıştım ve en fecisi bir an önce rahatlamak isteyen polislerin arasında kalmaktı. Bu geridekiler için iyi olsa da öndekiler için parlak bir durum sayılmaz. Polisler genellikle on on beş kez copladıklarında sakinleşirler. Bir saattir ayakta beklemelerinin hıncını almışlardır ne de olsa. Her neyse, ilk copu sol koluma yediğimde önce acımadı ve hızla kaçmaya ikna oldum. Sırtıma inen ikinci bir cop biraz ağırdı. Artık delice koşmaya başlamıştım ki, sanırım polislerden birinin çelmesiyle devriliverdim. Bu en kötüsü işte. Koşan polisler geçerken bir tekme atmayı ya da bir tane indirmeyi ihmal etmiyorlardı. Ama o an bir şey hissetmiyordum. Diğerlerinin bağırışlarını ya da çığlıklarını da duymuyordum, polislerin küfürlerini de. Cadde tam bir savaş meydanına dönmüş olmalıydı. Galiba polisler etrafımdan çekilip ilerlemişlerdi. Gözaltına almaya niyetleri olmadığını anladığınızda en iyisi dayağı yediğiniz yerde kalmak. İyice dayak yediğinize ikna olurlarsa yeni bir cop yemeyebilirsiniz. Sonunda kendimi güçbela bir dükkânın içine atabildiğimde yere yığılıverdim. İşte o an gerçek ağrının başladığı andı. Dükkân sahipleri ve müşteriler olanları dehşetle izliyorlardı, tabii ki benim halimi de. Yüzlerindeki ifade umurumda bile değildi. Fakat neden sonra, vitrinine kocaman bir kırmızı kalp koyan mağazanın tam içinde olduğumu fark ettim. Kalpler ve her türden cicili bicili ıvır zıvır üzerime doğru akıyordu. Biraz önceki şiddetin ardından şimdi de bu bonbon dünyasıyla sarhoş gibiydim. İki tezgâhtar kız ve üç müşteri olan bitene inanmak istemezcesine bana bakıyorlardı. Bambaşka ve çirkin bir dünya arsızca içeriye dalıvermişti ve ben de eninde sonunda o çirkin dünyanın temsilcisiydim. Panzerlerin sinir bozucu sesi dışarıda yankılanırken kadınlar önlerinde sırtını camekâna dayayarak oturmuş adamın görünüşünü kozmetik açıdan değerlendirmeye çalışıyor olmalıydılar.

Onlar bana, ben onlara bakarken, gözümün önünden Temmuz Günleri vaveylası solgun ve uzak bir hatıra gibi akıyordu. Sergey'e bakıyordum: Silah sesleri ve dört bir yana koşturan kalabalıklar. Yere yığılıp kalmış işçilerin iniltisi. Sergey sindiği duvarın ardından caddede neler olduğunu, ateşin ne yandan geldiğini anlamaya çalışıyor. Nedense üzerindeki pörsümüş ceketin koluna takıldı gözleri. Yadırgadı. Üzerindeki eski püskü ceket kimliğindeki tek süreklilik. Fakültenin puslu koridorlarından Ulysk hapishanesine, oradan çeşitli sürgün kasabalarına, oradan Orta Avrupa'nın bitkin sokaklarına kadar her yerde peşinden gelen ceket artık sırtında değil! Omuz silkti. Son kaldığı evin hanımının paspal yeğenini azarlayan titiz bir halanın hâkimane sesiyle, "Bu artık giyilecek olmaktan çıkmış" dediğini işitir gibi oldu. Şimdi üzerindeki az kullanılmış ama düzgün kesimli görünen siyah ceket bir yoldaşın eskisi yani. Ceketin yenini kokladı. Tertemiz kumaş başkası gibi kokuyor. Bu akşam onlarda kalmayacağına sevindi. Her gece başka bir yerde uyumanın özgürleştirici bir şey olup olmadığını düşünmeye koyuldu. Bu romantik düşünceler karşı evin çatısından açılan ateşle kesildi. İleride inleyen bir yaralı, ötede yaralanmış bir at. Tabancasını doğrultup karşı çatıya öylesine bir el ateş etti. Karşıdan bir cevap yok. Sağa sola koşturanlar karmaşayı artırmaktan başka bir şeye yaramıyor. Yerdeki terk edilmiş pankartı okumaya çalıştı. "Kahrolsun on kapitalist bakan!" Birisinin, "Kalk gidelim buradan" diye seslendiğini duydu. Ama kalkmadı, gözleri hâlâ çatıdaki herifi arıyor. "Yürü, Kazak birliği geliyor!" "Yine bu lanet Kazaklar!" Terliyor şimdi. Dudakları birbirine sımsıkı yapışmış terliyor. "Karşı çatıdaki herif hâlâ orada mı... İşçiler kendi başlarına eylem yapmaya kalkarlarsa sonu budur!" İleriden silah sesleri geliyor. Kazaklar da sağa sola öylesine ateş ederek yaklaşıyor olmalı. Sergey kıpırdayamıyor. Çatıdakinin kim olduğuna dair saplantıyla kıpırdayamıyor. Onu çekiştirip duran tek kollu harp malulü en sonunda pes ederek uzaklaştı. Çatıdaki herif inatla ateş etmiyor.

"Kolonya ister misiniz?"

Kolonya! Önce sesin nereden geldiğini anlamadım. Soruyu soran bir Kazak askeri ya da kolunu Alman cephesinde bırakmış bir harp malulü değil hoşça bir genç kadındı. Kadının endişeli ve titrek suratına boş boş baktım önce ama cevap vermeyi de başardım.

"Hayır, sağ olun."

Bu arada mağazanın önünden geçen bir polis beni gördü. Bir an durdu. Bana ve kadınlara baktı. Görünüşümden dersimi aldığım iyice belli oluyormuş ki, çekip gitti. O an sanırım hâlâ bir kolonyanın iyi gelip gelmeyeceğini düşünüyordum. Bu yaşta bir adamın hangi amaçla sokakta bağırıp çağırdığı ve dayak yediği bu kadınlar için tam anlamıyla bilinmezlik olmalı. Yüzüme darbe almamış olmak da başlı başına bir kazanç sayılmalıydı. Kafama da bir darbe almamıştım. Hafif bir çarpma o kadar. Fakat sırtım, kollarım ve sol bacağım ölesiye ağrıyordu. Kadınların tedirgin bakışları altında tutku kırmızısına kesmiş mağazadan çıktığımda manzara gerçekten de Sergey'in yaşadıklarını aratmayacak derbederlikteydi. Yerlerde yırtılıp dağılmış pankartlar, taşlar, döviz kalıntıları, çantalar, tek tük ayakkabılar, sağda solda inleyen bir iki kişi. Uzakta siren sesi devam ediyorsa da hiddeti azalmış gibi geldi nedense. Polis otobüsleri boş olarak yukarı doğru geçiyor. Sanırım on beş tane vardılar. "Demek eylemimizi fazlasıyla ciddiye almışlar" diye düşündüm. Bu da gönendiriciydi muhakkak. Dikkate alınmayan bir ihtilalin zavallılığı, dehşetengiz sloganları üzgün bir sayıklamadan farksız kılıyordu ve o yüzden şiddet görmekte eski günlerin kekremsi tadı vardı hep. Bedel ödeyip durmanın dinî bir görkemi vardır. Cep telefonu çalmaya başladı. Tufan.

"Neredesin?"

"İyiyim. Biraz dayak yedim ama ciddi bir durum yok, sen?"

"Biz parti binasındayız. Sen de gel. Hemen!"

Parti binasına ulaştığımda polisler çevrede vaziyet almışlardı ama giren çıkana karışmıyorlardı. Bizimkiler binanın ana kapısını kapatmış arkada bekliyorlar. Kuşatılmış kale kapısından içeri girdiğimde ricat etmiş bir ordunun acınası manzarasıyla karşılaşıverdim. Geri çekilme hiç de düzenli olmamıştı. Partinin bulunduğu kata çıkan merdivenlere oturmuş bir sürü insan kıpkırmızı ve endişeli bir suratla birbirlerine olanları anlatıyor. Bir iki şişmiş surat, ağlayan bir genç kadın. Birinin elindeki döviz hâlâ duruyor. Bu enkazın yanından tırmanırken kendi durumum üzerine pek düşünemiyordum oysa her yanım ağrıyordu. Nihayet bizim kata çıkabildim. Burası aşağıdan tuhaf bir durumdaydı. Herkes telefon ediyor, birbirine bağırıyor, bazıları yerlere oturmuş olanları düşünüyor. En acısı kuşkusuz ilk kez polisten dayak yiyenlerin durumu. Böylece sınıf

mücadelesinin oyun olmadığı çarpıcı biçimde gözler önüne serilmiş oluyordu. Çokları ilk dayaktan sonra kaybolur, devam edenlerse artık daimi olarak dünyamıza aittir.

"Polis dernek binalarını basıyormuş. Bir sürü gözaltı varmış."

"...'ye de gitmişler. Ama dışarıdalarmış. İçeri girmemişler."

"Kerimler bir handa sıkışmışlar. Çıkamıyorlarmış."

"Saimlerden haber yok. Cebi açılmıyor."

Buna rağmen genellikle sakin bir durum vardı diyebiliriz.

"Hah geldin mi? Ne oldu?"

"Hiç!"

"Ahmetleri gördün mü?"

"Hayır. Bizden çok gözaltı var mı?"

"Pek yok galiba. Bize gelen bir haber yok. Bir basın açıklaması yazsana."

Bilgisayarın başına oturduğumda ağrılar arttı. Sağ kolumu neredeyse oynatamadığımı fark ettim. "Sanki basının umurundaydı!" diye söylendim. Umurunda olsa da olmasa da bu da bir zorunluluk işte. Bir ses çıkarmak zorundasın. Kolumdaki ağrıya rağmen yazmaya başladım.

"Akşam Mali Komisyon toplantısı var biliyorsun."

"Bu arbedede toplantı mı yapacağız!"

Makbuzlar toplanacak, gelir elde edip hesapları denkleştirmek için ne cambazlıklar yapılabileceği tartışılacak, kimlerden bağış bulunabileceği sorgulanacak. Toplantıların en az romantik olanı! Gözlerimin önünde buğulu bir manastır ikonundan fırlamışçasına Ceyda'nın hayali beliriverdi. Mütebessim bir sıcaklık. Ilık esintinin geçişi oldukça yavaştı. Ümitsizce tutmaya, zihnimde tutsak etmeye çalışıyordum ama serap biraz sonra kaybolup gidecekti. Biliyordum. Alaycı tebessümüyle karşı duvarın önünde dikiliyor, bir bana, bir de çevrede koşturanlara bakıyor gibiydi. Döktürdüğüm cümle o an donakalmıştı. Odaya ikide bir birileri girip çıkıyor, telefonlar çalıyor, koridorda üç kişi tartışıyor. İçimi saran yumuşaklığı korumaya çalışmak boşuna. Bir anlık öylesine bir istek o kadar. O loş ışıldakların içindeki utanma ânında yavaşça boy atan, toprağın içinde bir yer bulup tutunarak usulca sürgün vermeye başlayan tohum.

"Hemen gönderme! Bir gözaltı listesi gelecek. Baroya gönderilen liste. Beraber gönderirsin."

Böylece barodaki birkaç avukata da ekmek çıkacak sayemizde. Bu kez Nazlı arıyor.

"Nasılsın? Sana bir şey oldu mu?"

"Yok bir şey. Sizde durum ne?"

"İyi. Ama burası da karışık."

"Tamam, iyiyim. Akşama görüşürüz. Burada çok iş var."

Buharlaşıp giden ılıklığın ardından gerçeklik vahşi biçimde üzerime abandı. Yazdığım basın açıklaması, akşamki umutsuz mali komisyon toplantısı ve yediğim dayak.

İntikam hayalinin kurulması, geçmiş zaferlerin anılması bir nebze de olsa geçmişi bugüne çağırır. Böylece az önce yenilen dayak önemsizleşir. Hakikat, mazideki zaferlerin coşkusundan ibarettir: Yeni çağın bayramı yamru yumru ayakkabıların altında ilerlerken uğultu Kışlık Saray'a doğru akıyor. Durmaksızın yağmur yağıyor. Peter-Paul Kalesi tarafında birkaç ışıldak huzmesi geziniyor. Buna şenlik denilemez, sadece tedirgin bir uğultu o kadar. Yağmur neşesiz. Her yanda biriken suların oluşturduğu küçük ve serin gölcüklere yansıyan pek bir şey yok. Diğerleriyle birlikte köprünün üzerinde ilerliyorum. Saraya girilmiş! Fısıltılar böyle diyor. Nihayet saraya girilmiş. Ne bir cayırtı, ne sevinç çığlığı. Taş köprü zangırdıyor. Herkes gibi ben de önceleri ancak ürkek bir ilgiyle seyrettiğim süslü duvarların ardının, sarayın nasıl bir yer olduğunu merak ediyorum. Dönüp şehrin siluetine bakıyorum. Katedrallerin semirmiş ve süslü kuleleri eğilmiş, sokağı dinlemekte. Saraya yaklaştıkça heyecan artıyor. Alana geldiğimde nara atmaya başlıyorum. Sevinç, zafer sevinci bilinçsizce patlarken Aleksandr Sütunu tepesindeki haç tutan melek korkulu bakışlarla yeni zamanı seyrediyor. Oymalı sütunların, kaymak mermerlerin, kadife halıların, altın kakmalı aynaların önünden geçiyorum. Aynada kendime bakıyorum. Aynanın oymalı varaklı çerçevesinde tombul melekler lir çalıyor. İki buçuk metre yüksekliğindeki devasa aynanın üzerindeki çift başlı kartala bakıyorum. Sonra aynada yansıyan zavallı ve ıslak halime. Elimdeki tüfeğin kopmak üzere olan sefil kayışına, kolumdaki pazıbendin yer bezi de olabilecek ucuz kumaşına, çamur içindeki ayakkabımın kadife halı üzerindeki ıslaklığına bakıyorum. Ayna, üzerinde yansıyan ayak takımını küçümsercesine ışıldıyor. Düşünmeksizin dipçiği kaldırıp hınçla aynaya indiriyorum. İlk vuruşta çatlıyor ama dağılmıyor. Yeniden vuruyorum, bir daha ve bir daha.

Devasa ayna koca bir şangırtıyla dağılıyor. Parçalar un ufak oluncaya kadar vurmaya devam ediyorum. Silah sesleri şangırtıya karışıyor. Herkes çılgınca bir şeyler kırıyor: Avizeler, vazolar, aynalar, büfeler, koltuklar, saatler, şamdanlar, tabaklar. Herkes devrimi kutluyor. Cepheden dönen askerler, denizciler, işçiler, kenar mahallelerin kirlileri, herkes her şeyi parçalamaya çalışıyor. Gözlerim Sergey'i arıyor. Üniformalı birisi ellerini kaldırıp bana bakıyor.

Ben faksla gönderdiğim basın açıklamasının ardından bakakalıyorum. Makineye doğru kayan gözaltındakiler listesindeki isimler tek tek kayboluyor.

Birkaç gün sonra gözaltına alınanlar salıverilmiş, hayat her zamanki haline dönmüştü. Sayısız arbede üst üste çakıştığında tek tek hiçbirinin anlamı kalmıyor, geçmişe doğru kayıp giden her patırtı büyük yürüyüşün önemsiz bir parçası olarak kişiliksizleşiyor. Kayıtsızlık, duygusuzluk değildir. Hatta yüksek bir duygu aşkınlaşmasıdır.

Yine bir toplantıdan çıkmıştım. Günlerden pazar olmalıydı. Polis şiddeti aradan çekildikten sonra olağan gündeme, yani parti için kapışmaya dönülmüştü. Sınıf mücadelesi bir türlü izin vermiyordu ki, şu parti içi hesaplaşmaları rahat rahat halledelim. Üç beş günlük yoldaşlık ve dayanışma bitmiş, yerini hızla iç çekişmelere bırakmıştı. Toplantının ardından binadan derhal uzaklaşmak istiyordum. Pazar günleri parti binası sevimsizdi.

"Nereye!"

Tufan'ın zaman içinde memurlaşan tavrına giderek içerliyordum. Binada kalmamı gerektirecek yeni bir iş çıkması ihtimali canımı iyice sıkmıştı. Biraz yürümek istiyordum. Yine de mutedil bir cevap verdim.

"Çıkıyorum artık."

"Maç seyredeceğiz, sen de gelsene."

Derbi maçı olduğunu ancak o zaman hatırladım. Fena fikir sayılmazdı. İki saatliğine de olsa bunların dışına çıkabilmek, başka tür bir fanatiklik içinde kaybolarak gündemden uzaklaşmak istedim. Ülke maça kilitlendiği için başka pek çok şey gibi devrim de iki saatliğine askıya alınabilirdi. Hiç değilse zihnimde bir ferahlık olur, belki de son haftaların gerginliği bir galibiyetle biraz olsun telafi

edilebilirdi. Yine Ceyda'yı gördüğüm o döküntü meyhanede masa ayarlamışlardı. Heyecanlandığımı hatırlıyorum. Umut kırpıntısı gibi bir şeydi. Geçen gün bilgisayar başında kapıldığım ılıklığın yeniden yaşanabileceğine dair bir umut. Oysa akşamın erken saatlerinde pavyonda herhangi bir hareketlilik olmayacağını tahmin etmek hiç de zor değil. O kadınların mesaisinin ancak gece başlayacağını düşünüyordum. Gidecektim. Ceyda'yı görmek mümkün olmasa da oraya gitmek istiyordum. Ceyda'yı gözlerimin önüne getirmeye çalıştım. Ama şimdiden yüzü başka yüzlerle karışmaya başlayan puslu bir imgeye dönüşmüştü. Pek çok kadının bileşimi gibi hayaldi. Bunun nasıl bir terkip olduğunu düşünmüyor, sadece imgelemde kurulan yüze sığınmayı arzuluyordum.

Nazlı'yı arayıp maç sonrasında geleceğimi haber verdim. Telefondaki ses kaygılıydı. Kitlelerin afyonuna benim de teslim olduğuma ilişkin bir kaygı. Nazlı'nın gözlerini düşündüm, gözlerinden geçen siyah bulutun tüylenmiş solgun kazağına vuran gölgesini. O an afyonun ne derece kuşatıcı olabileceğini düşünüyordu. Telefonun öbür ucunda kaşlarının hafifçe kalkmış olduğunu hayal ettim. Sesi bu tonda çıktığında kaşları kalkar, alnındaki çizgi belirginleşerek onu birkaç yıl yaşlanmış, umudu kırık bir öğretmene dönüştürürdü. Telefonu kapatıp hızla paltomu giydim. Binada durmak istemiyordum. Biraz gezinip tam maç saatinde meyhanede olmaya karar verdim. Hava almalıydım. Tufan'ı ve diğerlerini bir iki saat görmemek iyi gelecekti. Tam kapıyı açıp çıkacaktım ki yine bir soruyla engellendim.

"Çıkıyor musun?"

Dönüp baktım. Vedat Abi. Dudağının kenarındaki filtresiz sigarayla ak düşmüş pos bıyığını sarartmaya devam ederek ayakta dikiliyordu. Doğrusu, Nuh nebiden kalma bu filtresiz sigaraları nereden bulduğunu merak etmiyor da değildim. İyice şişmiş göz kapaklarına, dökülüp beyazlamış saçlarına rağmen yine de dinç göründüğünü düşündüm. Koca göbeğiyle her zamanki gibi heybetli bir hali vardı.

"Evet."

"Ne tarafa?"

Vedat Abi'nin soruları da uyarıları da dobra ve buyurgandı. Küfür bile etse bir şey denilemezdi. Toplantılarda bile küfür edebilen bu adama yaşından ve bunca yıldır çektiği çileye ve inadına

saygıdan kimse bir şey diyemezdi. Böyleleri yaşadıklarıyla tüzüğün bile üzerine çıkmayı başarırlar. Kırık dökük bir sesle mırıldandım.

"Yukarı doğru gideceğim."

Maç seyretmeye gideceğimi söylemek eski kuşaktan birisince hoş karşılanmayabilirdi.

"Bekle, beraber yürürüz."

Tatsızlık. Hissettiğim sadece tatsızlıktı. Onunla yürümek istemiyordum. Kimseyle yürümek ve parti üzerine konuşmak istemiyordum. Yine de yapılacak bir şey yoktu işte. Ağır ağır paltosunu giyişini izledim. Sonra merdivenlerden beraberce inmeye başladık. Yaşından dolayı oldukça yavaş yürüyordu. Aramızdaki birkaç kuşak fark sıradan bir sohbeti sürdürmeyi güçleştiriyordu. Önümde uzanan, sessizlikle kesilip duran tatsız ve yavaş yürüyüşü hayal ettiğimde sıkıntım arttı. Caddeye inene kadar bir şey söylemedi. Hava yine soğuktu. Pazar günlerinin can sıkıcı akşamüstlerinden biri. Hava kararıyor cadde giderek tenhalaşıyordu.

"Eeee?"

Bu "Eeee"ye ne cevap verilebilir? Ne ima etmeye çalışıyordu? Fazla bekleyemedi.

"Armut gibi susma! Program değişikliğinde ısrarlı mısınız onu soruyorum!"

"Ha! Onu mu? Evet."

"Ne olacak program değişince. Kalaslar erik rakısı mı olacak!"

"Ama bazı çizgileri net çizmek gerekmiyor mu? Bu belirsizlik durmadan tartışma yaratıyor."

"Aman tartışın!"

"Biz de gereksiz tartışmalara boğulmak istemiyoruz. Ama herkes nerede durduğunu bilmeli."

Cevap vermedi. Onun yerine hafifçe homurdandı. Tartışmanın faydasız olduğunu düşündü belli ki. Sessizlik yoğunlaştı. Rahatsızlığın arttığını hissediyordum. Üstelik ancak birkaç metre yol almıştık. En iyisi konuyu değiştirmekti ama galiba yanlış bir yöndeydim.

"Geçen gün Ferit Amca'ya gittim. Hâlâ zımba gibi. Bu eskiler insanı etkiliyor."

"Nesi etkiliyor! Ferit odundu, hep odun kalacak!"

Suskunluğu bozmak uğruna baltayı taşa vurmuş olmalıydım. Tabii ki Vedat Abi ile Ferit Amca da kavgalılardı. Vedat Abi'nin kıpkırmızı ama kırışmış ensesine, ensesine dökülen birkaç tel saça

baktım. Kişinin yaşadıkları ensesindeki çizgilerde de yoğunlaşabilir mi? Çoktandır kavgalı olduklarını bilmiyor değildim ama düşüncesizlik etmiştim işte. Kavgalarının artık sönümlendiğini düşünerek hata yapmıştım. Vedat Abi'nin dillere destan dobralığı zaman içinde bir sürü sendikal kavganın, cezaevinin, tonlarca filtresiz sigaranın ve rakının içinde dinlenerek kendine özgü bir tat kazanmıştı. Aynı lisanda konuşmuyorduk. Sendikacılar bizim küçük burjuva kuramsal titizliğimizin hayatla bir alakası olmadığını her fırsatta vurgularlarken, bizim için de onlar hakiki, ancak devrimin ve teşkilatın gereklerinden bihaber kimselerdi. Vedat Abi iktisat fakültesinden mezun olduktan sonra sendikacılığa atıldığından, bu ikisinin arasında bir yerde duruyordu. Ama zamanla kendini yetiştirmiş, sendika önderlerine has bir üslup geliştirmişti. Ne de olsa hayalimizin bu toprakta kök salmaya başladığı yılların havası farklıydı diye düşündüm. Zaman geçtikçe geçmiş, hiç olmadığı bir saflığa ve büyüye dönüşüverir. İkimiz de konuşmuyorduk.

"Ferit kütüğüyle ilk nasıl tanıştığımı biliyor musun?"

"Hayır."

"Ben o sıra Ankara'daydım. Sendikada çalışıyordum. Parti toplantısında karşılaştık ilk kez. Tabii o zamanlar ben tıfılım. İsmini çok duymuştuk. Dışarıdan kısa zaman önce dönmüştü, yeni ve ne olduğu belli olmayan partimizi manipule etmeye çalışıyordu teres!"

Vedat Abi'nin yüzüne kan yürümeye başladığı havanın kararmasına rağmen belli oluyordu.

"Söz aldı ve partinin sınıfla ilişkisinin nasıl olmasına dair konuşmaya başladı. Kuruşçev'den alıntılar birbirini izliyordu. Susmak bilmiyordu bir türlü. Sonunda dayanamayıp, 'Sus da biraz işçiler konuşsun' diye bağırmışım. Sustu. Salon sessizleşti. Ama Ferit, 'Ben de işçiyim' deyip devam etti. Bu kez, 'Kuruşçev'i bırak da memlekete gel' diye naralanmışım. Cevabı, 'Kuruşçev Yoldaş dünya işçi hareketinin önderidir' oldu. O salonda memlekette birkaç yıldır ne olduğunu sadece gazetelerden ve dergilerden bilen fezadan gelmiş bir yaratık gibiydi. 'Partinin önderliği olmadığında sınıf hareketi hiçbir şeydir' diye devam ettiğinde dayanamayıp çay bardağını fırlatıverdim. Salon karıştı. Beş altı kişi birden beni yatıştırmak için üzerime atılıp salondan çıkardılar. Ama benimle beraber yirmi yedi sendikacı da, 'Bu adam çıkmadan biz katılmayız' diyerek toplantıdan çıktı. İşte böyle oldu. Hakiki bir öküzdür!"

Her zamanki şeyler. Sanıyorum Ferit Amca'yla ilk tanıştıkları zamanlara dalıp gitmişti. Aradan geçen yıllar birbirinin kopyası gibiydi. Toplantılar, mitingler, mahkemeler. Bir tek emekli maaşıyla nasıl idare ediyordu acaba? Yanımda güçlükle yürüyen adama yakınlık duymaktan da geri duramadım. Hem her tür züppelikten uzak duruş hem de her günü ancak idare edebilmek değerli bir meziyetti muhakkak.

"Sen nereye gideceksin?"

Dürüst bir cevap verip vermemekte duraksadım. Ama yine belirsizliği seçtim.

"Biraz yürüyeceğim."

Zihnimde Ceyda'yı görüp göremeyeceğim sorusu giderek acıtıcı olmaya başlıyordu. Vedat Abi'nin asabi hayatının arasından pavyonun zevksiz ışıkları yanıp sönüyordu.

"Ben şu sokaktan içeri gireceğim. Masaya bekliyorlar."

"Ne masası?"

"Benim oğlan gibi şaşkınsın sen de! Komünist Faaliyetler Masası! Meyhane masası!"

Oğlunu –tabii neredeyse benim yaşımdaydı– bir kez görmüştüm. Elbette diğer benzerleri gibi çocuğu annesi büyütmüştü. Çocuğun babasına hayranlığı anasını ne kadar sinirlendiriyordur kim bilir. Hayranlık sürekliliğe, meşakkate değil maceracılığa doğru çekilir daima. Zaten hayranlık da gerçek bir şey değildir. Vedat Abi'nin gençlerin bir işe yaramayacağını ve umutsuzca bir kitabîlikle damgalandıklarını düşündüğü her cümlesinden anlaşılıyordu. Ya da artık böyle şeyleri söylemekten çekinecek yaşı çoktan geçmişti. Bense maalesef hâlâ maç seyretmeye gideceğimi söylemeye utanıyordum. Bir an ağzımı açacak gibi olduysam da, başkalarına ne kadar az ayrıntı verilirse o kadar iyi olacağına dair iliklerime işlemiş sinsilik susmam için beni uyarmakta gecikmedi.

"Neyse hoşça kal. Ferit Amca'nı görürsen benden selam söyle!"

Laf sokuşturmuştu. Aldırmadım. Sokağa daldığında arkasından bir süre bakakaldığımı iyi hatırlıyorum. Sokağın içindeki üçüncü kapıdan içeri girene dek onu izledim. Gerçekten de bir meyhaneye giriyordu. Kavgayla harmanlanmış yılların rakıyla dinlenmeye çabalamasını anlıyordum. Yorgunluk küskünlüğe götürür insanı. Halbuki yeni girdiğimiz çağ bıkkınlık çağıydı. Bıkkınlık her yerden, binaların su oluklarından, kararmış gökyüzünden, toplantılardaki

kesik cümlelerin arasından, sloganların bezgin tekrarlanışından, duvarda unutulmaya terk edilen afişlerin üzerindeki kostikten, her yerden akıp duruyordu. Yenilmişlik, gerçeklikle karşılaştırılmayacak kadar hayat doluydu. Ceyda'yı bu akşam görmem mümkün değil. Boş bir umuda kapılarak hayal kırıklığı yaşamamak için durmadan bunu tekrarlıyordum. Bir pavyon kadınını merak edip durmakta bilinmedik bir dünyaya ait tamamen karanlık bir büyü vardı. Zamanı ve hareketi unutarak şiddetlenen yağmurun altında yürüdüm durdum. Sanki içimdeki bir tomurcuk ısrarla Ceyda'yı işaret ediyor, o dayak yediğim gün bilgisayar başında hissettiğim taze sıcaklığı hatırlatıp duruyordu. Öbür yandan gizliden gizliye utanıyordum. Nazlı'dan değil, yıllardır özene bezene kurduğum kendime dair hikâyemden utanıyordum.

Meyhaneye girdiğimde maç başlayalı neredeyse on dakika olmuştu. Masalar ağzına kadar dolu olduğundan masaların arasından ilerlemek bile mümkün değildi. Televizyona kilitlenmiş suratlardan arada bir kaçan bir gole ya da bir faule feryatlar, yer yer de küfürler yükseliyordu. Gerçekte sigara dumanından ekranın nasıl görünebildiğine de akıl erdirememiştim. Birkaç dakika sonra gözlerim alıştığında ekranı yavaş yavaş ben de seçebilmeye başladım. Bizimkilerin masasını bulabilmem hiç kolay olmadı. Tufanlar dört kişilik masaya yedi kişi sıkışmışlardı. Böyle şeylerde zamanında yetişmezseniz mutlaka araya yeni birileri girer. Canım sıkıldı. Masaya eklenmiş olanların birinden hiç hazzetmiyordum. Her zaman alaycı sırıtışıyla kendisi de maç seyrediyor olmasına rağmen diğerlerini aşağıladığı belli. Tabii ki onun maç seyredişi herkesten başkadır! Tufan beni gördüğünde davetsiz misafirlere yan gözle bakarak seslendi.

"Nerde kaldın oğlum! Şimdi fazla sandalye bile yok!"

Kolundan zorla tutarak durdurduğum işten paçaları tutuşmuş garson da ilaç için fazla bir sandalye kalmadığını bıkkınlıkla teyit etti. Hem olsa da nereye sığacaktım ki. Bu arada arka masadakiler televizyonu engelleyerek ayakta dikildiğim için homurdanmaya başlamışlardı. Garson uzaklaşırken son bir tavsiyede bulunmak inceliğini gösterdi yine de.

"Abi istersen alt kata in. Orada da televizyon var."

Alt kat! O an Nouma'nın Tayfur'un pasıyla aldığı topu kalenin hemen yanından dışarı atması bile pek umurumda olmadı. Ne yani pavyonda maç mı seyrediliyordu! Merakla aşağı indim. Aşağı inmek

için bu kez meşru bir nedene sahip olmak bir tür güven sağlıyordu. Hem sarhoş da değildim. Merdivenleri tek tek indim. Bu kez gördüğüm dünya o geceden bambaşkaydı. Pavyonun cırtlak ışıkları yanıyor ve içeride bir sürü insan maç seyrediyordu. O loş ışıklar sanki hiç olmamış, o bedbin kadın sanki hiç duvarları ağlatmamıştı. Bolca çiğ ışığın altında çirkin bir aydınlık, gürültü ve acayiplik vardı. Mekân zevksizleşmiş, bir kasaba lokalini andırır olmuştu. Konsomatrislerle müşterilerin oturduğu koltuk gruplarında bu kez bira içip patates kızartması yiyerek maçı seyreden bir sürü adam tek yöne, televizyona doğru bakıyordu. Fakat herkes burada iğreti durduğunun farkında. Koltukların üzerindeki kıçlar hemen kalkmak zorunda kalacaklarmış gibi kenardalar. Hayır, kasaba lokali değil, aşırı süslenmiş bir birahane diye düşündüm. Hayal kırıklığı gibi bir şeydi. Ama burada da oturacak yer yok. Garsonlardan biri bar tezgâhını işaret ediyor. İsteksizce tünüyorum uzun taburenin üzerine. Ben de ötekiler gibi rahatsızım. Birden ışıklar sönecek, o kadın şarkı söylemeye başlayacak ve hepimize, "Hemen dışarı" denilecek. Tezgâhın arkasındaki iki kadın da maç seyrediyor. Arada da bir iki siparişi hazırlayıp garsona veriyorlar. Kadınlar bira içerek çekirdek çıtlatıyor. İkide bir maçla ilgili olmadık yorumlar kulağıma çalınıyor. Ne maçı ne de futbolu umursuyorlar. Buna rağmen eğleniyorlar. En azından gülüşüyorlar. Kimse kadınlara yan gözle bakmıyor. Böyleleri, bizim gibi başka dünyanın adamlarını her zaman korkutur.

"Ne içeceksin?"

"Bira."

Bu kadınlara nasıl hitap edileceğini de bilemiyorum. Şimdi o tezgâhın ardında hiç de şaibeli bir iş yapıyormuş gibi görünmüyorlar. Gözüm maçta, kulağım ne konuştuklarında. Pek önemli bir şey de konuşmuyorlar. Takımlar, başka bir kadının hangi takımı neden tuttuğu, pavyon sahibi olduğunu sandığım birinin tuttuğu takım... Takım kelimesinin çağrıştırdığı edepsizce imalar üzerine kıkırdaşmalar. Bu arada gol yiyoruz. Yükselen feryatlar ve sevinç nidaları. Kadınlar da seviniyor. Hatta biri bir arkadaşına golle ilgili bir mesaj yazıp gönderiyor. Yediğimiz gole fazla üzülemiyorum. Maça ilgimi giderek yitiriyorum.

"Bu defa doğru geldin herhalde!"

Gözümü ekrandan çevirip sırıtan kadına dönüyorum. Yüzünden bir tanıdıklık çıkarmak zor. Anlamadığımı fark ediyor hemen.

“Sen o değil miydin? Tuvalet diye buraya inen.”

Tabii ki o an yine onun Ceyda olduğunu bilmiyordum. Bir süreci sonradan anlatmaya kalkışmak her daim olacaklar ve hayatınıza girecek şahıslar belirginmiş gibi bir izlenim yaratabilir. Bunun bir yanılsama olduğunu hep biliyoruz ama bir kez hikâye kurulunca bundan bir türlü kurtulamıyoruz. Bu kadının o geceki kadınla uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Bir kere saçları kuzguni siyah falan değil koyu kahverengiydi. Üzerindekiler bir kazak ve bir kottan ibaretti. Bu haliyle öyle sıradandı ki onu bir süpermarket gişesinde veya indirim gününde parça seçen kadınlar arasında görseniz hiç yadırgamazdınız. Ne cevap vereceğimi bilemedim. Bir anlığına da olsa sıcaklığını zapt etmek istediğim kadın bu kadın mıydı! Neden sonra kekeledim.

“Evet bendim. Siz de oydunuz demek.”

Kadın kuzguni saçları ve üstündeki baştan çıkarıcı giysileri olmaksızın, o loş kırmızılık olmaksızın renksiz dünyamızın sıradanlığına düşüvermiş, efsun arsızca bozuluvermişti. Ama arzu hiç tahmin edilmedik yollarda gizlenerek, kendini hiç belli etmeden de ilerleyebilir.

Gözlerim boynunda yansıyan yeşilimsi ışıltıya takılı kalmıştı. Işığın cansızlığında Ceyda’nın boynu da, televizyondan yükselen heyecanlı spikerin bağırışları da bir bir siliniyor, ışığın peltemsi yavanlığı yeşilimtırak bir küf rengiyle çağrışımlarla doluyor: Küflü duvarlarda nefes alan endişeye rağmen koca binanın Smolni Manastırı’na bakan yüksek pencerelerinden görünen gece koridorlardaki telaşla ilgilenmiyor. Tatar suratlı bir askerin çamurlu ayak izlerinin ardı sıra girdiğim geniş salonda duman yüksek tavanın hemen altında kendince yollar izleyerek geziniyor. O izbe mutfakta gördüklerimden ikisi masaya eğilmiş haritada bir yer aramaktalar. Uykusuz ve tıraşsız suratlarında yerleşmiş endişe, her yeni haberden işkillenmelerini emrediyor. Halbuki böyle gecede kişinin bayram etmesi gerekmez mi? Aksine, devrim sadece iyimserlerin bayramıdır. Hiçbir şey bu kadar kolay olamaz. Kötümserlik inadın kardeşi gibi serpildiğine kişiye acımasız bir durgunluk yerleşir. Bu bina beni boğuyor. Koridorlar, yüksek kapılar ve endişe beni boğuyor. Sağa sola koşturan haberciler, kuşkucu muhafızlar boğuyor. Kışlık Saray ne kadar coşkuluysa, burası da o kadar endişeli. Dışarı kaçıyorum. Sevinebilen insanların arasına. Köprülerin oraya. Herkes saray mahzenlerinin içkileriyle

sarhoş, ne buldularsa ona şarap doldurmuş içmekte. Umut köpürüyor yer yer buz tutmuş suların üzerinden. Köpürerek yaklaşıyor. Büyük sarhoşluk. Üç gün sürecek büyük sarhoşluk. Oradan çıktığıma seviniyorum. Coşkunun sarhoşluğuyla mest oluyorum. Neva alkol kokmaya başlıyor. Sergey bunalarak kaçtığım binanın odalarının birinde uyuklamaya çalışıyor. Gömleği belki altı gündür üzerinde, paltosu ve hatta ayakkabıları da. Şişmiş ayakları bir kez botundan çıktığında bir daha asla girmeyecekler. İki gündür uykusuz ve gözleri yanıyor. Ama uyumak ne mümkün, durmadan telefonlar çalıyor. İhtilal devamlı bir yorgunluktur. Kamyonetin üzerinde yangın rengi bayrağı sallayarak gezinmek istiyorum. Cephede bile zor bulunan benzini müsrifçe harcayarak sokaklarda bir aşağı bir yukarı dolaşıp durmak uygun bir hareket değil ama uygunsuzluk da tıpkı yeşilimsi solgunluk gibi devrimin kardeşiydi.

"Sizinkiler gol attı!"

Boynuna dalıp maçı unuttuğumu ima ediyor. Terslemeyle eğlenme arasında bir yerde kararsızca geziniyor. Neva nehrine bakarak sarhoş olmaya çabaladığımı nereden bilebilir ki! Belki de sadece, "Beni keseceğine maçını izle" diyordur. Kızardığımı duyumsadım. Sıcaklık bu kez boğazımdan yola çıkıp olanca açıklığıyla yüzüme yayılarak edepsiz bir muhbir gibi beni ele veriyor. Gülünç duruma düştüğümü düşünüyorum ve bu her şeyi çirkinleştiriyor. Artık dikkatimi maça vermekte, kendimi yeniden komik duruma düşürmemekte kararlıyım. Aksi gibi maç beraberliğin ardından giderek sıkıcı bir hal alıyordu. Üçüncü biraya başladığımda gerçekte ne maçla ne de arkamdaki Ceyda'nın konuştuklarıyla ilgim kalmıştı. Yine de onun hemen arkamda olduğunu bilmek iyi geliyordu. Sırtımda bir sıcaklık. Sanki o da benim oradaki varlığımdan hoşnuttu. İnsan isterse her şeye inanabilir. Arada göz ucuyla beni izlediğine inanıyordum. Bu kez Galata Köprüsü'nün üzerinden külüstür zırhlı kamyonetle geçiyorum. Köprünün girişinde yakılmış ateşin çevresinde ısınmaya çalışan bizimkiler. Süleymaniye'nin yıllanmış kubbesi olanları mahcup ve tedirgin bakışlarla izliyor. Haliç kokmuyor artık. Şehir kokmuyor. Kamyonetin üzerinde sevinç naraları atıyoruz. Ceyda yürüyerek Eminönü'ne geçmeye çalışıyor. Karmaşadan tedirgin olduğu belli. Kamyonetten de, Kızıl Muhafızlar'dan da ürküyor. Zaferimize katılır gibi bir hali yok. Belli ki o da iyimser

birisi değil. Kamyonetin üzerindeki bağırışlara karışan "Gooool!" naraları bile beni kendime getirmiyor. O muhayyel devrimin içinde kaybolmak istiyorum ve kötümserlerden nefret ediyorum. Köprü, minareler ve Haliç nikbinlikle gülümsüyor.

"Hah! Burada mısın? Yukarı gel, Cemil kalktı."

Tufan'ı yabancı bakışlarla süzüyorum. "Beni rahat bırak" demek istiyorum. Oturduğum taburenin üzerinden kalkmak istemiyorum, sırtımdaki sıcaklığı yitirmek istemiyorum. Ceyda'dan uzaklaşmak istemiyorum. Saçları gerçekte ne renk olursa olsun fark etmiyor. Orada kalıp ağzından çıkan cümlelere çeşitli anlamlar yükleyerek, hayatı hakkında, nasıl biri olduğu hakkında tahminler yürüterek zaman geçirmek istiyorum. Ama nafile. Tufan çok ısrarlı. Yavaş hareketlerle tabureden indim, biramı elime aldım. Son bir gayretle yüzümü kızartarak kadına dönüp, "İyi akşamlar" diyebildim. Tufan şaşkın bakıyor. Ceyda cevap vermedi. Diğer kadınla fısıldaşıyorlar. Kalkıyor olmam umurunda bile değil. Beni duymuyor bile. Küskündüm. Küskün olduğumdan da haberi yok.

Eve vardığımda Nazlı'dan utanır gibiydim. Bakışlarımı kaçırdığımı fark ettikçe kendime kızıyordum. Bir tür kaçamak yapmış gibi hissediyordum kendimi. Sadece benim farkında olduğum bir kaçamak. Sanrı suçlulukla beraber yavaş yavaş hakikate dönüşür. Öte yandan Nazlı'nın benim muhayyel kaçamağımla ilgilendiği falan yoktu. Kapıdan girdiğimde başını bir kez bana çevirmiş, ardından yine televizyon ekranına dönmüştü. Kızgın olduğunu hemen anladım. Göğsü hızla inip kalkıyor, hava dişlerinin arasından tıslayarak çıkıyordu. Başımın hafifçe dönüyor olmasına rağmen ayakkabılarımı bile çıkarmadan bir süre ayakta dikilip onu izledim. Küskünlüğümün o da farkında değil. Ceyda oradan çıktığımın farkında değil, Nazlı geldiğimin. Televizyonda açık oturum gibi bir şey seyrediyor. Partiden birisi de konuşmacı. Ben de hatırladım, yolda zoraki biçimde eşlik ettiğim Vedat Abi bu akşam solun hali üzerine bir açık oturuma katılacaktı. Parti dağılmak üzereyken solda birleşme üzerine konuşup durması neresinden bakarsanız acıklı. Nazlı, Vedat Abi'nin sözlerine sinirlenmekle meşguldü.

"İşte bu herif bizi temsil ediyor!"

Nazlı'nın hoyrat yargısı üzerine akşamüzeri yaptığım yürüyüşü ve konuştuklarımızı düşündüm. Herkesin kendi haklılığına saplan-

tılı biçimde ikna olduğu bir dünyada ayakta durmak ne büyük bir gayret gerektiriyordu. Adım atmak, kendi doğruluğunuza saplantılı biçimde inanmakla mümkün. Yanlış yapmak değil, izleyici olmak çürütür insanı. Mücadele sürekli bir inanç tazeleme gayretinden başka neydi ki... Vedat Abi gerçekten de zırvalıyordu. Televizyon ekranından yansıyan oturaklı görünüşü ve yavan olduğu kadar iyimser cümleleri de sıkıcıydı. Nazlı haklıydı. Artık bu türden boş sözlere bir dakika bile tahammül edecek halim yoktu.

"Sıkılmadın mı böyle lafları dinleyip durmaktan!"

Nazlı gücenerek baktı. Ne demek istediğimi tarttı. Üstünde durmayarak, belki de haklı olduğuma ikna olarak kanalı değiştirdi. Bu kez Türkçe pop müzik çalınan bir kanalda genç bir oğlan müstehcen imalarla dolu bir şarkı söylüyor, yarım düzine kadar yarı çıplak genç kadın da ona danslarıyla eşlik ediyor. Ne Petersburg'dan, ne Sergey'den ne de öbür kanalda konuşmaya devam eden Vedat Abi'nin inatçı hayatından haberleri var. Bizim yıpranmış yüzyılımızın da onlara pek bir şey söylemediği belli. Peki Ceyda'nın yaşamının benim için bir anlamı var mıydı? O an için bilemiyordum. O an için sadece küskündüm. Neden "iyi akşamlar" dememişti!

"Bu maç saçmalığına yeniden başladınız demek!"

"Epeydir gitmemiştim. Fena olmuyor."

"Nerede seyrettiniz?"

"Üstün'de."

"Neresi orası?"

"Birahane, meyhane arası bir yer."

"Üzerindeki ağır yağ ve bira kokusundan belli oluyor! Toplantı nasıl geçti?"

"Taslakta anlaşamadık. Kimse hazırlanmamış. Boşuna bir toplantıydı. Asuman'la ben haftaya yeni bir taslak hazırlayıp götüreceğiz."

Nazlı cevap vermedi. Boşuna toplantıların bu işin bir parçası olduğunu benim kadar iyi biliyor. Boşuna hazırlanan taslaklar, her bir kelime üzerindeki yoğun tartışmalar ve umursamazcasına akıp giden zaman. Asuman'ı da pek sevmez üstelik. Sanki ben o cadalozla beraber metin hazırlamaya bayılıyorum! Her bir cümle üzerinde en aşağı kırk beş dakika konuşan kadını düşünmek içimi sıktı birden. Sinirlerine hâkim olması gerekiyor insanın. Sanırım benim de Nazlı'nın pazar gününün nasıl geçtiğini sormam ge-

rekiyordu. Gerçi kaba taslak tahmin ediyordum. Sendikada yeni sigorta yasasına karşı bir şeyler hazırlıyor olmalıydılar. Belki sonra bir yerde çay falan içmişlerdir. Ama yanılmışım, oradan da ilçe toplantısına gitmiş.

"İlçeyi boş bırakmamak lazım!"

İlçe toplantısı hakkında bir şey sormak gelmedi içimden. O an için hiç de ilgimi çekmiyor bu konu. Muhtemelen muhalefet bizi yine topa tutmuş, Nazlı da onları püskürten asabi bir konuşma yapmıştır. Her zamanki şeyler. Acaba Ceyda hakkımda ne düşünmüştü? Ya da benim farkımda mıydı? Nazlı yeniden Vedat Abi'nin konuştuğu kanala döndü. Bu kez başka biri ahkâm kesiyor: "Solun birleşmesi halinde ortaya çıkacak büyük sinerjiyi göz ardı edemeyiz! Aslında öylesine büyük bir potansiyel var ki!"

İkimiz de oturmuş boş boş ekrana bakıyorduk artık. Ardından sözü alan ana muhalefet milletvekiliyse zaten kendi partisinin solun tek temsilcisi olduğunu iddia ederek şakımaya başladı. Buradan bakıldığında oldukça da neşeli görünüyordu. Arada sırada kulağıma çalınan Nazlı'nın küfürlerine aldırmadan adamın görüntüsüne kilitlendim. Takım elbiseli herif bu dünyanın tek mümkün dünya olduğundan gayet emindi.

Üçüncü Bölüm

Dilsiz haftalar birbirini izledi. Bahar nihayet yaklaşıyordu. Onca toplantı ve koşuşturmaya rağmen zaman sağır bir nehir gibi kendi yolunda gidiyordu. Çoğunlukla zaferin sevincinden ya da bozgunun kederinden haberdar olunur. Kimse yıllar süren inadı, hayal kırıklığını, sabrı, tahammülü bilmez. Ağaçların tomurcuklanan dallarına uzaktım ve mevsimin dönüşü ancak takvime bakılarak fark edilebiliyordu. Herkes mevsimleri kendi isteğine göre işaretleyebilir. Kimisi için doğum gününe, kimisi için evlilik yıldönümüne, yıllık izne, annenin ölüm tarihine, ilk çocuğun doğumuna göre saptanabilir mevsimler. Benim içinse bahar, 1 Mayıs hazırlıklarından, idamların, infazların, çatışmaların, yıldönümlerinden ibaretti.

Ceyda'yı neredeyse unutmuştum. Kırmızı ışıklar altındaki çekiciliğini de, sıradanlığa gömülmüş bakışını da unutmuştum. İki farklı çehre birbirlerini etkisiz hale getirerek bir tür bulanıklık yaratmıştı. Artık zihnimde ne o kaşlarını, ne gözlerini ne de parlatıcı sürülmüş dudağının kenarındaki gamzeyi yeniden canlandırabilmem mümkündü. Ceyda'nın silueti neredeyse silinmiş ama yarattığı boşluk erimemişti. Eksik bir gölgeydi o kadar.

Birgül'le konuştuğum günün ertesi olmalı. Kız kardeşimin, Şengül'ün kızıyla ilgili endişelerinin giderek arttığı günlerdeydi. Kız kardeşim o güne dek Birgül'le konuşmamı defalarca rica etmişti ama bir gençle itidal üzerine nasıl konuşulabilir ki! Bir genç için gerçekte her şey taptaze olabilir. Böylece her kuşağın geçmişi en başından yaşadığını söylemek de yanlış olmaz sanırım. Herkes kendi yaşamında geçmiş yüzyılları bu kez kendi adına kateder.

Neredeyse bir gün geçmiş olmasına rağmen kafamda hâlâ Birgül'le tartışmayı sürdürüyordum. Ne kadar aptalca konuştuğumun farkındaydım. Birgül'ü görmeden önce de sinirlerim çok bozuktu ama Şengül'e gitmeyi erteleyemezdim. Kız kardeşim giderek endişeleniyor, sesindeki gerilim giderek tizleşiyordu. "Bu gece gel. Birgül'le bir konuş artık. Çok meraklanıyoruz!" Kız kardeşimin endişeli sesi kulaklarımdaydı. Hem Şengül'e "ne yaparsan yap"

denilemezdi. Bir ana olarak Birgül için endişeleniyordu işte. Ama ben ne yapabilirdim ki! On dokuz yaşındaki bir genç kız nasıl ikna edilebilirdi ki! Can sıkıcı bir kamu görevi.

Şengüllerin kapısına vardığımda hâlâ ancak iki yüz kişinin katıldığı mütevazı gösteriyi düşünerek sinirlenmekle meşguldüm. Ortak karara her zamanki gibi uyulmamış ve her grup kendi pankartını açmaktan imtina etmemişti. Böylece ortak karara uyan ve topluluğun ana gövdesini oluşturan, polisle basınla pazarlıkları yürüten parti olarak yine pankartsız kalıvermiştik. İçimden söylenip duruyordum. Ama bu tür saçmalıklara rağmen hiçbir eylem, hiçbir gösteri faydasız değildi. Şengüller'e girdiğimde biraz sakinleşmeyi umuyordum ama Birgül'le ölçülü olmanın faziletleri üzerine konuşmak istediğim en son şeydi. Evde sessizlik hâkimdi ve Birgül henüz gelmemişti. Anneyle baba endişeli bir suskunluk içindeydiler. Baba, yani Şahin her zaman endişeli bir suskunluk içindedir. İsmiyle bu derece tezat birini hayal etmek güç. Donukluk ve tekrarın içinde sürekli bir endişe üretimi. Taze havanın asla giremediği bir benlik. O da benden pek hoşlanmazdı. Dayılarda her zaman için biraz serserilik potansiyeli oluşu garip. Ne yapmaya çalıştığıma dair bir fikri olduğunu da hiç sanmıyorum. Muhtemelen kızına bir yardımım olacağını da düşünmüyordur. Hatta kızının belki de benim yüzümden bu tatsız işlerle bulaştığını da düşünüyor olabilir. Buna hiçbir dahlim yoktu oysa. Birgül'ü yılda bir kez görüyordum ancak. Şahin buna rağmen konuşmuyordu. Suskunluk suçlayıcı bir öze de sahiptir. Şengül'le sohbet de biraz yavandı. Nazlı nasıldı, işler nasıldı? İşlerin nasıl olduğu gibi bir soru biraz tuhaf kaçıyor. Ne cevap verilebilir. "Yoğun biçimde kongreye hazırlanıyoruz." "Muhalefetle başımız belada." "Karar taslakları ve önergeler üzerine bir türlü uzlaşma da sağlayamadık." "Bu hafta da devrim olmadı!" "Geçen haftaki afişlemede on beş kişi gözaltına alındı." Bu cevapların hiçbiri olmazdı. "Fena değil" gibi bir şeyler geveleyerek geçiştirdim.

Çayımı içtikten sonra kalkıp Birgül'ün odasında bakınmak istedim. Oda tahmin ettiğim gibi darmadağınıktı ama uçuk pembe veya mavi renklerden hatta pastel tonlardan tümüyle arınmıştı. Sağa sola saçılmış giysilerde koyu tonlar hâkimdi. Ders kitapları bıkkın bir özensizlikle üst üste tıkıştırılmış, ders notları pervasızlıkla unutuluşa terk edilmiş gibiydiler. Yine de bir gencin ruh dünyasını ders gereçlerine layık gördüğü muameleden anlamak mümkün değil.

Duvardaki posterlere, aldığı dergilere, dinlediği müziklere bakmak gerek. Küçük Yılmaz Güney kartpostalı bir şey ifade edebilir sanırım. Epeydir görmediğim Yılmaz'ın kavruk yüzüne baktım. Sahnenin hangi filme ait olduğunu çıkaramadım. Âşık Emekçi'nin albümünü gördüğümde bir şeyler aydınlanır gibi oldu. Dinlemeyeli o kadar çok olmuştu ki. CD çalara koyup düğmesine bastım.

"Bir vücut, bir yumruk ve bir baş..." diye sürüp giden marşa dalıp gittim, oysa casusluk yapan birinin duraksama lüksü yoktur: Munzur Çayı, Sarı Nehir'le kardeş oluyor ve ağır ağır onun kokusuna bulanıyor. Otto inen günün Sarı Nehir üzerindeki son ışıldayışlarına bakıyor uzaktan. Ordu, sürünen bir ejderha gibi dağlardan, vadilerden ve uçurumlardan kıvrılarak ilerliyor. Otto'nun kızarmış ensesine ve Munzur Çayı'nın etrafındaki dikenli çalılara bakıyorum. Güneşle kavrulan gariban tarlaların teri, tebessümü züppece bir budalalığa dönüştürüyor. Çatlamış suratlarda öcün hayali suskun bir kinle el ele yürüyor.

Nihayet küçük kitaplığın dibine sıkıştırılmış ilk gerçek işareti buldum. Sonra diğerlerini. Broşürler halk savaşından ve patronağa devletinden söz ediyor. Gülümsüyorum. Çok uzun zamandır unuttuğum cümleler gözlerimin önünden kayıyor. Terliyorum. Odayı kurak arpa tarlalarının laneti sarıveriyor. Ardından katlanmış dergiyi karıştırıyorum. Partiye protokol olarak bırakılan, kimsenin okumadığı onlarca dergiden biri işte. Zamanın akıp geçmesi imgeleri silikleşmeye mahkûm etse de onların da muhafızları var. Birileri işaretleri diri tutmak zorunda ne de olsa ve bazen onlar olmaksızın inadı sürdürebilmek mümkün olmuyor. İşaretler sizi alıp geçmişe götürmeyi başarır.

"Odamda ne yapıyorsun dayı!"

Mahcuptum. Bir casusun mahcubiyeti içinde başımı öne eğdim sanırım. Hiç değilse merhaba diyebilirdi diye düşündüm.

"Hiç. Dergine bakıyorum."

Birgül bu aptalca cevaba karşılık vermeden çantasını bir kenara bıraktı. Sonra hışımla montunu çıkarıp yatağa fırlattı. Genç bir kızın sıkıntısı ışık hızından da acelecidir. Ardından yatağa oturup beklemeye başladı. Herhalde çıkmamı bekliyordu. Onu odasında yalnız bırakmamı bekliyordu. Söze bir yerden girmek zorundaydım, ama nereden?

"Bunlara mı takılıyorsun?"

"Elinde tuttuğun yatçılık dergisi değil!"

Hiç de iyi bir giriş yapmamıştım. Alaycılık yumuşama ihtimalini ortadan kaldırıvermişti. Fonda Emekçi çalmaya devam ediyordu: "Martinik burası, Meriç mezrası, uzanmış yatıyor..." Düzgün bir şey söylemeliydim ama ikinci cümlem de yanlıştı.

"Türkiye'nin yarı feodal olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Buraya Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını mı tartışmaya geldin!"

"Kimlerle ne yaptığını anlamaya çalışıyorum sadece."

"Annem casusluk yapmanı istedi yani!"

"Senin için endişeleniyorlar."

Yine dalıp gidiyorum: Kendimi kız babası şiş göbekli bir avukat gibi hissediyorum. Olga'nın yapıp ettiklerine dair endişeli sualler soruyorum. Olga gözlerinde biriken hiddetle susuyor. Brezilya'yı ancak coğrafya derslerinden biliyor ve sevgilisi Otto, Sarı Nehri rüyalarında bile görmemekte. Şehirler bir bir düşüyor. Münih'te bekleyişin ürküsü ve karmaşa hâkim. Sonra trendeyim. Her şey koyu griye ve buz mavisine kesmiş. Bir kompartımandan Berlin'in uzaklaşan banliyölerini seyrediyorum. Düzenin hüküm sürdüğü Berlin'den bir an önce uzaklaşmaya, Münih'e ulaşmaya çalışıyorum. Her şeye rağmen trenler çalışıyor, hem de aksamadan. İşte Almanya budur diye düşünüyorum. Tren takırdayarak karlı ovaların, yeni zamanları bekleyen sinsi ormanların, endişeli nehirlerin üzerinden geçiyor. Geride bıraktığım Berlin kışı çelik miğferli bir hayalet gibi peşimi bırakmıyor. Uzaktaki köyün çan kulesinin koyu gölgesi hızla geride kalıyor. Kış güneşinin ürperttiği kiliselerin taşları uzaklaşmalarına karşın sağlam ve aldırışsız görünüyor. Aldırışsızlık da bir tür haklılıktır. Niye bir türlü Münih'e varamıyoruz! Neden bu kadar yavaş ilerliyor bu tren! Tarlalara gece iniyor ve Rosa'yla Karl'ın evden eve kaçışlarını ve uykusuz gecelerin bitkinliğini hissetmeye çalışıyorum. Gözlerin çevresinde neredeyse katılaşmış koyu halkalar. Kadının askerlerin arasından elindeki küçük bavuluyla aksayarak, topal bacağını sürterek yürüdüğünü görür gibi oluyorum.

"Endişelenecek bir şey yok. Senin gibi mi olsaydım yani! O zaman bundan az mı endişelenirdiniz!"

Berlin'den de, güneye inen trenden de uzaklaşıyorum. Karşımda uyuklayan tüccardan da.

"Bunlar karışık konular Birgül. Bir ara bize gel, rahat rahat konuşuruz."

"Ne o, beni kafakola mı alacaksın!"

Cevap vermiyorum. Birgül gülümsüyor. Küçük bir barış gibi bir gülümseyiş. O kadar. Hatta bir tür acıma bile var denilebilir. Çürüyüşe fırlatılan merhamet.

Sokağa girerken hâlâ Birgül'ün cevabını düşünüyordum. Kızın kendine güvenini ve küstahlığını. Bu yaşa küstahlığın ne kadar yakıştığını da. Bu yaşta birinin küstahlığına pozitif ayrımcılık uygulanmalı diye mırıldandım kendi kendime. Gerçi yaşın bu tür meselelerde kendi başına da bir anlamı olmadığını çoktan kabullenmiştim. Sersemlik yıllarla birlikte yıpranmayan tek şeydir. Kestirmeden Tarlabaşı'na iniyordum ve hava kararmamıştı. Yandaki kahvehanenin alçak tabureleri üzerinde insanlar laflıyordu ve o da oradaydı! Orada! Yine günlük giysiler içindeydi ve gün aydınlığında nedense masum görünüyordu. Neredeyse onu ilk kez gördüğüm gibi alımlıydı da diyebilirim. Yanında başka bir kadın ve bir adam. Akşam mesaisi için vakit öldürüyor, bahar akşamüzerinin tadını çıkarıyorlar. O an öylece durdum. Gayet iyi hatırlıyorum. Görev sorumluluğuyla hızla yürüyüp gitseydim bunların hiçbiri olmayacaktı. Sorumluluk insanı birçok saçmalıktan korur. Bir ilçe toplantısına yetişmek için acele etmeliydim. Kâğıtlar her zaman yeterli olmaz. Onların da canlandırılması, ete kemiğe ve hatta ateşe büründürülmeleri gerekir. Her neyse, kalakalmıştım. Yanlarına oturup kadının konuşmasını dinlemek gibi tuhaf bir isteğe kapıldım nedense. Kadının o mekân dışında nasıl cümleler kurduğunu merak ediyordum. Sorumsuzluk bazen içeri taze hava girmesine de yol açabiliyor. Uyurgezer gibi yanlarındaki tabureye çöküp bir sigara yaktım. Hemen yan taraflarına birinin oturmasında garipsenecek bir şey yoktu. Kulak kesilmiş bir maskaraydım. Arada saati kollamaktan da geri durmuyorum. Toplantıya gecikmek hoş olmazdı. O kadar da özgürleşmiş değildim. Çabalarıma ve dikkat kesilmeme rağmen ne konuştuklarını duyamıyordum bir türlü. Birden sıçradım.

"Sen dükkâna gelmiştin değil mi?"

Başımı çevirdim. Evet, o bana soruyordu! Yakalanmanın uçuk renkteki utancı. Kulak kabarttığımı bildiğini mi kastediyordu?

Hem de böyle teklifsizce, hem de böyle senli benli. Hemen cevap veremedim. Kayıtsız bir ses kullanmaya çalışarak mırıldandım.

"Ha! Evet. Maç vardı."

Diğer ikisi sırıttı. Öbür kadın manalı manalı beni süzmeye başladı. Kocaman dudaklarındaki alaycı ifadeye aldırmamaya çalışıyordum. Hiç de bir pavyon fedaisi görünümünde olmayan çopur suratlı herif konuşmaya ilgi göstermiyor, sokaktan gelip geçenlere bakınıyordu.

"Ya ondan önce!"

Kızardım. Kızardığım için kendime küfrediyorum. Onu takip ettiğimi falan mı ima ediyor bu. Üstelik haklı da! Ateşin boynumdan kulaklarıma doğru yükseldiğini rahatça hissedebiliyorum. O da pembeleştiğimi görüyor olmalı. Görüyor ve neler düşünüyor! Kıs kıs gülüyordur içinden. Diğerleri de kıs kıs gülüyordur. Kendimi düşürdüğüm duruma kızıyorum. Kekeliyorum.

"Evet. Yanlışlıkla... Siz..."

"Eh, tanışalım bari. Ben Ceyda, Bu Hayal, arkadaş da Muharrem."

Ceyda! İsmini artık biliyorum. O andan itibaren biliyorum. İsmini öğrenmesem acaba onu unutur muydum? Adı yüzünün hatlarına yapışmasa, isimsiz bir sima, işaretlenmemiş bir gölge olarak ağır ağır yitip gider miydi? O yüze yüklediğim karanlık imaları, hayalimde canlandırdığım göğüslerinin çıplaklığını unutur muydum? İsmini ele geçirerek ona, o buğulu esmerliğe bir adım yaklaştığımı hissediyordum. İsimle beraber dünyamın gizli bir parçası oluvermişti Ceyda. İsmini edinmekle ona yaklaşmıştım ve aramızda mahrem bağlantı kuruluvermişti. O bu bağlantının farkında mıydı? Sanmıyorum. İsim etrafına istediğim ipliği dolayabileceğim bir makara gibi somut bir odaktı. Hangi rengi istersem dolayabilirdim. Ardından ben de ismimi söylüyorum kızararak. Meşgulüm ve meşgul görünmeliyim. Orada oluşumun öylesine bir anlık bir tesadüf olduğunun altını çizmeliyim. Orada kalarak suskunluğun serpilmesini önlemeliyim. Sadece ismin etrafında düşüncelere dalmakla yetinmeliyim. Adını öğrenmenin tadı boş ve ruhsuz konuşmalarla bozulmamalı.

"Memnun oldum tanıştığımıza. Ama maalesef kalkmam lazım."

"Biz de memnun olduk. Bekleriz!"

Kırıcı. Kırılıyorum. Muhtemel bir müşteri miyim sadece? Masalarına oturan kadınlara viski ısmarlayıp aptal şakalarla kâh yalnız-

lıklarını dindirmeye, kâh eğlenmeye çalışan heriflerden birisi miyim? O kadar yalnız ve neşesiz mi görünüyorum? Belki bu kadınlar zavallı bir adamı nerede olsa tanıyabilme yeteneğiyle donatılmışlar ve ekmek paralarını bu mutsuzluk sayesinde kazanıyorlar. Cevap vermiyorum. Ardımdan ne konuşuyorlar? Gülüştüklerini tahmin ediyorum. En iyisinin tutkulu bir müşteri olduğunu düşünüyorlar belki. Öbür kadın Ceyda'ya "adam sana hasta" falan gibi bir şeyler söylüyordur. Kaçarcasına Tarlabaşı'na, otobüs durağına doğru inerken ismini tekrarlıyorum.

İlçe örgütünün bulunduğu binanın önüne geldiğimde hâlâ Ceyda'nın adını tekrarlıyordum. İsim tekrarlandıkça acı bir lezzet kazanıyor, koyu bir parfüm gibi burnumu yakıyordu. Dilimde kapkara saçlardan yükselen ve arsız şeyler vaat eden kelimeler. Ama Birgül'ün tazeliğin gururuyla ışıldayan yüzünü hatırladığımda dilimdeki tat dağılıverdi. Zihnimde yine onunla tartışmak istemiyordum, Ceyda'dan başka bir kelimeyi aklımda gezdirmek istemiyordum ama Birgül'ün simgelediği şeyin dikenli bir çalı yumağı gibi içimde gezinmesini engelleyemiyordum. İradecilik ve akışın bitip tükenmez dalaşması. Durmaksızın geçmiş devrimlerle, yenilgilerle hesaplaşıp onları bugünle kıyaslamak, olanları unutmamak için gayret harcayıp durmak çaresiz bir illet miydi acaba? Birgül hiç de solgun görünmüyordu. İradeciliğin insanı eninde sonunda sakatladığının da farkında değil. Tarihi çekiştirip duran lokomotifin peşi sıra bakan Birgül. Ya ben! Ben de o lokomotife bakıp durmuyor muydum sanki! Ceyda ise bunların o kadar dışındaydı ki! İrade, lokomotif ve öncü gibi sözcüklerden habersiz bir dünyada ayakta kalabilmekle meşguldü sadece. Onun tarihle bir hesabı olamazdı, o sadece kendi kaderiyle kavgalıydı.

İlçenin toplantı salonunda yirmi yirmi beş kişi vardı. Parti Meclisi Necip'i de göndermiş. Onun da burada oluşu canımı sıkmadı değil. Parti Meclisi'nin en gevezesini göndermişler! Necip de mecburen buradaydı ve o da toplantının bir an önce başlayıp bitmesini istiyordu. Ama toplantı ilerledikçe Necip'in ne denli havaya girebileceğini deneyimlerimle biliyordum. Yerel örgütün en meraklı ve en aktif unsurları burada. Muhalifler her zamanki gibi canlıydı. Her cümlede, her harekette ve her mimikte sinsi bir

ihanetin ipuçlarını bulmak üzere pürdikkat kesilmişlerdi. Toplam enerjinin en az yarısının kendi içimizdeki mücadeleye ayrılmış olması boşuna değil. İrade aynı zamanda arınma gayreti demek. Bu anlamda iç mücadele, dışarıda etkin olabilmek için zorunlu olan evdeki beslenme, temizlik, çamaşır gibi etkinliklerle karşılaştırılabilir. Sonuçta her an bir uyanık olmak gerekir. Bizim çağımız bir uyanıklık çağıydı. Düşman öncelikle alışkanlıklarla ve alışıldık düşüncelerle ilerlediğinden direnmek aşırı bir titizlik ve zihinsel bir mücadele gerektirir. Sürekli bir uyanıklığın sinirler üzerindeki harap edici etkisini ve yarattığı fiziksel yorgunluğu da hafife almamak gerek. Zamanla herkes objektif olarak düşman haline gelebilir. Ne anlattığımı ben de pek hatırlamıyorum. Şöyle şeyler olmalı: "İl Yönetim Kurulu'nda son Merkez Yönetim Kurulu kararlarına uygun bir düzenleme yapma kararı aldık. Buna göre İşsizliğe Karşı Kampanya çerçevesinde ..." Muhalifler atılmak üzere sabırla sıralarını bekliyordu. İkna olmayacaklardı. Çoğunluksa ruhsuz biçimde söylenilenlere kafa sallamakla meşguldü. Onların da ne söylendiğiyle pek ilgileri yok, onaylayacaklarını önceden biliyorlardı işte. Konuşmaya devam ediyordum. "Her ilçe yönetim kurulundan bir kampanya temsilcisi saptamalarını bekliyoruz. Kampanya materyalleri merkez tarafından gönderilecek..."

Cümleler zihnimden bağımsızlaşarak ağzımdan dökülürken tren istasyonuna ayak basıyorum: Münih kışa rağmen ılık. Perondaki kalabalık yorgun adımlarla hareket ediyor. Tatlı bir rüzgâr esiyor. Münih silah elde bekliyor. Tren garında, sokakta, köşe başlarında işçiler nöbet tutuyor. Ayaklanmış şehrin caddeleri soğuk güneş altında parıldıyor. Yarının endişesi tramvay hatları boyunca ilerliyor. Tramvayların çalışabilmesine şaşırıyorum. Yazın burada olmak güzel olurdu diye düşünüyorum. Sokakta sekerek yürüyen kadınları seyrederken uyuklamak güzel olurdu. Ama yaz güneşini ve huzuru düşlemeye zaman yok, merkeze ulaşmam gerek, Münih'in Smolni'sine. Olga koridorda bir bankın üzerinde elindeki kâğıt tomarında düzeltmeler yapıyor. Dikkatten kırışmış gencecik alnında boy atan çizgilerin derinleşeceği günleri düşünüyorum. Otto koridorun ucundan Olga'yı gördüğünde gülümsemek istiyor ama hali yok. Komite toplantısına girmeli hemen. Titrek bir aşkın ilk zamanlarına ait budalaca bir sıcaklık. Odalardan birine girdi Otto. Yedi kişi tren hattının havaya uçurulup uçurulmamasını tartışıyor.

Çoğunluk rayların dört yerden imha edilmesinin şart olduğunu ileri sürmekte. Cam kenarında hızlı Almanca cümleleri anlamak için dikkat kesilmiş Sergey'i görüyorum. Yorgunluk ikinci bir deri gibi üzerinde katılaşmış. Arada bazı cümleleri yanındakine soruyor. Almanların ne yapmaya çalıştığını anlamaya gayret ediyor. Diğerleri için o uzaktaki güneş ülkesinden gönderilen bir Rus'tan ibaret. Neredeyse bir ihtilal memuru gibi umudu ölçüp biçiyor Sergey. Ateşten ve heyecandan sonsuza kadar arınmış bir yorgunlukla kötü Almancasına hayıflanıyor. Genç bir öğretmen olan Otto çekingenlik ve saygıyla Sergey'i süzmekle meşgul. Zafer dağından inmiş kılıçlı bir tanrıya bakarmışçasına dikiyor gözlerini. Sadece kılıcı ve kanatları görüyor, bitkinliği değil. Sokaklarda yine kamyonetler geziniyor yine bayraklar uçuşuyor fakat bayrağın kırmızı ipliklerine kadar sinmiş şüphe her şeyi hızla çürütüyor.

Ceyda'ysa dipdiri dikiliyor. Korkmuyor Ceyda. Hiçbir kuşatma onu ürkütmüyor. O an onu neredeyse Sergey'le aynı dağdan inmiş bir yarı tanrıça gibi görüyordum. Hatta belki Sergey'den bile cesurdu. Otto'dan da.

"Bu kampanyayı neden başka örgütlerle ortak yapmıyoruz! Afişin sloganı da yanlış!"

Söz almadan kendini hiddetine kaptırarak bağıran itirazcıyla göz göze geliyorum. Münih'ten uzaklaştığıma üzülmüyorum. Kuşatılmışlıktan ben de korkuyorum. Neler söyledim acaba? Ne anlattığımı hiç hatırlamıyordum. Ne de olsa aynı konuşmayı üçüncü kez yapıyordum. İtirazlar bir örnekti. Yani herkes herkesin ne diyeceğini biliyordu. Eleştiri cümlelerini dinleyemiyor, öylece bakıyordum. Beyaz bir kâğıt çıkarıp gösterseniz, "Slogan yanlış" diyeceklerdir nasılsa diye düşünüyordum. Salonda herkes bağırıyordu. Bizi destekleyen ama ağzını açmayan çoğunluk muhalefetin atılımıyla canlanıvermişti ve herkes bir an sakinleşir gibi olduğunda sözü Necip aldı. Artık rahatlamıştım. Cevap vermem gereken ama dinlemediğim sorulardan kurtulmuştum. Rahat rahat dalıp gidebilirdim. Ceyda'nın adını tekrarlayarak hayatı etrafında bir masal kurabilirdim. Münih'i düşünmek istemiyordum. Olga'yla Otto'yu ve kuşatılmış şehri kaderine terk etmekten de Ceyda'yı düşünmekten de utanmıyordum. Necip alçak bir sesle konuşmaya başladı. Kam-

panyanın gerekliliğini kapitalizmin krizine, egemen bloklar arası dengelerin hassasiyetine bağlamak da bir nevi zorunluluk. Ama Necip gibiler bu zorunluluğu fazlasıyla abartır. Cümleler ağzından neredeyse öldürücü bir tekdüzelikle çıkıyordu. Salondakiler ikna olmaktan çok bu yavaşlıkla birlikte baygınlaşıp sakinleşiyorlar. Diğerleriyle birlikte benim de içim geçmeye başlamıştı ve bir türlü Ceyda'yı düşünmeye başlayamıyordum. İsmi ve zihnimdeki suretinin arasında ağır ağır gezinen, duran, sonra yeniden kımıldamaya başlayan, ardından yeniden durur gibi olan kelimelerle birlikte heyecan denilen şey de uyuklamaya başlıyordu. Ceyda'dan vazgeçmekten başka çarem olmadığını anladım. Konuşmanın yavanlığından diğerleriyle birlikte ben de hipnotize oluvermiştim. Demek böyle oluyordu! Dönüp Necip'e bakmaya başladım. O ise hiçbir şeye aldırmaksızın devam ediyordu. "Buradan da anlaşılabileceği gibi ABD emperyalizmiyle AB emperyalistleri arasındaki hegemonya mücadelesi..." Anlaşılan kampanyaya gelmeye epey vardı. Necip hakkında bildiklerimi hatırlamaya çalıştım yüzüne bakarken. Darbe öncesinde o da bir tür mitolojik kahramandı. Bizim mitolojimize ait bir kahraman. O zamanlar şimdi sakinleştirmek istediklerinin yerinde oturuyordu. Tabii o günlerde gençliği itidalli ve uzun konuşmalarla uyuşturmak pek mümkün değildi. Her bir genç kendini Yenan'da ya da Sierra Maestra'da sanıyordu. Çağın yeniden tomurcuklandığı, hayalimizin büyük savaşın molozları arasından can bulup serpildiği günlerdi. Necip kendi Yenan'ını bulmak için üniversiteyi bırakıp toprağa dönmeye karar verişiyle bir efsane olup çıkmıştı. Kısa sürede toprağa uyum sağlamış, suda balık oluvermişti. Necip her ne kadar köylülerden bile sabırlı ve dayanıklı çıktıysa da ilk eylemini örgütlemekte aceleci davranmaktan kendini alamamıştı. Delice tahammülün çılgınlıkla sonlanışı tarihte ilk değil. Belki de sabrı tükenivermiştir. Jandarma dipçiğinin çökerttiği şakağının sağ tarafına bakıyorum. Göçük giderek daralan bir hilal gibi yüzünün kalıcı bir parçası oluvermiş. Acaba kırdaki yenilgi onu sarsmamış mıdır, diye düşünüyordum. Halbuki insanı yıkan yenilgi değil tahayyülün sarsılması. "Ülkemizdeki kapitalizm çarpıktır ve emekçiler vahşice sömürülmektedir..." Hâlâ konuşuyordu. Salona göz gezdirdim. Herkes dalgınlaşmıştı. En basit bir açıklamayı bile en az dokuz cümleye yayabilme becerisi nasıl kazanılmış olabilirdi. Benim içim de hafifçe çekiliyordu, salonun

arka sıraları boşalmış, öndekiler ise neden kaçamayacakları bir yere oturdukları için kendilerine kızıyorlardı. Fakat her ıstırap gibi bu da an gelip sonlanıyor. Söz almak isteyen yok. Soru sormaya kimsenin yanaşmamasını anlayışla karşılıyorum. Bir kez söz aldığında en aşağı kırk beş dakika konuşacağını tahmin ediyor ve soru soracak bir densiz çıkmaması için dua ediyorum. Binaya çöküveren ağırlık, bezginlik olup, uyku olup gözlerden akıyor.

İlçe binasından birlikte çıkıyoruz. Bu kez sesi hiç de baygın değil. Hatta Necip'in de bizzat kendi konuşmasından kurtulduğuna sevindiğini düşünüyorum. Sorduğu soru şakağındaki göçüğün gerçekliğine karşın iyimserliğin ne devasa bir dünya yarattığını gösteriyor.

"Katılım oldukça iyiydi. Ne dersin?"

"Burada hep bu sayıda insan toplanır."

"Toplantı için fazladan bir çaba yok mu diyorsun."

Cevap vermedim. Böylelerinin iyimserliğini örselemek iyi değil. Kendimi donuk bir memur gibi hissediyorum. Bir memurun görmüş geçirmişliği iğrenç. Sergey de aslında yavaş yavaş bir memur mu oluyordu? Memuriyet bir kişilik özelliği de olabilir diye düşünüyorum. Bunun yaşla, yıllarla ve deneyimle bir ilgisi yok.

Nazlı salonda kanepeye uzanmış biraz önce ilçede tartıştığımız kampanyanın metnini okuyordu. Ayakkabılarımı çıkarıp yanındaki koltuğa çöktüğümde uyumak, uykuda kampanyayı da partiyi de unutmak istiyordum. Ceyda'yı o an hatırlamıyordum bile, ne Olga'yı ne de Münih'i. Hepsi Necip'in ses tonuyla birlikte unutuluşa gark olmuştu. Nazlı ise hiçbir şeyi unutacak gibi görünmüyor. Uykusu olmadığı besbelli. Tıslayarak elindeki kâğıtları çevirip duruyor. Sanırım tartışmaya evde devam edeceğiz. Otto ile Sergey arasında bir konuşma geçip geçmediğini merak ediyorum ansızın. Olga ile Otto'nın Münih'ten ta Moskova'ya nasıl kaçabildiklerini, Sergey'e ne olduğunu da merak ediyorum. Silah sesleri yükselen Münih'teki ümitsiz direnişin anısıyla Olga'nın gözlerinde çoğalan ürküyü düşlüyorum.

"Biz bu kampanyaya neden destek veriyoruz?"

Muhalefetin eve kadar sızmış olması inanılır gibi değil. Devrim ihtimali seçilemeyecek kadar uzaklaştıkça anlam tartışmada bulunuyor. Nazlı kül tablasını ağzına kadar doldurmuş. Küllüğü

boşaltmamasına içerliyorum ama sesimi çıkarmıyorum. Kızdırmak istemiyorum. Bir an Necip'in burada olmasını diliyorum, Nazlı'nın da ilçedekilerle aynı akıbete uğramasını. Tartışma sürüyor. Nazlı'nın cümleleri kulaklarımın kenarından hafif bir meltem gibi akıyor. Şehvetle tartışmak da dünyayı değiştirmenin bir parçası, biliyorum.

"Birgül'ün nesi varmış?"

Nazlı kül tablasındaki izmaritleri çöpe götürmek için kalkıyor. Kanepenin yanında yere yayılmış sendika broşürlerinin, çeşitli dosyaların üzerine basarak mutfağa gidip geri dönüyor. Kongreyi kazanmış olmalarından hoşnut. Böylece en azından bir işi olmaya devam edecek. Çeşitli liste savaşlarına, ayak oyunlarına, garip ve anlaşılmaz ittifakların çürütücü etkisine rağmen sonuçtan hoşnut. Böylece hiç değilse bu boktan evin kirasını ödeyebileceğiz. Katalitik kokusuyla ısınmış salondan içeri gidiş geliş oldukça kısa sürdü. Evin diğer odaları baharın başlamasına rağmen serin.

"Şengül endişeli. Haklı da. Birgül malum gruplardan birine takılıyor."

"Bu zamanda hâlâ adam kazanabiliyorlar mı! Bula bula onları mı bulmuş!"

"On sekiz yaşında bir genç olarak bizim partiyi cazip bulmayacağı açık."

"Haklısın. Ben de genç olsam..."

Cümlesi yarıda kalıyor Nazlı'nın. Gençliğin bir nebze de olsa sersemlik içerdiğini biliyor. Ama iyimser ve umut dolu bir sersemlik. Yaşama bir küfe dolusu hayalle başlarız ve bu yaşlara gelindiğinde küfedekiler hayal kırıklıklarıyla ve sayısız acıyla yer değiştirir. Yüzyılımız da öyle başlamamış mıydı? Sergey o göçmen evindeki mutfakta tartışmaları dinlerken ümitler içinde yüzmüyor muydu? Olga Sovyet pasaportuyla Rio limanına ayak bastığında bu tamamıyla kendine yabancı ülke hakkında ne düşünüyordu? Otto ağustosta Sarı Nehir civarında kara ve yapışkan bataklığın kıyısından katırını çekiştirirken çoktan hayal olmuş geçmişi anarak soğuk biranın damakta bıraktığı tadı hatırlamaya çalışıyor muydu? Sanmam. Geçmişi yad edip durmak ölümcül bir hastalıktır.

"Sence bu cumhurbaşkanlığı meselesi ne olacak?"

Cumhurbaşkanının kim olacağı umurumda bile değildi. Ne Meclis'teki hararetli tartışmalar ne de bin bir türlü söylenti beni ilgilendiriyordu. Soruyu duymazdan geldim. Bir an önce yatıp giz-

lenmek istiyordum. Ceyda'yı yeniden rahat rahat düşünebilmek için soğuk yorganın altında sinsice gizlenmek istiyordum. İsmini tekrarlayabilmek için geçmiş yüzyıldan çekilmek istiyordum. Yanımda sırtını dönerek uyumaya çalışan Nazlı'yı unutarak başka bir âlemin el değmemişliği içinde Ceyda'nın ismini fısıldamaya başladım.

Dördüncü Bölüm

Musalla taşının önünde saf tutmuş cemaatte merhumu tanıyan hemen kimse yok. Belki bir iki uzak akraba. Öğle namazından çıkmış müminlerden bir kısmı azimli bir tevekkül içinde ellerini bağlayıp hocayı izliyorlar. Kimsenin namazsız gömülmesine izin vermemeli. Feridun Bayram'ın tanışları ya da cenazenin gerçek sahipleri bu zorunlu durağın atlatılmasını sabırla beklemekteler. Çeşitli köşelerde farklı gruplar aralarında kâh merhuma dair anılardan, kâh son politik durumdan, kâh parti içi gerginliğin ulaştığı son aşamadan söz ederek bekleşiyorlar. Gerçekte Feridun Bayram'ı ben de pek tanımıyordum. Birkaç kez partide görmüştüm hepsi bu. Partiden gelenlerin çoğu için de durum aynıydı. Camiden çıkan cemaat için o âna kadar isminden bile haberdar olmadıkları birisinin cenaze namazını kılmak bir vecibe ise bizimki de başka türden bir vecibeydi. Vefa da bir tür vecibedir. Fakat cemaatin sorumluluğu şüphesiz çok genişti, ölüler onların dünyasına ait ne de olsa. Açıkçası namazın bir an önce bitmesini ve mezarlıkta tören yapılması için harekete geçilmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Ölünün eski mücadele arkadaşları başka tür bir dalgınlık içindeydiler. Doğal yollardan ölümün yavaşça kendi kuşaklarının eteklerine kadar ulaşabildiğini seziyorlardı. Şimdiye dek ancak genç ölümleri kabullenebilenler şimdi döngünün bir diğer yüzüyle karşı karşıya. Namaz kılanlara doğru kaçınılmaz bakışlarda o dünyaya teslimiyetin artık yakınlaştığında dair bir tedirginlik, cemaatten uzakta durup sigara tellendirerek gösterdikleri isyankârlığın uçuculuğuna ilişkin bir burukluk var. Selim Kumoğlu ise aksine merhumdan iki yaş büyük olmasına rağmen hiç o havalarda değil. Derin bir nefes alıp kısık sesle konuşmaya devam ediyor.

"Hiç unutmuyorum. Evi çevirdikleri geceyi. Feridun'la tavla oynuyorduk."

"Muhtıra verilmiş, sıkıyönetim var, her yer hallaç pamuğu gibi atılıyor, siz tavla mı oynuyordunuz!"

"Ne yapalım dışarı çıkamıyorduk. İstanbul'da sokağa çıkma yasağı konulup bütün şehrin arandığı günün üzerinden bir hafta

falan geçmişti. Ama Feridun resmen tavla hastasıydı. Öylesini hiç görmedim."

"Eee?"

"Onu diyorum yoldaş, Erim'in Endonezya Nutku günleri falandı galiba. Arama tarama durmuş gibiydi, biraz rahatlamıştık. İki bir öndeydim ve... Feridun altı kapısını tutmuş, çıkamıyorum. Sanırım mars olacaktım."

"Eeee?"

"Dışarısı bir anda ışıldadı. Bir yandan kapı vuruluyor, öbür yandan megafonla anlaşılmayan bir şeyler söyleniyor. 'Kapıdalar' diye bağırdım. Feridun tınmıyor. 'Kapıdalar diyorum Feridun!' Bizimki pullara odaklanmış, sanki pullardan başka her şeyi unutmak istiyordu. Polisler kapıyı kırdıklarında hâlâ, 'Sallasana şu zarı' diye bağırıyordu."

Selim'i dinleyenlerde buruk bir gülümseme. Ben de gülümsüyorum. Kendi gençliklerine hüzünleniyorlar, epriyip solgunlaşan emele yazıklanıyorlar. Selim Kumoğlu musalla taşındaki çaresiz tabuta bakıyor. Tek bir anının pek de bir anlamı yok aslında. Anıların üst üste binmesiyle oluşan duygunun ağırlığı var. Selim'in arada dalıp gidebilmesi için bir boşluk, amansız bir kopukluk gerekiyor. Feridun toprakla buluşup konuşmalar bittikten sonra Selim Kumoğlu iştahla her zamanki işlere dönecek, kopukluk yeniden düğümlenecek. Kimseden sürgit bir naiflik beklenemez. Selim Kumoğlu'nda teknisyenin serinkanlı hesapçılığı vardı ama coşkusu her zaman beni imrendirirdi. Konuşup bir şeyler anlatırken parlayan gözlerden saçılan müjde benim gibi donuk kişileri bile etkilerdi. Umutperestlikle böylesine bir hesapçılığın nasıl olup da bir araya gelebildiğini anlamak kolay değil. Cenazede Feridun'un tabutuna kaçamak bakışlar fırlatanların hepsinde tazeliğin yitimine dair o ölümcül kırgınlık okunuyordu. Kendi kuşağımızın ta en başından kaşarlanmış olduğunu düşünüyordum. Hatta bizler lise ikideyken Selim'in şu andaki hali kadar soğuk ve üstelik de fazladan acımasız olabilmeyi başarmıştık. Bunu Selim'in, Feridun'un kuşağına mı borçluyduk? Yoksa her kuşak alnında kendine has bir acımasızlıkla mı doğar?

Selim geçici durgunluğun geçmesini bekleyerek sabırsızlıkla parmaklarını oynatıyor. Akşama hem sendikada hem de partide toplantısı var. Koşuşturma başladığında kaygı buharlaşıp yitecek.

Ben de en az Selim kadar sabırsızdım. Bir an önce gecenin gelmesini bekliyordum. Ölüler gömülsün ve gece hemen gelsin. O gece Ceyda'yı mutlaka görmeliydim. Dilsiz düşler bahçesinde kendi kendime söyleşmekten yorulmuştum. Yorulmuştum ve artık Ceyda beni bilmeliydi. Nasıl olacağını hiç bilemiyordum ama gitmeliydim. Soluklanma anlarında ve yorganın altındaki sinsi dinginlikte onu hayal edip durmaktan bıkmış usanmıştım. Ne olursa olsun bu gece her şey dillenmeliydi. Böyle uygun bir gecenin ne zaman mümkün olabileceğini hiç bilemiyordum. Bu fırsatı kaçırdığımda pişmanlık yakamı bırakmayacak, korkaklıkla pısırıklık etrafımda halay çekecekti. Nazlı'nın o gece Güngören'de Naşide'de kalacağını öğrendiğimden beri Ceyda'nın nasıl birisi olduğuna dair hayallerimle gerçekliği karşılaştırma isteği giderek kabarıyordu. Kendi yatağından başka yerde uyuyamayan birisi değildi Nazlı. Nerede olsa başını koyduğu an uyuyabilirdi. Hatta ona göre devrimci kendi yatağının bağımlısı olmayan kişidir ve başka yerde uyku tutmadığında artık konformist birisi oluyorsunuz, yavaş yavaş teslim oluyorsunuz demektir. Yani o gece denemeliydim. Normal bir mesai saatinde o pavyonda barınmak mümkün değildi sanırım. Beni içeri alacakları bile şüpheliydi. Bu kez tuvalet hatası olmazdı. Hem pavyonun yanındaki tuvaletin kapısını bekleyen cadaloz karı bu kez yerinde olabilirdi. İlk denemede çulsuzun teki olduğumu gözümden anlayıp "Yaylan!" diye bağırabilirdi. Bunları aşıp içeri girsem bile içki parasını nasıl ödeyecektim? Bunca bilinmeze karşın kararlılıkla nasıl titrediğimi bugün bile gayet iyi hatırlıyorum. Titreme, ruhun aldığı karara bedenin direnişiydi sanırım.

"Merhumu nasıl bilirdiniz?"

Cemaat iyi niyetle cevapladı.

"İyi biliriz!"

"Hakkınızı helal ediyor musunuz?"

Selim ağzının içinden, "Helal olsun" dedi. Sanırım kenarda bekleyen birkaç dudak oynadı. Kollarda yükseltilerek arabaya taşınan tabutun arkasından bir alkış koptu. Biraz önce Feridun'a hakkını helal eden cemaat, alkışçılara ve bayraklara hoşnutsuzca bakarak işine gücüne dağıldı.

Nihayet dışarıdaydım ve artık Ceyda'yla konuşma cesaretini göstermeliydim. Dışarıda ve serbest olmak kolay olmamıştı ve saat

Tufan'ın başıma açtığı iş yüzünden hayli ilerlemişti. Mezarlıktaki tören bitip bayrakları parti binasına bıraktıktan sonra biraz dolaşmak istemiştim. İki bayrak kayıptı ama buna sinirlenecek durumda değildim fakat Tufan tarafından durduruldum.

"Akşam Feridun Bayram'ın dostları onu anmak için bir araya geleceklermiş."

"Eeee?"

"Sen de gitsene. İl'den birisi olsun."

"Başkan gitsin. Hem onların da arkadaşı. Aynı kuşağın insanları."

"Başkan gidecekmiş zaten. Ama iki kişi gitsin diyorum. Herkes ilçe toplantılarına gidecek. Ben Ümraniye'ye gidiyorum. Bir sen boşsun."

O sıkıcı ve acıklı yemeklerden biri! Üstelik giderek sıklaşıyorlardı. Yine partili bir meyhanecinin mekânındaki upuzun masaya boylu boyunca uzanmış keder tabakların ve şişelerin arasında cirit atacaktı. Çaresiz gittim tabii. Kadehler birbiri ardına boşaldıkça Tufan'a küfür ediyordum. Feridun Bayram'a dair anılar kervanına katabilecek bir şeyim yoktu ve sadece konuşulanlara kulak vermekle yetindim. Hüzün sessiz soluksuz kalmamalıdır. İlla ortalığa saçılmalı, herkese bulaştırılmalı, bulaşıcı hale gelen kederle beraber herkes kendine yazıklanmalıdır. Hayat yavanlaştıkça anıların parıltısı artar. Giderek taşlaşıyordum ve mücadele neredeyse soğuk bir görev duygusuna dönüşüyordu. Bir anlığına belki de masanın çevresindeki sulu gözlülerin benden samimi olabileceklerini bile düşündüm. Taşlaşma kişinin kendi yaşamının sorumluluğunu başkalarıyla paylaşmaktan sakınmaktı. Taşın sessizliğin rengine bürünmesi. Yas havası Ceyda'da tecessüm etmiş müjdeyi bile örtebiliyordu. Masadakilerin tek tek gözlerine bakıyor ve bu kuşağın bizimkinden farkının yıllar sonra masa başında toplanıp birlikte hüzünlenebilmeleri, diye düşünüyordum. Ne Otto'nun, ne Sergey'in ne de Olga'nın böyle bir şansı olmuştu. Kendi gündemimden kopmamaya çalışıyordum. Keder beni teslim alamayacaktı. Nihayet hüzünlü şarkılardan birisi mırıldanılmaya başlandığında matbaanın afişleri yarın sabaha yetiştirip yetiştiremeyeceğini, ilçelerin yarın öğleden sonra afişleri alması halinde ancak ertesi sabah afişe çıkılabileceğini, afişleme sırasında gözaltılarla ilgili bir iki gün teyakkuz durumunda olmak gerektiğini, piyasaya yeni çıkan kostiklerin

kalitesizliğini, falanca ilçeye iki yüz afişin yetip yetmeyeceğini ve en nihayetinde ev kirasının üç gün geciktiğini düşünüyordum. Saplantının hamallığını yapmak ziyadesiyle yorucuydu ve mücadele bir hamallık dünyasıydı.

Fakat bunları atlattım ve nihayet dışarıdaydım. Artık Ceyda'yla konuşma cesaretini göstermeliydim. Aksi gibi yine yağmur başlamıştı ve sarhoştum, ama ıslaklığıma rağmen bütün engelleri aşabilecekmiş gibi hissediyordum kendimi. Yapmaya kararlı olduğum budalalık o an bir hayati kararmışçasına görkemliydi. O adımı atmazsam sonsuza dek tazeliğin uzağında bir yere fırlatılacak, orada çürümeye terk edilecektim. Nefes alabilmek için o gece belki de son şansımdı. Saçlarımdan, montumdan şıpır şıpır akan, ensemden sırtıma sızıp duran yağmur damlalarıyla tomurcuklandığımı duyumsuyordum. Sanki o kupkuru dalda küçücük bir tomurcuk yeşeriyordu.

Saat epey ilerlemiş, pavyonun üzerindeki meyhane tenhalaşmıştı. En fazla altı yedi masa doluydu. Garsonlar yorgun adımlarla gecenin sona ermesini beklemekteydi. İçerideki yoğun duman ve yağ kokusu tenhalığın eşliğinde seyrelmiş, buna karşılık aydınlatma ölgünleşmişti. Bar tezgâhındaki iki kişi son yudumlarını içerken televizyondaki ne olduğunu anlayamadığım bir şeye rastgele bakarak susmaktaydılar. Islak ayakkabılarımla ardımda minik gölcükler bırakarak ilerlerken sırıtıyordum. Evet, sırıtıyordum! Yüzüme arsız bir bitkinin sırıtkanlığı yapışıvermişti. Dosdoğru merdivenlere yöneldiğimi hatırlıyorum. Basamakları yalancı bir kararlılıkla bir bir inerken etrafımdaki dünya önümde eğilip bükülen bir tabak dolusu jöleden farksızdı. Rengini şimdi izah edebilmek zor. Daracık merdiveni kuşatan duvarlar bir eflatun, bir çingene pembesi kıvamında hareleniyor, geride mavinin tonları geziniyor. Şeffaflığın alt katmanlarında kırmızı bir görünüp bir yok oluyor. Aşağı kapıya ulaştığımda geçen sefer yerinde olmayan tuvaletçi cadalozun sorusuyla karşılaştım.

"Nereye!"

Aldırmadım.

"Islak çulsuz, nereye!"

İşittiğim hakaret arkadan yetişse de cevap bile vermedim. İki adım atıp kapıyı ittim. Serpilen yeşil, kurumuş bir moruğun sözüyle incinecek değildi. İçeri attığım ilk adımda hâlâ bir ıslaklık vardı. Zeminde küçük bir gölet bırakmış olmalıyım. Kapıyı ardımdan

kapattım ve içeri baktım. Etrafı seçmekte zorlanıyordum. Bana bakan olup olmadığından da, tuvaletçi kadının arkamdan içeri girip girmediğinden de habersizdim. Ceyda'yı görmek mümkün değildi, hiçbir şey göremiyordum. Sadece kulağımda yüksek bir ses bir inip bir alçalıyordu: "İstemezdim böyle olsun / Solacaksa güller solsun / Sensiz kaldım buralarda / Sen yine bensiz mutsuzsun..." Dışarıdan nasıl görünüyordum? Saçlarından ve montundan sular süzülen bir sarhoş. Çulsuz bir sarhoş.

"Buyurun?"

Garson mu fedai mi olduğu belirsiz biri karşımda dikilmişti. Neden sonra adamın bana nasıl davranacağını kestirememiş ikircikli gözlerini seçebildim. Ama ben ona bakmıyor, arkasındaki loşlukta Ceyda'nın siluetini seçmeye çalışıyorum. Bir şey söylemem ya da yapmam gerekti. Zaman kazanmam gerekti.

"Barda bir tek atacağım."

Ağzımdan çıkan sesteki güvene kendim bile şaşırmıştım. Benden ayrı ve buralara aşina biri sıradan bir şeyler söylüyordu ben de onu işitip izlemekle yetiniyordum. Adam hâlâ ne yapması gerektiğine karar verememişti. O da fazla bekleyemezdi. Nihayetinde onun da benim ne olduğuma karar vermesi gerekiyordu. Karşılıklı dikilmekteyiz. Bara doğru ilerlemeye başladım. Islak pabuçlarımla çarnaçar kendi ilerleyişimi izliyordum. Kadınların, bazı masalardaki müşterilerin bara doğru ilerleyen adamı süzdüklerini hissediyorum.

"Şuraya geçebilirsiniz."

Adam boş masalardan birini işaret ediyor. Aldırmıyorum. Şarkı söyleyen kadının sesine de aldırmıyorum. Bara doğru ilerlemeye devam ediyorum. "Affet / Beni bir kez dinle / Hapset / Beni kaderime / Hapset" Yine sırıtıyorum. Adamın bir bana, bir mekânın ağabeyine baktığını hissediyorum. Arıza çıkaracak biri olmadığıma, sadece garip biri olduğuma hükmetmiş olmalılar ki bir şey olmuyor. Bağıran kadını kimse dinlemiyor. Kadının kendisi de biliyor dinlenmediğini. Bardaki tabureye ilişiyorum. Barda servis yapan kadın ağabeye bakıyor. Ağabey omuz silkiyor. Ceyda'yı hâlâ göremiyorum. Yoksa o gece gelmeyecek mi!

"Bir viski ısmarlasana."

Yanımda biten kadının saçlarına bakıyorum. Hiç de bayağı gözükmüyor. Oldukça da genç. Kadın pek ümitli değil ama yine de işini yapıyor. Buraya düştüysen kurallara uyacaksın.

"Ceyda yok mu?"

Sesimdeki keskin tahakküm tınısıyla ürküyorum. Feleğin çemberinden geçmiş, bütünüyle aşağılık bir ses. Bu ses bu ıslak sıçandan nasıl çıkabiliyor. Bardaki kadından bir rakı istiyorum. Fiyatı ne olursa olsun bir rakı istiyorum. Bir şeyler içmeliyim, içmeye devam etmeliyim. Arkadan beni izliyorlar biliyorum, geriye bakmıyorum. "Derdim başımdan aşkın / Aşk yüzünden telaşım..." Tezgâhın ardındaki tavuskuşu biblosuna dikiyorum gözlerimi. Önüme konulan buzlu rakı kadehine ve meyve tabağına, çerezlere bakıyorum. Param yetişmeyip yaka paça atılacaksam da umursamıyorum. Cenaze, Feridun veya Sergey jölemsi kıvamın gerisinde çoktan yitip gittiler. Rakı bardağına parmağıyla küçük fiskeler atan alçağa, kendime öfkeleniyorum. İçimde yiten dünyaya karşı bir suçluluk. Sergey'e, Otto'ya karşı bir suçluluk. Kaybeden dünyaya karşı bir suçluluk. Cenazedeki suratları hatırlamaya çalışıyorum olmuyor. Ceyda'yla konuşabilme arzusunun yanında o kadar silikler ki, gözlerim doluyor.

"Hoş geldin!"

Başımı kaldırıyorum. O! Evet o. Bu kez onu ilk gördüğüm gibi. Saçında yine kara pırıltılar uçuşuyor ama üzerinde başka bir elbise var. Elbiseyi beğenmiyorum. Biraz yavan buluyorum. Onu ucuz gösteriyor. Kızarıyorum. Cevap veremiyorum. Biraz önce rakısını yudumlayan alçak nerede! O pişkin ve güven dolu orospu çocuğu nerede! Ağzım bir türlü açılmıyor. Ceyda'nın gözlerine kaçamak bakışlar atıyorum o kadar. Önümdeki bardağı sıkmakla yetiniyorum. Oysa hemen bir şeyler söylemeliydim. Öyle bir herif olsaydı bilirdi ne diyeceğini. Kadınların hep aynı cümleleri işitmekten asla sıkılmadıklarını da bilirdi. Kelimeleri tek tek seçerdi.

"Canın mı sıkılıyor! Bana bir viski ısmarlarsın herhalde."

"O kadar param yok. Seninle konuşmak istiyorum!"

Bana bakıyor, gözlerinden bir şaşkınlık geçiyor. Ne biçim biri olduğumu tartmaya çalışıyor. Biraz önceki mesleki gülümseyiş kayboluyor, ince ve kemikli yüzü asılıyor. Gözleri üzerimdeki ıslak kabanın üzerinde geziniyor. Bara değen kolumun altındaki tezgâhtaki ıslaklığı fark ediyorum. Onu da umursamıyorum. Kabanımdan saçlarıma doğru kayıyor gözleri, saçlarım bir sıçanın tüylerinden alımlı görünmüyordur. Dudaklarını büzüyor. Beni beğenmedi! Halimi hiç beğenmedi!

"Ne konuşacaksın?"

"Burada olmaz!"

Bakıyor. Manyak mı yoksa zavallının teki mi olduğumu anlamaya çalışıyor. Bense önce gözlerine bakıyorum ardından göğüslerine dalıyorum. Fark ediyor ama aldırmamış gibi yapıyor. Gerçi herkes bakıyor. Karşısındakini sarhoş etmek, dekoltenin amacı bu zaten. Elbisesinin içine doğru inen derin ve yumuşak kıvrımı izliyorum. Oradan yasemin kokulu sıcak bir buhar yayılıyor. Onu istediğimi düşünüyorum. Göğüslerine dokunmak istiyorum, kendimi tutuyorum. O ise bakmaya devam ediyor. Neden sonra yumuşak ama buyurgan bir hareketle kadehimi elimden alıp bir yudum içiyor. Elime değen parmaklarıyla yanıyorum. Hatta galiba sallanıyorum da. Üzerine devrilir gibi oluyorum, göğüslerine yaslandığımı hissederek titriyorum. İki eliyle birden sertçe itiyor. Sert, ama çok da değil.

"Git buradan!"

"Ama..."

"Çarşamba akşamı sekizde yukarıda ol. Şimdi git. Rakının parasını ödeyip git!"

Yasemin kokusunu geride bırakarak ortaya çıktığı gibi ansızın kırmızı loşluğun içinde kayboluverdi. Herkes bana bakıyor olmalı. Rakının parasını ödediğimde cebimde ancak bir dolmuş parası kalmıştı ama o an bunu umursayacak halde değildim. Süklüm püklüm dışarı çıktım. Şarkıcı kadın yeni bir şarkıya geçti. Sözlerini duymuyordum artık. Duymak da istemiyordum. Bu bir başarı mıydı? Bir randevu mu koparmıştım! Bu kadar kolay mıydı! Dışarıya pavyonun doğrudan sokağa açılan kapısından çıktığımı hatırlıyorum. Kapının önündeki herif dik dik bakıp, "İyi geceler beyim, taksi ister misin?" diye sordu. Cevaplamadım. Gerçekten de çarşamba günü benimle konuşmayı kabul etmiş miydi! Yağmur durmuştu, yalnız ve ıslak sokakta aşağı doğru sallanarak yürümeye başladım. Göğüslerinin arasından buharlaşan kokunun yasemin kokusu olduğunu nereden çıkarıyordum ki? Şimdi bakınca o halde ta Kâğıthane'ye kadar yürümüş olmak inanılır gelmiyor. Üzerime sindiğini sandığım rayihanın hatırasının başka bir ses ya da çirkinlikle bozulmasını istemiyordum. Ne kadar ağır hareket edersem kokuyu o kadar uzun süre koruyabilecektim. Yağmur birikintilerinden yükselen tazelik körpe ümidi gitgide

büyütürken yepyeni ve bilinmedik sevinçlerle dolu bir çağa doğru adım atıyor gibiydim.

Çarşamba ve ben bekliyordum. Önümdeki sulandırılmış olduğunu tahmin ettiğim kocaman bira bardağıyla bekliyordum. Yorgunluk derimin gözeneklerinden sızarak buharlaşıyordu. Erken geldiğimi biliyordum. Matbaacının koltuğundaki bayılmayı saymazsak gece neredeyse hiç uyumamıştım. Makinelerin ve mürekkebin kokusunu, kâğıdın kokusunu içime çekerken dalıvermiştim, hepsi o kadar. Ardından da gün ağarmadan dumanı üzerinde afişlerin sayılıp paketlenmesi, ardından başka illere gidecek paketlerin arabayla otogara götürülüp çeşitli otobüslere verilmesi. Parmaklarım yanıyordu. Devrim bazen de paketleme sanatlarından geçiyor. O sırada öyle düşünmeyi tercih ediyordum. İki parmağım diğerlerinden farklı olarak zonkluyordu. Pakete düğüm atılırken araya sokulan parmakların acı kaderi. Bitkindim ve böylesi bir buluşmayı kaldırabilecek bir heyecan içinde de değildim açıkçası. Ceyda'ya tutkumu haykırmaktan çok eve gidip uyumak istiyordum. Cılız ve müteredditt arzum yorgunlukla birlikte umursamazlığa teslim olmuştu. İşler afişleri paketlemekle bitmiyordu, bir de ardından afişe çıkıp gözaltına alınanların peşinden koşturmak gerekiyordu. Bir ilçeden yedi, öbüründen dokuz kişi gözaltına alınmıştı. Eh, gözaltılar da parmakların sızlayışı gibi mücadelenin ayrılmaz bir parçası. Karakollardaki amirlerle girişilen hukuki tartışmalar ve pazarlıklar da öyle. Hem mesele sadece polis de değil, bir de bana ve parti avukatına bakarak burunlarından soluyan gözaltındakilerin akrabaları var. Yakınlarını veya çocuklarını ayartanlara bakarak aralarında fısıldaşıyorlar. Bazılarına göre kişi dünyayı değiştirmek için kendi iradesiyle karar veremez, ancak ayartılır. Doğal olarak kendi halindeki bir zihnin böyle afaki umutların peşine düşmesi beklenemez. Gerçi bu düşüncelerin haklı bir yanı da yok değil. Kişi ayartılarak kendisi olur. İhtilal baştan çıkarmanın evladıdır. Kazandığınız biri yaşam boyunca başına gelenlerden ötürü bir gölge gibi hep sizi takip eder. En iyisi görüş alanınızdan çıkmaları. Ama öyle olmaz. Bu da bir kibir işareti sayılmaz mı! Kendini başkalarının kaderinde bir etken olarak görmek burnu büyüklük değil mi? Otto'yu Spartakistlerle tanıştıran Hermann, o sümsük öğretmen adayının geleceğini o denli etkilediği üzerine titizlense

rahat uyuyabilir miydi? Bu kadar hassaslıkla ihtilalci olunmaz. Tek tek kişilerin kaderlerinin yüzyılımızın muazzam fırtınasında hiçbir önemi yok. Mesela afişleme sırasında gözaltına alınan Özgür'ün istikbali gerçekten de umurumda olmalı mı? Hem zamanının çoğunu bilgisayar oynayarak ve chat yaparak geçiren Özgür'ü ipek kâğıda çizilmiş dumanlı Çin dağlarında hayal bile edemiyordum. Bir iki yıl sonra sıkılarak bırakır. Olduğum yerde memura dönüşürken kişilerin hayatlarının değişip durmasını izlemek tuhaf. Evlenirler, normal işlere girerler, çocukları ve arabaları olur. Görüşmeleriniz giderek seyrelir ve bir müddet sonra büsbütün kaybolurlar. Bence dört yıl sonra Özgür'le 1 Mayıs'ta bile karşılaşmazdık. Fakat yine mesela Özgür aklına esip aradığında hâlâ aynı yerde bekliyor olmanız ve son çıkan dergiyi sunmanız gerekir. Yazgı bıktırıcı ve yorgun bir işarete dönüşmüştür ve siz yerinizden kımıldamamalısınız. Bunları düşünürken sol elimle önce sağ kolumu, ardından elimdeki parmakları ve nedense kulağımı yokladığımı hatırlıyorum şimdi. Hepsinin yerinde olduğunu fark etmek nedense beni hiç de sevindirmemişti. Saat ilerliyordu ve apaçık bir saçmalık için beklemekteydim. Geldiğinde ne söyleyecektim ki! Bıkkın bir işaret levhasıyla bir pavyon yosması ne konuşurlardı? Karakol önünde bekleşirken Nazlı aramıştı. Birgül yarın akşam bize gelecekmiş! Birgül'ün kendi rızasıyla bize gelmek istemesi garipti.

Yan masadaki tanıdıklar kalktı. Biraz olsun rahatlamıştım. Birilerinin gözleri önünde onunla, Ceyda'yla buluşmak epeyce huzursuz edici olacaktı. Orada tek başıma bira içiyor olmam da yeterince kuşku uyandırıcı. Şimdi ismini bile hatırlamadığım bir tanesi yanımdan geçerken bir şeyler söylemeyi ihmal etmedi. "Ne o, tasfiyecilik senin de vicdanını sızlattı herhalde! Pek dalgınsın." Cevap vermedim. Sırıtmadım da. Öylece ifadesiz biçimde baktım. Sırıtarak çekip gittiler. Tartışmalar ve gerginlik başlayalı beri hepsinin gözlerinde bir ışıltı peydahlanmıştı. Gerilimle beslenen, iflah olmaz ruhlardaki faydasız ateş en azından gözlere yansıyordu. Düşmanda kendini yitirmek, kendini unutuvermek güzeldir. Her metnin, her cümlenin, her sözcüğün ve her duraksamanın ve hatta her gülümseyişin ardında bir ihanet gizlenmektedir. Gözlerimi önümdeki kül tablasına çeviriyorum. Ceyda gerçekten de gelecek mi!

Tablanın içinde biriken izmaritlere ve kül tabakasına bakıyorum. Parmağımı soğuk kenarlarda gezdiriyorum. Sergey'in de önündeki

küllüğe baktığını hayal ediyorum: Buz kesmiş güneş camları yakarken mavilik giderek matlaşıyor. Bir kongrenin gündemi devrimden önemli olabilir mi? Herkes çok ciddi ve çok yorgun. Zaferin ve bayramın ardından gündelik hayatın aniden bastıran bezgin ekşiliği. Ter ve kan soğuyor, her şey yavaşça soğuyor. Birisi rapor taslağına neden itiraz ettiğini açıklamaya başlıyor. Toz zerreleri güneşin buzlu mızraklarının arasında uçuşmakta. Sergey trende olmayı düşlüyor. Uçsuz bucaksız karlı düzlüklerde homurdanarak ilerleyen öfkeli lokomotifin çektiği, her yanı rüzgâr alan vagonda sigarasını tüttürerek yeniden sonsuzluğa yol almak istiyor. Durmaksızın geriye kaçan düzlük gözlerini yoruyor. Lokomotif yitik köylerin, köhneleşmiş ahşap manastırların mahmur dualarının içinden geçiyor sarsılarak. Göklere ulaşma çabasındaki dualar yeni zamanın alışılmadık coşkunluğunu ayıplıyorlar ama boşuna. Trendeki Sergey'in gözleri yanıyor. Arada bir ısınmak için çizmelerini yere vuruyor ve üç haftadır sıcak su yüzü görmemiş boynunda gezdiriyor parmaklarını. Sonra kulağa ulaşıyor. Uzamış tırnağıyla kulağının üzerinde sertleşmiş tabakayı kazımaya koyuluyor. Başlığın koruyuculuğundan mahrum kalan ve üstelik bir de kurcalanan kulak üşüyor. Tarihin unuttuğu sonsuzluk. Ya da sonsuzluğun unuttuğu tarih. İlerilerde bir yerde Beyazların çekilirken yaktığı köylerin dumanları tütüyor. Zırhlı tren de, tarih de doğru yolda! Gülümsüyor. O gülümserken ben Otto'yu düşünüyorum ve tabii Olga'yı da. Almanya'da her zamanki gibi düzen hükmünü sürüyor. Olmadık yollardan kaçılarak ulaşılmış devrimin yurdunda, Enternasyonal'in bürosunda evrak ve çeviri işlerine gömülmüş buluyorum Otto'yu. Kâğıtlar, kâğıtlar. Şişip kızarmış parmaklarını oynatıp derin bir soluk alıyor. Yine sulu bir kar yağıyor. Önündeki çevrilmesi gereken talimatlar yığınına bakıyor. Kim bilir hangi ülkedeki, hangi insanların bu talimatları gizemli ve ötelerden gelen bir vahiymişçesine okuyup tartışacaklarını hayal etmeye çalışıyor. Herkes emirlere uymak zorunda. Sergey yine dışarı baktı. Mürekkep savaşlarından, tüfeklerle savaşın sertliğine sıçrayış. Sıçrayışlar, sıçrayışlar! Devrim sözcüklerle başlar, silahlarla devam eder ve kongrelerle sona erer. Yüzü asıldı. Birisi tiz sesle bağırmaya başladı. Bu kez konuşan heyecanlı, öfkeli. Sergey yine sigara yaktı. Dinlemiyor. O trende üşümeye razı şimdi. Hatta o göçmen evinin mutfağında olmaya bile razı.

“Merhaba!”

Ceyda gerçekten de gelivermişti işte. Ayağa bile kalkamadım. Hâlâ trenle birlikte sarsılıyor gibiydim. Gözlerimi yoran ufku tutmuş beyazlığın ardından Ceyda’yı seçebilmek zaman aldı. Başımı kaldırmış karların ardındaki gölgenin kim olduğunu seçmeye çalışıyordum. Neden sonra karşıma oturan kadını saatlerdir beklediğimi hatırladım. İşte o buradaydı ama büyü dumanla birlikte uçuvermişti işte. İsteksizlik. O an hissettiğim isteksizlikti sadece. O da somurtuyordu. İsteksizliği bir bakışta anlardı o. Üzerindekilere göz gezdirdim. Solgundular. Bunu hatırlıyorum, gündelik olanın solgunluğu. Parlaklıktan ve çekicilikten eser yoktu. Biranın etkisiyle neredeyse uyuyacağımı hissediyordum. Ağzımdan mırın kırın bir şeyler döküldü sanırım. Fakat Ceyda sadede gelmeye kararlıydı.

“Evet ne konuşacaktın? Geçen gece pek ısrarlıydın.”

Parmaklarımdaki kâğıt kesiklerine, keten ip sıyrıklarına bakarak kendimi toparlamaya, Sergey’in dünyasından uzaklaşmaya çalışıyordum.

“Hiç. Konuşmak istedim sadece.”

“Neden? Ne konuşacaktın?”

“Merak ettim!”

Her gece benim gibi en az bir meraklıyla karşılaştığını düşünüyorum o sırada. Aptallık! Merak etmişim! Arzunun adı ne zaman merak oldu. Uzak. Uzak bakıyor. Benim nasıl biri olduğumu tartmaya çalışıyor. Etrafı saran solgunluğa rağmen gözlerinin güzel olduğunu düşünüyorum. Bir duvar var gözlerinde. Hiç de geceki gibi çapkınca değiller. O buradaydı ve ağzımdan sıcak bir cümlecik bile çıkamıyordu. Günlerdir toplantılarda, matbaada ve hatta karakolların önünde bile içten içe bu anın heyecanı ile içim kıpır kıpırdı. Şimdiyse donuklaşmış bir ifadeyle susuyordum. Ben de Sergey gibi o kompartımanda ayaklarımı uzatıp camdan kayan görüntüleri seyrederek uzaklaşmak istiyordum.

“Neyi merak ettin? Hayat hikâyemi mi!”

Gülümsedi. Dolu dolu bir gülümseyiş değil. Kırık ama içten bir tebessüm. O gülümseyişin bana neden içten gibi göründüğünü bilemiyorum. Belli belirsiz tebessümüyle beraber içimdeki sıcaklık yeniden uyanır gibi oldu. Kar zerrelerinde bir erime, bir damlama temayülü. Camdan seyrettiğim step manzarasında bahar müjdesinin tedirgin ılıklığı ve yumuşaklık. Gözlerine bu kez dikkatlice

baktım. Yumuşaklığı ve vaatleri o an gördüm sanırım. Görmek istediğimizi görmeyi her zaman başarırız. Şimdi soğuktan, üşüyen ayak parmaklarımdan uzaklaşmak, ısınmak istiyordum. Vaatlerin dünyasına, baharın dünyasına kaçmak istiyordum. Ama hâlâ susuyorum. Ceyda sıkılıyordu ama üsteledi.

"Ne iş yapıyorsun sen?"

Bu türden sorular kirlenmişlik ve temas duygusu yaratır. Dışarıdaki çarkın soğuk dişlisiyle temas. Bu temas karşısında her cevap kırılgandı. Çarkın dışında bir anlaşılmazlık. İşin tuhafı o girift, anlaşılmaz makinenin dışında kaldığınızda kendinizi güçsüz hissetmekten kurtulamazsınız. Ukalaca açıklamalar bu ezikliğe asla kâfi gelmeyecek. Herkes tarafından anlaşılabilecek bir işiniz yoksa meçhulsünüz.

"Dergi, matbaa işleriyle falan uğraşıyorum."

Sanırım o an için en makul cevap buydu.

Boş boş baktı.

"Gazeteci misin? Hangi gazete?"

"Hayır, dergi."

Derginin adını belli belirsiz mırıldanarak söylediğimi hatırlıyorum.

"Ne dergisi bu. Hiç duymadım."

"Siyasi bir dergi."

Sustu. Anlamsız bir boşluk. Öyle ki, soruyu ilerletebilmesi dahi mümkün değil. Bu cevaptan hiçbir şey seçemiyor olmasını anlayamıyordum. Ürperdim. Bu derece ıraklıktan ürperdim. Zihninde o an bir şey uyanmış mıydı bana dair? Olumsuz düşünceler ya da kınama için bile bir aşinalık gerekiyor, ufacık da olsa bir yaşantı zerresi gerekiyor. Bu iki ilişkisiz hayatı buluşturan konuya dönmekten başka çare yoktu.

"Bu âlemlerden çakmadığın belliydi zaten. Neyse, neyi merak ettiğini söyleyecektin."

"Sizden hoşlandım!"

Gülmeye başladı. Gülüşünü tarif etmek güç. Bir kıkırdama taklidi. Aslında gülmüyor, gülmesi gerektiğini düşünüyor ama gülmek gerekmesini gülünç buluyor gibi. Öbür yandan bu cümle ne kadar kuru söylenirse söylensin karşıdakini bir nebze gevşetir. Sözcüklerin gerçekliği değil, dudaklardan dökülüşü önemli olan. Bu muzipçe kıkırdayış bende hiçbir irkilme yaratmadı, hatta Ceyda'nın

hayalimde gezdirdiğim büyüsü bana açılmış gibiydi. Vaatler yalanla birlikte sunulduğunda cazip bir karışım oluşturuyor, hayal onlara sarılarak ürperiyordu. Bu kıkırdayışta her şey vardı: Gizlenme ve açıklık, yalan ve vaat, neşe ve tedirginlik.

"Boş ver bunları! Başka şeylerden bahsedelim. Evlisin değil mi?"

Parmağımdaki yüzükle göz göze geldim. Parıldayan altın halka bıkkın bıkkın bakıyordu. Sanki "her zamanki şeyler" dercesine ilgisizdi. Ama ben yine de utandım sanıyorum. Hep utanıyordum. Yüzüm yanıyor gibiydi. Evet, emindim. Kıpkırmızıydı.

"Evet. Evliyim."

"Ve karından sıkıldın!"

Nazlı'dan sıkıldım mı? Günlerdir zihnimi ruhumu renklendiren arzuyu sadece bir sıkıntıya vehmetmek istemiyordum. Hepsi bu kadar basit mi? Sıkılmak! Belki de basit. Belki de evet sıkıldım. Belki de hayat bu kadar basit. Karmaşık cümleler, çirkin ve sade gerçeği gözlerden gizler.

"Ben artık kalkmalıyım. Aşağı ineceğim."

"Hemen mi! Yeni geldin. Kendinden hiç bahsetmedin."

Sesim yalvarırcasına çıkıyordu. Hatta inliyordum.

"Onu da başka zaman konuşuruz."

"Ne zaman?"

Bir an durup baktı. Ne kadar çok karar vermesi gerekiyor benimle ilgili. Kelimeleri gözlerimle dışarı çekebilecekmişim gibi ısrarla ağzına, dudaklarına bakıyordum. Dudaklarındaki kıpırtısızlık sürdükçe bakışım ısrarlı, atılgan bir renge dönüşüyor olmalıydı. Dudaklarından dökülecek bir tarih için dilenircesine bekliyordum. Yeterince bakarsam istediğim sözcükleri ağzından alabileceğimi umuyordum. Ceyda sol elinin tırnaklarıyla sağ elini kaşıdı, ardından gözlerini kıstı ve dudakları bekleyişimin ısrarıyla kıpırdadı.

"Haftaya salı akşamı çalışmıyorum. Çerağ'da buluşalım. Saat onda."

Bu isim bir şey ifade etmedi o an. Nerede olduğunu, nasıl bir yer olduğunu bilemiyordum Çerağ'ın. Ama tamamdı. Bu kadar kolaydı! Haftaya yine Ceyda'yla randevum vardı! Bu ölgün meyhanenin dışında bir yerde bir buluşma! Israrımın meyvesini bir mucizenin canlı işaretiymiş gibi avuçlarımın arasında tutuyor, hayranlıkla seyrediyordum.

Salıyı iple çekiyordum ama ben ne kadar çaba gösterirsem göstereyim zaman her zamankinden de ağır akıyordu. Akşam eve dönerken salı günü neler olabileceğine dair uçuk ihtimaller geziniyordu kafamda. Dilimin ucunda adeta arsız ve yeni bir tat vardı. Ne olduğunu pek bilemediğim bir tat. Yavaşça nefes alıp vermeye çalışıyordum. Sabırsızlanmamalıydım. Salı gününe kadar sakince beklemeliydim. Afişlemede gözaltı olmamasını bile kötüye yoruyordum o an. Şimdi olmadıysa mutlaka salı gününe bir şeyler olacaktır! Salı günü Çerağ'a gidememenin yaratacağı utanç beni titretiyordu. Israrın meyvesi her an çıkabilecek bir aksilikle çürümeye terk edilebilirdi. Ama başka can sıkıcı konular da vardı. Mesela o gece Birgül bizimle konuşmaya gelecekti. Otobüsten inip bizim sokağa saparken ayağımın bir çamur birikintisinin içine dalmasına aldırmadım bile. Bir an durup sokağa baktım. Harap. Denilebilecek başka bir şey yoktu. Çöken akşamın ardında soba dumanlarının keskin kokusunu içime çektim. Haraptı ama sakindi. Birgül'ün muhtemel ziyareti dışında olağanüstü bir şey yoktu.

Eve girdiğimde Birgül gelmemişti. Sol pabucumun atındaki çamurun girişi batırmasına da aldırmadım. Yemeğe oturmaya karar verdik Nazlı'yla. Misafir karnını doyuracaksa zamanında gelmesini bilmeliydi. Mutfak masasında mercimek yemeğini kaşıklarken Birgül damladı, karnı da aç değildi. Soğuk mutfakta bizim lokmalarımızı sayacağına sıcak salonda televizyon seyrederek zaman öldürmeyi tercih ediyordu. Nihayet yemeğimiz bitip salonda çay içme aşamasına geldiğimizde Birgül hiç de gergin görünmüyordu. Hatta neşeliydi bile denilebilir. Kavga etmeye ya da politika konuşmaya gelmediği ortadaydı.

"Sizin afişler her yanı kaplamış."

Gülümsüyor. Bir tür defne dalı uzatıyor. Yine de sehpanın üzerindeki dergilere kitaplara bakarken yüzünden bir gölgenin kayarak geçtiğini fark etmemek mümkün değil. Kendini zorladığı belli. Bizim gibilere gülümsemeye çalışmak da ağırına gidiyor. Tabii eski günlerde değiliz. Yeni yüzyıl bu tür ayrımları o derece anlamsızlaştırıyor ki, bunlar çağımızı hiç görmemiş olanlar için bir masaldan ibaret. Efsaneler zamanından kalma kavgaların hatırasını korumak gerek yine de. Ceyda'nın ne düşünüyor olduğunu bilmek beni giderek sinirlendiriyor. Ceyda'nın zamanına geçmek istiyorum ama geride kalan yüzyıl paçalarımdan çekiştiriyor. Mezar kazıcılarla

onların kazdığı mezarın dibinde çürüyenlerin mide bulandırıcı kardeşliği. Aynı gemide olmak bazen hiçbir şey değiştirmiyor. Bunların eski bir hikâye olduğunu söylemek de midemi bulandırıyor o an. Her an hortlayacak bir hatırayı bastırmak faydasız. Mesela Birgül'ün eline fırsat geçtiğinde soğuk ve inançlı gözlerle mezarımızı kazmayacağı ne malum! Birgül neden sonra titreyen bir sesle konuya girdi.

"Size bir şey soracağım."

"Sor bakalım."

"Aslında bir şey isteyeceğim. Bir arkadaşım iki üç gün sizde kalabilir mi?"

Doğrusu şaşırmıştım. Birgül ilk kez bizden bir şey istiyordu.

"İstanbul dışından geliyor da..."

"Kim o, sevgilin mi?"

Nazlı'nın takılmasına bir şey demedi. Hafifçe gülümsedi sadece. Bizim ev de neredeyse bir otel sayılırdı. Her hafta mutlaka bir misafirimiz olurdu. Yine de yukarıdaki düşüncelerin ve mide bulantısının ardından, yeğenimin sevgilisini evimde ağırlamak bir tür aile sıcaklığı gibi bir his vermedi değil. Ama tabii sevgilisinin de Birgül'le aynı teşkilattan olma ihtimalini göz ardı edemezdim. Kaçak falan da olabilirdi tabii. Yataklık da bir yaşam biçimidir. Tabii bunları söylemedim. Nazlı eline geçirdiği eğlenme fırsatını kaçırmak istemiyordu.

"Beraber mi kalacaksınız?"

Birgül fısıldadı. Biraz kızardı, ama çok değil.

"Evet."

Birgül aldığı onaydan memnun kaldırımlarda sekerken, pencereden onun sokağın köşesinden dönerek kayboluşunu izliyordum. Yoksul bacalardan yükselen duman eski zamanların hayaletlerini çağırıyor. Onları çağırmak, yeniden yaşama döndürmektir: Kömür dumanının kokusu soğukla birleştiğinde zaman, uzun adımlarla geriye sıçrayıp devrim başkentinin buz tutmuş kaldırımlarında gezinmeye başlıyor. Sergey bir yandan çayını içerken diğerlerini süzüyor. Avrupa devrimlerinin kazazedeleri kantinin çeşitli köşelerinde yan gözle birbirlerini kolluyor. Endişe soğukla birlikte acılaşıyor. Gelmekte olanın sevinç olmadığı belli. Macarlar, Almanlar, Avusturyalılar, İtalyanlar kendi aralarında fısıldaşıyorlar. Çekinik bakışlar, savrulmuş kaderleri bir bir açığa çıkarıyor. Dönebileceğiniz

bir yurdunuz yoksa dikkatli olmalı ve susmalısınız. Çinliler aksine hiç de o havada değil. Başka bir dünyadan onlar. Kendi kadim topraklarından uzakta ve neredeyse sekerek geziniyorlar. Ama onlar da her zaman parlak olamıyor. Mesela şu Li Çeh. Rusçayı hâlâ sökemedi. Bu dile neredeyse direniyor Li. Partinin niye onu gönderdiğini anlamak mümkün değil. Fransızca bilen bir Çinli Rusçayı da pekâlâ sökebilmeli! Ama olmuyor işte. Rusçayı sökecek, klasikleri hatmedecek, parti çizgisini kavrayacak ve yeni kıvılcımlara üflemek üzere ülkesine dönecek. Li ise Rusça çalışacağına masanın üzerindeki kaleme odaklanmış onu döndürüp duruyor. Otto da benzer bir halde. Bir köşeye çekilmiş elindeki gazete kâğıdını katlıyor. Ardından açıyor, yine deniyor. Kuşa benzer bir şey yapmaya çalıştığını anlıyor Sergey uzaktan. Ama bir türlü beceremiyor. Sergey, Otto'nun parmaklarında dalıp gidiyor. An, durmuştu. Geçen 24 Ocak'ta zaman ansızın donup kalmıştı. O günden bu yana zerrece erimedi işte, öylesine kaskatı duruyor. Mumyalanmış ihtilalci, bir firavun gibi öldüğü âna sabitlenmiş uzanıyor. Sonsuza dek aynı kalacak ölüm ânının, bir hayalet gibi lahdin üzerinde asılı duracağını düşünerek kendi kendine mırıldanmaya devam etti: "Laboratuvar deneyleriyle kanıtlanmıştır ki, ihtilalin içinde bulunduğu lahdin ısısının belli bir sıcaklıkta sonsuza kadar sabit tutulması olanaksızdır."

Sokağa bakıyorum yeniden. Birgül çoktan kaybolmuş, sokak şimdi ıpıssız. Mozolenin gözlerini diktiği meydan kadar ıssız ve gergin. Salı günü ne olacak?

Beşinci Bölüm

Yaklaşık bir saat sonra gün ağarmaya başlayacaktı. Kilidi usulca çevirip eve girerken olanlara inanasım gelmiyordu. Zifiri karanlığın içinde el yordamıyla ilerlerken evin sessizlikte büyüyen çıtırtılarına kulak kabarttım. Nazlı uyuyor olmalıydı. Yıkanmalıydım. Üzerime sinmiş bir koku olup olmadığını bilmiyordum ama duş almalıydım. En azından bir önlem olarak. Tüple çalışan şofbenle uğraşmak da istemiyordum. Kuşku uyandıracak bir şey yapmamalıydım. Sabaha kadar salonda oturmaya karar verdim. Sanırım en güvenlisi buydu. Salondaki tüpü yakıp kanepeye uzandım. Sobanın panelinin kırmızılığına gözlerimi dikmekten başka yapılacak bir şey yoktu. Sehpanın üzerine gözlerimi gezdirdim. Yayılmış kitapların, dergilerin kapaklarının bana seslenecek halleri yoktu. Kendimi başka bir uzama sıçramış hissediyordum. Nazlı'nın açık bıraktığı broşüre baktım. "... sendikacılığında demokratik..." Dünya artık eskisi gibi değildi. Saflığın çözülüşüyle birlikte ürkütücü ve dumanlı bir âlem açığa çıkıyor, benliğim eli kolu bağlanmış, gelişmeleri izliyordu. Benlik hem utanıyor hem de merakla olacakları bekliyor. Kendi içinden usulca boy atan bu arsız sürgünün ne mene bir şey olduğunu anlamaya çalışırken bugüne dek susturulmuş avareliğin usulca boy atışını ürpererek izliyor. Kişide gizli onca tabakadan hangisinin hakikat olduğunu kim bilebilir! Yozlaşmanın böylesine ferahlatıcı olabileceğini o güne kadar hiç düşünmemiştim. Kendimi sözümona hür hissediyordum. Hür ve başka. Dünya ansızın canlı renklere boyanmıştı. Oynaşan, zıplayan hoppa renklere. Seçim bedeliyle birlikte önünüzde durur. Bunun için sızlanacak değilim. Bana düşen sakince ödemekti. Gerçi o an bedeli falan düşündüğüm yoktu. Burnum şehvetle Ceyda'dan kalmış olabilecek bir rayiha aranmaktaydı. Belki de bulmuştur bilemiyorum. Kıpkızıl panelin altındaki gaz alevinin oynaşmalarını seyrederken tuhaf bir hoşnutlukla yeni bir dünyaya açıldığım anları bir bir yeniden yaşamaya çalışıyordum. Tekrar gibisi yoktur.

O garip meyhanede beklerken ne kadar da endişeliydim oysa. İlk defa gittiğim ucube bir yerdi. Ama gözden uzaktı. Buna karşı-

lık dökülen bir mekânın bazen benzerlerini aşan biçimde pahalı olabileceğini de ilk kez orada öğrendim. Sakillik de bir tür soyluluk barındırabiliyor demek! Özel bir kulübün sağladığı mahremiyeti sağlar gibi bir hali vardı Çerağ'ın. Kapıyı açan adam soran gözlerle baktığında kekeleyerek mekânın ismini söyledim. Adam bunun üzerine öylesine gelmediğime hükmetmiş olmalı ki bir şey demedi. İçeri girdiğimde saat on olmasına rağmen ancak bir iki masa doluydu. Ya buranın gerçek müşterileri ancak geliyor veya burası sinek avlıyor. Kendime bir duble rakı koydurup beklemeye başladım. Endişeliydim, evet. Yaban bir dünyada el yordamıyla ilerliyormuş gibiydim. Etraf yabansı ama çekiciydi. Ya da sadece yabansı olduğu için çekici geliyordu. Gecenin koyuluğuna gizlenmiş paralel dünyalar olabildiğini bilmek başka, onun içinde yol almak başka. Boş sayılabilecek bir mekânda tek başına içmek insanda bir tür kaybolmuşluk duygusu yaratıyor hatta itilmişlik. Neyse ki bu duygunun içinde fazla gezinmeye imkân bulamadan Ceyda gelip masaya oturuverdi. Garsonları tanıdığı anlaşılıyor. Bu kadın herkesi tanıyor. Garsonlar, çiçek satıcıları, vicdanı rahatsız babalara oyuncak satanlar, fahişeler, pezevenkler, taksi şoförleri, mekân sahipleri, tuvalet kapılarında bahşiş toplayanlar, korumalar, o saatlerde açık olan büfelerdeki insanlar, tinerciler hepsi birbirinin akrabası.

"Artık rahat rahat konuşabiliriz."

İyi de neyi rahat rahat konuşacaktım ki? Fakat yine de galiba bir süredir içime çektiğim bu alışkın olmadığım mekânın ekşi kokusu bana bir tür cesaret vermiş olmalı. Her şeyin olabilirliğine dair bir cesaret. Ancak cesaret kişiliğinizi aşmaya yardımcı olabilir.

"Eee konuşmayacak mısın?"

"Sen kendini anlatacaktın."

"Her erkek kızların hikâyesini merak eder, değil mi?"

"Anlamadım!"

"Neyi merak ediyorsun o zaman."

"Nasıl biri olduğunu."

Cevap vermek yerine garsona seslenip masayı şenlendirmek için bir şeyler sipariş etmeyi tercih etti. Masanın üzeri kalabalıklaştıkça cebimdeki paranın buradan çıkmaya yetip yetmeyeceğinden endişelenmeye başlamıştım. Tek tek mezelerin fiyatlarını üst üste koymaya başlarsanız huzurla kafayı bulmanız mümkün olmaz. Kalamar her yerde pahalıdır. Ardından sipariş ettiği yaprak ciğerin

de ucuz olacağını sanmıyordum. Tek tek mezeleri hesap ederek bir konsomatrisi yemeğe çıkaran biri neresinden bakarsanız gülünçtür. Masalar dolmuş gibiydi. Duvarlarındaki balık ağları, tavanda boyanmış bulutlar ve gökyüzü, sahnenin arkasındaki Napoli manzarasıyla sağa sola konmuş at arabası tekerlekleriyle çirkin bile denilemeyecek kadar sakil. Zira çirkinlik bile en nihayetinde bir tür gayret göstergesidir. Buna rağmen bu özel kulübün müşterileri kendilerini evlerinde hissediyor olmalı. Ceyda çalıştığı yerdeki kadar rahat mesela.

"Hiç de öyle merak edilecek biri değilim. Hayat işte. Herkesi başka yerden vurur. Beni kıçımdan vurdu!"

Doğrusu bu biraz sert bir cevaptı, irkildim. Umarım sohbet bu minvalde gitmeyecekti.

"Ben kendimi vurdum. Aslında şikâyetçi değilim."

"Şikâyetçi değil misin?"

"Yoo. Sarhoş herifleri idare etmek zor değil. Zor olan ayıklarla başa çıkmak. Bizim oraya gelen adamlar zaten aslında ezikler. Kerhaneye giden birinin ezik oluşu gibi. Hatta ondan bile ezik. Kerhanede parayla hiç değilse ..cık satın alırsın. Ama bizim orada ahbaplık satın almaya çalışırsın ki bu üzücü bir şey."

Kadın hiç de kader kurbanı gibi konuşmuyordu, doğal bir meslek seçiminin olası sorunları üzerine konuşuyor gibi bir havadaydı.

"Yani hayatından gocunmuyorsun."

"Niye gocunayım. Ahbaplık satıyorum, gösterip vermiyorum. Herkes birbirini kullanıyor. Dünya herkesin birbirini kullanması sayesinde ayakta duruyor. Yoksa hemen çökerdi."

"Başka türlü olamaz mıydı yani?"

"Nasıl başka türlü olacak ki! Dünya böyle kurulmuş. Mesela sen. Beni merak ettin güya. Yani yalnızsın. Ben sana sohbet satıyorum. Sıkıntın geçiyor."

"Bu kadar basit mi?"

"Ne olacak! Yoksa neden birini merak edesin ki?"

Kadının kafasının berraklığı karşısında sarsılmıştım. Şaşkınlıkla birlikte ister istemez diğer bir evrenin içine emiliyordum. Yaşamın sertliği ve ihtiyaçları karşısında herhangi bir ilke veya kural o kadar gülünç kaçıyordu ki. Bu neredeyse ahlaki kuralların askıya alındığı salt gerçeklik dünyası gibi bir şeydi. Bizim dünyamız ise gerçekliği dönüştürme derdindeki ilkelerin dünyasıdır. Anlayamadığım bu

kadar gerçekçi bir kadının neden benimle yemeğe çıktığıydı. Bu sert dünyanın neden böylesine gecelerin ve arka sokakların kuytularına itilerek gözlerden gizlendiğini anlayabiliyordum. Çıplak gerçek yeni nesillerin ahlakını bozar. Hatta bazen büyüklerin bile. Ceyda sözlerini ve dünyasını sakınmadan konuşup duruyordu. Bu denli sakınımsızlığa hiç rastlamamıştım. Devasa uçurumlar hakkında dünyanın en doğal şeyiymiş gibi konuşabiliyordu. Bir de çocuğu varmış bakması gereken. Çocuktan söz ettiğinde gözleri ışıldamıyordu ama eninde sonunda bir anneydi işte. Tabii bu saçma sapan düşünceleri kendi sarsak dünyama göre uydurduğumu tahmin edersiniz. Bu çocuk hikâyesi canımı sıkmıştı. Çocuklu bir vamp kadın düşünebilmek zor. Babası serserinin biriymiş ama birkaç yıl önce ayrılmışlar. Hayır, evlenmemişler bir süre beraber yaşamışlar yalnızca. Kendini satma meselelerine ise hemen hiç girmiyordu. Orası dalgalı ve bulanık bir alan. Belki tek gölgeli alan. Ama oldukça büyük bir gölge. Oraya girmekten ben de çekiniyordum. Kulüpteki gibi giyinmemişse ve başında o türlü çağrışımlar uyandıran peruk olmasa da hâlâ çekiciydi doğrusu. Sertliğin ve dobralığın ayrı bir çekiciliği var. Gizem yok ama insan gizemin yokluğunun ardında bile başka bir şey arıyor nedense. Hiçlik bile insanı tatmin etmiyor. Hiçlik gizem değildir, hiçliktir o kadar. Saat epey ilerlemişti. Ceyda'nın uyarısıyla ilerlemiş olduğunu fark ettim.

"Zaman uzadı. Kalkalım mı?"

Hesabı söyledim ve sonuç gerçekten de benim için ağırdı. Neredeyse lüks bir balık lokantası faturasıyla karşı karşıyaydım. Önümüzdeki günlerde tasarruflu yaşamak zorundaydım. En nihayetinde iki kişilik bir akşam yemeğinin yarattığı delik kapanmayacak kadar büyük değildir. Dışarı çıktığımızda yağmur yağıyordu. Coşkusuz ve mıymıntı bir yağmur. Mekânın kapısında duran herif bir taksi çağırdı. Bindiğimizde Ceyda şoföre emin bir ses tonuyla emir verdi:

"Kurtuluş'a gidiyoruz."

"Gidiyoruz" mu? Ben de mi gidiyorum! Bunu yüksek sesle söylemedim. Gerçekten de evine gidiyorduk. Yoksa beni de müşterilerinden biri olarak mı görüyordu? Ya da yattıktan sonra para mı isteyecekti? Böyle bir niyeti varsa bile en azından önce pazarlık yapması gerekmez miydi! Araba giderek hızlanan yağmurun altında caddeleri, dar sokakları, yokuşları aşarken endişelenmeyi bıraktım.

Kendimi olayın akışına bırakmak en iyisiydi ve ne olacaksa olacaktı ama beni müşteri yerine koyma ihtimali oldukça kırıcıydı. Bu ihtimalle birlikte o boktan pavyonda ağzı sulanarak göğüslerine bakan heriflerden birisi durumuna düşüyordum. Herkesin gözleri kayabilir. Sonunda dar bir sokakta durduk. Apartmanın kapısını anahtarıyla açtı. Evet, bekliyordu. Niye hâlâ arabada olduğumu pek anlamadı. Taksinin parasını ödeyip ardı sıra ikinci kata çıktım. Kapıyı açtı. Antre kadın ayakkabılarıyla doluydu. Bizim evin girişi bile buradan düzenlidir. Üst üste askılara asılarak iliştirilmiş belki yedi sekiz tane palto, mont veya pardösü salkım saçak aşağı iniyordu. Ceyda kimi ayakkabıları sağa sola sıkıştırıp iterek, ayakkabıların çıkarılabileceği bir alan boşalttı sonunda. Lambanın yanmasıyla önümde açılan salon son derece sıradandı. Açık renk yer halısıyla döşenmiş salonun ortasında atılmış bir halı. Bir oturma odası takımı, bir yemek odası takımı, bir televizyon, yerde oyuncak bir damperli kamyon, plastik oyuncak arabalar. Kanepenin üzerinde dağınık bir battaniye, onun üzerinde çeşitli magazin dergileri, sehpanın üzerinde iki boş tabak, boş bardaklar, sigara paketleri, bir adet oje, bir paket pamuk, aseton, ne olduğunu bilemediğim birkaç şişe. Yanındaki koltuğun üzerinde altına kâğıt konulmuş bir çift yüksek topuklu ayakkabı vb.

"Ev dağınık, kusura bakma demiyorum. Ev hep dağınıktır. Bir de çocuk var."

"Sen yokken çocuğa kim bakıyor?"

Bu soruya ne gerek vardı! Bana neydi çocuktan, çocuğa kimin baktığından! Yine de insan düşünceli gözükme hastalığından kendisini kurtaramıyor. İkiyüzlülük ne kadar sakınımlı davranırsanız davranın bir yerden sırıtmak zorunda.

"Mahalleden yaşlı bir kadın. Akşamları bende kalıyor. Biraz para veriyorum işte. Oğlanın odasında uyur o. Sabah ben uyanırken gider."

Ev bu haliyle hiç de erotizm mabedi sayılmazdı. İnsanda bir uyuma isteği uyandırıyordu evin dağınıklığı. Ardından odasına girdik. Doğrusu elimden tutarak beni odasına çekti. Elimi kavrayışıyla birlikte ürpermiştim. Sıcaklık. Hissettiğim buydu. Ta omuriliğime kadar uzanan hararet. Bense bu gibi durumlarda önce oturulup bir kadeh içki içileceğini falan sanıyordum. Aptalca filmlerin doğurduğu bir önyargı işte. İnce kemikli parmaklar tarafından çekiştirilen elim titriyor olmasına karşın uysalca boyun eğmekteydi.

Ceyda'nın dünyası, o giz, artık ardına kadar açılmış gözlerimin önündeydi. Odası salon kadar kasvetli değildi, burada biraz olsun canlılık belirtisi vardı. Yatağının üzerindeki pembe fil ve zebra olduğunu sandığım bez oyuncaklara baktım. Hayatına bu kadar sokulabildiğime hâlâ inanasım gelmiyordu. Şaşkın şaşkın öylece durup odaya bakarken ışığı kapatıverdi. Şaşırmıştım yine. Böyle bir kadının çıplak görünmekten utanabileceğine aklım yatmıyordu. Bunun garip bir ilk gece çekinikliği olduğu sonucuna vardım. Karanlığın içinde soyunurken çıkardığı hışırtıyı dinliyordum. Üzerindekileri neredeyse bir törendeymişçesine yavaş hareketlerle, belli bir düzene uygun olarak çıkarıyordu. Gözlerim artık karanlığa alışmıştı, siluetini rahatlıkla seçebiliyordum. Çıkardığını katlayıp yandaki sandalyenin üzerine istifliyordu. Doğrusu hiç de tutkulu bir soyunma sayılmazdı. Bense aptal aptal karanlıktaki gölgeyi izlemekle meşguldüm. Onca zaman türlü hallerde düşlediğim bedene bunca yakınken öylece bekliyordum. Sanki düşler buharlaşıp uçuvermiş, biraz sonra gerçekten de dokunacağım bedeni saran büyü anlamını yitirmişti. Ceyda'nın soğukkanlı soyunuşuyla uyum içindeydim yani. Sonunda iç çamaşırlarıyla kaldığını fark edebildim. Yorganı kaldırıp içine usulca sokulduğunda içeriden son bir hareketle kolunu uzatıp sutyenini de sandalyenin üzerine bıraktığında artık bir şeyler yapmam gerekiyordu. En azından soyunmalıydım. Öyle de yaptım.

Gün ağardığında, ışık karanlığın içinde yayılarak genişlediğinde gece boyu olanlar yavaşça düşsel bir âleme doğru kaçışmaya başladı. Aceleyle soyunup Ceyda'nın yatağına girişim, onun kokusu, teninin berraklığı ve sonrasına dair bölük pörçük anlar ışığın tahakkümü altında eriyip gitmeye başladı. Güneş yükseldiğinde gece olanları tümden yaşanmamış sayabilseydim haksız sayılmazdım. Nitekim Nazlı kalkıp beni salonda uyuklarken gördüğünde hiç de suçluluk hissi duymadım. Sesim öyle ters ve yukarıdan çıkmış olmalı ki, Nazlı gece hakkında bir soru sormadı. Zaten o da sabah sabah uzun sürmüş bir kulis muhabbetinin ayrıntılarını öğrenmeye hevesli değildi. Kişinin kendi suçsuzluğuna dair bir öykü oluşturması çok kolay. İçinize sinecek bir hikâye uyduramazsanız yok sayarsınız, olur biter. Herkesin ikinci bir yaşam öyküsü kurabilmesi mümkün. Bir gün önce nasıl birisiysem yine öyleydim ve aynı kişi olmaya devam ettim.

Devrim her zamanki gibi ağır aksak ilerliyordu. O geceyi de Ceyda'yı da unutmuştum neredeyse. Her insanda kök salmış zorunlu vefasızlık. Öncesinde onca düşünceler ve hayallerle donanmış olan kadın hayatımdan geçivermiş gibiydi. Ama sadece birkaç günlüğüne. Sonra yavaşça giderek büyüyen ama öldürmeyen bir özleyiş kımıldanmaya başladı. Neredeyse miskin bir özleyiş. Giderek sızlamaya hatta bazen acıtmaya başladı. Buna rağmen bir şey yapmıyordum. Mahmurluğa sarınmış, günlerin akışını izliyordum. Başka bir dünyaya falan sıçramamıştım işte. Her şey eskisinden farksızdı. Her zamanki toplantılar, her zamanki gösteriler, her zamanki basın açıklamaları, her zamanki dergiler. Ceyda'yı yeniden görme isteğim ufacık damlalar halindeydi. İhmal edilebilir bir özleyiş. Damlalar küçük pıtırtılarla birikirken Birgül'le arkadaşının bize geleceği gün gelip çattı.

Nasıl biriyle karşılaşacağımdan neredeyse emindim. Kendisini otuzların Çin'inde sanan keskin bir ukala. Muhtemelen kendisini buraya getirdiği için Birgül'e içerleyecekti. Belki de adam gerçekten aranıyor olabilirdi. Aldırmadım. O günler bir şeye aldırmıyordum. Karşıma geçip Küçük Kızıl Kitap'tan bir tirat çekse bile aldırmayacaktım. Tecrübe farklılığa imkân tanımaz. Yanılmamıştım. Çocuk gerçekten de tam tahmin ettiğim gibi birisiydi.

Bir pankart asma harekâtından sonra eve geldiğimde her yanım sızlıyordu. Yürümeye, koşturmaya ve hatta kaçmaya alışkındım ama ha bire merdivenleri tırmanıp inerek, ağaçların dallarına tutunarak elektrik lambalarıyla ağaçlar arasına pankart asmak o kadar da kolay değildi. Başım döner bir kere. Pankartın gerginliğini, sağlamlığını kontrol ederek dört metre yukarıda, uyduruk bir merdivenin üzerinde bunları yapmak en azından benim için kolay iş değildi. Başta hiç tırmanmaya niyetim yoktu ama nereye kadar "şunu şuraya, onu buraya asın" gibi talimatlar verebilirsiniz ki! Sonuçta ben de çıkacaktım. Upuzun merdiven tıngırdayıp duruyordu. Leylek kadar başarılı olmadığım ortadaydı. Her ne kadar kendisine takılan lakap hakkında bir bilgisi yoksa da karşıdaki ağaca tırmanışı göz alıcı zariflikteydi. Tünediği dalın üzerinden bana bakarken bu kadar beceriksiz birinin nasıl il yöneticisi olduğunu düşünüyordur muhtemelen. Yoldan geçenler de bu soğukta girişilen militanca çabayı takdir edecek değildi. Polis otosu durup pankartın bildirim belgelerini sorduğunda ben hâlâ ipleri düğümlemekle, pankartı

germekle meşguldüm. O yükseklikte güçbela cebimden çıkarıp aşağıya fırlattığım bildirim evrakları havada hafifçe süzülerek indi. Neyse ki rüzgâr yoktu. Arabadan inen polis hoşnutsuz ama pek de olumsuz olmayan bir ifadeyle kâğıtta yazılanlara göz gezdirdi, pankarta baktı ardından da tek tek suratlarımıza. Kâğıtları Selahattin'e verip bir şey söylemeden arabaya bindi. Uzaklaştılar. Onların ardından devam ettik. Nedense merdivenin üzerinde zamanın bir türlü geçmek bilmediği gibi bir kanıya kapılmıştım. Yüksekteki zaman geçmek bilmezken aşağıda hayat her zamankinden farklı akıyor olmalıydı. Sonunda benim direk ile leyleğin ağacı arasında yükselen pankart muzaffer bir edayla geriliverdi. Şimdi de çarpık durmaması için ayarları yapmak gerekiyor. Dediğim gibi aşağıda her şey hızlı akıyordu. Kırmızı ışıkta duran arabalardan birinin kerli ferli şoförü tanıdık gibiydi. Öylece bakakaldım. Adam da bir bana, bir pankartta yazılanlara bakıyordu. Üniversitedeki sınıf arkadaşım siyah cipin deri koltuğunda derin bir iz bırakırken benim yüksekliklerdeki çabam nereden bakılsa komikti. Benden iki üç yaş küçük olmasına rağmen geçen yıllar yüzüne, gövdesine ve bakışlarına arsızca sinmişti. Merdivenin tepesinden el salladım. "Metin? Merhaba! Nasılsın?" Bir deliyle muhatap olmak zorunda kalmış biri gibi ne yapacağını bilemedi. Tebessümle asık surat arasında bir yerde takılı kaldı. Neden sonra el de salladı. Bu tanıma ve selam verme atağının iyi olduğunu düşünmüştüm. En azından üzerimdeki mahcubiyeti atmama yardımcı olmuştu. Metin bunca yıl sonra hâlâ pankartlardan umudumu kesmemiş oluşuma bakakalmıştı. Israrın acıklı çiçeği.

Eve döndüğümde ziyadesiyle yorgundum. Kapıyı açıp girdiğimde Birgül ve sevgilisi kanepede oturuyor, Nazlı havadan sudan bir şeyler söylüyor. Galiba sendikada onların gruplarıyla ilgili problemleri anlatıyor. Oğlan soğuk ve neredeyse üstten bir tavırla elimi sıktı. Ama gerçekten sıktı. Erkeklerin ezeli güç gösterisi. Zaten keten pankart ipliklerini çekiştirmekten kâfi derecede aşınmış elim bir kez sızladı ama aldırmadım. Bu gösteriyi biliyorum. Ben de onun elini var gücümle sıktım. Sözsüz ve bir anlık düello. En hoşu da birbirimize neredeyse içtenlikle gülümseyişimizdi. Nazlı pankart işinin nasıl gittiğini sordu. "Her zamanki şeyler" diye geçiştirdim. Haydar'ın yüzünde küçümseyici bir vurgu belirip kayboldu. Aldırmadım.

"Pankart neyle ilgili?"

Cevap vermedim, misafirlerle pankart tartışmasına girmeyecektim. Mesaim bitmişti ve eve iş getirmekten hoşlanmıyordum.

"Boş ver bunları. Yemek yiyelim."

İçerledi sanırım. Birgül de hafifçe öfkelenmiş gibi. Konuya girmemek için kendini tutmaya çalışıyor. Nitekim çorbadan bir kaşık alana kadar ancak sabredebildi.

"Bizi çoluk çocuk olarak görüyorsun değil mi?"

Buna ne cevap verilmeliydi? Birkaç saat önce sınıf arkadaşım tarafından direğin tepesinde yeni bir deney üzerinde yakalanmışken Haydar'la Birgül'e çocukluk yaptıklarını söyleyebilmek mümkün müydü!

"Hayır, sadece Çin devriminin koşullarından çok farklı bir durumda olduğumuzu düşünüyorum."

"Niye farklıymış? Patron-ağa devleti özünde her yerde birbirine benzer!"

Haydar bu tumturaklı cümleyi savurduktan sonra devam etmedi. Aslında kimse uzatmak istemedi. Herkes karşısındakini ikna edemeyeceğini biliyor. Tabii Birgül hariç. Gençlerdeki karşısındakinin ikna edilebilirliğine dair sonsuz inanca hep hayranlık duymuşumdur. Ya da bir tür bu inanca doğuştan sahip oluyor. Her kuşağın bir önceki kuşakla hemen hemen aynı şeyleri tartışıyor olması hayal kırıklığı yaratıyordu. Herkes hep en başından başlar ve bir yerde takılır.

"Çin'i göz ardı edenler yasallık batağı içinde boğulur!"

Sesi bir isyan gibi, çığlık gibi, feryat gibi çınlamıştı. Haydar bile şaşırdı. Ne de olsa bu evde kalınacaksa sakin olmak gerekiyordu. Masaya çöken uygunsuz ve gergin sessizliğin üstesinden nasıl gelinmeliydi? Politika dışında konuşulacak ortak bir şeyimizin olmaması gerçekten üzücüydü. Suskunluk Birgül'ü de sakinleştirdi. Mahcup bir gülümseme belirdi dudaklarında.

"Pardon. Biraz abarttım galiba."

Herkes anlayışla gülümsedi. Ben de, Nazlı da böyle hamasi cümlelere aldıracak yaşları çoktan geçmiştik. Çoktandır tecrübenin tepkisizleştirici yan etkilerine maruz kalıyorduk. Cümleler zamanla özgül ağırlıklarını yitiriyordu.

Başka şeylerin konuşulmaya başlandığını duyuyordum ama mütevazı yemek masasının üzerinden Çinlilerin gölgesi bir türlü

kalkamıyordu. Zihnimde canlandırmaya çalıştığım Şanghay sokaklarında buralardan farklı ne olabileceğini sıralamaya çalışıyorum: Kokular dışında ne farklı olabilir? Yoksulluğun kokusu her ülkede aynı değil. Tuhaf yiyeceklerden, pencerelerden dışarıya süzülen kaynayan yağların dumanlarından yükselen ağır kokunun zapt ettiği tozlu sokaklar. Heinz suskun ve döküntü bir avluda çatlak bir kâseden bir şeyler yemeye çalışıyor. Sol elin kâseyi beceriksizce kavrayışını görür gibiyim. Parmaklarını daldırdığı kâsede bulduğu parçaları nefes almadan ağzına tıkıştırıyor. Şehir tarafından hiç ses gelmiyor. Li Çeh kendi kâsesindekileri çoktan bitirdi. Çin'de bu kadar çok Alman'ın gezip tozmasına şaşırıyorum. Artık dönecekleri bir ülkeleri kalmayan Almanlar devrim memuru namıyla dünyanın her yanına saçılmış. Heinz'ın Otto'dan yaşlı ve aşınmış olduğu hemen belli oluyor. Almanya felaketinin intikamını, bu bayıltıcı kokularla ağırlaşmış çamur rengi göğün altında alabilmekten başka bir şeye aldırdığı yok. Umut, kadim ejderhanın gölgesini kemiriyor bu kez. Tırnaklarından başlıyor kemirmeye. İsyan sinsi bir gölge gibi duvar diplerinde çekiliyor ve Heinz'ın yurdu artık Komintern'den ibaret. İnanç başlı başına bir sıladır. Çin'de tarihin kaprisli lokomotifinin bir sonraki seferini beklemek gerekiyor. Friedichstrasse kafelerini özleyip özlemediğini düşünüyorum. Hayır, özlemiyordur. Kimseyi ve hiçbir yeri özlemez Heinz. Ne Margarete'yi özlüyor ne de çocuklar aklına geliyor. Özleyiş gereksiz acıdan bir şey vaat etmiyor. Tam o anda Margarete'nin ne yaptığını düşlemeye çabalıyorum. Moskova'da ufacık odada cılız bir ışığın altında kitap okumaya çabalıyordur diye düşünüyorum. Yaşamak gurbete dönüştüğünde sıla ölümcül bir hatıra çukuru oluverir. Heinz kemiklerindeki sızıya aldırmadan etrafına bakınıyor. Öğrendiği kırık dökük Çince kelimeler veya yoldaşlık onu bir yabancı olmaktan sakınır mı? Hayır! O yemeğini yerken ben Kanton'un düşüşünü izliyor, sokaklardan akan kanın arsızca ışıldamasına bakıyorum. Caddelerde ardı ardına yuvarlanan sarı kelleler. Ayaklanmak yanlış mıydı! Moskova'ya dönmesi gerekiyor Heinz'ın. Soruşturma komisyonları, disiplin komiteleri. Suçlanacak. Heinz ne zaman infaz edildi? Çok sonraları, şişko ve zampara bir bürokrat olduktan sonra. Yalan, yavaşça emeğin ülkesini zapt edip her kovuğa, her odaya, her bir kâğıt parçasına, hatta her fotoğraf karesine sızarken umut, Çin'de de ücra köylere,

bilinmedik vadilere çekiliyor, ölüler sessizce unutulmuşluğun kalın örtüsünün ardında yitiyor.

Partide gerginlik Çin Devrimi'nden çok farklı koşullarda sürüyordu. Kâzım'ın ortak platformda bize önerilenlerin sadece bir kısmını Yönetim Kurulu'na aktardığının anlaşılması belli bir gerginlik yaratmıştı. Bu da en sağlam yalanın birazcık gerçek içermesi gerekliliğiyle uyum içindeydi. Genellikle bu tür küçük oyunlara karşı umursamaz olmama rağmen bu kez nedense öfkelenmiştim. Bu kadar sinirlenecek ne vardı ki, yalanın sızmadığı yer mi var! Özel hayatınızda yalan, anlaşılabilir bir çirkinlikse de partinin böyle şeylerden arınmış olması gerektiği gibi naif bir düşünceyle hassas oluyorsunuz. Hem yalanla bir tarih yazılabiliyorsa neden siyaset yapılmasın! Yalan devrime bile sızar, devrim fotoğraflarına bile. Gerçi tarih her zaman bir yeniden yazımdır. Bunlara rağmen Kâzım'ın yalanı çok tazeydi ve her dönem kendi yalanlarını üretir. Bağırmaya başladığımı şimdi bile gayet net hatırlıyorum. Şaşırmıştı. Ama kısa sürdü. Her yalancı gibi pişkinlikle bizi suçlamaya başladı. Ama Tufan bunları yutacak değildir. Sorunu yönetime getireceğini söyleyerek bağırmaya başladı. Ben de bağırıyordum. Bağırışın bir anda binayı sarıvermesi üzerine diğer odalardan gelenler tarafından yatıştırıldık. Kâzım kıpkırmızı kesilmiş bir suratla ve sinirli biçimde kıvırcık saçları titreşerek ve sanırım alçak sesle küfrederek odadan çıktı.

Partiden can sıkıntısıyla çıktım. Benlik kişiyi çevresindekilere karşı uyarıp dururken ve kendi kendimize inandırmaya çalıştığımız şeyleri çalkalayıp, genelleşmiş aptallık ortamında çaresiz bırakırken, sıcacık bir şey ve düşüncesiz bir kucak gerekiyordu. En iyisi de Ceyda'nın herhangi bir değer yargısı olmamasıydı. Değer yargılarının devasa bir ağırlık olmaya başladığını duyumsuyordum. Yine yağmur yağıyordu elbette. Üzerinize inmek için böyle anlarınızı kollar namussuz.

Ensemden sızan damlalarla karanlık caddede ilerliyordum. Yağmur hızla inen akşamı acımasız ve yabansı kılıyordu. Soğuk, damlalarla ayrı ayrı kollardan enseme, ayakkabılarımın içine sızıyordu. Başka bir yağmurlu gecenin içine dalmıştım: Uzak bir gecenin içine. Yitik sınır köprüsünü görüyorum. Otomobil farları, birkaç cılız lambanın çiğ ışığı. Uğursuz ittifakın tarafları köprünün iki

yanından birbirlerini gözlüyor. Bu tarafta GPU, karşıda Gestapo. İhanet yağmur olmuş yağıyor ve herkes görevini yapıyor. Heinz'ın Margarete'si Almanya'ya iade ediliyor. Kadının adımlarını sürükleyişine bakıyorum. Güvensiz ve yıpranmış bacaklar. Meslektaşlar kısa cümlelerle evraklardaki isimleri karşılaştırıyor. Ardından imzalar. İhanetin de bir bürokrasisi var. Kadın karşıdakilerin kara üniformalarına bakıyor. İnsan böyle bir anda ne düşünür? Margarete düşünmüyor, öylesine boş bakışlarla işlemlerin bitmesini bekliyor. Sonsuzluğun soğuk ve uzun bir yağmura dönüşmesi karşısında düşünülecek bir şey yok. Rus subay Margarete'nin yüzüne bakmamaya çalışıyor. Her şey bir ton patates teslim edilircesine kişisellikten uzak olmalı. Herkes işini yapıyor.

Allah'ın cezası yağmur durmuyor bir türlü. Ceyda'yı arayıp aramamaya karar veremiyordum. O meşum geceden sonra yok saydığım birini pat diye arayamazdım. Hayattaki pek çok şey gibi cesaret ya da yüzsüzlük meselesiydi bu da. Sonunda bir pasajın girişinde yağmurdan korunmaya çalışarak telefonu çevirmeye cesaret edebildim. İlkin iki kez çaldırıp kapattım. Öylece duruyordum. Korkaklığıma küfrederek bekledim. Ardından yine telefonu çaldırmaya başladım. Sesini mutlaka duymam gerekiyordu. Mutlaka. Ve bu kez ısrarlıydım. Yüzsüzlük umurumda değildi. Telefon çaldı, çaldı çaldı... Bir süre sonra kaç defa çaldığına aldırmaz oluyorsunuz. Bir yandan çalışını dinliyor, öbür yandan uzak köprüde uzaklaşan arabaları izliyordum. Taraflar çekip gitmiş köprü yine eski unutulmuşluğuna kavuşmuştu. Sigara içen bir nöbetçiden başka hayat belirtisi kalmamıştı gecede. Bir yabankazı sürüsünün sessiz bir görkemle o göğün üzerinde uzak ufuklara doğru göç ettiğini görür gibi oldum. Rüzgârı kanatlarımın altına alıp uzağa, başka bir âleme süzülmeyi, yağmurun altında sazlıklarla örülü göllerde dinlenmeyi düşledim. Telefon ansızın açıldı.

"Bugün müsait değilim!"

Bu kadar. Telefon kapanıverdi. Öylece kalakalmıştım pasajın girişinde. Işıklara baktım. Damlalarla parıldayan lambalara. İnsanlar yağmurun altında iyice tatsızlaşan geceyi feraha kavuşturmak amacıyla telaşla koşturuyorlardı. Ellerimi cebime soktum. Ne yapacağımı bilemiyordum. Terslenilmek insanı böyle boşluğa havale ediveriyordu işte. Amaçsızca pasaj girişinde dikilmekten

sıkılmıyordum, ıslanıp tekmelenmiş bir köpek nasıl sıkılmazsa öyle sıkılmıyordum. Ansızın gözlerimin önünde Kâzım'ın arsız suratı beliriverdi. Bu haldeyken nasıl hâlâ bu herife sinirlenmeyi başarabiliyordum! Arsızlığı yüzünden! Fakat arsızlık çağları aşan ölümcül bir salgındı ve buna şaşırmamak, ona artık özgüven adı verildiğini bilmek gerekiyordu. Galiba biraz kurumuştum. Belki de yanlış hatırlıyorum. Ne de olsa ıslaklık göz ardı edilebilir bir ayrıntı sayılır. Kesinlikle hatırlayabildiğim tek şey Ceyda'yı o gece görmek zorunda olduğuma dair aptalca saplantıydı. Israr etmeyi, yeniden telefon etmeyi düşündüm, elim telefona gider gibi oldu ama bu fazla olacaktı. O kadar da özgüven sahibi değildim demek. Pasaj girişinde böylece dikiliyor oluşumun artık dikkat çekici hale gelmeye başladığını düşündüm. Dikkat çekmekten hiç hoşlanmazdım. Öylece silik ve görünmez kalmalıydım. Bu da bir alışkanlıktı, dikkat çekmeme alışkanlığı. Aynı yerden iki kez geçmeme, gazeteyi her gün başka yerden alma, hiçbir yerde fazla beklememe, biriyle buluşulacaksa bile önce gidip buluşma noktasını önceden gözetleme, her şeye dair bulanıklık yaratma, yaşamını belirsizlik ardına gömme. Gizli buluşmaların, kapkaç randevuların sinsi duygusunu üzerinden atamıyor insan. Yine de bunları baskı dönemlerine yormak yanlış. Bazıları böyledir işte. Özgürlük ölçülemez, yine de illa ölçmek istiyorsanız hakkınızda bilinenlerin toplamının düşüklüğü bir ölçüttür. Yağmur durmuştu. Çantamda parti makbuzları, üç adet parti bülteni, bir adet program tüzük kitapçığı ve kim bilir neler olduğu halde dikiliyordum ve artık dayanamıyordum. Ceyda'yı görmeliydim. Hem Ceyda'nın meşguliyeti neydi? Sarsak adımlarla pavyonun olduğu sokağa doğru yürüdüm. Bu kez de rüzgâr sertleşmeye başlamıştı. İçimde dinmez, ıslanmaz, üşümez bir istek olduğunu gayet iyi hatırlıyorum. Pavyonun kapısına geldiğimde kalakaldım. Bu gece durmaksızın yeni kararlar dayatıyordu. İçeri girecek miydim? Girmeyeceksem bu kapının önünde ne işim vardı. Pavyonun tam karşısındaki şık ve muhtemelen pahalı görünümlü kafede oturup beklemeye karar verdim. İçerisi tenhaydı. Üç dört masa doluydu ancak. Barmen ve garsonlar gecenin bitmesini bekleyerek zaman öldürüyor, masalardakiler çıt çıkarmıyordu. Öylesine cansızdı burası. Yağmur ve soğuk burasını bile ölgün hale getirmeyi başarmıştı. Cam kenarına tam karşıdaki kapıyı görebileceğim bir şekilde oturdum. Bu saatte içeride olmalıydı Ceyda. Onun içeri-

de olduğunu bilerek burada öylece oturmak dayanılmazdı, ama dayanıyordum. Üstelik bu şık kafenin Ceyda çıkana kadar açık kalamayacağı kesindi. O an bu hesapları yapmıyordum. Hesap yapılmayan anlar vardır. Sonra ardı ardına sigaraları yakmaya başladım. Pavyonun üzerindeki meyhane giderek boşalıyordu. Orada da bir ölgünlük vardı bu gece. Şehir giderek solgunlaşıyor, herkesin canı sıkılıyordu. En yakın masada konuşan çifti dinleyerek zaman geçirmeye çalıştım. Ama faydasız, onlar bile cansızdı. Hiç değilse kavga falan etselerdi. Sokağa pavyonun kapısına bakıp duruyor, girip çıkan tek tük bir iki kişiyi izliyordum. Sinsilik kibir de barındırır ister istemez. Çoktan evde olmam gerekirken bu boş kafede karşı kapıyı gözlemek hangi akla hizmetti! Çeşitli insan müsveddeleri, yıkkın adamlar, eğlenmeye çalışan adamlar. İçim sıkılıvermişti. Burada ne işim vardı? Beni onlardan ayırt eden bir şey var mıydı gerçekten! Düşkünlüğün tabanlarımdan yukarı çıkarak gırtlağıma doğru yürüdüğünü düşünmeye başladım. İnsanlığı eşit ve birbirinin kardeşi yapan düşkünlük bulanık bir sıvı gibi zeminden yukarı doğru tırmanmayı her zaman başarıyordu. Midem bulanmaya başladı. Birayı küçücük masanın en ucuna kadar iteledim. Kişi artık ilkeleri falan bırakıp nasılsa öyle yaşayıp gidiyordu. Dışarıdaki yağmur alay edercesine yeniden başlamıştı. Cama vuran vurdumduymaz damlaların ardından sokağı seyretmeye devam ediyordum. Sokağın alt girişinden bir çiftin yaklaştığını fark ettim. Yamru yumru denilebilecek bir adam şemsiyeyi tutuyor, kadınınsa sadece ucuz bir parıltı saçan yüksek topuklu ayakkabıları görünüyordu. Telaşlı değil hızlıydılar. Kadının ayakkabısı ister istemez çamurlanmıştı biraz. Adamın ayakkabılarıysa benimkilere benziyordu. Yani bir şeye benzemiyordu. Nihayet kapı önüne, pavyon kapısının önüne geldiklerinde durdular. Artık tamamen onlara dikkat kesilmiştim. Zaten sokakta başka dikkat edilebilecek bir şey yoktu. Bir kedi bile yoktu sokakta. Adam şemsiyeyi toparlarken kadının başı ortaya çıkıverdi. Ceyda! Ve ne olduğunu anlayamadan basamaklarda kayboluverdiler. Çarpılmıştım, pavyonun sefil kapısının derinliğinde kalakalmıştım. O an kıskançlık gibi bir şey hissetmedim nedense. Ya da kıskanmayı kendime yediremiyordum. Bir duyguyu önce tanımlamak gerek. O an ne olduğunu bilemiyordum bunun. O yamuk herifi bana tercih etmişti demek. İtilmişlik. Evet, hissettiğim buydu. Demek meşguliyeti o herifti! Pavyona girmemek için ken-

dimi zor tutuyordum. Ne yani, içeri dalıp Ceyda'nın yakasına mı yapışacaktım! Ya da adama bir yumruk mu atacaktım! Düşkünlükle itilmişliğin neşeyle kucaklaştıklarını hissediyordum. Yine birbirlerine kavuşmuşlardı. Üzerlerinde yağmurluklarıyla bir çevirme harekâtını tamamlayan iki müttefik ordu gibi sarmaş dolaştılar. Düşman nihayet çember içine alınmıştı, savaşın sonu yakındı ve ben hâlâ Ceyda'nın ardında kaybolduğu kapıya bakıyordum. Neden sonra garsonun, "Bir tane daha alır mısınız?" diye soran sesiyle kendime geldim. İki biranın parasını ödedikten sonra yerlerde birikmiş yağmur suyunda yansıyan sokak ışıklarının dalgalanışına bakarak otobüs durağına ilerlemekle yetindim. Yapabileceğim bu kadardı. Hiç değilse son otobüsü kaçırmamalıydım. Tuhaf biçimde o an düşündüğüm buydu. Nazlı'ya uydurulacak bahaneyi inşa etmek için yeterli zamanım da vardı ve herkes yerini bilmeliydi.

Aşkınızın yoğunlaşıp serpilmesinin onun nesnesinin ortalıkta gözükmediği anların bir hediyesi olması garip. Böylece gerçek, hayal dünyanızın içinde kolaylıkla çözünmeye başlar. Göz önünde olmayan her zaman hayal ülkesine komşudur. Sonraki günleri pek hatırlamıyorum. Birbirine benzeyen günlerdi. Ama ancak birkaç gün sabredebildim. Ceyda'nın belli belirsiz yüzü zihnimi zapt edivermişti. Gerçekte yüzünü zihnimde tam olarak canlandıramıyordum. Silik bir gölgeydi ama olsun, kendini ele vermeyen bu surat yine de binbir hayali uyandırıp kımıldatabiliyordu. Bu kez telefonu hemen açtı. Sesi hiçbir şey olmamış gibi sakin ve neredeyse samimi bir tınıdaydı. Önce ne diyeceğimi bilemedim. Ancak fazla diplomatik olabilmem mümkün değildi.

"Kimdi o!"

"Kim kimdi?"

"Bana meşgulüm dediğin gece pavyona beraber girdiğiniz adam!"

Sessizlik. Cevap vermedi. Saçmalığın bu derecesini anlamaya çalışıyordu sanırım. Belki "bir kez yattığım herkes beni kıskansaydı halim nice olurdu" diye düşünmüştür. Ama ihtimaller üzerine fazla düşünmeye fırsat kalmadan patlayıverdi.

"Sana ne be! Beni mi takip ediyorsun! Kimsin ki sen!"

Söz bombardımanıyla kalakaldım. Böyle bir terslenmeyi hiç beklemiyordum, hatta Ceyda'nın mahcup olacağını falan düşünü-

yordum. Bir şeyler kekeliyordum ama söylediklerimi kendim bile işitemiyordum. Haklıydı tabii. Kimdim ki ben, hesap soruyordum. Bir gece yattığı adamın biri, o kadar! Öbür yandan korkmuştum, ölesiye korkmuştum. Ya telefonu yüzüme kapatırsa! Ya onu artık göremezsem! Ben korkuyla titrerken ve hesap sorduğuma bin pişmanken o hâlâ konuşuyor olmalıydı, ama duymuyordum söylediklerini. Güçbela ağzımı açabildiğimde söyleyebildiğim tek şey, "Seni ne zaman göreceğim?" gibi durumla uygunsuz bir soru oldu. Buna da cevap vermedi. Ama artık beni tutmak olanaksızdı.

"Sana ihtiyacım var! Affet ne olur. Haklısın. Ben kimim ki sana hesap soruyorum? Seni görmeliyim. Görmek zorundayım!"

Şimdi hatırladığımda yüzüm kızarıyor. Arka arkaya bu kadar basmakalıp sözü edebilmiş olmak için kim bilir ne denli aklımı kaçırmıştım! Basmakalıp yakarmalar her zaman işe yarıyor. Gerektiğinde her tür yavanlığı göze almak zorundasınız. Önemli olan sözcüklerin gerçekliği değil, ağızdan çıkmış olmasıdır. Yukarıdakilere benzer cümleleri durmaksızın, soluk bile almaksızın birbirinin peşine sıralıyordum. Telefonun karşı tarafı sessizleşmişti ama ben yalvarmaya devam ediyordum. Söylediklerimin hakikatle ilişkisi salt o anki heyecanımla sınırlıydı. Ama belki hakikat de buna benzer bir şeydir.

"Lütfen. Biliyorum hatalıyım. O gün seni görmeyi çok istemiştim. Evet, sana ihtiyacım var. Sana ihtiyacım var. Konuşmamız lazım."

Karşıdaki sessizlik süreğen bir hal almıştı. Tam yeni bir salvoya başlamak üzereydim ki, sıkkın bir sesle kendime geldim.

"Peki, cumartesi öğlen buluşalım. Kurtuluş'ta, Bemol Pastanesi'nde."

Başka bir şey söylemeden telefonu kapattı. Sevinçliydim. Hem de çok sevinçliydim. Üstelik gündüz buluşmak Nazlı'ya bir bahane uydurmak gereğini de ortadan kaldırıyordu. Sadece partidekilere bir şeyler uydurmak zorundaydım.

Ne var ki, o ânın sevinciyle cumartesi günü bir miting olduğunu unutuvermiştim. Ertesi gün gittiğim toplantı da o mitingin düzenlenişine ilişkin diğer katılımcı örgütlerle yapılacak ortak bir toplantıydı. Gündemin açılmasının üzerinden ancak yarım saat geçtikten sonra cumartesinin o cumartesi olduğunun farkına varabildim. Yürüyüş kortejlerinin sıralanması, kitle örgütlerinin en

önde, ardından partilerin, ardından da dergilerin sıralanışına dair her zamanki çekişmeler yaşanırken tertip komitesinde olma sıfatıyla mitingden ayrılmanın mümkün olmadığı gibi acı bir gerçekle karşı karşıya kaldım. Tek tek yüzlerine bakıyordum, her grubun, partinin sözcüsü kendilerinin hakkının yenmemesi, kendi sözlerinin de bildirge ve afişlerde yer alabilmesi için amansız bir mücadele veriyordu fakat mitingin mali boyutuna gelindiğinde her zaman olduğu gibi kimse ağzını açmaya yanaşmıyordu. Sanki mitingin ses düzenini kurmak, kürsüyü hazırlamak, ses düzeninin elektriği için belediyeyle görüşmek, afişlerin parasını ödemek gibi işler sendikaların ve bizim boynumuzun borcuydu. Polise bildirilecek pankartlar meselesi ise ayrı bir âlemdi. Her grubun yürüyüş kolunda taşıyacağı pankartlarda yazılacak sloganları listeler halinde önümde birikiyordu. Bu Allah'ın cezası mitingden nasıl kurtulacaktım! Bu sloganlar da aynı basmakalıp aşk cümleleri gibiydi, söylenmeleri hakikat olup olmadığından önemli, eksiklikleri ise ölümcüldü.

Ellili yıllardan kalma bir havası olan o döküntü pastanede beklerken yeniyetme bir genç gibi tedirgindim. Suçluluk duyuyordum bir kere ve uykuluydum. Partidekilere uydurduğum bahane ikna edici değildi ama ısrar etmiştim. Mitingde muhtemelen kimsenin dinlemediği konuşmalar yapılmaktayken ben o acayip pastanede Ceyda'yı bekliyordum. Loştu ama yine bir tür asalet havası olduğunu teslim etmek gerekiyor. Düşkün bir asalet. Bir zamanlar şık olduğu belli bu mekânda çoktan buraları terk etmiş insanların, çoktan yitip gitmiş parlak zamanların üzgün ve silinmiş hatırası vardı.

Tabii ki işlerin hepsinden kaçacak değildim. Örneğin sabah yedide partiye gidip diğerleriyle birlikte pankart ve bayrakları kamyonete taşımış, ardından çeşitli polis barikatlarında bir kamyonet dolusu bayrak ve pankartın nereye gittiğini izah etmeye çabalamış, ardından bizim kortejin toparlanacağı yere malzemeleri yığmıştık. Pankartlar ilçelere göre yere sıralandığında saat ancak dokuzdu ve Ceyda'yla buluşmaya dört saat vardı. Kaldırımın birine oturup sigaramı içerken yola enine serilmiş sahipsiz pankartlara bakakalmıştım. Gerçeküstü bir halleri vardı. Polisin trafiğe kapattığı cadde sabahın bu saatinde ıssız ve pusluydu. Bizim gibi bir iki örgütün görevlilerinden başkası yoktu ortalıkta. Fazlasıyla erken davranmıştık sanırım. Uykumu alamamıştım ve yorgundum. Arada bir geçen

polis arabalarından bize bakıyorlardı. Ne düşündüklerini merak ediyordum. Arabanın içindeki komiserin gözleri de hâlâ şişti o da tam olarak uyanamamıştı belli ki. Kendi kendine mırıldanıyordu. Küfür ettiğini düşünerek sırıttım. Aldırmadım, bunlar aldırılacak şeyler değildi. Bu arada meydanda da üzerinde konuşmaların yapılacağı platformun ve ses düzeninin inşası başlamıştı. Her şey yolunda görünüyordu. İki üç kişi kaldırımın kenarına sıralanmış laflıyorduk. Bu saatte burada olanlarla bir saat sonra gelecek olanların dünyası tamamen farklı. Üç saat sonra gelecek olanlarınsa ciddiye alınmaları mümkün değil ve hatta yürüyüş kolu tamamlandıktan sonra lütfedip gelenler neredeyse "kitle" derekesindeler. Böylece burnu büyüklük hamallıkla doğru orantılı oluveriyordu ve laf ebelerinin müptezel dünyasını hafif bir istihzayla karşılıyorduk. İşlerin gerçekte nasıl yürüdüğünü bizzat yaşamak kişiye sinik bir öngörü kazandırır. Neyse ki yavaş yavaş ilçelerden gelmeye başlamışlardı ve üç saat sonra koşar adım Bemol Pastanesi'ne uçacaktım. Bu elbette görevden kaçmaktı. Kendimi kötü hissediyordum. Sınırsız sorumluluk hissiyatı beni gerginleştiriyordu. Sonunda pastanede beklerken yavaş yavaş vefa borcunu zedelediğim gibi bir hisse kapılıyordum. Dünyanın dört bir yanında ölen onca insana, onca çabaya, umuda karşı onulmaz bir saygısızlık. Ne için? Ceyda için! Ve bir türlü gelmek bilmiyordu Ceyda. Yoksa aldatılmış mıydım! Yoksa o herif yine devrede miydi? Kalkıp mitinge dönmekle Ceyda'yı aramak arasında kararsızdım. Dakikalar gırtlağıma çökmüş, nefes almam giderek güçleşmeye başlamıştı. Sergey, Otto, Li, ve hatta Ferit Amca hem sorumsuzluğumu kınıyor, hem aldatılışımla eğleniyor hem de "Dünya değiştirmek öyle sandığın kadar kolay değil!" diyorlardı. En sinir bozucu olanı da Li'nin sırıtışıydı. Bir Çinlinin gülümseyişi nedense dayanılmaz oluyor. Ansızın telefon çalıverdi: Ceyda!

"Oğlanı bırakamadım. Bana gel istersen."

Sakinleşmiştim. Otto, Ferit Amca, hepsi kaybolup gitmişti. Çinli bile mahcup mahcup önüne bakıyordu şimdi. Evinin adresini soğukkanlılıkla defterime yazdım. Zaten yakın olduğunu biliyordum.

Vardığım evi ayık kafayla ve gündüz gözüyle tanımak neredeyse imkânsızdı. O büyülü karanlık ve alkolün dumanı ortadan kalktığında Ceyda'nın apartmanı da, sokağı de oldukça çirkin ve sıradan görünüyordu. Tabii bizim mahalleden iyi durumdaydı yine de.

Merdivenler de temiz sayılırdı. Hatta bir kapının önünde kaktüs gibi bir şey bile vardı. Ceyda'nın kapısına vardığımda kapı aralanmıştı. Buna rağmen biraz bekleyip kapıyı hafifçe tıklattım. Ceyda beni içeri buyur etti. Ev kıyafetiyle değildi. Biraz özenmişti anlaşılan.

"Kusura bakma. Çocuğa bakacak kadıncağız geç gelecekmiş. Çıkamadım."

Salondaki oyuncaklar bu kez sahipsiz değildi.

"Bu da Serkan. Merhaba de amcaya."

Halının üzerinde oynayan üç yaşlarındaki oğlan umursamazca baktı. Ağzından cılız bir hırıltı çıktı o kadar. Ne dediğini anlayamamıştım. Dudağının üzerinde derin dikiş izleri görünüyordu. Tavşan dudak dedikleri şey buydu herhalde. Hırıldarken tükürükler çıkıyordu. Öyle irkiltici bir görünüşü yoksa da tuhaftı. İnsan bu çocuğa acımalı mı acımamalı mı kestiremiyordu. Tedirgin olmuştum biraz. O ise benimle hiç ilgilenmedi. Ne de olsa elindeki oyuncak tank benden ilginçti. Açık televizyonda bağırıp çağıran çizgi kahramanlar bile çocuğun ilgisini çekmeyi başaramıyordu. Televizyona bakmıyor, tankını yerde sürüklerken bir şeyler mırıldanıyordu. Ama bu kez dediklerini anlayabiliyordum.

"Simdi su dağın etrafını dolasıp saldırasağız!"

Tükürükler bu kez tenekeden tankın üzerini ıslatıyordu. Belki de çocuk eve gelip giden adamlara alışkındı ve benim durumum bir fevkaladelik taşımıyordu. Annesi ve ben ayakta oğlanın tankına buyurduğu komutları dinlemekle yetiniyorduk. Çocuğa şakacıktan bir şey soracak oldum ama vazgeçtim. Oğlan annesini de umursamıyor gibiydi. Koca dünyada kendisi ve tankından başka hiçbir şey yokmuş gibi ilgisizdi.

"Mutfağa geçelim."

Mutfak salondan derli topluydu. Gören bu mutfağın sahibini evinden dışarı adım atmayan bir ev kadını sanabilirdi kolaylıkla. Danteller rafların üzerine düzgünce serilmiş ve her şey yerli yerinde. İnsan böyle bir mutfakta tutkulu bir aşk konuşması yapabilir mi! Bemol Pastanesi bile buradan iyiydi. Hiç değilse istenirse orada tarafları çoktan ölüp gitmiş romansların bir izini yakalamak pekâlâ mümkündü.

"Bira içer misin?"

Evet içerdim. Hiç değilse öğlen saatinde bira içmek mutfağın sıradanlığını kırabilirdi. Sabahın köründe kalkıp bir sürü hamallık

yapmanın üzerine bir de bira içmek gevşemek için birebirdi. Mitingden kaçıp buraya gelmenin utancını, mutfağın sıradanlığını ve içerideki tuhaf oğlanın tankını unutturuyordu bira. Üstelik şartlar hiç göstermese de bunun bir aşk buluşması olduğunu hatırlatıyordu. Bir an konuşmaların bitip bitmediğini düşündüm ama hemen geçti. Kuzey Fırtınası grubu bildik şarkıları çalmaya başlardı birazdan. Heveslileri şarkıya eşlik eder, diğerleri slogan atar, birçoğu da epeydir görmedikleri dostlarıyla ayaküstü yarenlik ederlerdi.

Ceyda'nın sorusuyla mitingden uzaklaştım.

"Evet, ne konuşacaktın?"

Hep bu soru! Onunla olmak istiyordum, ona sarılmak, öpmek istiyordum işte. Bana bir şeyler fısıldamasını istiyordum. Beni başka bir dünyaya götürsün istiyordum. O kadardı. İçeriden durmaksızın televizyon sesi yükseliyordu. Başka birinin, farklı ve pırıl pırıl, el değmemiş bir dünya olduğuna dair saplantı, bu dört dörtlük budalalık beni de teslim alıvermişti.

"Beni kıskandın mı?"

Soru kışkırtıcıydı. Muzipçe gülümsüyordu. O pavyondaki çekici kadın oluvermişti aniden. Gözlerinde yabani ve vaatkâr ışıltılar geziniyordu. Gamzesi derinleşiyor onu neredeyse bir genç kız havailiği ve şakacılığına büründürüyordu. Şu haliyle hiç de feleğin çemberinden geçen, bir çocuğu güçbela büyütmeye çalışan bir kadın gibi görünmüyordu. Şaşırmıştım, bu başka bir Ceyda'ydı. Bense her zamanki sersemdim. Gülümseyişi şu iç sıkıcı mutfağı bile değiştirecek güçteydi. Isınıyordu mutfak, canlılık dolu, hayat doluydu. Kekeliyordum sanırım. Gözlerindeki pırıltıyı anlamlandırmaya çalışıyordum.

"Beni kıskandığın için mi takip ettin?"

Cevap vermeye fırsat bulamadan önce parmaklarıyla dudaklarıma dokundu, ardından öpüverdi. Kıskanmaktan çok kendime acımakla ilgili bir şey olduğunu söylemek uygun kaçmayacaktı. Kıskanılmak Ceyda'nın bile hoşuna gidebilirmiş demek. O zamanlar bunu da bilmiyordum. Öpüş ve birayla birlikte sanki bir saadet denizinin ortasında yüzmeye başlamıştım. Bu arada dışarıda yeniden yağmur başlamıştı, savurgan damlalar mutfağın camını şiddetli pıtırtılarla dövüyor, şehir saçak altlarına kaçışıyordu. Mitingdekiler de ıslanmaya başlamıştır. O an meydanda ıslanan, ıslandıkça ağırlaşıp baş belası haline gelen kirlenmiş pankartları

düşünmüyordum tabii. Dudaklarıma açılan cennetin kokusuyla mest olmuştum.

Eve döndüğümde Nazlı gelmemişti. Birgül'le sinir bozucu arkadaşı da yoktu. Buna sevindim. Bira ve Ceyda kokuyor olmalıydım. Ceyda kokuyor olmayı tarif edemiyorum. Kokuların tarifini ancak başka kokulara kıyasla yapılabiliyordum ama o kokuyu başka kokularla kıyaslamak olanaksızdı. Bugün bile mümkün değil bu. Bugün bile bazen ansızın burnuma erişen o tanıdık hatırayla irkiliyorum. Hatırladığım o akşamüzeri baştan ayağa Ceyda'nın kokusuna batmış olduğum ve bundan hemen arınmak gerektiğiydi. Doğru dürüst sevişmemiştik bile, bir öpüşmenin bu derece kalıcı bir rayiha salgılayabileceğini düşünemezdim o güne dek. Yoğundu ve tırnaklarımın ucuna kadar kokuyor olmalıydım. Kokuyor ve suratımdaki çarpık gülümseyişle şehrin sokaklarında yüzüyordum. Nazlı geldiğinde çoktan banyo yapmıştım fakat hâlâ burnumun derinliklerinde o vardı. Geçmiyordu bir türlü ve onun kalıcılığına teslim olduktan sonra daimi bir tedirginlik duygusuyla donanmıştım artık. Kokusu salt bana ait bir algı olsa da bunun bir önemi yoktu. Herkesin her an bu kokuyu duyabileceği endişesinden kurtulamıyordum. Bakışları kesik soru cümleleriyle doluydu Nazlı'nın. Yorgun ve asabi görünüyordu. Üzerimden yayılan sabun ve temizlik kokusuna şaşırdı. Üşenmeden tüplü şofbeni çalıştırıp ikide bir soğuyan suya rağmen böylesine bir irade göstermiş oluşuma şaşırdı. Banyo hâlâ buhar ve nem içerisindeydi.

"Neredeydin? Mitingden kayboluvermişsin birden."

"Midemi üşütmüşüm, ishal oldum galiba. Paldır küldür ayrıldım."

"Hemen eve mi döndün?"

"Yok. İlçe binasına gittim. Tuvalette epey kaldım. Bir süre de çıktıktan sonra dinlendim. Miting nasıl geçti?"

"Sendika kortejiyle bir başka grup arasında sıra gerilimi yaşandı. Onun dışında pek bir şey yok. Yağmur şiddetlendiğinde toparlanılmaya başlanmıştı. Ortalama bir kalabalık oldu işte. Meydanda da iki grup arasında sürtüşme yaşanmış ama ben görmedim."

Demek mücadele aksamadan yürüyordu. Ben olsam da olmasam da. Ben Ceyda'nın kokusunda yüzerken bile yürüyüş sürebiliyordu. Nedense o an bir iyimserlik duygusuna kapılıverdim. Ceyda'yla ilgili

olarak iyimserdim, kendimle, partiyle ve hatta Nazlı'yla ilgili olarak da. Ben olmasam da işi bitmişti, pankart ve bayrakları başkaları da toparlayabiliyordu demek. O an yağmurla ıslanan bayrakların katlanıp dolaba kaldırıldıklarında yapışabileceklerini, hatta küfleneceklerini düşündüm. Partide açılıp biraz kurutulmaları gerekiyordu. Peki bunu düşünecek kimse var mıydı? Mesleki deformasyon olmadık yerlerden yüzünü gösterebilir ve öylesine de ısrarcıdır.

"Birgül'ler nerede?"

"Bilmiyorum. Herhalde onlar da mitingdedirler. Suat'la konuştum. Geçen gün Kâzım'la kavga etmişsiniz."

"Evet, düpedüz yalan söylediği gibi bir de üste çıkmaya çalışıyor. Bayağı bağırıştık."

"Siz de pek masum sayılmazsınız!"

Bu apaçık imayla parlayacak gibi oldum ama yine de kendimi tutmayı becerdim. Nazlı da muhalefeti o kadar haksız bulmuyordu demek. Sesimi çıkarmadım. O geceyi hatırladım. Kavgadan sonra caddede yürüyüşümü, yağmuru ve soğuğu. Ceyda'yı görmeye çabalayışımı, o pasajın girişinde ne yapacağımı bilmeden bekleyişimi hatırladım. Ceyda'nın yanındaki adam neredeyse tamamen aklımdan çıkıvermişti. İrkildim. Bunu nasıl da unutuvermiştim. "Kimdi o?" diye sormak bile aklıma gelmemişti. Öpüşüyle birlikte kıskançlık da, kuşkularım da eriyip gidivermişti. Açıkçası bir çocuk gibi avutulduğumu düşünüyordum. Sormaya korkmuştum, evet. O öpücükten sonra konuyu açmaya korkmuştum. Görüştüğümüzde hesap sormaktan korkmayacaktım. Nazlı durgunlaşmamı parti tartışmalarına yoruyor olmalıydı, o konuya dönmeliydim.

"Suat da durumu toparlayacağına fazladan geriyor."

Kâzım gerçekten de partide kim var kim yok herkesin kendilerini tasfiye için çırpındığını, sabah bununla uyanıp gece bununla yattıklarını kuruyor olmalıydı. Sanki onların saçma sapan platformlarıyla uğraşmaktan başka işim gücüm yoktu! Saplantının yerini hiçbir şey alamaz. Suat abartılı bir söylevden her durumda etkilenir, coşardı. Fazla duygusaldı bana kalırsa. Ama yine de Suat'ı severdim. Çayını hâlâ kıtlama usulü içerek bir köşede oturur ve pek konuşmazdı. Tarlalarda geçen bir çocukluk, Orta Anadolu'nun olanca kuruluğunu bugüne taşırdı. Kısa, sert, çoğunlukla da olumsuz cümleler ve uzak taşranın içine kapalı kuraklığı. Herkese biraz yabancıydı ama bu yabancılık tanışlıktan gerçekti. Badana, boya,

fayans işleri yapıyor, ardından da uzun cümlelerin su gibi aktığı toplantılarda laf yarıştırmaya çabalıyordu. Büyük ve çiziklerle yaralarla dolu sert ellerine bakardım bazen. Toplantıdaki herkesin elinden farklıydılar. Sanırım kendisi de farkındaydı. Ama bu ellerle bir köylü kibrinin mi yoksa kentli olmayışın parti programlarını, ideolojileri aşan ezikliğinin mi açığa çıktığına bir türlü karar veremiyordum. Suat olmadık tavırlarına rağmen temiz olabilmeyi başarıyordu. Ya da bana öyle geliyordu. Toplantılarda olmadık bir kelimeye takılarak kök söktürse de bunun kötü niyetten kaynaklanmadığını düşünürdüm. Hem gündüz tükeninceye kadar fayans döşeyip akşam aynı çizik ve nasırlaşmış ellerle afişe çıkabilen birine kim hoşgörüsüzlük edebilir!

Birgül'e ve ukala sevgilisine aldırmıyordum. Ne amaçla burada bulunduğu da umurumda değildi. Gerçekte hiçbir şey umurumda değildi. Ne çağın sönümlenişi, ne Birgül'lerin örgütü ne de partide olanlar. Her gün gidiyordum tabii, işimi aksatmıyordum. Her gün toplantılara katılıyor, her gün ayrıntılarla uğraşıyordum. Parti makbuzları dolup boşalıyor, kararlar gidip geliyor, fakslar uçuşup duruyordu. Konuşulanları dinlemiyordum bile, daima dalgındım ve daima Ceyda'yla bir sonraki buluşmayı düşlüyordum. Tüzük değişikliğinde üyelerin illa bir parti organında çalışıyor olması gerektiği gibi bir değişiklik önerisini dahi boş gözlerle dinliyordum. Ta Lenin günlerinden bu yana değişmeyen bir tartışma. Bazı tartışmalar asla bitmez. Parti giderek karar metinleri mezarlığına dönüşüyordu ama uzaktaydım, aldırmıyordum. Düşünmeden oy kullanıyor ve neredeyse hiç görüş bildirmiyordum. İşleri yapıyordum o kadar. Ruhsuzluğun sinsi birikimi damarlarımda ilerliyordu. Heyecan yitimi ölümcüldü, biliyordum ölümcül olduğunu. Kararlar da, partinin geleceği de hatta umut ve öfke de yavaş yavaş anlamını ve tazeliğini yitiriyordu. Ağzımı bıçak açmıyordu. Afiş bildirimlerini, emniyetle işleri, bildiri metinlerini uykuda gezer gibi hallediyordum ama uzaklaşma barizdi. Aidat koçanlarını listelerken kendimi Doğu Almanya'nın içi geçmiş parti memurlarından biri gibi hissediyordum. Griliğe bulanmış tozlu dosyalar içinde, yitip giden devrimin üzerinden uçuşan toz zerreleri geleceğin ve umudun üzerini her gün azar azar örtüyor, aldırışsızlık her şeyi sabırla kemiriyordu. O günlerin tek heyecanı Ceyda'yla buluşma günlerini beklemekti.

Haftada bir gün. Ama yetmiyordu işte. Ceyda'dan döner dönmez hemen akşamüzeri onu özlemeye başlıyor, bu kez de gelecek haftayı bekliyordum. Demirperde gerisindeki bir parti memurundan tek farkım aşktı, ya da ben aşk olduğunu düşünüyordum. Sanıldığının aksine adına tutku denilen illet geleceği de çürütür.

Gündüzleri buluşuyorduk yine. Haftanın aynı günü öğlen on ikide kaybolup bir buçuk oldu mu parti binasında arzı endam ediyordum. Yok oluşlarım kimse tarafından fark edilmemişti. Söylemiştim, siliklik büyük bir nimettir. Ceyda asla haftada birden fazlasına izin vermiyordu. Önceleri Ceyda'nın evinde buluşuyorsak da çocuğun ve bazen bakıcısının evde oluşu huzursuzluk vericiydi. Ucube mi, normal mi olduğuna karar veremediğim oğlan, her gidişimde bazen aynı tankla bazen de yere sıraladığı plastik askerlerle aynı yarı anlaşılır söyleşiler içindeydi. Bakışlarını gördüğümde kendimi bir gölge gibi hissetmekten kurtulamıyordum. Yüzünde suçlayıcı ya da yargılayıcı bir ifade de yoktu, sadece manasız bir boşluk, o kadar. Çocuğu her görüşümde tatsızlaşıyordum. İkinci ya da üçüncü gidişimde artık söylediklerini az buçuk anlayabiliyordum. Kısa ilgisiz cümleler herhangi bir duygu ifade edebilmekten uzaktı. Oğlan ne sıkılıyor, ne korkuyor ne de bir şeye üzülüyordu. Merak duygusu bile yoktu sanki ve bir çocuk için en tuhafı da buydu. Kendi dünyası uçsuz bucaksız bir duvarmışçasına cılız bedenini kuşatıyordu.

Ardından ucuz bir otelde de buluşmaya başladık. Bu masrafları biraz artırıyordu ama değerdi. Rahatlamıştım en azından. Tek rahatsız olduğum şey otel lobisindeki herifin abus suratıydı ama ona da zamanla alıştım. Böyle işler için kullanıldığı hemen belli olsa da o kadar da kötü bir otel değildi. Orasının da kendine özgü bir dinamiği vardı işte. Hem parti binasına da yakındı. O tenha öğle saatlerinde otelin lobisindeki açık televizyona bakan sıkıntılı adam, köşe laflayan bir iki karanlık görünüşlü herif veya bekleyen bir kadın dışında kimseler olmazdı. Cennete böylesine nobran bir yerden çıkılması hâlâ beni şaşırtıyor. Nazlı bir şeyler fark ediyor muydu? Kadınların bu konulardaki önsezileri aslında yalandan ibaret. Ama bir gerilim vardı. Adı konmayan bir gerilim, tutkusuzluğun getirdiği bir gerilim. Toplantı ya da eylem sonrasında yorgun argın eve gelindiğinde evde birtakım yazılar yazmak, dergiler okumak gerektiğinde arzu da yavaş yavaş ölgünleşiyor, yerini zamanla

peltemsi bir boşluğa bırakıyordu. Ev artık giderek soğuk ve cansız gözükürken Ceyda'nın evi ya da o çiğ otel odası imgelemimde pastel renklere bürünüyordu. Nazlı'yla ilk çıkmaya başladığımız günlerin naif anıları o pastelin altında ezilip hiçliğe karışıyordu. Başka günlerdi onlar. Çağın amansızca yüzümüze kapanmadığı günler. Tarihin, bize verdiği randevuya sadık kalacağına inandığımız günler. Buna karşın zaman geçiyordu. Nazlı'nın sitemkâr suskunluğuna cevap vermiyordum. Ruhsuzca da olsa partide olağanüstü bir gayretle çalışıyordum. Düşünmeye zaman kalmamalıydı. Ne Nazlı'yı, ne onu aldatışımı ne de umudun ağır ağır ellerimden kayıp gidişini düşünmeliydim. Yeni bir çağ yoktu, sadece geçmişe gömülen yüzyıllar vardı. Her yaşam pekâlâ farklı bir çağın peşinden gidebilir. Hatta tek bir yaşam farklı yüzyılların kaynaşmasından ibaretti. Kim Nazlı ile Ceyda'nın aynı yüzyılda yaşadığını iddia edebilirdi ki! Nazlı'nın, Birgül ve sevgilisinin yaşadığı çağ giderek buzlu bir camın ardındaymışçasına netliğini yitirmeye başlamıştı. Yaptırttığımız pankartların dikilmesi, bayrakların sopalara geçirilişi, matbaadan aldığımız afişler, toplantıların dumanlı gerginliği silikleşmeye başlamıştı. Ceyda'nın benim için hâlâ anlaşılmaz derecede yabancı dünyası ise giderek genişliyor, diğer her şeyi görüş ufkunun dışına itiyordu. Fakat Ceyda gerçekte hangi zamana aitti? Çağdaş olduğumuz sadece bir yakıştırmadır ama onu olduğu gibi seviyordum. Bunun ne anlama geldiğini bugün de bilemiyorum. Zamandan kopuk, bir yanıyla arsız, öbür yanıyla tutucu halleri beni her defasında şaşırtıyordu. Umuda dair her şey çocukçaydı ve o, hayatın en sert virajlarında geziniyordu. Bir keresinde otelde seviştikten sonra sigara içerken hayat hikâyesine dair bir şeyler sormaya cesaret edebilmiştim. Önce uzun uzun susmuştu. Aslında geçmişi ne hatırlamaya ne de anlatmaya niyeti vardı.

"Öyle filmlik bir hayatım yok. Büyük bir acı falan da yok."

Yatağın karşısındaki sunta kaplama dolabın kapağının hafifçe açık ağzından görünen rafa dikmişti gözlerini.

"Evi terk ettim, usanmıştım ve para lazımdı. Önce Ankara'da başladım bu işe, sonra İstanbul'a geldim. Burası İstanbul'da çalıştığım ikinci mekân."

Bu kadar mıydı yani! Her tür yakınmadan bu denli uzak oluşu onu benim gözümde sert biri kılıyordu. Hayatı hakkında ayrıntı öğrenmek zordu ve fazla didiklemeye korkuyordum. Örneğin çocu-

ğun babası kim, pavyonda işler nasıl yürüyor gibi soruları sormaya çekiniyordum. Bazen doğduğu kasabaya dair bir şeyler anlattığı da olurdu, ya da ailesine kardeşlerine dair bölük pörçük hikâyeler, hepsi o kadar. Demiryolunda rayların üzerinde oynanan oyunlar, annesinden yediği dayaklar. Bunlar tam bir hikâye oluşturabilmekte yetersiz kalıyordu. Buna rağmen bu bölük pörçük dünya beni içine alıyordu. Kendimi gecenin zifir bir saatinde o köprünün üzerinde gibi hissetmeye başlamıştım. Üşüyen ayaklarımla karşıda bekleyen üniformalıların gözlerine bakmamaya çalışarak ilerliyordum. Açıkçası tarih bana da yalan söylemişti. Tarihin yalancılığı elbette ki tarihin akışı diye bir şey olmamasından iyidir. Tıpkı tanrının sizi umursamamasının tanrı diye bir şey olmamasından daha iyi oluşu gibi. Ama tarih hiç ummadığınız bir anda sizi geri çağırır.

Altıncı Bölüm

Bağcıkları çıkarılmış botlarıma, kemersiz hafifçe düşmeye meyilli pantolonuma bakıyordum. Yine de kişiye en çok koyan bağcıksız ayakkabılardı. Bir zavallılık durumu. Sanki intihar edeceğim! Yerlerin ahşap oluşunun hücreye alışılmadık hatta şefkat dolu bir sıcaklık kattığını da söylemek durumundayım. Bu eski günlerle aradaki en büyük fark. Her şey gerçekten de değişiyordu. Diğer aksilikler gibi polis de hayatınıza hiç ummadığınız bir anda giriverir. Polisin tarihin çağrısı olduğunu da söyleyebiliriz. Ev basıldığında Nazlı'nın başını ellerinin üzerine koyduğunu gören polisler rahatlamıştı. Ne de olsa gözaltı tecrübesine sahip olmak başkadır. Böyle durumlarda en zoru, kuralları bilmeyen toylarla karşılaşmaktı. Fazladan zulüm görenlerin genellikle itirazcı acemiler ya da tarih bağlamında kendini suçsuz görenler arasından çıkması adaletsizlik gibi görülebilir ama onca yıllık tecrübenin de bir faydası olmalı. Aslında bizim için gelmediklerini öğrenmek gururumu kırmadı değil.

Derdest edilip götürüldükten saatler sonra sorguya alındığımda umursamaz bir tutum içindeydim haliyle. Haydar'ın saçmalıklarını soracaklarsa, bundan bana neydi? Hem dosyama baksalar onlarla bir ilgim olmadığını anlamaları için en fazla beş dakika yeterdi.

"Haydar nerede? Sizde kalmış. Senin örgüt bağlantın o mu?"

"Bizim onunla herhangi bir örgüt ilişkimiz yok. Bunu siz de biliyorsunuzdur. Ben partinin il yöneticisiyim."

"O zaman niye sizde toplantı yapıyorlar?"

"Ne toplantısı!"

Öfkelenmiştim. Hem sizi beğenmezler hem de kullanmaya kalkarlar. Haber bile vermeden! Demek Birgül ve Haydar bizim evde toplantı yapmışlar. Acaba Birgül'ü de aldılar mı? O zaman mesele yok. Akrabalık bağı ilişkiyi anlatabilir. Ama ya Birgül'den haberleri yoksa o zaman Birgül'ü ihbar mı edeceğim. Hayır! O halde bir hikâye bulunmalı. Fakat Nazlı uyduracağım hikâyeden habersizken ne söylenebilir. Haydar adlı o salak hangi meşru bağlantıyla bizim evde olabilir? Polis ise eğleniyor. Asıl olayla bağlantısız kişilerin

soruşturmanın ortasında kalıvermeleri her zaman eğlenceli olmalı. Birgül'le ilgili bir şey söylememeye karar veriyorum. Çıkışsızlık. Yani toptan inkâr. Nazlı ne söyleyecek acaba? Sorgucu tıkanmışlığı hissediyor. Hissetmek de işinin bir parçası. Partidekiler ancak yarın kuşkulanabilirler ya da Nazlı'nın sendikasındakiler. Ceyda? O merak etmez! Birazdan siyasi partiler masasından komiser yardımcısı İrfan Tacımlı yüzünde o her zamanki illet sırıtışla damlıyor. Her zaman iyi polisi oynama yanlısı olmasına rağmen bu kez alaycılığı üzerinde.

"Yardım yataklık durumuna mı yazalım seni, yoksa örgüt üyeliğine mi!"

Açıkça eğleniyor. Haklı da eğlenmekte. Haftada en az iki üç kez muhatap olmamıza ve bir tür senli benlilik geliştirmemize rağmen bu kez Terörle Mücadelecilerin yanında mesafeli davranmayı uygun bulmuş olmalı. Buna rağmen her zamanki gibi terliyor. Kar kıyamette yapılan basın açıklamalarında üzerinde sadece muşamba bir mont ve gömlekle köşede beklerken bile terler bu adam. Biraz titizlense günde iki üç gömlek değiştirmek durumunda kalırdı ama bir polisin durmaksızın gömlek değiştirebilme lüksüne sahip olduğu nerede görülmüş! Sürekli olarak alnındaki, boynundaki teri silerek bildirimleri, dilekçeleri, basın açıklaması metinlerini, broşürleri okurken alnını kırıştırdığını hayal ediyorum. Bu kez ben sırıtır gibi oluyorum ama kendimi tutuyorum. Gününü bir sürü ıvır zıvırı okumakla geçirmesine üzülür gibi oluyorum bir an. Bu mesele onunla benim aramda değil, ikimiz de biliyoruz, soruları soran öbür herifle ilgili.

"Yeğeninin başka arkadaşını tanıyor musun?"

Demek Birgül'ü, yeğenim olduğunu biliyorlar. Rahatlıyorum. Muhtemelen Birgül'ü almamışlar. Kız kardeşimin evine de gitmişlerdir muhakkak. Baskın sonrası evlerindeki gerginliği ve endişeyi hayal ediyorum. Birgül'ün kocası endişeden yerinde duramıyordur. Evhamlı insanların başına böyle şeyler gelmemeli. Ben suçlayacaklar yine. Haklılar da. O sersem enişte yine oturaklı cümlecikler kuracak. İçim sıkılıyor. Peki Birgül arandıklarını biliyor mudur? Endişeleniyorum yeniden. Sorumluluk gibi bir duygu içimde sinsice kımıldıyor.

"Ben Haydar'ı sadece yeğenim vasıtasıyla tanıyorum. Ne yapıp ettiğinden ya da arkadaşlarından bir haberim yok."

Ne olursa olsun bir iki gün misafir olacağımız açıktı. Önemli olan sıkılmamak, eve döndüğünüzde darmadağın olmuş evi toparlamaya üşenmemek ve kayıplara karışacak şeylere aldırmamak. Hücredeki bankın üzerinde evde değerli ne olabileceğini düşünüyordum, aklıma bir şey gelmiyor. Dergilerin, dosyaların kitapların ve elbiselerin altüst edilmesi epeyce sıkıcı. Evi toparlamak için en az üç dört gün gerekecek. Gözaltında bunları düşünmek anlamsız ama daima bir sonrasını düşünmelisiniz. Son birkaç yıldır en ciddi gözaltı buydu. Yine de süre ne kadar kısa olursa olsun uzun yatmaların hatıraları birdenbire sökün ediverir. Fakat bu kez eskileri hatırlamaktan çok Ceyda'yı düşünüyordum. Yarın evine gidemeyecektim.

İçeride kısa süreliğine bile olsanız zaman denilen şey bir hortlak hemen ortalığa çıkar. Kapılar kapatılıp, sürgüler çekilip, her yan ıssızlaştığında zamanı aklınızdan tümden çıkarmak zorundasınız. Zaman düşüncesi içerideyken çıldırtıcı. Zamanın akışının bir anlamı olmayan bir rüya ve aşkınlık âlemine sürüklenmelisiniz. Gerçi bir iki gecelik misafirliklerden yakınmak için görmemiş olmak gerekir. Ama bazen bir gecelik bir tıkılmışlık bile geçmek bilmez. Orada unutulup kalacakmışsınız gibi bir his. Askıya alınan zaman duygusuyla beraber üzerinizde kaç kapı olduğunu hesaplamaya çalışmak çıldırtıcı. Sanki dışarıda hayat canlı ve verimkâr akıyormuş gibi gelir insana. Yalan tabii. Yine de en iyisi uyuyabilmek. Bazen bu da mümkün olmaz. Üzerinizdeki giysiler asla ısıtmaz.

Salıverileceğimi dördüncü gün akşama doğru yeniden muayeneye gidişimden anladım. Doktor üstünkörü bir muayeneden sonra darp izi yoktur, sağlamdır gibi bir belge yazıp verdi. Doktor yüzümü evirip çevirip sırtıma bakarken bile hâlâ üç gündür Ceyda'yı arayamamanın sonuçlarını düşünüyordum. O an günlerdir aynı giysilerle olmak ya da kirlenmişlik umurumda bile değildi. Sonunda kendimi Vatan Caddesi'nde bulduğumda cebime attığım ayakkabı bağcıklarını takıp takmamaya karar veremedim bir an. Bağcıklar elimde sersem sersem nizamiyenin yanında duruyor, gelip geçen polislerin sırıtmalarına aldırmıyordum. Bağcıklarımı evde takarım diye düşündüm. Ama saatimi koluma takmamam için bir sebep yok. Yürürken ayakkabının ikide bir çıkmaya teşebbüs etmesi epey onur kırıcıydı. Ayağınızdaki ayakkabı ha bire çıkıyorsa onurunuzdan bir

eser kalmamış demektir. Hele de otobüste biri ayakkabıma bastığında ayakkabımın içi boş olarak herifin ayağının altında kalması tam bir rezaletti.

Evin durağında indiğimde her şeye rağmen Ceyda'yı aramaya karar verdim. Fakat cevap yok. Belki on beş kez çalan telefon üzgün üzgün zırıldamaya devam ediyordu sadece. Küfredip vazgeçtim. Telefonu açsa ne diyeceğimi de pek bilemiyordum. Aramızdaki bağ ya da tanımlayamadığım o şey koptu mu acaba? Ben yokken neler yaptığını merak ediyorum ama bastırmaya çalışıyorum kıskançlığı. Ardından yine çaldırıyorum. Yine yanıtsız. Açmıyor mu, açamıyor mu! Özlediğimi biliyordum. Kişi özlediğini de kabullenmeli. Kir pas içinde de olsam, ayağımdaki çoraplar terden parmaklarıma yapışsa da bunlar merakı gidermiyor. Bir an eve gitmekten vazgeçip Ceyda'nın evine ya da pavyona gitmeyi düşündüm. Saçlarım kirden yapış yapıştı ve hırsla telefonu çaldırmaya devam ediyordum. Ama niye açmıyor! Beni bir an olsun merak etmemiş olabilir mi! Hayır, eve gitmeliydim kuşkusuz. Olanı biteni öğrenmeli, Nazlı'yı görmeli, üzerimdekileri çıkarmalı ve yıkanmalıydım. O an Ceyda'yı bulmaya çalışmak fazlasıyla aşırıydı. Bu arada telefon çalmaya başladı, her zamanki gibi yanlış insan. Partinin avukatı Numan.

"Bırakmışlar seni. Neredesin?"

"Eve varmak üzereyim. Nazlı ne olmuş biliyor musun?"

"Onu sabah bıraktılar. Size geliyorum."

Yani Nazlı evde. Canım sıkılıyor. Hiç değilse benden iki saat sonra bıraksalardı diye düşünüyorum. Sessiz bir eve girip yayılmak istiyordum sadece. Olanların paylaşılmadığı bir sessizlik istiyordum. Nazlı evde ve muhtemelen birazdan da Numan gelecek.

Eve girdiğimde durumun beklediğimden kötüsü olduğunu fark ettim. Bu da bir yasa. Birinin ölmesini isterseniz, o yüz yıl yaşar, bir türlü anlaşamadığınız polislerden birisinin başka birime tayinini dilersiniz, adam siyasi partiler masası müdürü olur. Evde Nazlı'yla beraber Ümran da vardı. Kaçmak için çok geçti. Karşılıklı oturmuş çay içerek hararetle konuşuyorlar. Nerede bir felaket varsa Ümran oradadır. Partiden de sendikadan da tanıdığım kadının hoşgörülü gülümseyişinden yapışkan, tiksindirici bir iyilik yayılıyor. Nazlı kalkıp hararetle sarıldı. Ben de ona sarıldım ama biraz kuru ve kavramayan bir sarılış. Nazlı fark etti mi bilemiyorum. Mis gibi kokuyor

ama. İçeriden salıverildiğinde hemen yıkanıp keselenmiş olmalı. Odayı kaplayan sigara dumanına rağmen hâlâ şampuan kokuyor. İçeriden çıkıldığında sakin biçimde demli çay içmek ancak ona yakışır. Bense bira içmek istiyordum. Şöyle soğuk bir bira. Ama bu evde bira bulunmaz. Nadiren rakı bulunduğu görülmüştür o kadar. Ümran da kalkıp koluma dokundu. Sevecenlik seansı başlıyor işte. Nazlı'ysa pratik meselelerle meşgul.

"Hemen bir banyo yap. Üzerindekileri çıkar. Sonra konuşuruz."

Üzerimdekileri çıkarmak değil, bira içmek istiyordum. Ceyda'nın sesini duymak istiyordum. Banyo soğuk. Nazlı'nın banyosuyla saçılan buhar soğuyarak her yeri ıslatmış, buharın soğuması da üşütüyor insanı. Banyodan Numan'ı arıyorum. Gelirken bira getirmesini söylüyorum ve hafifçe titreyerek kendimi zorla ısınan suyun altına bırakıyorum. Lanet şofben bir iki kez soğur gibi oluyorsa da dört günün kirinden arınmalıydım. Fakat duşun altından çıkmak da bir iş, yıkanıp soğuk banyo zeminine basmak da, ama yapılacak bir şey yok. Bornoza sarınıp klozetin üzerine oturmuş kurumayı beklerken Ceyda'nın telefonunu çaldırıyorum. Yine cevap yok. Acaba onun da başına bir şey mi geldi? Gelmemiştir! Bu kadar da kötü bir rastlantı olamaz. İçeri gitmek istemiyorum. Burada, bu banyoda susmak istiyorum. Bir şey dinlemek de istemiyorum. Tek başınıza olduğunuz bir gözaltının en iyi yanı konuşmak ve işitmek zorunda kalmamanın derin özgürlüğüdür.

Temiz giysilerle ve sabun kokusu içinde salona çıktığımda Numan çoktan gelmişti. O da bir bira açmış içiyor. Birayı unutmamasına sevindim. Gündem değişmiş. Parti dışındaki grupların ve dergilerin yaptığı saçmalıklar konuşuluyor. Nazlı yer yer sinirleniyor. Numan gülümseyerek ayağa kalktı.

"Geçmiş olsun. İşte biran."

Minnetle gülümsüyorum. Koltuğa çöküp bir yudum alıyorum. Ümran bira içmemizden pek hoşnut değil ama yine de hoşgörülü biçimde gülümsüyor. Bense giderek dudağına yapışmış gülümseyişe sinirleniyorum. Nazlı da pek hoşnut değil bira faslından. İçkiden nefret ettiğini bildiğim halde arsızca sırıtıyorum. İçkinin sunduğu sahte mutluluğun ve neşenin inadına devamlı olarak gergin olmak gerekir. Numan bu tartışmayı bilmiyor, belki de umursamıyor.

"Yaptığınız büyük saçmalık. Hâlâ yardım yataklıktan dava açabilirler biliyorsunuz."

Bense Ceyda'nın telefonu niye bir türlü açmadığını düşünmekle meşguldüm. Temizlenmiş ve ısınmış halimle Ceyda'ya dokunmayı istiyordum.

"Bir şey yaptılarsa sorumluluğunu alacaklar! Hem evinizi kullanıyorlar bir de onları koruyacaksınız. Ne güzel, hem arkamızdan iş çevir hem de korun."

"Saçmalama Numan. Ne olursa olsun onları kollamak zorundayız."

Sağlamlık izahı güç bir erdemdir ve erdem bile bazen sıkıcı olabilir. Ceyda gibi belirsiz biri bile bu sıkıcılığın yanında yaşam kıvılcımının işareti olabiliyorsa buna üzülmekten başka ne yapılabilir ki? Birgül'lere bir şey olup olmadığını bilemiyorum. Nazlı da bilmiyor. Geciktiremem, kız kardeşimi aramak, yüzleşmek zorundayım. İsteksizce telefona bakıyorum. Şu anda aslında Ceyda'yı arıyor olmalıydım! Kız kardeşimin sesi tam beklediğim tınıdaydı.

"Nihayet! Nihayet! Kaç defa aradım seni! Polisler geldi. Korkunçtu. Birgül'ü arıyorlar. Birgül'e kaç gündür ulaşamıyoruz. Neler oluyor!"

Buna benzer cümlelerin geçip gitmesini, boşlukta gereksiz yere dolaşmalarını beklemekten başka çarem yoktu. Ardından olan biteni sanki dünyanın en doğal şeyleriymiş gibi sakince tek tek sıraladım. Kız kardeşim tamamıyla habersiz olduğu bu dünyaya dair haberleri dehşet içinde dinliyordu. Uğursuz bir gezegenden haberler. Hiçbir şey anlamamıştı. Bilinmedik bir jargon ve bilinmedik bir dilin karşısında çaresizdi. Sesinden anlıyordum. Tuvalet kuyruğunda beklerken bile kendini dipsiz bir çukurun içinde gibi çaresiz hissedebilen kız kardeşimin yüzünün şu andaki halini gayet iyi biliyordum. Yatıştırma cümleleri boşunaydı. Usanmıştım onu yatıştırmaya çalışmaktan. Soğuk teselli cümleleriyle telefonu kapatmaktan başka çarem yoktu.

"Tamam. Biraz toparlanayım size gelirim. Üzme kendini, bir şey olmaz."

Salona döndüğümde partinin gidişatı üzerine tartışma büyümüş, konu Birgül'den uzaklaşalı çok olmuştu. Ağızların kıpırdadığını görüyordum fakat hiçbir şey anlamıyordum. Sadece çıkaramadığım kelimelerden oluşan bir gürültü. Yüzlere ve ağızların kıpırdayışına bakıyordum o kadar. Ümran'ın dudaklarındaki hafif hoşgörülü ve

acı tebessümden neler dediğini tahmin edebiliyordum. İyimserdi, her şeye rağmen kararlılıkla iyimserlikte diretiyordu. Bu kadının iyimserliğinin bir tür sersemlik olduğunu düşünüyordum. Aynı ses tonu ve tebessümle sizi yiyip bitirebilir bu kadın. Kelimeler bana ulaşmıyordu ama yirmi beş yıl önceki zafer yıllarının sarhoşluğuyla konuştuğunu biliyordum. Her şeyi o ışıktan görüyordu ve o ışıkta donakalmıştı. Kimse upuzun durgunluk yıllarını hatırlamaz. Ne kişisel yaşamlarımızda ne de tarihte. Esasın durgunluk ve çürüyüş olmasına karşın birkaç yılın, birkaç ayın, hatta birkaç günün hatırası bütün yaşamı onaylamaya yeter. Mutlaka Anadolu'da bir yerlerdeki hayali güçlenmeden bahsediyordur. Meşhur Anadolu! Büyük kentlerin çürümüş ve yozlaşmışlığından azade olduğu sanılan saflık, duruluk ve hakikat yurdu. O saflık yurdunun İstanbul'dan beter bir yer olduğu nasıl kabul edilebilir ki! Sırıtıyorum. Ümran'ın büyüdüğü şehri, solgun gençliğini düşünüyorum. Geçtiğimiz çağdan kalma her şey biraz solgundur. Solgunluk ağır ağır damarları, hücreleri, akciğerlerin ulaşılmaz köşelerini, bağırsakları, derinin gözeneklerini katederek serpilir. Ölümcül bir iltihap gibi yayılarak tazeliği durmaksızın köreltir. Yüzler giderek çoktan unutulmuş ölülerin ve umutların rengine bürünür. Fakat Ümran bu hastalıklı beyazlığın içinde, bu budalaca iyimserliği nerede kazanmış olabilirdi? Gülümseyerek konuşmayı sürdürüyor. Yaşam adanışla mühürlendiyse ya öldüresiye iyimser olmalısınız ya da ölesiye kötümser. Kararların ve ömrün bedelini başka türlü kendinize açıklayabilmeniz mümkün olmaz ve kimse size durumun hiç de öyle olmadığını söyleyecek kadar, suratınıza haykıracak kadar kötü olamaz.

Birgül küstah bir ifadeyle kımıldanıyordu. Onu iki gün sonra evde bulacağımı tahmin edemezdim doğrusu. Polis Birgül'ü aramaktan vaz mı geçmişti acaba? Belki de halen kaçaktır. Belki polis hâlâ bizim evi izliyordur. Bunları düşünmek ya da sormak istemiyordum. Beni ilgilendirmiyordu. Ceyda'yı yeniden görebilmekten başka bir şeyle ilgilenmiyordum. Hâlâ telefonlarıma çıkmıyordu. Hâlâ kapısına dayanacak zamanı bulamamıştım. Zihnim bu kopukluğun nedenlerine ilişkin fikirler geliştirmekten başka bir şeye çalışmıyordu. Merak denilen o illet zihnimin içinde topaç gibi vınlıyor, parmaklarım irademi hiçe sayarak durmaksızın titriyordu. Birgül'ün akıbetiyle ya da Haydar'ın ne cehennemde olduğuyla ilgilenmek aklıma ge-

lebilecek son şeylerdi. O gün karşımdaki koltukta otururken hiç de süklüm püklüm bir hali yoktu Birgül'ün. Bu suratı, bu ifadeyi öyle çok görmüştüm ki sayısını hatırlamak mümkün değildi. Partiler arası toplantılarda, ortak miting toplantılarında ya da partiye gelip sizden dayanışma isterken hep bu suratı takınırlardı. Birgül de bu ifadeyi suratına oturtabilmeyi becerebildiğine göre kısa zamanda epey yol almış olmalı diye düşündüm. Özür dilemesini bekliyordum ama fazlasıyla saf bir beklentiydi bu. Dik dik bakıyordu Birgül. Önce benim tepkimi görmek istiyordu belki. Anlayışlı bir konuşma yaparsam ardından muhakkak yeni bir talep gelecekti. Bu bakışı tanıdığımı söylemiştim. Haydar'a ilişkin yeni bir talepte bulunabilmesi ihtimali dahi beni zıvanadan çıkarmaya yaklaştırıyordu. Ama hayır, sakin olmalıydım. En bürokratik suratımı ve ses tonumu takınmaya karar verdim.

"Biz sana güvendik Birgül. Ama bizden habersiz evde toplantı düzenlemişsiniz!"

Hiç de üzgün ya da şaşırmış görünmüyordu. Dudağını çarpıttı, gözleri yavaşça büyüdü. Hırçınlaşacak. Hırçınlaşma belirtisini gördüğünüzde geri adım atmamalısınız. Nitekim beklediğim gerçekleşti. Aynı sıralamanın bu kadar çok insanda aynı şekilde yaşanıyor olması usandırıcı.

"Eee! Bir şey olmadı işte. Hemen salıvermişler sizi!"

"Salıverildiğimiz için özür dileriz Birgül! Sizin işlerinizin bedelini bizim ödememiz normal bir şey yani."

"Ne bedel ödediniz ki!"

Üç yıl sonra okuldan mezun olup bembeyaz gelinliğini giydiğinde dünyasının değiştiğini sanarak her şeyi bırakacak birinden bedel üzerine nutuk dinlemek usandırıcıydı. Tabii ki herkes için bu söylenemez ama yüzde doksanının istikbali nikâh şekerlerinden, konut taksitinden, kredi kartı borçlarından, yaz tatili planlarından, çocuğun geleceğine dair aptalca endişelerden, yaşlılık kuruntularından ve haliyle herkes gibi gebermekten ibaretti; Birgül'ü kayırmak için herhangi bir nedenim olamazdı. Gerçi bazen topu topu üç yıllık bir gayretin bedelini hayatınızla ya da hayatınız boyunca taksit taksit ödemeniz de söz konusu olabilir.

"Neler saçmalıyorsun Birgül! Madem o kadar övünüyorsunuz, kendi bağlantılarınızı, kendi evlerinizi kullanın. Yoksa boşuna kibirlenmeyin. Başkalarının imkânlarıyla faaliyet yürüten bir hareket bir hiçtir!"

Birgül ses çıkarmıyordu. Yeğenimle böyle bir konuşma yaptığıma inanamıyordum. Beşikteki halini bildiğin biriyle bu sohbeti sürdürmek çatlatırcasına komikti. Ama vicdan da var öte yandan. Birgül gibilerini hep mazur görüyor olmak gibi bir vicdan.

"Zafere inancınız yok sizin!"

Birgül'ün feryadı da suçlaması da umurumda değildi. Durumun kötü olduğunun kabulü bazılarında nedense iman yitimi korkusu yaratır. Onunla zafere inanç konusunda beyhude bir tartışmaya girmeye niyetim yoktu. Birgül'e bakıyordum, dünyayı itip kakmaya çalışan imana bakıyordum ama yine de konuşmayı mülkiyetçi bir tarzda bitirdim.

"Evin anahtarlarını bırak."

Anlayışlılık, kullanılmaya açık olmanın öbür adıdır. Birgül anahtarları sehpanın üzerine fırlatıp bir şey demeden çıkıp gidiyor. Nereye gittiği, kime gittiği umurumda bile değil. Günü geldiğinde Birgül beni kurşuna dizmeye kalkışır mıydı? Kuşkusuz evet. Birgül'ü üç kişilik bir idam mangasının ardından yüzüme bakarken hayal ediyorum. Bedeli ödenen sevda aptallığı hakikat yapar. Evet, Birgül infazın alelacele tamamlanmasını bekliyor, sırada başkaları var.

Yeğenim kapıyı vurup giderken ben, o başkalarının ardından bakıyorum: Pireneler yalçın bir insafsızlıkla önlerinde uzanıyor. İber Yarımadası'nı dağ geçitlerinden terk etmeye çalışan on bir kişi. Kimsesiz on bir kişi. Bir devrim ancak kimsesizse devrim adına hak kazanır. Tek sıra halinde yürümekteler. Yedincisi Raul. Kasaba meydanında yakılan tapulardan çıkan dumanla yanan gözlerini ovuşturuyor, midesi siperlerde yenilen çamurdan farksız karavananın yağıyla kaynıyor. Neredeyse başarmıştık diyor kendi kendine. Barselona'da postanenin yanındaki barikatta bacağını sıyıran kurşunun yarası arada bir zonkluyor. İç savaşın içindeki iç savaş. Güneşten korunmaya çalışan daracık sokaklarda bir başına koşturan Nin'i son kez görüşünü hatırlıyor Raul. Mayıs hatırası ve hiçbir mayıs böylesine saçma olmamıştır. Büroların basıldığı son gün. Umut, düşmanla Sovyetler arasında sıkışmış inliyor. Nin'in oradan oraya sürüklenerek paralanan dizleri. Madrid'de ölüm birikiyor, Berlin'de ölüm birikiyor, Moskova'da ölüm birikiyor. Şişelerde, kovalarda, kazanlarda, damacanalarda, bardaklarda, tencerelerde, tabaklarda özenle, sabırla, damla damla biriktirilen ölüm yeryüzüne taşacağı günleri bekliyor. Biraz yukarıda kayaların üzerinde bir dağ keçisi

onları izliyor. Hiç de tedirgin değil, dayılanarak bakıyor zavallı kafileye. Hepsinin yüzünü tek tek seyrediyorum. Çizgilere bakıyorum. Çizgilerin gölgeli vadilerinde zaman aşınıyor. Dağ keçisi de bakıyor. O an bir dağ keçisi olmayı düşlüyorum. Toynaklarımı bastığım kayanın üzerinde kendi soluğumun aksayan sesini işitiyorum. Burnumdan çıkan dumanla hür ve meşruyumdur. Bu insanlık çırpınışından uzakta bir yerde dinleniyorumdur. Raul'un aklı hâlâ postane savaşında ve yakılan tapuların dumanında ışıldayan köyünde. Hatırlayış ölüleri canlandırmaz, yaşayanları öldürür, hepsi bu. Belki de kurtuluşun bir duvarın önünde ışıldayacağını umuyor. Yine de kaçıyor işte.

Ceyda'yı aramaktan vazgeçiyorum artık. Ben de yorulduğumu hissediyorum. Kafilenin adımlarını saymaktan bitkinim. Kendisi ortaya çıkana kadar telefon etmemeye karar veriyorum.

Ertesi gün nihayet yeniden partideydim. Sabrım taşmadan önce partideydim yine. Fotokopi makinesiyle ilçelere gidecek kararları çoğalttıktan sonra uzun masanın üzerinde harmanlıyordum. Sabahın onuydu ancak. Sıradan bir iş günü. Binada sabah sessizliği var. Telefonlar çılgınca çalmıyor. Parti binalarında sabah saatlerinin durgunluğu moral bozucu. Böyle saatlerde kendinizi hiç gerçekleşmemiş bir devrimin memuru gibi hissedersiniz rahatlıkla. Her şey normal bir iş günündeki bir ofisten farksızdı. Kimsenin arayıp sormadığı bir devrimin haberleşme merkezi. Kimsenin aklına bu saatlerde birilerinin binada gündelik işler yapmakta olduğu gelmez. Dünyayı değiştirmenin yüzde doksanı öyle sıradan işlerle örülüydü ki, insan bu sıradanlıktan bir mücadele yükseleceğini asla tahmin edemez. Her neyse, çoğunluk işine ya da okuluna koşturmakta ama muhayyel devrimin memurları uykulu bir alışkanlıkla işleri gözden geçirmektedir. Tam zamanlı devrimciler birazdan yavaş yavaş düşecektir. Buna karşılık pek çok büroda olduğu gibi yoldaki pastaneden alınan poğaça ya da böreklerin kötü yağı insanların midesini yakmaya devam edecektir. Tufan çayını içerken günlük gazeteleri okuyordu. Geçen günlerde neler olup bittiğine dair kısa bir özet alıyordum. Tufan bıkkın bir edayla mırıldanıyor. Yeni bir şey yok, yeni bir kavga da. Kâğıtları birbirinin üzerine sıralıyorum. Sanıyorum on birinci

ilçenin beşinci sayfasını da yerleştirdikten sonraydı. İçimde yoğun bir istek beliriverdi. Yürek sıkışması gibi, boğucu bir istek. Hatta özlem. Öfkeyle sarmaş dolaş olmuş bir özlem. Hızla nefes alıp vermeye başladım. Neden hâlâ telefonlarıma cevap vermiyordu? Niye açmıyordu? Yoksa bir şey mi olmuştu? Öyle ya bir orospunun başına her an her şey gelebilir! Düşündüklerimden utanıyorum. Elimdeki kâğıtlarla on altıncı ilçenin destesinin önünde kalakalıyorum. Onu görmeliyim! O anda bir önceki gecenin naif kararlılığından ne kadar uzakta olduğumu söylemeye gerek yok. En üstteki kâğıtta yazılanları okuyorum: "Tüzüğün 17. Maddesinde c fıkrası olarak 'Genel Merkez Emek Danışma Kurulu oluşturulması' önerisinin Büyük Konferans ve Kogre'ye teklif edilmesi; en geç bir yıl içinde bir 'Tüzük Konferansı-Kongresi Toplanması' önerisinin..." Mızmız cümleler. Ama haksızlık ediyorum. Kendilerini her şeye rağmen feda edenler varken korkaklıktan söz etmek ayıp değil mi? Fakat onlar bambaşka bir zamanda yaşıyorlar diye mırıldanıyorum. Çağların eşitsiz, bileşik gelişim yasasından söz edilebilir mi? Bunların hepsini o an, o kâğıt destesine bakarken düşündüğümü söylemek abartı olacak. Ama zaman soruları kat kat biriktirmekle meşguldür. İnsan ne denli sorunun ve şüphenin üst üste bindiğini anlamaz genellikle. Soruların bir tren katarı gibi düzenli bir şekilde sıralanmasını bekleyemeyiz. Zaman kendi sıralamasını kendi yapar.

Doğrusunu söylemek gerekirse on altıncı destenin başından ayrılmamla Ceyda'nın kapısını yumruklayışım arasında geçen sürede tam olarak neler olup bittiğini bugün bile hatırlayamıyorum. Tufan'a bir şey söyleyip söylemediğimi, elimdeki kâğıtları nereye koyduğumu, otobüse mi, dolmuşa mı, yoksa taksiye mi bindiğimi hatırlayamıyorum. Kapıyı arsızca yumruklamaya başladığım âna kadarki her şey silik. Apartmandan içeri nasıl girip Ceyda'nın katına nasıl çıktığımı da tam olarak bilemiyorum şimdi. Tek hatırladığım, zile dahi basmadan kapıyı amansızsa yumrukladığım.

"Kim o! Ne oluyor ulan!"

Aldırmadım. Kapıyı yumruklamaya devam ediyordum. Ceyda'nın sesini işitmek içimdeki öfkeye teslim olmuş özlemi dayanılmaz hale getirmişti. Hiçbir uyarı önemli değildi artık. Öbür yandan da böğürüyordum.

"Benim. Aç! Hemen aç şu kapıyı!"

Kapının ardındaki sessizlik bir dakikadan uzun sürdü belki de. Çıkardığım onca gürültüye karşın içerideki sessizlik ölümcüldü. Aslında kapının açılmasına kadar geçen sürenin ne kadar olduğunu da bilemiyorum. Uzundu, çok uzun bir süreydi. Hiçbir şey düşünemediğim, beni ele geçirmiş özlemin ilmeğine asılıp çırpındığım upuzun bir süre.

Sonunda kapı yavaşça açıldı. Ceyda'nın gözlerindeki kızgınlıkla yılgı karışımı ifadeyi gördüğümde durakladım. Gözlerinin altındaki torbalar belirginleşmiş, yüzündeki, tenindeki kusurlar insafsızca ortaya serilmişti. Saçlarının dibinden beyaz gerçeklik sırıtıyordu. Apartmanın loşluğu yüzündeki ifadeyi karanlıklaştırıyordu. Hangi daireden geldiği belirsiz yoğun bir soğan kokusu bedbinliğin burun tarafından da algılanabilmesine yardımcı olmaktaydı. Ağır kokunun apartman boşluğunu, merdivenleri istilası ne kadar sürmüştü bilemiyorum ama işgal artık tamamlanmış gibiydi. Kapının üzerindeki zincir hâlâ takılıydı ve aralıktan öylece bakışıyorduk.

"Niye geldin!"

"Neden telefonlarımı açmıyorsun!"

"Aklına her estiğinde kapıma dayanamazsın! Hiçbir şey bilmiyorsun."

"Neyi bilmiyormuşum. Telefonları niye açmıyorsun. Seni özledim!"

Söylediklerimi duymamış gibi suratıma bakıyor, kapının ardında öylece bekliyordu. Karşılıklı susmuş birbirimize bakıyorduk. Dudaklarımı ısırıyor ve olduğum yerde yaylanıyordum. Acıyordu artık, hatta biraz zorlasam dudağım kanayacaktı. Ceyda'nın halindeki perişanlık derin bir hayal kırıklığıydı. Bakışlarımı yüzündeki yılgın ifadeden ve üzerindeki tüylenmiş solgun kazağından alamıyordum. Bir süre sonra hiçbir şey söylemeden yavaşça kapıdaki zinciri çıkarıp birkaç adım geri gitti. Usulca adımımı içeri atarak kapıyı arkamdan kapattım. Artık içerideydim fakat içimde sevincin zerresi bile yoktu. Bu bir kavuşma değildi. Dışarıdaki soğan kokusu evin girişinde biraz olsun seyrelmiş ve yerini Ceyda'nın evinin bildik limon kokusuna bırakıvermişti. Neden limon koktuğunu söyleyemeyeceğim. Limon kokuyordu o kadar. Bir tür ferahlık gibi bir şeydi. Karşı karşıya duruyorduk şimdi ve ne diyeceğimi bilemiyordum. Pejmürdeliğine rağmen dudaklarına atılmamak için kendimi zor tutuyordum. Aralanan rujsuz, alelade ve çatlak dudaklardan

yükselen duman beni teslim almak üzereydi, ama direniyordum. Tabii direnişe Ceyda'nın katkısı da inkâr edilemezdi. Kızgındı ve o da ne söyleyeceğini bilemiyor gibiydi. Sol eliyle eşofmanının kenarını çekiştiriyordu.

Tedirginliği çözen, bekleyişi bozan çocuğun ortaya çıkışı oluverdi. Ceyda bile şaşırdı çocuğun ortaya çıkışına. Oğlanın patavatsız sorusu gerginliğin ortasına saçılıverdi.

"Anne, babam mı döndü?"

"Hayır. Odana dön!"

Çocuk mahzun bir ifadeyle bana ve anasına baktı. Ortalıkta olmayan bir baba, pavyonda çalışan anne ve arada bir eve gelen adamlara karşın böylesine bir uysallık, ta en başından beri öğrenilmiş bir yoksunluk duygusundan mı kaynaklanıyordu? Dünyayı fark eder etmez kabullenilmiş mahzunluğun kokusunu duymamak elde değil. Tabii yaşı küçük. Yaşı ilerledikçe içlilik, buz gibi bir hoyratlığa da dönüşebilir kolaylıkla. Hatta hoyrat bir sinsiliğe. Oğlanın elindeki kibrit kutularına bakıyorum. Bu ortamda yadırganacak tek şey buymuş gibi annesinin kibritlerle oynamasına izin vermesine şaşırıyorum. Oğlan "odana dön" komutuna cevap vermeksizin bana bakıyor, annesinin ikinci ikazıyla hareketlenerek dalgınca dönüp kaybolduğunda sessizlik yeniden tesis oluyor. Gerçi bu evde sessizlik ne zaman kaybolup giderdi ki? Suskunluk, yatalak bir misafir gibi baş köşeye kurulup uyuklardı hep. Bir şeyler söylemeliydim acilen. Ama ağzımdan çıkıveren cümle hiç de duruma uygun değildi.

"Babası burada mıydı?"

Ceyda hiddetle yüzüme bakıyor. Dudakları gerilip gözleri kısılıyor. Yeniden patlamasından korkuyorum bir an. Öldürecekmiş gibi bakıyor ama patlamıyor. Derin bir nefes alıp ardından tevekkül dolu bir tonla cevaplıyor münasebetsiz soruyu.

"Hiçbir şey bilmediğini söylemiştim. Neden geldin!"

"Epeydir görüşmüyordunuz sanıyordum."

"Bazen ortaya çıkar orospu evladı! Ne istiyorsun!"

"Neden telefonlarıma cevap vermiyorsun?"

"Amma soru sorar oldun. Esas sen bir hafta boyunca nereye kayboldun!"

İnsan bir sitemde dahi avunacak bir şeyler bulabilir. Demek en azından Ceyda beni merak etmişti. Umurundaydım demek. Demek

hayatında öylesine biri değildim. İçimde tatlı bir yerleşme duygusu serpiliyordu. Tanışıklık duygusu. Ama ne söylemeliydim? Ceyda devam ediyordu.

"Karının kucağı tatlı geldi herhalde. Aklına estiğinde kapıma dayanamazsın. Her oyunun kuralı var!"

"İçerideydim. Gözaltına alındım."

Sustu. Ne diyeceğini bilemeden kuşkuyla bakıyordu. Yalan söyleyip söylemediğimi anlamaya çalışıyor. Bu gibi kadınlarda adamların içlerini okumak gibi bir hassa geliştiğini düşünüyordum. Belki de onca yılın deneyimi demeliyiz. Yalan söylemiyor ama kendimi de savunmuyordum. On dakikada her şeyin nasıl bu derece tersine döndüğüne şaşırıyorum yalnızca.

"Sizin o işlerden mi?"

"Evet. Bizim işlerden. Sen eski kocanla mı birlikteydin?"

Yüzünde bir yumuşama belirtisi görülmüyordu yine de. "Bizim işler" tanımlamasının onda uyandırdıklarını düşünmeye çabaladım. Ama bu mümkün değil. Ceyda'yla aynı çağda yaşamak bir anlam taşımıyor. Öylece bakıyor, yine bir karar vermeye çalışıyor. Az sonra yılgınlığa bandırılmış sesini duyuyorum.

"Bu da bir hayat işte."

Boğazım düğümleniveriyor. Çaresizliğin uslu ellerini görür gibiyim. Çocuktan bile uslu ellerini. Benim "o işlerin" ve tutkumun uzağında bir cümle. Her şeyin öyle uzağında ki. Anlatacaklarımın bu cümle karşısında komik ve çiğ kaçacağını hissediyorum. Gerçeğin sertliği karşısındaki çocukça sayıklamalardan ibaret olacak hepsi. Oğlanın çocuksu kelimeleri ve suskunluğu bile onlardan olgun ve sahici gözükecek. Ceyda gergin ve kaçamak biçimde saatine göz atıyor. Çocuğun babasını mı bekliyor? İçimde artık bir kıskançlık yok, ezik bir umutsuzluk kıpırdanıyor o kadar. Kimsenin kalbi içinde yayılan küflenmeden bağışık değil. Küfün kalbimin ne kadarını ele geçirdiğini ya da Ceyda'nın gönlünde ne kadar ilerlediğini düşünürken sesini duyuyorum, kırık sesini.

"Artık gitsen iyi olacak."

Yedinci Bölüm

Öylece süklüm püklüm çekip gittim. Ceyda'yı kendi gündemiyle ve dertleriyle baş başa bırakıp kendiminkilere döndüm. O suskun eve boylu boyunca yayılmış kayıtsızlıkla kendi evrenimin faaliyetleri birbirlerinden öylesine uzaktı ki, birisiyle meşgul olmak öbürünü bütünüyle geçersiz kılmak demekti. Bu da evrenin bir başka yasası olmalıydı ve her doğa yasası gibi fazla gecikmeden kabullenilmesi gerekiyordu. Yine de Ceyda'nın kapıdaki son bakışından kalan her biri birbirinden farklı görüntüler beklenmedik zamanlarda bir yerlerden çıkıp zihnime doluyordu. Kimi zaman kızgın, bazen umutsuz, bazen yardım isteyen, bazen yabancı, bazen itici bakış parçaları; toplantılarda, basın açıklamalarında, parti dergilerini okurken, soluk cansız renklerle bezeli tatsız bir manzara gibi çıkageliyordu. Gündelik hayatım ansızın patlayıveren donuk görüntülerle kesintiye uğruyordu. Kesinti ansızın dünyayı, dünyamı boşluğa doğru çekiyor, beni kendisine doğru emiyordu.

Bu ısrarlı çekilişe rağmen Ceyda'yı unutma çabası güçlüydü ve kendimi olanca gücümle gündelik işlere verdim. Delicesine oradan oraya koşturuyor, toplantı üzerine toplantı, miting üzerine miting deviriyordum. Herkes ansızın ortalığa saçılan bu hamaratlığa şaşkınlıkla bakıyordu. Mücadele devrim ihtimaline bağlı bir şey değildir. Devrimin muzaffer ilerleyişinin Beyaz Ordu'larla birlikte Ceyda'yı da yeryüzünden sileceğini sanıyordum. Terlemekten başka her şey yalandı fakat hareket bir türlü yükselemediği gibi ne kişiliklerin ne de Ceyda'nın üstesinden gelebiliyordu. Ne Birgül'den ne de sevgilisinden bir haber vardı. Aramızdaki o soğuk konuşmadan sonra ortalıkta görünmedi Birgül. Partideki çalkalanma ise bir türlü durulamıyor, aksine giderek şiddetleniyordu. Çalkalanma insanın ölümcül aptallığı gibi başka bir doğa yasasıydı. Direnenlerin birbirine karşı mücadelesi bambaşkadır. Düşman bulma çabası da insan güzelliğinin tabii hasletlerinden biri sayılır. O günler herkesin bir diğerini çeşitli sıfatlarla suçladığı günlerdi. İl kongresi kapıya dayanmıştı. Seçim kuruluyla, emniyetle yazışma ve

bildirimleri bu kez sıkı tutmaya karar vermiştik. Her şeyi usulüne uygun yapacaktık.

Seçim Kurulu'nun bizi her gördüğünde yüzünü buruşturan üyesi bunca başvuru ve işlemden sonra yabancımız sayılmazdı. Yıllarını bu kişiliksiz odada çürütmesine karşın yine de birkaç yıl sonra emekli olabileceği için memnundu. Gelen her yeni evrak onunla emekliliği arasına girmiş can sıkıcı bir dalgacıktan ibaretti o kadar. Bu küçük çalkantıların ilerisinde apaçık görünen tek şey emekliliğin ufku tutmuş parıldayan güneşiydi. Üstelik yeni bir dosya yeni bir uğraşı demektir. Yirmi civarında partinin işleri, kongreleri, toplantıları, bildirimleri bitmek tükenmek bilmiyordu. İrfan Bey'in yeni bir işle karşılaştığında içini çekişini ve sağ başparmağını kulağında gezdirişini ezberlemiştik. Bu kez de aynısını yapıp, "Bir bakalım" diyerek dosyaya uzandı. Herhalde önüne gelen dosyaların en sıkıcıları bizimki gibi küçük partilerinkiler olmalıydı. Meclise girebilme beklentisi olmaksızın niye parti kurulurdu ki? Üstelik de durmadan sorun çıkardıkları gibi herhangi bir faydalarını görebilmek de mümkün olmazdı. Nelerin, niye tartışıldığını anlaması da mümkün değildi İrfan Bey'in. Resmî toplantılara, kongrelere gelir, başka âlemin insanlarının heyecanlı söylevlerini yarı uyuklayarak dinlemeye çalışırdı. Pankartlarda yazılanları not alır, işlerin yasaya uygunluğunu denetler, evrakları tek tek gözden geçirirdi. Sosyalistlerin yasal parti kurmaya gönül indirmeleri en çok İrfan Bey gibi memurların başını ağrıtmaktaydı sanırım. Eskiden bir örgüt dağıldığında iki üç ayrı dergi piyasaya çıkarken, şimdi beş parti birden kuruluveriyordu. Ama hukuk hukuktur tabii. Tozlu klasörlerin içini açıp verdiğimiz evrakları yerine yerleştirirken sergilediği cansızlık insandaki umudu acımadan eziyordu. Adam için ideallerin ve siyasal kavgaların şu dosyalardaki belgelerin arasına sıkışıvermiş olması anlaşılır ama devrimin klasör sisteminde bir dosya numarasından ibaret oluşu incitici. Onca kaybın, acının, fedakârlığın, alın terinin yoğunluğu bu dosyalama siteminde birbirinden farksızdı. Çelik dolaptaki yerine kaldırılırken bizim partinin dosyasını içim acıyarak takip ediyordum. Yanındaki dosyalar hiç de hazzetmediğimiz partilerden birine aitti ve cezaevlerindeki karıştır barıştır yöntemi gibi bu düzlemde hiçbir şeyin bir diğerinden farkı kalmıyordu. Tabii kimse böylesi bürokratik işlere gönül indirmeye yanaşmıyordu. Her köşede delegasyon ve üst kurul adaylıkları meselesi görüşülüyor, tabii bunlara

bir de parti kararlarına dair tartışmalar eşlik ediyordu. Hareketin zayıflığı ile karar metinlerinin fazlalığı doğru orantılıdır. Bir metin yazılıyor ama her yazılan satır başka yeni yazıların doğmasına yol açıyordu. Parti kararlar mezarlığına dönüşmüştü ama kimse önünü alamıyor, hatta rahatsız olanlar bile yeni karar taslakları yazmaktan kendilerini alamıyorlardı. Bu koşuşturmanın, gürültünün ve uçuşan kâğıt tomarlarının arasında Ceyda'nın yüz ifadesinden geriye kalan izlenimlerin çıkıp gelivermesi giderek seyreliyordu. İhtişam insanı ezer. Eziliyorum, gözlerim parıltıdan yanıyor. Ellerimle gözlerimi kapatıyorum. Burnuma vuran görkemli kokuyla sarhoşum. Bir an mutlulukla gülümsüyorum. Toplantıdakilerin gülümsememi görmeleri umurumda bile değil. Hiçbir şey umurumda değil. Sevinçliyim ve başım dönüyor. Nazan diye bir kadın konuşmayı sürdürüyordu:

"Parti içindeki demokrasiyi ve bilgilenmeyi geliştirecek önerime ayak diremek demokrasiden ve şeffaflıktan ürkmek anlamına gelirken öbür yandan da..."

"Yeter artık!"

Sanırım bu cümleyi ben söylemiştim. Herkes bana baktığına göre kabahat işlediğim kesindi. Şükran borçlu oldukları halde birazdan şimşekleri üzerine çekecek zavallıya acıma ve anlayışla bakıyorlardı. Nazan'ın gözleri fal taşı gibi açmıştı. Hatta galiba kirpikleri ıslanmaya, gözleri kızarmaya başlamıştı. Bu kötüydü işte.

"Ne diyorsun sen!"

Muhalifler de memnundu. Hem kadına itiraz etmek zorunda kalmıyorlar hem de çoğunluk Nazan gibi bir düşman kazanıyordu. Hem de kongre arifesinde. Muhalefet her durumdan bir gelişme payı çıkarabilmesini bilmektir.

"Bu dediklerinin hiçbir anlamı yok. Bu gündem maddesini geçelim."

Ve gürültü koptu. Biraz önce kadının afaki önerilerini nasıl savuşturacaklarını kara kara düşünen ve hatta bunun bir komplo olduğundan işkillenen muhalifler bu kez, toplantıda bir parti üyesinin sözünün böyle kesilemeyeceği üzerine yaygarayı kopardılar. Hepsi bir şeyler söylüyordu. İşitmiyordum bile. Sıkılmıştım, cevap da vermiyordum. Üstelik şimdi toplantı en az bir saat uzayacaktı. Her kafadan bir ses çıkıyordu, toplantıyı içinden çıkılmaz hale getirdiğim için sinsi bir memnuniyet duyuyordum sanırım. Nazan'ın titrek sesi hâlâ gürültüyü aşarak bana ulaşabiliyordu.

"Bu ne zorbalık! Nasıl önerilerime saçma sapan dersin?"

Toplantı salonundan hışımla çıktığımda içeriden yükselen bağırışlar salona kadar ulaşıyordu. Partide bir görevli dışında kimsenin olmamasına şükrettim. Lambalar ışıl ışıl yanıyor, görevli televizyon seyrediyordu. Bu döküntü televizyonun onca insan tarafından ha bire kurcalanıyor olmasına rağmen hâlâ çalışabiliyor olmasına hep hayret etmişimdir. Kendime çay koyup bir masaya çökerek sigara içmeye başladım. İçeride ne olduğu umurumda bile değildi. İsterlerse konferansı televizyondan naklen yayımlama kararı alsınlar beni ilgilendirmezdi artık. Binadan çıkıp gitmek istemiyordum. Sakinleşip yeniden toplantıya girme niyetindeydim. Muhtemelen birazdan Nazan içeridekilere kızacak, komiteden istifa edecek, çekip gidecekti ve yine muhtemelen onu uzun süre görmeyecektik. Umurumda bile değildi. Yine sırıtıyordum. Televizyonda da bir tartışma programı sürüyordu ve burada da gözlerinden riyakârlık akan adamın biri cazgırlık ediyordu. Saçmalığın toplumsallaşması bireyin özgüvenini artırır ve vahşet, yeni çağın kıyafet balosunda görünmez olmuştur. Biz ise vahşeti sade kostümler içinde görmeye alışmıştık.

Güneş gezegenden uzak durmaya çalışırken karanlık, kıtaların, denizlerin, koca kentlerin, ormanların ve tarlaların üzerinde dürüstçe salınıyordu. Karanlık da aynaya bakar ve kendi güzelliğiyle mest olur: Bizim yüzyılımızın ortalarına doğruydu, Raul bir türlü adını telaffuz edemediği bir Fransız kasabasına yakın bir mağaranın içinde, bağlı bileklerini seyrediyor; Olga Brezilya devriminin yenilgisinden sonra Almanya'ya iade edilmek için bindirildiği her yanı titreyen gemide kelepçelere bakarak Brezilya'nın geride kalmış güneşini hatırlamaya çalışıyor; Margarete Almanya'da toplama kampında ihaneti tecrübe ediyor; Heinz Moskova'daki hücresinde önceki idam mahkûmlarının duvara kazıdıkları son çığlıkları okuyarak kurşuna dizileceği saati bekliyor; Sergey Kolima'da donmuş, inatçı ve zalim topağı kazarken uzakta kendilerini gözetleyerek üşüyen muhafıza bakıyor. Ama Raul bunların hiçbirisini bilemiyor. Raul'e bakıyorum ve karşısındaki taşın üzerinde onu gözetleyen Fransız partizana –ismi Daniel olsun– bakıyor. Daniel çok genç, ellerinin arasındaki külüstür tüfeğin mandalını bir açıp bir kapatarak zaman öldürüyor. Dışarıda İspanyol'a ne yapılması gerektiği tartışılıyor. Kasaba hapishanesine baskında her şey yolunda gitmişti. Yedi militan

Almanlara teslim edilmeden hemen önce kurtarılmıştı ve sadece bir yaralıları var. Her şey yolundaydı yani, ta ki ötekilerle birlikte cezaevinden kurtarılan şu Allah'ın cezası İspanyol'un Meksika'da geberen moruğun taraftarı olduğu anlaşılana kadar. Daniel'in de kafası karışık ama mücadele sırasında fazla düşünmek refleksleri yavaşlatır. Raul kararı merak etmiyor. Partizanlara öfkelenmeyişine şaşırıyorum. Raul artık sadece bıkkınlık hissediyor o kadar. Nedense aklına o dağ keçisi geliyor. Böyle anlarda umulmadık imgeler bir yerlerden çıkıp geliverir. Boşunalık duygusu ile ayakları boşandı. Kayanın üzerinde öylece uyumak, derin bir uykuda kemiklerini dinlendirmek istedi. Daniel en fazla on dokuz yaşında. Muhtemelen onu da Almanlar kurşuna dizecektir. Bir kuşak duvar önüne veya darağacına yazgılıysa öfkelenmenin bir anlamı yok. Mağaranın ağzında orta yaşlı bir partizan görünüverdi birden. Raul gözlerindeki ifadeye baktı. Bu kof kararlılığı tanıdı. Önde Raul, arkada adam mağaradan çıktılar. Çok güzel bir akşamüzeri, hava sıcak, kuşlar yaklaşan akşama doğru cıvıldaşıyor. Arkadaki adam Fransızca bir şeyler mırıldanıp kayalıklarla ağaçların buluştuğu patikayı işaret ediyor. Raul nedense ıslık çalmak istiyor. Böyle zamanlarda iyi gelir. Çalının üzerindeki kuyruksallayanın sesini taklit etmeye çalışıyor. Sadece mutlu bir kuş gibi ötebilmek istiyor. "Dur burada, yere çök." Raul soran gözlerle başını çevirdi. Partizan eliyle otların üzerini işaret ediyor. Raul çökmedi, yere oturdu. Kuyruksallayanın ötüşünü taklit etmeye çabaladı. Boşuna, olmuyor. Arkadan merminin namluya sürülüşünün şakırtısı işitildi.

"Hadi toplantıya dön!"

Tufan tepemde ve televizyonda tartışma sürüyor.

"Meseleyi hallettik."

Raul'e bakmak istiyorum. Son bir kez. Olmuyor, sadece çiğ ışık, televizyonun parazitli sesi, dışarıdaki karanlık. Hepsi o kadar. Yeniden toplantı salonuna girdiğimde yanıldığımı anladım. Nazan çekip gitmemişti.

Zaman bazen geçmiş bir yaşantıya, örneğin Raul'ün bir türlü kuyruksallayanı taklit edememesine takılıp kalır. Nostalji budalalığından söz etmiyorum. Aslında duygulu ve güzel bir çürüyüşün de hoşlukları olabileceğini yadsımıyorum. Gelecek tükendiğinde

ister istemez geçmişe özlem serpilip gelişmeye başlar, berraklık geçmişin sulu göz yalanlarında nefes alamaz olur. Her neyse, günler inkâr rehaveti içinde debelenerek geçiyordu. Nazlı'yı görmüyordum dense yeriydi. Oysa muhakkak ki o beni görüyordu. Her an patlayacak bir fırtınanın habercisi olan titreşimler yayılmaya çoktan başlamıştı. Nazlı gözlerimin önünde bir hayalet gibi, üzerine ışık vurmuş buhar gibi kımıldıyordu o kadar. Her gece yorgundum ve her gece isteksiz. Ceyda'yı göremeyeceğimi kabullendiğimden beri cinselliği eski gazetelerle birlikte kapı önüne bırakmıştım. Kasırga yaklaşıyordu ama ben ufukta sıralanıp savaş pozisyonu alan zifiri bulutları görmezden gelmekte ısrar ediyordum. Giderek otele hatta mutfağıyla beraber kiralanan pansiyonlara dönüşen ev hayatımızdan rahatsız olmayı aklıma bile getirmiyordum. Gecenin bir saatinde yorgun argın eve dönüyor, boş boş televizyona bakıyor ve uyuklamaya başlıyordum. Karşılıklı uyukluyorduk. Tabii o günler Nazlı'nın neler düşündüğü hakkında bir fikrim yoktu. Böyle şeyler tıpkı tarih gibi çok sonraları tek tek zihinde oturtulabilir. Tarihin içinde yaşamak aslında hiçbir şeyin farkında olmamaktı. Günü gününe başınıza gelen anlamsızlıklara tepki vermeye çabalarsınız hepsi bu. Anlam mesafeyle gerçekleşiyor. Gerginliği hissetmiyor da değildim, üzerinde durmuyordum sadece. Şimdi düşündüğümde Nazlı'nın çabasını takdire değer buluyorum. Sendikadaki onca köşe kapmacanın, hırgürün, partide giderek yükselen gerilimin arasında ilişkimizin giderek donduğunu fark edebilecek duyarlılığa sahipti yine de. İki haftadır yıkanmadığımı söylersem her şey açıklık kazanır. Yıkanmak Ceyda'dan sonra artık gereksiz bir faaliyete dönüşmüştü. Yine de fazla koktuğumu sanmıyorum ama önemli olan aldırmazlık. Eski zamanların çilekeşlerinin yıkanmaktaki gönülsüzlüklerini derinden anlıyordum. Vücudunuzla ilişkinizi yitirirsiniz. O bir kütleden, et, bok ve deri yığınından ibarettir. Hatta varlığı bile tartışmalıdır. Nazlı anlamaya çalışıyordu ama ne zaman kavga çıkarması gerektiğine karar veremiyordu. Böylelikle ev ortaklaşa bir ihmalle dökülmeye başlamıştı. Gazeteler yığılıyor, mutfak giderek ıssızlaşıyor, toz topakları oradan oraya uçuşuyor, yatak bile sabah kalkıldığında toplanmıyordu. Şimdi hatırladığımda Nazlı'nın da bir tür protestoyla evle ilgilenmekten vazgeçtiğini anlayabiliyorum. Mutfağında yemek pişirilmeyen evlerin soğukluğu her yanı uslu adımlarla zapt ediyordu. Eski günlerde de haftada ancak

iki kez yemek yapılabiliyor olması bir şeyi değiştirmez. Mutfaktan umudu kesmemiştik o zamanlar. Mutfak işliyorsa, patatesler haşlanıyor, domateslerin kabukları soyuluyorsa, soğanlar dilim dilim doğranıyorsa dirimlik sürüyordur. Fakat fırtına hiç ummadığım bir yerde patlayıverdi: Kongre salonunda.

1903 Kongresi'nden bu yana neredeyse yüz yıl geçmiş olmasına rağmen Menşeviklerin tasfiyesi bir türlü bitmemişti. Bunlar her kongrede yeni yeni kılıklarda ortalığa çıkıyordu. Kongre salonu her zamanki pankartlarla, afişlerle donatılmıştı. Muhalefete göre bu kongrenin Menşevikleri bizlerdik fakat aksi gibi çoğunluktaydık. Salon, fuayeler tıka basa doluydu. Herkes gücünü karşı tarafa göstermeye kararlıydı. Listeler, çarşaf listeler, anahtar listeler ortalıkta dolaşır, kürsüden tumturaklı konuşmalar yükselirken ben elimde kâğıtlarla salonun bir ucundan öbür ucuna yetişmeye çalışıyordum. Birinin ceketimden çektiğini fark ettim. Önce anahtar liste isteyenlerden biri sandım ama başımı çevirdiğimde Nazlı'yla göz göze geldim.

"Ne oldu. Sen listeleri almadın mı?"

"Bir dur artık!"

"Ne diyorsun Nazlı? İşim var!"

"Dur artık! Konuşmalıyız!"

"Şimdi mi! Bunları dağıtacağım. Sonra öneri komisyonunda bir toplantım var. Ardından da iki ilçenin aidatlarına bakacağım."

"Şimdi! Bir dur artık!"

Şaşkındım. Çaresizce bir köşeye doğru çekildim. Yoksa Nazlı muhalefet listesine mi geçecekti! Tam bir skandal! Bizimkilere ne diyecektim! Nazlı'nın böyle bir budalalık yapacağına bir türlü inanasım gelmiyordu. Demek muhalefetin argümanları Nazlı'yı bile etkileyecek kadar kafa karıştırıcıydı. Bir anda kongrede istediğimiz sonucu alamayacağımız endişesiyle sarsılmıştım.

"Sana PM üyeliği mi önerdiler!"

Sorduğum soru gerçekten budalacaydı. Nazlı da bir şey anlamamışçasına boş baktı.

"Ne PM'si, neler saçmalıyorsun!"

"Bunu konuşmayacak mıydın?"

"Sana ne oluyor!"

Şaşırdım. Bana ne oluyor? Ne demek istiyor? Gözlerinde o irkiltici ifade vardı. O ifadeyi bilirdim. Ciddiye alınması gereken bir ifade.

"Ne demek istiyorsun?"

"Biliyorsun. İki aydır bir şeyler oluyor sana. Ruh gibisin ve öbür yandan da kendini paralıyorsun."

"Bir şeyim yok, sana öyle gelmiş, her zamanki gibiyim."

"Bu her zamanki öküzlüklerinden başka bir şey. Ne oluyor?"

"Bunları konuşmanın sırası mı şimdi. Evde konuşamaz mıyız?"

"Bu akşam!"

"Bu akşam olmaz, burada salonda kalacağım. Yarın da sayım var. Salı akşamı."

"Salı mı! Dalga mı geçiyorsun."

"Sendikanızın kongresi sırasında seninle dört gün görüşememiştik hatırlarsan bu da öyle bir şey."

"Bu öyle değil. Bu kez seninle düzgün bir şekilde konuşmak istediğimi söylüyorum. Bu kongreden önemli değil mi?"

"Ama..."

Cümlemin devamını dinlemeden uzaklaşıp kalabalığın arasına karışıverdi. Elimde kâğıtlarla öylesine kalakalmıştım. Salı günü! Kongre gündemi kalakalmak gibi bir şeyi kabul edemez. İşler hızla yürümelidir. Durmadan sorunlar çıkar ve sorunlar daima ertelenir. Bir kongrenin başarısı görmezden gelerek ertelediği sorunların fazlalığıyla ölçülür ve bir kongre salonunda üç tip insanla karşılaşılır: Kongreye kendilerine işaret edilen oyu kullanmak için gelenler, işaret edenler ve kendilerininki dışında hiçbir işaretten hazzetmeyenler ki, bunlara sorun yaratanlar diyoruz. Elbette sorun yaratanlar da kendi içlerinde Nazan gibilerden, Fatih gibilere kadar geniş bir yelpazeye dağılıyorlardı. Fatih'e Nazan'a davranıldığı gibi davranılamazdı. Şimdiki şişmanlığına ve başının tepesinde giderek genişleyen açıklığa bakıldığına onun bir zamanlar Balat'ın arka sokaklarında duvardan duvara sıçrayan tığ gibi bir delikanlı olduğunu kestirmek zor olsa da hâlâ o günlerden bir şeyler kaldığı da inkâr edilemezdi. Başından geçen sayısız hikâye ondaki şakacılığı ve biraz acımasız olmak gerekirse, gevezeliği tetiklemişti o kadar. Cezaevi direnişleri sırasında çekilen ıstırabı değil, subayların ve askerlerin takma isimlerini, çavuşlarla komik diyalogları anlatırdı. Bir süre sonra aceleci devim atılımı kara komediye dönüşmüştü veya acının, şiddetin, inadın anlatılmaya değer bir yanı yoktu. Elbette yine de sırlar vardı ve sırların dipte oluşturduğu kireçlenme kolay kolay çözülemeyecekti. Beş ay önce yaptığım bir şaka yüzünden

Fatih'le neredeyse kavga ediyorduk. Fatih gibiler dalga geçme özgürlüklerinin çektikleri acılardan dolayı salt kendi mülkiyetlerinde olduğunu düşündüklerinden istedikleri kadar acımasız olabilme yetkisine doğuştan sahiptiler. Tabii ki bu hakkın yanında çabucak parlamak, bağırıp çağırarak sorun çıkarma hakları da vardı. Fatih koluma dokunduğunda sorun çıkaracağını hemen anlamıştım. Belaların ardı arkası kesilmiyordu. Sol yanağı göbeğiyle aynı ritimle seğiriyor, ağzında tükürüklerin biriktiği ilk bakışta görünüyordu.

"Listeye bu herifi ne zaman koydunuz?"

Tabii ki adamın neden listeye konulduğunu anlayabiliyor olması lazımdı. Fatih'in kendisi de pek çok kişiyi son anda listeye tıkıştırmasıyla tanınırdı. Ama önemli olan başkalarının ne yaptığıdır. Ben de farkındaydım, listeye konulan isim yüzünden Fatih'in arkadaşının delege olabilmesini bayağı güçleştirecekti ve kimseyi kollamaya niyetim yoktu. İki budaladan hangisinin seçileceği toplamda bir şey değiştirmezdi ve beni de ilgilendirmezdi. Cevap vermedim ama galiba bir de üzerine omuz silkmiştim. Hırçınlığı yüzeye tırmanmaya başladı.

"Ya, böyle olunuyor demek!"

"Bir şey olunduğu yok Fatih. Bildiğin her zamanki işler."

"Seni iyi niyetli biri olarak bilirdim!"

İçimden gülmek geliyordu ama gülmedim. İyi niyetli! Bunu da nereden çıkarmıştı! O kadar aptal mı görünüyordum! İçerlediğimi hatırlıyorum. İyi niyet, kısa zamanda afiyetle paçavra edilmeniz için en kestirme yoldur. Aklıselimin ezeli yazgısı yerlerde sürünmek, yaranamamak ve kendi kendini kemirerek tükenmekti. Mücadelenin şirretlikle yürüdüğüne çoktan ikna olmuştum. İtirazlar unutulur, şirretlik unutulur ama şirretliğin kazanımları bakidir.

İki uykusuz gecenin ardından salı akşamı sürünerek de olsa kapıya dayanıverdi. Nihayet eve dönebildiğimde Nazlı'yı kanepede elindeki kitabı çekiştirirken buldum. Banyo yapmak istiyordum artık. Üzerimdekileri değiştirmek, normal bir insana dönüşüp televizyon karşısında uyuklamak istiyordum. Rakamlardan, hesaplamalardan, listelerden ve sigara dumanından arınmak istiyordum. Karşısındaki koltuğa çöktüğümde Nazlı sesini çıkarmadan kitabını sehpanın üzerine koydu, sigarasını yakıp derin bir nefes çekti. Bu bakışı, durmaksızın sallanan sol bacağın ritmini biliyordum. Açıkçası

korkuyordum. Bakışlarında kımıldayan kararlılık ve öfke, sehpayı, masayı, sandalyeleri ve hatta katalitik sobayı kuşatarak odayı ısıtıyordu. Ellerim terlemeye başlamış, boynumdan minik bir ter damlacığı yavaş yavaş aşağı inmeye başlamıştı.

"Evet. Sana neler oluyor?"

Başlıyor diye düşünmüştüm. Bu kelimeyi kendi kendime fısıldadığımı gayet açık hatırlıyorum. Kaldığımız yerden başlıyordu. Nazlı toplantılarda da en son söylenen cümleyi unutmamak, tartışmalarda kalınan yeri asla atlamamak gibi bir yeteneğe sahipti. Aradan aylar bile geçse o kalınan yeri ve son söylenen cümleyi daima hatırlardı. Nazlı'yı atlatabilmem mümkün değildi. Peki, neler olduğunu söyleyebilmek mümkün müydü? Koltuğa gömüldüğümü, koltukta kaybolmak istediğimi de hatırlıyorum. Ne var ki namussuz koltuk beni her defasında dışarı, yüzeye itip duruyordu. Koltuktan ümidimi kestiğimde bir ara gözlerimi kapadım. Nazlı'yı görmezsem Nazlı tarafından görülür ve hesap sorulur olmayacaktım. Bizim listeden Ahmet ile Fuat nasıl olup da il yönetimine seçildikleri halde büyük kongre delegasyonuna girememişlerdi! Hangi sinsi anahtar listenin kurbanı olmuşlardı? Fuat nasıl olur da yüz seksen yedi oy alırdı! Kendi kendime kalıverdiğimde zihnim derhal çeşitli anahtar listelerin tabanlarını hesaplamaya gidiveriyordu. İki gündür karmaşık matematik hesaplardan bunalmama rağmen şimdi onların içinde yitip gitmekten başka dileğim yoktu. Ama biliyordum Nazlı dışarıda, oradaydı ve benden bir cevap bekliyordu. Israrlı sessizliğine gömülmüş bekliyordu. Gözlerimi açmak, rakamları bırakmak ve bir cevap vermek zorundaydım. Nazlı'nın yorgunluğuma da, hesaplamalara da aldırış ettiği yoktu. Zaten böyle şeyleri küçümserdi.

Nazlı işçiler dışında her şeyi küçümserdi zaten. Fedakârlık derinleşip süreklilik kazandıkça nesnesine mahkûmiyeti de vazgeçilmez olur. Fedakârlık giderek buruk bir tat vermeye başladığında sınıfa bir dört elle sarılır oluyordu Nazlı. Sendikada çalışmak istediğini ilk kez söylediğinde itiraz ettiğimi hatırlıyorum. Yüksek lisans yapan birinin böyle bir zamanda kendini sendikal çalışmaya adayışında sağlıklı olmayan bir şeyler vardı. Böylesi bir kararın üzerinden yıllar geçtikçe hayatınıza dair sorgulamalar acımasız olacaktı elbet. İnsan o an geldiğinde otuz yıl önce hangi seçimi yapmış olursa olsun hayatını gözden geçirmekten geri duramaz. Nazlı bir işletmede yüksek kademede bir yönetici olsaydı geçmiş

yıllarını sorgulamayacak mıydı? Her neyse bunları konuşmak artık gereksiz. Aramızda artık aşk gibi bir şey kalmamıştı, yaşadığımız iki seçimin bir arada dayanışmasıydı bile diyebiliriz. Bir tür ayakta kalma çabası. Toplantılar, eylemler, tartışmalar ve broşürlerle geçen bir evlilik ve bu garip beraberlik artık bir karar bekliyor. Nazlı bekliyor. Nihayet ağzımı açmaya, bir şeyler gevelemeye karar verdim. Suskun kalamazdım.

"Bir şey olduğu yok Nazlı. Yalnızca kafam dağınık. Partideki durumlarla ilgili."

"Partide her zaman durumlar var. Bu kez başka bir şey var sende. Uzaksın."

Öylece bakıyor, "uzaksın" kelimesini tefekkür ediyordum. Bir cevabım yoktu. Dürüst bir cevabım yoktu.

"Birisi mi var!"

Birisi olduğunu nereden çıkarıyordu? Var mı gerçekten birisi? Yorgunluktan başka bir şey var mı sahiden? Bir açık vermiş olabilir miyim? Tek tek geçmiş haftaları tarıyorum. Hayır, bir açık vermiş olamam. Öfkeleniyorum. Hakikatin bam teline dokunulmasıyla hırçınlaşıyorum. Hırçınlık gerçeğin durduğu yerden yükselir.

"Bu da nereden çıktı şimdi! Ne demek birisi! Neler saçmalıyorsun!"

"Ne demek olduğunu biliyorsun! Başka bir kadın!"

"Benim başka kadınla uğraşacak zamanım ve halim mi var!"

Bir şey söylemiyor. Susuyor. Ben de susuyorum. İkimiz de yalan söylediğimi biliyoruz. Hissediyor. Hissediyor ama bilmiyor. Ben kucağımdaki umutsuz inkârla sehpanın üzerindeki dergilerden birinin kapağındaki elinde kızıl bayrakla bağıran işçinin resmine bakıyorum. Sesimden anlaşılmıştır. Yalanım sesimden anlaşılır benim. Ya da ben öyle sanıyorum. Ceyda'yı düşünmemeye çalışıyorum. Ne kadar düşünürsem kendimi o kadar kolay ele verecekmişim gibi geliyordu. Nazlı şu an ölüverse! Utanıyorum. Şu an ölmesini istiyorum. Bu sorgunun kesilmesini ve bir vicdan rahatsızlığı yaratmadan o an ölüvermesini istiyorum. Ölenler için kurtuluş, kalanlar için yeni bir başlangıç. Artık bir başlangıç ve bir tazelik mümkün müydü? Ceyda'sız yeni bir başlangıç düşünemiyordum. Ceyda dinsel bir müjde duygusu uyandırıyordu ama müjde bile ona güç yetirecek bir yaşamı gerektirir. Taze bir başlangıç umuduyla avunuyordum. Halbuki tazelik, yeniden dünyaya gelme umudu kadar faydasızdı

ve seçimlerinize sadık kalmak zorundaydınız. Ceyda komşularının oğlu kepçe kulaklı Salim'le evlenseydi şimdi sıcak ve tanıdık bir yuvada dinlendiğini kuracak, Nazlı şimdi müdür yardımcısı olarak düzgün bir evde yaşadığını altında bir arabası olduğunu ve pazar sabahları çocuklarıyla brunch partilerine gittiğini hayal edecek; Otto, Bavyera Devrimi'ne katılmasaydı Münih'te saygın bir avukat olarak yaşlanıp yaşlanmayacağını sorgulayacak, Raul kuyruksallayanın sesini taklit etmeye çalışırken o sabah pekâlâ köyünde çocuklarıyla birlikte tarlasını sürüyor olabileceğini düşünecek. Bunlar faydasız. O akşam Nazlı'nın buna benzer şeyleri aklından geçirdiğinden emindim. Birlikte mücadele etmenin romantizmi yerini boşunalığa bırakıyordu. Halbuki tersine devam etmek, ilmek ilmek dokuduğunuz hayatınızı kutsamak zorundasınız. Aşkın somut değişimlere yol açan yegâne etken olabileceğini düşünmek veya en azından bunu ilk sıraya yerleştirmek gerçekçiliğin büyük başarılarından birisidir veya düşünsel sorunların yaşamın akışını değiştirebileceği düşüncesi gerçekçiliğin ufkunun dışındadır. Üstelik gerçekçilik bu konuda haklıdır.

Nazlı yorgun hareketlerle oturduğu kanepeden kalkıyor, yatmaya gidiyor. İyi geceler bile demiyor. Bense sadece Ceyda'yı düşünüyorum. Ellerinin biçimlenişi, bazen taktığı postişin kendi saçlarıyla arsızca uyumu, sesindeki dobralığın sert ama buzlu bir dağ zirvesini andıran sadelikle kuşanmış serinliği bana tamamen el değmemiş bir hayat sunuyordu. Bilmediklerimizin hep bildiklerimizden değerli olduğu saplantısının hayatı güden başlıca dürtülerden biri olduğunu o gün için düşünebilmek mümkün değildi. Olgunlaşmak belki her şeyin aslında bu kadar olduğunu kabullenmektir. Nazlı koridorda kaybolduğunda Ceyda'yla baş başa kalıvermiştim. Hatırası kendisinden büyüleyiciydi ve benzer pek çok şey gibi ona ulaşamamanın verdiği acı, beklemenin ıstırabı hedefin kendisinden değerli ve hatta sahiciydi. Gerçekliğe vefa, bu gözleri kapalı ve tutkulu bekleyişte hiçe indirgenmelidir. Nazlı'nın bana giderek yabancılaşan, giderek aşınan dünyasına –ki o aynı zamanda benim de dünyamdı– karşı Ceyda'nın gezegeni etrafındaki bulutsu kuşaklarla bilinmez bir maceradan farksızdı ve maceracı kişilikler için gerçekçilik affedilmez bir hakarettir.

Sekizinci Bölüm

O sabah yine fotokopi çekiyordum. Gün ışığının hiçbir şekilde nüfuz edemediği, binanın karanlık boşluğuna bakan oda günün akışından ve ışığın gün içindeki hallerinden öylesine bağımsızdı ki, lambanın altında günün ve gecenin saatleri aynılaşıyor, zaman yerinde sayıyordu. Çağın neresinde olduğumuzu anıştıran tek şey fotokopi makinesi gibi bir olağanüstü icadın sesinden ibaretti. Yirmi beş yıl öncesinde olsak fazladan ancak teksir makinesiyle metin çoğaltmanın yoruculuğu eklenebilirdi tabloya. Eller kapkara kesilir, mumlu kâğıt durmadan sıkışır, bir sürü kâğıt kapkara basılarak ziyan olur, sabrınız tükenir. O anda terleyerek galiz küfürler savurmaya başlarsınız. Belki de değişen tek şey makinelerdir. Makineler dışında odayı dolduran ruh yüzyıl boyunca sayısız izbe odadakinden farklı değildi. Tabii onlarda yaklaşan bir devrimin giderek ısınan soluğu vardı, burada ise beyhude bir gecikmişlik.

Akşamüstü yapılacak basın açıklamasının metinlerini çoğaltıyorum. Basının pek umurunda olmayan tumturaklı cümleler iki sayfa boyunca uzuyordu. Ülkeyi saran gerilim partimizdeki iç gerilimlerin hallolmasını beklemiyor, üstüne üstlük durmadan tavır alınması gereken yeni sorunlar çıkıyordu. Büyük Kongre'de de bir sonuca ulaşılamamış, kimse kimseyi tasfiye edememişti. Memlekette durmaksızın bir şeyler oluyordu ve kimsenin kimseyi ağız tadıyla tasfiye edebilmesi mümkün değildi. Fotokopi makinesi iyice ısınmıştı ve terliyordum. Çoğaltılan açıklamaya boş gözlerle bakıyordum. Elbette bu eylemin bir iki gazetede yer alabilmesi de önemsiz değildi. Basında yer bulabilmiş yüz kişilik bir eylemin, basına yansımayan yüz bin kişilik bir gösteriden önemli oluşu gibi bir çarpıklığı sindirebilmek kolay değil. Belki artık bunun da başka düzeyde bir hakikat olduğunu kabullenmek gerekiyordu. Öte yandan devrim basında ancak sokağa çıkma yasağı başladığında, telefonlar kesildiğinde, büyük kentlerin semirmiş mahallerine ürkünç haberler gelmeye başladığında, şık lokantalardaki garsonlar ve eve temizliğe gelen kadınlar bariz biçimde tuhaf davranmaya

başladıklarında yer almaya başlar. Asparagas bir haber gibidir devrim.

Odaya hışımla giren Muharrem ile Sevil'i neden sonra fark ettim. Muharrem parti muhalefetinin namlı simalarından birisiydi. Bizim kuşağın namlılarından. Darbe öncesi kuşağın öfkesi ve hıncı onunla beraber yaşıyordu. Öfke kendine özgü bir dünya kuruverir. Kapınızın eşiğine ulaşmış öfke ihanet ya da gizli işbirlikçilik kokusu almaktan kendini alamaz. Zamanla sermaye, bankalar gibi öfke nesneleri soyut kavramlar haline geldiklerinden hınç partideki diğerlerine yönelir. Nihayetinde parti çoğunluğu somut ve elle ulaşılabilecek bir gerçeklikti. Bildiriyi okurken Muharrem'in elleri titriyordu.

"Bu eylem kararını ne zaman aldınız!"

"Pazartesi günkü Yönetim Kurulu toplantısında. Sizinkiler de vardı."

"Yanlış bu karar! Eylem de yanlış!"

Bıkkındım. Her zaman aynı şey. Ağabeyleri çocuklarının kandırıldığını düşünüyor. Muharrem'in yüzünde Ekim günlerine dair bir gerginlik serpiliyordu. Müdahale etmezse devrim yarıda kalacak, beyazların iktidarı şehrin sokaklarını yeniden ele geçirecek, egemenler yine sinsice dünyayı zapt ediverecekler. Onun itirazı devrimle, karşı devrim arasında duran bıçak keskinliğinde bir engeldi. Yüzüne bakıyorum. Çenesi titriyor, ellerini ister istemez sıkmış, gözler elektrikli. Cevap vermek istemiyorum. Ne faydası olacak ki! Kızabilmek tazelik ve bir hayatiyet belirtisiydi. Oysa ben artık kızabilecek durumda bile değildim. Kuruyordum. Kabuklarım çatırdıyordu. Muharrem konuşmaya devam ediyor. Başımı yeniden fotokopi makinesine çeviriyorum.

"Bu eylemle beraber anlaşılan ipleri iyice koparmak istiyorsunuz!"

Sayısız kez duyduğum bu cümle tehdit vurgusunu çoktan yitirmiş, havada, sahipsizce terk edilmişti. Yine cevap vermiyorum. Dalaşmak istemiyorum. Sürekli birilerini ikna etmeye çalışmaktan yorulmuştum. Kimsenin ikna olup olmamasının bir önemi de yoktu. Bildirilerin bir önemi var mı, onu da bilemiyordum. Muharrem konuşmaya devam ediyordu.

"Cezaevleri direnişi varken sosyal güvenlik eylemi yapmaya kalkışmak ancak kasıtlı hedef saptırma çabasının ürünü olabilir."

"Dört haftadır cezaevi direnişlerine destek eylemlerindeyiz zaten. Salı günü cezaevleri eyleminde yıkanmadık mı?"

Cevap verdiğim için kendime kızıyorum. İnsan tutamıyor kendini. Gözümün önüne geçen haftaki eylemin ıslak anıları geliyor ister istemez. Polis komiseriyle yapılan pazarlık sonuç vermemişti. O günlerde hiçbir pazarlık sonuç vermiyordu. Polis panzerinden fışkıran tazyikli suyun çoraplarıma kadar işleyişini hatırlayınca ayaklarım üşüyor, burnum nemleniyordu. Sırılsıklam olmuş montun üzerine inen copun tadıysa bambaşkaydı. Kemiğin içindeki ilik bile sığındığı rüya âleminden çıkıvermiştir. Gayrı ihtiyari ellerimi oğuşturuyor, ayaklarımı yere vuruyordum. Üstelik galiba Muharrem eyleme teşrif etmemişti. Sevil kendini tutamadı. Tartışmaya katılmak istiyordu o da.

"Eylem falan yapılmadı! Geçiştirildi!"

Neyse ki Tufan imdadıma yetişti.

"Bu tartışma anlamsız. Yönetim Kurulu kararı var. Hem zaten bu eylemle ilgili ilçelerin önerisini üç haftadır erteliyorduk."

"İlçelerin talebi de cezaevleri direnişini hasıraltı etmek için şekillendirilmişti zaten."

"Ne demek istiyorsun!"

Muharrem ile Tufan'ın tartışmasını izlemiyordum. Parti bölünecekse bölünsündü. Odaya yeni girenlerin de katılımıyla büyüyen tartışmaya tamamen duyarsız biçimde fotokopi makinesine bakarken telefonum çaldı. Hatta telefon sesinin, "O zaman disipline ver!" cümlesiyle çakıştığını şimdi bile gayet net hatırlıyorum. Ceyda! Karşıdaki ses kırık ve hatta mahcuptu. Ceyda'ya hiç yakışmayacak süklüm püklüm bir ses.

"Merhaba."

Bağırtılarla uğuldayan odaya sessizliğin kuru yaprağı düşüvermişti. Gümüşi yaprak yerçekimine süzülerek teslim olurken, odadakilerin sesleri, telefonların sesi, fotokopi makinesinin sesi ve devrimin asabi feryadı silinivermiş; Muharrem'in yüzü başka bir âlemin bir anlığına ışıyıp kayboluveren bir yaratığına aitmişçesine anlamsızlaşmış; elimdeki bildiri metninin üzerindeki müstereddit satırlar okunmaz olmuştu. Pırıltılar saçarak süzülen yaprak yere bir kuş kanadı gibi narince değdiğinde Ceyda'nın teslim olduğunu anladım. Sırılsıklam ve bol coplu eylemin zihnimdeki görüntüleri bir anda tespit edilmesi olanaksız bir noktada dürülüp kayboluver-

di. Ellerim üşümez olmuş, ayaklarım hararetle yanmaya başlamıştı. Ceyda teslim oluyordu ve onun yerine bir anlığına da olsa geçen şey tutsaklığımın başladığına dair rahatsız edici duygu kıvılcımıydı. Ama hemen kayboldu. Teslim olanla teslim alan arasındaki bu karmaşık durumu o an etraflıca düşünebilmek zordu tabii. Halbuki düşünmek gerekirdi. Zafer bir süre sonra anlamını yitiriverir. Aylardır süren uzun ve acılı bir kuşatmanın ardından bembeyaz atının üzerinde şehre girerken gururlu bakışlarla sırıtan muzaffer bir komutanın hazzını yaşıyordum. Teslim olmuş kentin çaresiz ahalisini affedici bakışlarla süzüyor, mağlupların zoraki barışçıl sızlanmalarına cevap bile vermiyordum. Bir süre sonra gerçekte şehrin sizi teslim aldığını anladığınızda çok geç olacaktı. Atlar yağ bağlamış, askerler rahata alışmış, uygarlık gözle görünmeyen mıymıntı alışkanlıklarıyla sizi çoktan bağlamıştır. Şimdilik Ceyda'nın sesindeki tınıdan adım atmak zorunda olduğumu sezebiliyordum o kadar. O teslim olabildiyse, benim de bir şeyler yapmam gerekliydi. Bu toplantı odasından uzakta bir mekânın ışıltısında boğulmak istiyordum. Bir yosmayla yeni bir dönemin ışıltısı! Her ânın kendi sahiciliği vardır. Hatta sahicilik bu kısacık ânın hikâyesinden ibarettir. Ceyda'nın kırık, hüzünlü hatta ricacı sesi kemiklerimin içinden ılık bir ilkbahar rüyası gibi akıp geçiyordu.

"Akşamüzeri buluşup konuşmak istiyorum seninle. Ben işe gitmeden buluşalım."

Gösteri hazırlıklarını düşündüm. Dövizler çakılacak, pankartlar taşınacak, meşaleler yakılacak. Bunları atlatıp nasıl ortadan kaybolabilirim! Bir yolunu bulmak zorundayım. O teslim oluyorsa, ben de teslim olmak zorundayım. Devrim geçmişte kalan silik ve acılı bir anıdan ibaretti.

Bazı günler özellikle karmaşıktır ve çapraşık işlerin aynı gün ardı ardına bitivermesine alışmalı insan. Ben Ceyda'yla nasıl buluşacağımı kurarken partide birbiriyle ilgisiz sorunlar her biri kendilerine has yollardan patlak vermeye devam ediyordu. Öyle ki yarım saat sonra Ceyda'yla buluşmamızı düşünemeyecek hale gelivermiştim. Tüzük değişikliği kongresine dair acil ve teknik bir toplantı da araya sıkışıverdi. Devrimin hukukla mecburi ilişkisi devlet için de, bizim için de oldukça karmaşık bir oyundu, yasa maddeleri kullanılarak oynanan bir oyun. İki tarafın da yasaları kullanarak birbirine güçlük çıkarmaya çalıştığı bir garip oyun. Bu durumda da hukuk

teknisyenlerinin önemi giderek artıyordu. Yine de kimse bundan söz etmekten hoşlanmaz. Siyasi Partiler Yasası'nı ya da Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası gibi şeyleri hatmetmek kişiye itibar kazandırmaz. Fakat çalışıyorduk. İncelikli yasa kitapları elimizde eğreti dursa da azimliydik. Ne yapıp edip hukuk dünyasının küflü labirentlerinde kaybolmayacaktık. Toplantı odasında elimizdeki yasa kitapçıklarını, tüzükleri, tüzük taslaklarını yüzümüzde kâh hâkimane bir ifadeyle, kâh çaresizce evirip çevirmekteydik.

Ne yaparsak yapalım hiçbirimiz İzzet'in yerini tutamazdık. Sendika uzmanlarının bu gibi şeyleri hepimizden çok bilmesi doğal. Masanın etrafına toplanmış İzzet'in soğukkanlı yorumlarını dinliyorduk. Arada bir elindeki yasa kitapçığına bakıyor ama çoğunlukla da her maddeyi ezbere biliyor, yasal açıklardan ve tüzük değişikliğinde karşımıza çıkacak sorunlardan söz ediyordu: "Anayasa ile SPK arasındaki çelişkiden de yararlanmak mümkün. Yani tüzük taslağındaki 18. Maddeden söz ediyorum."

Doğrusu söyleyebileceğim pek bir şey yoktu. Önümdeki yasa maddesinden anlamlı bir ipucu çıkarabilmekten âcizdim. Arkadaşlarının sürekli olarak bizim tarafımızdan kandırıldığını ihsas ettikleri Selim ise bıkkın ve gergindi. Her öneri ve cümlenin arkasında muhtemel bir art niyetin gölgesini seçmeye çabaladığından gövdesi kasılmış, çenesi ileri doğru gerilmişti. Devrim 37. Madde ile 43 b. arasında bir yerlerde izini kaybettirmişti. Tek umut ilerideki maddelerden birisinde taze bir kış güneşi gibi ışıldayacağı beklentisiydi. Arada bir aklıma Ceyda'nın "merhaba" deyişi geliyor, içimde zavallı bir sevinç kıpırdanıyordu ama maddeler Ceyda'dan güçlüydü. Her bir yaşam kıvılcımı onların serin soluğuyla ölgünleşiyor, giderek kuruyordu. Üzerinden yasaların dondurucu rüzgârı geçmiş yeni filizlenen fidanlar öylece kalakalıyorlardı. İzzet'in açıklamalarıysa pürüzsüz bir berraklıkla ilerliyordu. İtirazlarımızın yüce bir yanıtı olduğunun hepimiz farkındaydık. İzzet avcunun içi gibi bildiği bir alanda gönlünce at koşturuyordu hatta neredeyse eğlendiği bile söylenebilirdi. O konuşurken yüzüne baktım, alnındaki çizgilerle işaretlenmiş yılların hikâyesini sökmeye çalıştım ama boşuna. İzzet'i çözebilmek nafile bir çabaydı. Bazen yeraltı çalışmasının kuralları kişilikle inanılmaz ölçüde örtüşür. O zaman da haliyle bir yaşam biçimi ve bir sanat değeri kazanır. İzzet'in bir gününün nasıl geçtiğini kestirebilmek olanaksızdı. Artık illegal bir şey kalmasa da,

her tür siyasal çalışma polisin gözleri önünde cereyan etse de bu kez bizatihi kendi yaşamları bilinmezin ardına çekilir. Sakıncalı gazeteleri her gün başka bir bayiden almak bu tipin başlıca işaretlerindendi. Siyasal ya da özel yaşam puslu bir bulutun ardında zoraki seçilebilen gölgelerden ibaretti. İzzet'in yüz hatlarında serpilen kıpırtısızlık Soğuk Savaş dönemlerinin mirasıydı. Devrim ile uluslararası politikanın ürkütücü ve tedirgin izdivacı böylesi yüzler gereksinir. Veya yüzler yavaşça böyle bir uzaklığın sertliğiyle değişir. Hayalin ve öfkenin ölgünleştiği zamanlarda devrim azla yetinmeyi bilecek ve yasa maddelerini ezberleyecektir. Ancak soğan biçimli şekerlemeye benzeyen kubbeleriyle zihnimde canlandırabildiğim karlı Moskova'ya İzzet'in ilk kez baktığı ânı hayal ettim. Soğuktan yakalarını kaldırdığında buzdan bir cennete bakıyordu. Suskunluk. Koca şehir nefes bile almıyordu. Kar suskundu, caddeler suskundu, insanlar haydi haydi suskundu. "Demek burası" demiş olmalı. Böyle bir üşümeyi hayal bile edememişti İzzet. Kristal cennet canlıları kendisiyle hemhal olmaya zorluyordu. Mesela şuradaki donmuş kuş ışıldayan sarkıtların, gözleri kör eden cennetin bir parçasıydı artık.

Uzun ve etli parmaklarına bakıyorum İzzet'in, o günün ve ardından gelen onca toplantının, hayal kırıklıklarının izini arıyorum sol başparmağında. Boşuna. Bunların hiçbiri iz bırakmıyor, geriye kalan sadece bellekteki acımtırak koyuluk. O da zamanla görevlerin ve gündelik işlerin ardında donuklaşıyor. Karlı Slav şehrinin ilk izlenimleri de, gizli buluşmaların ve toplantıların suskun kutsallığı da hafızanın donuk perdesinin ardında birbirinden ayrılmaz tek bir bütün halinde yoğun ve sinsi bir lekeye dönüşüyor.

Köprüaltı'nda Haliç'e bakan tarafında bir kafede buluştuğumuzda güneş uzaktaki Fatih Camii'nin ardına gömülmekteydi. Köprüye epeydir gitmediğimi düşünüyordum. Oysa bir zamanlar her akşamüzeri Cağaloğlu'ndan doğruca buraya inerdik. O da bir önceki zamanda kalmıştı sanırım. Necdet'in yaşadığı çağda kalmıştı. Bir yandan nargile içip öbür yandan büyük ve sarı zarfının içinde taşıdığı dergileri ve kitapları karıştırırdı. Mükemmeliyetçilik gerçekte hareketsizliktir ve dünyaya durmadan söylenmek kişiyi giderek bir kıpırtısızlığa itiverir. Kıpırtısızlık şişmanlatır ve ketumlaştırır. Bazen homurdanırken söylediği kelimeleri anlamak oldukça güç olurdu. Dünyada olup bitenler okuduğu derginin sayfalarından nargile

dumanının boğuk kokusuna karışarak Haliç'e dökülürken, Latin Amerika'da yükselen mücadele veya Doğu Avrupa'daki olayların gidişatı İstanbul'un kıpırtısızlığında ancak uçucu bir umut yaratırdı. Umut, şehrin üzerinde, Köprüaltı kahvehanelerinin üzerinde bir anlığına kayıtsız ve titrek bir bulut gibi duraksar, sonra kırgın bir misafir gibi süzülerek yokluğa karışırdı. Necdet ve biz, buluta bir anlığına bakar, onu gözden yitirişimizle birlikte şehrimizin ve kendi dünyamızın can sıkıcı gerçekliğine dönerdik. Evet, gerçekten de bir şey olmuyordu. Dünyanın dört bir yanındaki hararet nereye kadar avutucu olabilir ki! Necdet yine de homurdanmaya üşenmez, yabancı dergideki bir satırın altını gömlek cebine sıralanmış renk renk kalemlerden biriyle çizmeye devam ederdi.

Ceyda'yla buluştuğum gün Köprüaltı tamamen yabancıydı. Dünyanın yeni baştan anlaşılmaya çalışıldığı günlerin heyecanından ne kadar uzaktı şimdi burası. O gün çehreler bambaşkaydı. Yabancı bir çağın boş ve avuntusuz suratları zamanı arsız bir telaşla, bazen de bıkkınca ezme çabasındaydılar. Sevinçli olduğumu hatırlıyorum. İşten veya okuldan kaçan birinin dünyanın aslında ofisten veya asık suratlı sınıftan ibaret olmadığını düşündüğünde yüzünde beliren sersemce ifade benim de suratıma çöreklenmiş olmalıydı. Tufan ne işim olduğunu anlamamıştı. Hatta bilgiç bilgiç görev ve disiplin üzerine sitemkâr birkaç cümle de savurmuştu ama benim bir şey işittiğim yoktu. Gösterinin başlayıp başlamadığını düşündüm. Hayır, başlamamıştır. Umarım bir patırtı çıkmazdı, yoksa bir de vicdan azabı eklenecekti. Vicdan kaprisli bir yular gibi kişiyi istediği maceraya sokar, istediği ülkeye götürür, arzu ettiği sorumluluğun altına sokar. Ölenlere, cezaevindekilere, dünyanın akla hayale gelmeyecek köşe bucağında yüz elli yıldır acı çekip çabalayanların ortak mirasına olan borçluluğu ölene kadar taşır ve onlar da ölene kadar taşısınlar diye durmadan yeni birilerine devredersiniz.

Birahanelerin birinde oturan Ceyda'yı uzaktan gördüğümde şımarıkça, neredeyse sekerek yürümeye başladım. Ceyda'nın teslimiyetinin ne sonuçlar doğurabileceğine dair hiçbir fikrim yoktu. Ceyda ise oturduğu masanın ardında endişeli, tutuk ve hatta kararmış görünüyordu. Hafif makyajıyla kazağı, montu ve kot pantolonuyla öylesine sıradan biri gibi görünüyordu ki, galiba bir parça hayal kırıklığına uğramıştım. İnsan onu geçkin bir üniversite öğrencisi bile sanabilirdi. Böyle anlarda insanın içinde kuşların uçuştuğu,

yüreğinin sevinçle sıçradığı falan söylenir. Bunların hiçbiri olmadı. Özlem hiç de görkemli biçimde sonuçlanmamıştı. Masaya oturduğumda ikinci birasını içiyordu, üstelik hava da oldukça serindi. Ne el sıkışıyoruz, ne öpüşüyoruz, öylece karşısına oturuyorum, yüzüne baktığımda bir şey göremiyorum. Bana bakmıyor, biranın üzerindeki köpüklerin gelişigüzel salınımını izliyor. Bir aşk buluşmasından çok bir iş pazarlığı için buluşmuş iki kişi gibiydik. Bu bile hevesimi kırmıyor. O an her tür iş anlaşmasına hazırım. Ceyda bana bambaşka, el değmemiş, capcanlı dünyalar açacaktı. O ise anlaşmayı kafasında evirip çeviriyor, maddeleri bir bir tartıyor, bir türlü konuşmaya giremiyordu. Bekliyordum. Ben de kendime bir bira söyledim. Günün bu saatinde hiç âdetim değildi ama olağanüstü bir gündeydim. Burası pahalı bir yer olmamalı. Bir de onunkini ısmarlayacağım. Cebimdeki parayı hesaplamaya çalışıyorum. Ceyda bir de patates kızartması ısmarlıyor. Giderek endişeleniyorum. Şu sefil birahanede yaptığım hesapçılığa gülümsüyorum. Ceyda bira bardağının kenarında tırnağını gezdirirken çıkan küçük uğultunun sesine gömülüp gidiyorum. Camla tırnağın öpüşmesiyle yayılan kulak tırmalayıcı cızırtı yeni dünyanın büyülü menteşelerinin sesi gibiymiş gibi geliyor. O kapılar açıldığında bir düş ülkesine adım atacakmışım gibi gözlerimi kapatıyorum. Manzaraya eşlik eden bardak gıcırtısının eşliğinde mesudum. Ama uzun sürmüyor bardak gıcıtısı, kesiliyor. Yerçekimsiz dünya Ceyda'nın sessizliğini bozup konuşmasıyla ufalanıp çözülüyor. Üzgünüm o an. Şimdi bile o ânın üzüntüsünü hatırlayabiliyorum. Keşke sonsuza dek tırnağını bardağın etrafında daireler halinde dolaştırsa ve ölürken o sesi duyarak mutlu bir ifadeyle dünyayı terk edebilseydim.

"Geçen gün yine geldi. Ondan kurtulmak istiyorum artık."

Öfke ve bıkkınlık Ceyda'nın çatlayarak uzayan sesinde sarmaş dolaş olmuş, kâh biri, kâh öbürü diğerine galebe çalarak yayılıyordu. Sırdaş iki duygu adeta bir kardeş kavgasıyla kadının gözlerindeki ifadeyi kararsızlaştırıyorlardı. Bana kalırsa baskın çıkan bıkkınlık ve belki de çaresizlikti derdim. Bana teslimiyeti çaresizliğinin bulabildiği tek çıkış yolu olmalıydı. Benden, hayatıyla hiçbir ilgisi olmayan birinden yardım ummak için nasıl bir çıkışsızlık içinde olduğunu tahmin etmek hiç de zor değil. Ben elbette bu çaresizliği yanlış yorumlama eğilimindeydim. Zaaflar ya da aşk her şeyin yanlış yorumlanmasından ibaretti. Ne cevap vermeliydim? Benden

ne olduğunu tam kestiremediğim bir şey talep ediyordu. "Ondan kurtulmak!" Adının dillendirilmesi dilde zehir tadı bırakıyor olmalı. Ceyda kırılganlığı giderek artan bir tonda, son nefesini usulca verir gibi fısıldıyordu.

"Artık dayanamıyorum."

Konuşmanın gideceği yeri bekliyorum. Bir şey söylemiyorum, teslim oluş şartları üzerine bir anlaşma yapmakta olduğumuzu biliyorum. Ulu surlarla çevrili yorgun kentin ağır kapıları birazdan gıcırdayarak açılarak içindeki zenginliği ve bambaşka bir hayatı, cenneti muzaffer avuçlarıma bırakacak. Gerçekte kararı çoktan vermiş olduğumu biliyorum. Sabah telefonu kapattığımda kararımı vermiştim. Akıl budalaca direniyor, tepiniyor, mazeretler öne sürüyor, gerekçeler sunuyor, muhtemel sorunları bir bir sıralıyor ama boşuna. Ne isterse yapacağım. Hiçbir dayanağı olmayan bir kararı nasıl bir sesle dillendirdiğimi bugün hatırlamıyorum. Sesim kararlı mı çıkmıştı acaba, tedirgin mi, yoksa gözü kara mı bilemiyorum. Sesimin rengi ne olursa olsun ağzımdan dökülen cümlenin sonuçları çok açıktı.

"Sana başka bir ev bulalım."

İşte söyleyivermiştim. Ceyda'nın kaderiyle kendiminkini örtüştürmeye karar verdiğimi, günlerin başka türlü akmasına razı olduğumu, Ceyda ve çocuğunu sahipleneceğimi söyleyiverdim. Sahiplenmek! Şimdi bakınca çok komik görünüyor. Masanın üzerindeki iki biranın ve patates kızartmasının hesabını yapan biri için gülünç derecede iddialı bir sözcük. Ama o an sanırım hiç de gülünç bulmuyordum ağzımdan çıkanları. Dramatik bir karar verdiğiniz anlarda havada yayılan ciddiyet ve adanma duygusu koşulların gülünçlüğünü beceriklilikle gözlerden uzaklaştırıp her şeyi kesin kararlılığın ve kopuşun rengine boyar. Ceyda'nın etkilenip etkilenmediğini anlayamıyordum. Belki de kararın netliğine rağmen sesimde tedirginlik vardır. Ceyda bu tedirginliği anlamayacak bir kadın değil. Sessizlikten bile sonuçlar çıkarabilmek, işte doğal seçilimin ulaştığı en yüksek düzey. Bu yeteneğin, karşılarındaki adamın nasıl biri olduğuna dair şaşmaz sezginin nasıl kazanılabildiğini bilemiyorum. Onca yılın ve onca tecrübenin hiç de masum sayılmayacak birikintisi. Cevap vermiyor. Bir yudum alıyor birasından. Bense onda uyandırmış olabileceğim güvensizliği yenmek istercesine bir korkak gibi sesimi yükseltiyorum.

"Öncelikle o mekândan ayrılman lazım."

"Ayrılamam! Borcum var. Hem ayrılırsam ne yiyip ne içeceğim."

Haklı olduğu apaçık. "Borcunu öderiz" demeyi göze alamıyorum. O kadar da gerçeklikten uzak değilmişim demek ki. Sustuğumu hatırlıyorum. Sustuğumda aslında cevabı değil, gayrı ihtiyari biçimde şu sıralar başlamış olması gereken eylemi düşünüyorum. Demek vicdan azabı arkamdan nefes nefese yetişmeyi başarmıştı. İnsan hangi yüzyılda büyümüşse o çağın çocuğu olarak kalır. Çehresi tamamıyla değişen dünyada öğrenmiş olduğunuz değerlere göre yaşarsınız ama o değerlerin bir anlamı kalmamıştır. Israr sizi acınası bir hale getirir yavaşça. Ne Köprüaltı'ndaki kahvelerde, ne birahanelerde ne de Haliç'in bulanık suyunda seyreden teknelerde Taksim'deki gösteriye dair bir işaret var. Kimsenin haberi yok eylemden. Akşam haberlerine iki dakikalığına çıkmazsa olmayacak da. Bira üşütüyor. İçimin giderek üşüdüğünü hissediyorum. Sıcak bir yerde olduğumu hayal etmeye çalışıyorum. Buralardan çok uzakta güneşli ve koyu yeşil bir ülkede. Geçtiğimiz çağdan da, gelecek çağdan da uzakta tropikal bir yerde çıplak ayaklarla yürüdüğümüzü hayal ediyorum. Ona bir ev bulmamın karşılığı artık tamamıyla bana ait olması mı olacak? Bunu konuşmuyoruz. Ekrem Bora gibi endişeli gözlerle kadını süzüyorum. Ne yapacağımı biliyorum üstelik. Pavyon fedaileriyle, kötü kalpli ve kadına kafayı takmış patronla cenkleşeceğim. Oysa Ceyda hiç de Türkân Şoray kadar masum sayılmaz. Kimin masum olduğunu bilemiyorum. Zamanın nihayetsiz akışıyla beraber masumiyetin çehresi de değişiyor. Nasıl adanmışlık anlamını yitirirse, masumiyet de saçma bir tropikal kuş gibi zamanın gündeminden çıkar.

"Tamam, sana bir ev bulacağız. Endişelenme artık."

Evet, kararımı imzaladım. Ne bulacağımı, nereden bulacağımı hiç bilemiyordum o an. Kafamda birtakım ihtimaller dolaşıyordu ama ancak o kadar. Kadın kendisine bir koruyucu arıyorsa, o ben olacağım. Ne budalalık! Kafamda hâlâ tropik plajda çıplak ayakla yürüyüşümüzün görüntüleri taze ışık altında oynaşıp duruyor. Bir yerden ılık müziğin tıngırtısı duyuluyor. Âlem gevşeklik ve rahatlık içinde uyukluyor. Ceyda minnettar ama kuşkulu gözlerle bana bakıyor. Ardından eliyle yanağımı okşuyor. Bir şey söylemiyor. Ayağımın altındaki midye kabuklarına bakıyorum ve altın zerresine benzeyen kum tanelerine. Sarhoşum. Budalaca sarhoşum.

Ceyda'dan ayrılıp hoppa adımlarla partiye doğru ilerlerken hâlâ yumuşak çimenlere basıyorum. Bir söz verdim ve katlanacağım. Mutluluk gibi bir şey. Mutluluk başlangıçta endişeli bir biçimde ısıtıyor insanı. Sonra endişe iyimserliğin şirret istilasıyla gözden yitiyor. Sadece büyük yapraklarla örülü vahşi bir yeşilin coşkusu var şimdi. Gizli bir buluşmadan müjdeli haberlerle ayrılmış gibiyim: Mesela Saygon'dayım. Yağmur yağıyor ve hava öldüresiye sıcak. Boynumdan, çenemden aşağı süzülen damlalara, yerdeki göletlere aldırmıyorum. Adımın Nyugen olduğunu düşünüyorum. Sıcağı biliyorum. Sıcağı uzun yıllardır biliyorum. Orta yaşımı çoktan geçmişim. Hafif kamburum çıkmış, gözlerim dalgın, saçlarım beyaz. Bana yakışıyor çizgiler. Bizimkiler ilerliyormuş! Buluşmanın ardından yürümeye başlıyorum yeniden. Belki de kazanmak üzereyiz, belki de bitiyor ve sevincimi paylaşacağım kimse yok. Bizimkiler yaklaşıyor ve geçmiş şehrin çamurlu sokaklarında birikiyor. Fransızların inşa ettiği binaların ardındaki derme çatma mahalleleri, kerhaneler sokağının sonundaki sendika bürosunu hatırlıyorum. 40'lı yıllar ve dünya yanıyor. Tau'nun yüzü puslu zamanlar ormanında bir türlü seçilemiyor. Muhtemelen zihnimde kurduğum yüz artık ona ait değildi ama önemli değil. Ortak seçim kampanyalarından birini hatırlıyorum. Büyük ciddiyetle dinliyoruz. Neden ittifak yapmak gerektiğinden söz ettiğini hayal meyal hatırlıyorum. Phu da benim gibi neyin tartışıldığını anlamıyor. Hatta sanırım uyukluyor. Çok sıkılmıştık. Açıklıkla hatırladığım tek şey bu. Niye konuşup duruyorlardı ki! Herhalde Tau hiç de esnek biri sayılmazdı. Ama elbette ki bu Vietminh'cilerin onu derdest edip öldürmeleri için gerekçe oluşturmaz. Örgütümüzün neden ansızın emperyalist işbirlikçisi ilan edildiğini o zamanlar anlayamamıştım. Partimiz tasfiye edildiğinde ben de Phu da çocuk sayılırdık. İsteyenlerin Vietminh saflarında emperyalizme karşı mücadeleye devam edebileceği söylendiğinde çok fazla düşünmeden kabul ettik. Ben çok korkuyordum. Şimdi Phu'nun da burada olmasını isterdim, belki çay içerdik, belki ikimiz yan yana teker teker işbirlikçileri kurşuna dizmeye başlardık. Sevinç anılara ihanetmiş gibi geliyor. Yaşamanın geçmişe ihanetle mümkün olduğunu çoktandır biliyorum oysa. İçimde yemyeşil bir bezginlik serpiliyor. Biraz önceki buluşmada aldığım ve başka bir hücreye ileteceğim listeden kaç kişinin yaşayacağını tahmin etmeye çalışıyorum. Kurtuluş çamurlu

hendeklerden, bombalanmış, yanmış köylerden, napalmle zehirlenmiş ormanlardan Saygon'a doğru ilerledikçe listedekilerin ömürleri de yavaşça kemirilmeye başlanıyor. Evet, yine de mutluydum.

Partiye döndüğümde eylem biteli epey olmuştu. Girişe yığılmış kartonlar, çıtaların ucuna iliştirilmiş dövizler ve bayraklar birilerinin kendilerini depoya kaldırmasını bekliyorlardı. "Birisi de şu işi söylemeden yapsa" diye söylendim. Küçük tepeyi ayağımla ittirirken bir iki bayrağın ve kartonun dağılmasına aldırmadım bile. Yüzlerdeki ifadelerin rahatlığına ve gülüşmelere bakılırsa herhangi bir sorun çıkmamıştı. Bina odalar, salon ve koridorlara kadar tıka basa doluydu ve herkes neşeliydi. Yokluğumun ancak birkaç kişi farkındaydı ama bu utanmaya engel değil. Yüzlerde görevini yapmış olmanın verdiği mutluluk ayan beyan okunmaktaydı. Ceyda'yla ilişkisiz her türlü sevinç budalalıktı. Onlara acıyordum. Phu gibi onlar da silinip gideceklerdi. Tufan hemen bana yöneldi.

"Neyse bir şey olmadı. Katılım da fena değildi."

"İyi, yoksa vicdan azabından ölecektim."

Dalga geçtiğimi düşünerek alınmış gibi baktı. Haklıydı galiba. Belki de dalga geçiyordum. Eylemin başarısı umurumda bile değildi. Saygon'u da, umudu da çoktan geride bırakmıştım. Gözlerinde hâlâ soru cümleleri var. Fakat fazla meraklı görünmemek için bir şey soramıyor, biliyorum. Nereye gittiğimi ne işim olduğunu soramıyor bir türlü. Tufan'ı ilgilendirmez, kimseyi ilgilendirmez! Tufan neden sonra hafifçe kekeleyerek baklayı ağzından çıkarttı.

"Nazlı da geldi. Seni sordu."

Bunu hiç düşünmemiştim! Nazlı'nın sendikadan çıkıp eyleme yetişebileceğini tahmin bile etmemiştim. Kuşku yeniden kabarmaya başlayacaktı. Tufan'ı şöyle ya da böyle geçiştirsem de Nazlı'ya ortalıktan kayboluşuma dair ciddi bir bahane bulmak zorunda olduğum açıktı. Aklıma da makul bir açıklama gelmiyordu bir türlü.

"Nerede? Gitti mi?"

"Hayır buralarda. Demin içerideki odadaydı."

İçerideki odada! Bir şeyler uydurmak için bu kadar az bir sürem vardı demek! Tufan endişeli halimi hemen anladı.

"Neler oluyor oğlum?"

"Bir şey yok."

Üstelemiyor. Ben insanları yararak, kimisiyle ayaküstü laflayarak Nazlı'nın bulunduğu odaya doğru ilerlemeye çalışıyorum. İçeride iki üç kişiyle çay ve sigara eşliğinde heyecanlı bir tartışmayı sürüklemeye devam ediyor Nazlı. Uzaktan öylece onu seyrediyorum. Gözlerinde tartışmanın cazibesine kapılıp gitmiş ışıltıyı ve kuşkuyu izliyorum. Burada kumsal filan yok. Sadece sigara dumanı ve uğultu. Yarım açılmış bir pencereden dışarı çıkmamak için alabildiğine direniyor duman. Nazlı ve diğerleri beyaz bir tülün ardında kıpırdanıyorlar. Gözlerimi dikmiş Nazlı'yı seyretmeye devam ediyorum. Ne Nazlı ne de diğerleri beni fark etti. Hemen solunda oturan sersem, Nazlı'ya hayran. Buradan bile belli oluyor. Nazlı da farkında ve gizli hayranlığın tadını çıkarırken parti çoğunluğunun yaptığı hataları bir bir irdeliyor. Nazlı'yı muhalefete kaptırıyoruz ama umurumda değil. Ben kumsalın ve midye kabuklarının hayalini kurmadayım. Neden sonra başını çevirdiğinde beni görüyor. Gülümsemiyor. Dik dik bakıyor o kadar. Dört metreden gözlerindeki "neredeydin" sorusunu okumak mümkün. Dumanın ve solgun ışığın arasından birbirimize bakıyoruz. Zoraki biçimde gülümsüyorum. O gülmüyor. Yüzünde bir kuşku ifadesi var. Biliyor. O kadar. Sadece biliyor. Ardından başını çevirip karşısındakiyle bizimkilerin sendikadaki platformuna dair bir cümleye devam ediyor. Buradan birlikte çıkıp eve giderken öldürücü bir sessizlik olacaktı. Biliyordum. Eve giden yol Saygon sokaklarından bile tehlikeli olacaktı. Verdiğim kararın ağırlığı yeni yeni üzerime abanmaya başlamıştı. Ne yapmıştım ben! Neye doğru adım atıyordum? Tropikal cennet için bunca bedel ödemeye değer miydi? Tehlikeli bir eylem için anlık bir coşkuyla gönüllü olup yolda eylemin ağırlığını idrak etmek gibi bir şeydi bu da.

Dokuzuncu Bölüm

İçimden başka biri arsızlığıyla ortaya fırlayıvermişti. Arsızlığın salgıladığı ürkütücü lezzette tazelik buluyor, kendimi yeniden, bambaşka bir fıtratta doğmuş gibi hissediyordum. Becerikli ve atılgan biri. Becerikliliğin belirtilerinden biri tanıdıklardan olmadık şeyleri talep edebilmektir. Hızla bir ev bulan, Ceyda'yı ve çocuğunu o eve taşıyan sanki ben değildim.

Apar topar bulduğum ev Rasim'in eviydi. En azından bir yıl kira ödenmeyecek bir ev. Rasim'in aklıma gelivermesi ve ondan evinde kalmayı talep edebilmek ancak arsız bir talepkârlıkla mümkün olmuş olmalı. Rasim'in boş bir evi olduğunu nasıl da hatırlamıştım? Arsızlığın hafızayı güçlendirici bir etkisi de vardı demek. Rasim'i nerdeyse iki yıldır görmüyordum. Darbeden bir yıl sonra önce Yunanistan'a, oradan da Avrupa'ya geçmeyi başarmış ve artık oradaki acıklı göçmen kolonisinin bir parçası oluvermişti ama orada zamanın donmasına izin vermedi. Bu açıdan başka pek çoğundan farklıydı. Fransızca öğrenmeye gönül indirebilmesi başlı başına hayret vericiyken bir de üzerine Fransız bir kadınla evlenmeyi başarmıştı. Buna yeni bir hayat kurmak deniliyor. Sonunda küçük bir kasabada pastane işletmeye başladı. Bir hayatın böylesine hoyratça yeniden inşa edilebilir oluşunu inanılmaz buluyordum o zamanlar.

Rasim uzun yıllar sonra ancak iki yıl önce memlekete gelip babasının cenazesine katılmıştı ve her nedense dağıtamadığı ev öylesine bir müze gibi tozlanmaya devam ediyordu. Bellek tek başına köksüzlük duygusunu ortadan kaldırmaya yeterli değildir. Belki de Rasim evi boşaltmaya ve satmaya o an için mecal bulamadığından hiçbir şey yapmamıştı. Nitekim yüzsüzlüğü ele alarak arayıp konuştuğumda seneye evi satmak için geleceğini ama bir buçuk yıl boyunca evin boş kalacağını söylediğinde her şey aydınlanıverdi. Önümde Fransa'daki uzun telefon numarası dururken ahizenin başında numarayı çevirebilme cesareti bulabilmek için odanın içinde nasıl dönüp durduğumu gayet iyi hatırlıyorum. Her ne kadar her şeyi dönüştürecek enerjiye ve arsızca bir sıçrayışa sahipsem de,

bunun biraz iddialı bir talep olduğunu biliyordum. Neden sonra ilk arayışımda karşımda Fransızca konuşan bir kadın sesi vardı ve kadına bir türlü derdimi anlatamamıştım. Nihayet üçüncü kez aradığımda artık neredeyse sürekli atlatılan bir alacaklı gibi kaba ve sinirliydim. Sesimdeki azarlama tonu ahizenin öbür ucundaki Rasim'i şaşırtmıştı. Tereddütsüz talepkârlığın karşıdakini dize getirmede neredeyse efsunlu bir etkisi vardı. Karşımda önce kekeleyen Rasim yavaş yavaş kendine gelerek durumu anladı. Fazla da bir şey sormadı. Böylesi taleplerde fazla bir şey sorulmayacağını bilen birisiydi Rasim. Ama yine de bir uyarıda bulunmayı ihmal etmedi: "Malum işlerde kullanmayacaksın!"

Bir akrabasından evin anahtarını aldığımda pek önemli bir operasyonu hem de hiçbir iz bırakmadan başarabilenlerin sinsi sevinci içindeydim. Şişli'nin arka sokaklarındaki apartman gerçekten de uzun yıllardır ihmal edilmişliğin izlerini taşıyordu. Ne sokağa ne de apartmana sevimli denilebilirdi. Binanın bir omuzlamayla kırılacak gibi görünen döküntü kapısı, yıllardır boya yüzü görmemiş merdivenler, duvarlardaki çizgiler ve yine aynı ağır soğan kokusu. Ceyda'nın yabancılık çekmeyeceğini düşünerek sırıttım. Dairenin kapısı yüzyıllardır unutulmuş bir dehlize çıkıyormuşçasına güçlükle açıldı. İki yıldır açılmayan bir kapının böylesine dirençli olabileceğini düşünmezdim doğrusu. İçeri toz girmesin diye kapının çevresine yapıştırılmış sünger şerit ahşap kapıyla neredeyse hemhal olmuş, zaman bu kez de iki yıl öncesinde sabitlenmişti ve içerideki havasızlıkla burun buruna geliverdim. Nefes alamıyordum. Rasim'in babası evden ekmek almak için şöyle bir çıkıvermişçesine yerli yerindeydi her şey. Ağır kadife perdeler, kanepeler, zigon takım, yemek masası her şey ama her şey toz içindeydi ve unutulmuşluğun ağır kokusu nefes alıp vermeyi zorlaştırıyordu. Pencereleri açıp evin içinde dolaşmaya başladım. Kendimi uzun zamandır unutulmuş bir hücre evinde hissetmemi ne engelleyebilirdi. "Ağır kadife koltuk takımı ve düzenlilik" diyebilirsiniz elbette ama bunu yok sayıyordum o an. Hem içinde kadın yoldaşların bulunduğu bu tip evler bazen hastalık derecesinde düzenli olurlardı. İki gün sonra bir cezalandırma eylemine katılacak bir kadının koltukların altındaki tozlarla, cam dolabın içindeki köşe bucakta kalmış örümceklerle uğraşması akıl alır

gibi değildi ama hamaratlık her durumda kalıcı bir dünya sanrısı içinde yaşamak ister.

Evin içinde yumuşak adımlarla geziniyordum. Öldüğünüzde geride bıraktıklarınız tuhaf rastlantıların insafına bırakılmıştır. Yalnız yaşayan yaşlı bir adamın kendisine özgü titizliği ve alışkanlıkları evin her yerine yayılmıştı. Kadınsız evlerin nahoş kokusu ya da garipsenebilecek alışkanlıkları başkaları için tiksindirici olabilir. Oraya buraya tıkıştırılmış bezler, mutfaktaki garip düzen, yatak odasındaki derbederlik, perdelerin eprimişliği, ne işe yarayacağı belli olmayan bir sürü ıvır zıvırın bir tür hasislikle saklanışı, evde hiçbir karton kutunun, poşetin atılmayışı, hâlâ kullanıldığı anlaşılan merdaneli çamaşır makinesinin üzgün ve yıpranmış hali, duvarlardaki bir iki kötü tabloya iliştirilmiş aile resimleri, sehpanın ortasında koca bir dağ gibi yükselen nasıl sağlıklı yaşanacağına dair gazetelerden kesilmiş kupürler, dizi yazılar, ne olduğu belirsiz ilaç prospektüsleri yığını. Rasim'in babası yani İlhami Bey yaşarken de bu evde bir düzen vardı anlaşılan. Ama bu kendine özgü, başka kimsenin anlamayacağı ve hatta hoşnutsuz olacağı bir düzen. Zaten sorun dağınıklık değil kendine özgülük. Koridordaki, banyodaki hatta mutfaktaki kararmış ve miadını çoktan doldurmuş kaplama yer halısı, yaygılar üzerinde gezinen minik böcekler bu tuhaf düzene çoktandır uyum sağlamış gibiydi. Koltukların üzerindeki eprimiş ve çoktan solmuş örtüler zamanında altlarındaki ağır ve solgun kadifeyi korumak için konulmuşlarsa da zamanla o örtülerin de korunması gerektiği düşünülmüş ki üstlerine başka örtüler örtülmüştü. Aslında o eve ilk kez girdiğime ürktüğümü saklamayacağım. Sorun evin hali değil başka bir şeydi ki, iki gün sonra Ceyda'yla birlikte eve girdiğimizde söylediği cümleyle açıklık kazanıverdi.

"Bu ev ölüm kokuyor!"

Ceyda'dan böylesine bir cümle beklemezdim. Kıpırtısızlığın ve kalakalmışlığın onun gözünde ölümü çağrıştırması hiç de yanlış sayılmazdı. İnsan bu evi hallaç pamuğu gibi atmak, her şeyi yakmak ya da çöplüğe havale etmek istiyordu ki, filizlenmeye çabalayan yaşama yer açılsın. Hayatın akışının vefa duygusuyla bir alakası yoktu. Tazelik ancak amansızlıkla serpilebilir. Ceyda'nın suratını ekşitmesine içerlediğimi hatırlıyorum. Ona hiç yoktan yeni bir mekân bulmuştum ve o evi beğenmemişti. Galiba öfkeyle hırladım.

"Evet, ama bedava."

"Bu eşyalarla mı yaşayacağız!"

"Eşyaları atamayız. Rasim'e sormam gerek önce. Beğenmediklerini bir odada toplayalım. O odayı kapatırsın."

Ceyda odaları tek tek dolaşırken bir tür envanter tutar gibiydi. Eşyalar atılmaksızın evin hayata nasıl döndürülebileceğini becerikli gözlerle tartıyordu. Ivır zıvırı, örtüleri, koltukları, masaları, sandalyeleri tek tek gözden geçiriyor, mutfak eşyalarına bakınıyordu. Banyodaki merdaneli çamaşır makinesine baktığında yüzü kıpkırmızı kesildi. Artık açıkça öfkelenmişti.

"Bunun kullanıldığı bir ev kaldı mı hâlâ!"

Belki otuz küsur yılı kazasız belasız atlatmış olan ve dışı yer yer paslanmış olmasına rağmen inanılması güç biçimde hâlâ çalışır durumdaki makine bu öfkeli cümleyle beraber bulunduğu köşeye sinmişti. İlhami Bey'in alışkanlıkları sayesinde bu günleri görmüş olmasına karşın artık sonunun gelmiş olduğunu anlamıştı. Ceyda değişken ve benim için bilinmez tabiatının getirdiği, neye mal olursa olsun tutunma güdüsüyle girdiği bu lahit odasını neredeyse yakıp kavurmak istiyordu. Bir anlamda bunu yaptı da.

Dört gün sonra eve gittiğimde karşılaştığım manzara hayret vericiydi. Evin kokusu tümden değişmiş, için için çürüyen hava Ceyda'nın öfkeli ve anaç hamaratlığıyla dışarı sürülmüş, içeriyi tomurcuklanan bir dirimlik doldurmuştu. Toz, o köşe bucağı saran toz kaybolup gitmiş yerini bir tür serinlik alıvermiş gibiydi. Ev neredeyse boşalmıştı. İlhami Bey'den kalma ıvır zıvır evin en büyük odasına üst üste yığılmış, büyük tasfiyeden geriye ancak bir kanepe ve iki koltuk kurtulabilmişti. Onlar bile öldüresiye bir temizlenmenin ardından üzerine örtüler örtülerek kimlik değiştirmişti. Bu kadar eşyanın bir odaya sığması pek mümkün değildi ve sanırım Ceyda merdaneli çamaşır makinesinin de dahil olduğu bazı şeyleri atmıştı. Şimdi onun yerinde kendi evinden taşıdığı otomatik çamaşır makinesi gururla ve yeni mekânının şaşkınlığıyla dikilmekteydi. Ceyda'nın evinden gelen eşyalar evin çıplaklığını giderecek kadar kalabalık değildi ama bu çıplaklık mekânı önceki uzun yılların boğuculuğundan azade kılarak yepyeni bir kimliğe büründürmüştü. Kısacası ev suret değiştirmişti. Kadın becerikliliğinin ürünü olan ve geçmişin tamamen yok edilmesiyle tazelenen ev, duvarların boyanmamasına rağmen şimdi hayatın serpilmesine hazırdı. Ceyda duvarları bile silmişti.

Eski eşyaların üst üste yığıldığı odanın kapısını açıp içeri baktığımda ilk günün kokusunun mevcudiyetini koruduğunu anladım. Eşyalar eski sahiplerinin anılarıyla kaplı hüznü birbirlerine sokularak çoğaltmaktaydı. Ardiye haline gelmiş odada sinsi bir fısıldaşmanın sürdüğü izlenimine kapılmaktan kendimi alamadım. İlhami Bey'in eşyalarının evi işgal edenlerin vefasızlığına dair şikâyetlerini birbirlerine aktardıklarından emindim. Çoktan yok olmuş bir yaşantının hatırasına saplanıp kalmanın, insanı çekiştirip duran bataklığa teslim oluşun ne demek olduğunu onlara anlatabilmek mümkün değildi. İçerideki fısıldaşmalara kulağımı kapatıp tiksintiyle kapıyı örttüğümde evin içindeki bir mezar odasını kapatan biri gibi hissediyordum kendimi. Antik zamanlarda aile fertlerinin ölmüş atalarından kalan kemiklerle aynı çatının altında yaşamasına benzer bir haldi bu.

Salonun ortasındaki ucuz oyuncaklar hayatın uzun bir aradan sonra eve döndüğünün işaretçisiydi. Çocuk aniden kendisini buluverdiği yeni yuvasında oyuncaklarıyla konuşuyordu. Evin, mahallenin, etrafındaki insanların değişmesi onu pek ilgilendirmiyor, heyecanlandırmıyordu. Her tür sürprize, ani değişikliğe karşı suskun bir aldırışsızlık zırhına bürünmüştü. Hayalet bir yelkenli gibi salonun ortasında kendince süzülüyordu. Yalınlık etkilenmemektir. Oğlandaki yalınlık eve de sirayet ediyor, bu döküntü mekânı yuva kılıyordu. Çocuk benimle ilgili değildi. Buna artık alışmıştım ve gereksiz samimiyet ya da yakınlık gösterilerinde bulunmuyordum. Hem oğlandan bana neydi. İkiyüzlü yakınlaşma çabalarından uzak duruyordum. Evde yokmuş gibi davranıyordum. Bu kadarı yeterdi. Ceyda canlı görünüyordu. Gerginlik yerini neredeyse iyimser denilebilecek bir hareketliliğe bırakmış, gözlerine yine onu ilk tanıdığımda karşılaştığım ışıltı oturuvermişti. Yine de ışıltı kuşkuyu gidermiyor. Benim için hâlâ yabancı oluşunu hiçbir ışıltı gideremezdi. Hayatının pek çok alanı bilinmezlerin ardındaki yerini koruyordu ve ne yaparsam yapayım tamamına hâkim olamayacakmışım duygusu içindeydim. Zihnime durmaksızın iğnecikler batıyordu. Yumuşaklık tedirginlikle ele ele yürüyor, ele geçirilemezlik kuşkuyu, kuşku aşkı derinleştiriyordu. Arada fırlattığı işveli bakışların, işinden kaynaklanan bir alışkanlıktan mı yoksa bana sevgisinden mi kaynaklandığını kestiremiyordum bir türlü. Nereye kadar işveli bakıp nerede duracağı, yüzündeki ifadeyle karşındakine nereye

kadar cesaret verip vermeyeceği, karşıdakini nereye kadar ümitlendireceği hep bakışlarıyla tecrübe edilmiş şeylerdi. Buna rağmen ona bu evi bulmakla hayatının hiç değilse önemli bir bölümüne nüfuz edebilecek durumda hissediyordum kendimi. Hayatını azar azar ele geçirmek bu anlaşmanın doğal bir maddesiydi.

Komşular evdeki hareketliliğe ilgisiz kalmadılar tabii. Karşı komşunun memnun olduğu bile söylenebilirdi. Karşısındaki boş ve ölü dairenin iç sıkıcılığın ardından eve çocuklu bir aile gelmesi kadıncağızı sevindirmişti. Bir eve taşındığınızda komşularınızın merakını da doyurmak zorundasınız. Karşı komşumuz Nesibe Hanım'a, apartman yöneticisine ve kapıcıya söylenecek standart ve girift bir yalan uydurmuş ve bunu Ceyda'ya iyice belletmiştim. Bu alandaki deneyimim eski zamanlardan kalmaydı ama yine de işe yarıyordu. Komşulara ve meraklılara karşı yepyeni bir yaşam icat etmek zorundasınızdır. Komşuların size başvurma ihtimali olmayan bir işiniz olmalıydı. Örneğin doktor ve hemşire kimliği oldukça tehlikeliydi, her an kapınıza bir hastalıkla ilişkili bir öğüt istenmesi tehlikesiyle karşılaşırdınız. Öğretmenlik de olamazdı zira komşunun oğluna ortaokuldan bu yana tamamen unutmuş olduğunuz geometri ödevinde yardım etmek zorunda kalmak dehşet vericidir. Hiçbir işe yaramayacak bir meslek icat etmeniz gerekirdi. Bunların başında da gazetecilik geliyordu, hem işe yaramaz, hem çalışma saatleri belirsiz, hem de saygın bir meslek. Gerçi bazen bu bile sorun oluyor, kuponla promosyon dağıtıldığı dönemlerde komşular eksik iki kuponlu gazeteden temin edebilmek için kapınıza dayanabiliyorlardı. Hem Ceyda da bu sanatta tecrübesiz sayılmazdı. Oğlan Ceyda'nın ilk eşinden çocuğuydu ve biz ikinci evliliğimizi yapıyorduk. Ben bir haber ajansında çalışıyordum ve Ceyda da bir bankada geceleri müşteri sorumlusu olarak telefonlara bakıyordu. Karşı komşumuz akşamları bir türlü bir araya gelemeyecek bu çiftin haline bayağı üzülmüştü. Ekmek parası aile hayatını bile bozabiliyordu. Kadıncağız torunlarını yılda ancak bir iki kez görebildiğinden istersek arada bir geceleri çocuğa göz kulak bile olabileceğini ima etmişti.

Böylece ansızın iki evli biri oluvermiştim. Haftada iki üç gün partiden kaçarak gittiğim bir gündüz evi ve Nazlı'yla paylaştığımız ev. Gündüz evinin görece konforlu oluşu ironik. Doğalgazın rahatlığına gündüzleri pek ihtiyaç olmasa da Nazlı'yla yaşadığımız

evin hâlâ katalitikle ısınması hayli acımasız geliyor şimdi. Ceyda geceleri çocuğu tuttuğu bir kadına bırakıp işe gidiyor, bense hayatımı eskisi gibi sürdürüyordum. İşe kelimesinin komik kaçtığını biliyorum ama artık yaptığı şeyi öylesine kanıksamıştım ki, aklıma bile getirmiyordum. Orası sisli ve unutulması gereken bir başka alandı o kadar. O unutulması ve bilinmemesi gereken hayatında yaptıklarıyla, birlikte olduğumuz yaşamdaki hayatı birbirinden o kadar farklıydı ki gözümde, neredeyse o pavyonun salt Ceyda'nın hayalinde gerçekleştiğini bile söyleyebilirdim. Buna rağmen hayatının önemli bir kısmı yine de benim için belirsiz kalıyor, Ceyda geceleri olanlardan hiç söz etmek istemiyordu. Bu da anlaşmanın bir sonucuydu. Ne olursa olsun ikimizin de hayatı ikiye bölünmüş ve birbiriyle alakasız iki ayrı dünyaya hapsolmuştu. Bizi buluşturan ev dışındaki dünyalarımızdan birbirimize söz etmiyorduk. Ceyda sanki benim onun hiçbir dahli olmadan sürüp giden hayatımla hiç ilgilenmiyor, merak edermiş gibi de gözükmüyordu. Nazlı'ya dair bir şey sormamasını giderek yadırgamaya başlamıştım, Ceyda'nın Nazlı'yı yok sayışının, benim onun mesleğini yok sayışıma benzer bir çaba olup olmadığını merak ediyordum. Yine de Nazlı'yı böylesine yok sayışı nedense kırıcı geliyordu. Nazlı'yla olan evliliğim her şeye karşın onun edep dışı mesleği gibi ağza alınamaz bir utanç vesilesi miydi ki! Belki de beni kıskandığı için meraksız davranmaya çalıştığını düşünerek rahatlıyordum ardından. O hiç değilse meslek icabı lafladığı adamlarla yatmıyordu –en azından öyle umuyordum– ama ben pekâlâ Nazlı'yla yatıyor olabilirdim. İnsan tutulduğunda daima karşıdakini haklı çıkaracak nedenler bulur.

İki evde iki ayrı hayat sürdürmek kafa karıştırmıyor da değildi. Bazen hangi eve neyi aldığımı karıştırıyor, her eve hâkim olan sessiz alışkanlıkları istemeden de olsa çiğner buluyordum kendini. Yeni evimde Ceyda'nın koyduğu kurallar geçerliydi ve bunlar Nazlı'nın kurallarından epey farklıydı. Örneğin bizim evde yani Nazlı'nın evinde eve girildiğinde ayakkabılar derhal dolaba kaldırılıyorken Ceyda'nın ayakkabıların nasıl durduğuna aldırdığı yoktu. Ya da banyoda havluların yeri tamamen farklıydı veya mutfağın düzeni bambaşkaydı. Her şeyi yanlış yerlere koyuyordum. Ceyda'nın evinde hiç bulaşık yıkamadığımdan bizim evde de alışkanlığımı yitirmeye başlamıştım. Bazı giysilerim birden yok oluveriyor, bazı

kitaplar kayboluyordu. Bazen bizim evin elektrik faturası yerine Ceyda'nın evindekini yatırıyor, bazen bizim evin telefonunu yatırdığımda Ceyda'nın telefonunu da yatırdığımı sanıyordum. Buna rağmen faturaları büyük bir titizlikle kabanımın iç cebinden çıkarmıyordum. En hassas sorunlardan birisi buydu. Nazlı bu sarsaklığa sinirlenmeye başladıysa da, başka bir kadından kuşkulansa bile böyle ileri bir durumu tahmin edemezdi. Bunlara rağmen geceleri asla Ceyda'da kalmıyordum. Hiç değilse sabah uyanma alışkanlıklarımda bir değişiklik olmamıştı.

Tufan gündüzleri arada kaybolup gitmemden, ortalıktan yok olmak için çeşitli bahaneler ileri sürmemden iyice kuşkulanmaya başlamıştı, foyamın ortaya çıkmamasını sağlayan tek şey partideki akıl almaz kargaşaydı. Normal zamanlarda bir saatlik bir yok oluş bile sorunlar yaratırken bu kez haftanın iki üç günü, üç dört saat kaybolmak göze batmıyordu. Bu kargaşa ikinci yuvam için bir şanstı. Buna rağmen gerçek hayatım, yani parti kargaşa yüzünden sarsılıyordu. Şimdi bu da garip geliyor. Önceki çağdan kalanlar için yaşamın özü mücadeleydi ve parti hayatının dışında bir yaşam formu düşünebilmek başka galaksilerdeki muhtemel yaşam formlarını hayal edebilmekten zordu. Ben de diğerleri gibi giderek asabileşiyordum. Nazlı'yı aldatışımın yarattığı suçluluk, Ceyda'nın evindeki garip gerginlik bu kargaşada unutulup gidiyordu. Gerilimler partide fokurdayan kazanının içinde hemhal olup ayrıştırılması imkânsız yoğun ve esrarlı bir kıvama dönüşüyordu.

Kimsenin benimle ilgilenecek hali yoktu ve bu itiş kakışa rağmen Tufan ha bire yeni eylemler önerip duruyordu. Bizim meslekte sık rastlanan bir eylemlilik sarmalına girmişti. Gösterilen hiçbir çaba asla yeterli değildir ve vicdanınıza uyup tepki gösteriyor olmak adına durmaksızın eylem yapmaya başlarsınız. Eylemleriniz bir iki damla suyla çatlamış dudaklarınızı nemlendirmekten başka bir işe yaramaz. Dudaklarımız daima kupkurudur. Elbette gerçekçi birisi bunun boşuna bir kendini harap etme olduğunu söyleyebilirdi. Ama bizim dünyamızda gerçekçilik düpedüz ahlak dışıdır. Binalarda pervasız tartışmalar, sokaklarda bitmek bilmeyen eylemler. Gerilim arttıkça herkes karşısındakinin siyasi geçmişini didikleyip gerekli sonuçları çıkarmakta cevvalleşmişti. Tarih, kasalardan raflardan ve dosyalardan indirilip karşıdakinin

suratına boca ediliyordu. Darbe sonrasında sıkıyönetim mahkemelerine verilen savunmalar, falancanın 1979'da yakalandığında polisteki tavrı, filancanın 1977'de yazdığı makale, bir başkasının Sovyetler'in Afganistan işgali sırasında dedikleri... Tarih adeta geri dönmüş üzerimizde tepiniyordu. İnsanların böylesine derinlikli bir malzemeyi yıllardır belleklerine tutabilmelerine şaşırıyordum. Mesela Tufan'ın adeta arşiv dolaplarını andırır bir belleği varken, ben geçen haftaki tartışmaları bile unutuyordum. Bu kinci olmadığım anlamına gelmiyordu, sadece geçmişi muarızımın yüzüne fırlatmanın onda herhangi bir dönüşüm yaratmayacağını biliyordum, hepsi bu. Hafızasının çekmecelerini konulara, dönemlere ve şahıslara göre çoktandır bir kuyumcu titizliğiyle düzenlemiş olan Tufan olayları arşivleyerek yaşıyordu. Muharrem'in bugün söylediği bir cümle on yıl önce falanca dergide yazdığı bir yazının yanına iliştirilir, bu sayede süreklilik duygusundan ve zihni takipten çok, geçmişteki bir tartışma yeni sorunlarla beraber yeniden üretiliyormuş gibi olurdu. Böylesi bir işleyişin tıkır tıkır çalışan belleğinde ne gibi mucizeler yarattığını gördüğümde hayretten donakalıyordum.

Tufan'ın çalkantılı ve eziyetli geçmişi düşünüldüğüne böyle bir bellek bana neredeyse mucizevi ama bir o kadar da boğucu gelirdi. Tufan on üç yaşındayken kasabanın iyi aydınlatılmayan çamurlu sokaklarındaki duvarlara sloganlar yazmaya başladı. Kasaba otobüsündeki olay olmasaydı belki her şey yavaş seyredecekti. Son çıkan dergiden elli adeti kasabaya taşıyan Tufan'ın oturduğu tarafa güneş vuruyordu. Ayaklarını yandaki boş koltuğa uzatmış aracın içindeki sıcakla beraber uyuklamaya başlamıştı. Otobüs çeşitli köylerde, kavşaklarda ha bire duruyor, birileri binip birileri iniyordu. "N'aber köpek!" Gözünü açtığında sırıtan iki abus suratı hayal meyal seçebildi. Elinin nasıl olup da gözlerinden çevik davranıp tabancasına gidebildiği hâlâ uğursuz bir muamma. Parmakların kendine has bir bilinci vardı. Her şey göz açıp kapayıncaya kadar olup bitivermişti. Sırıtanlardan biri, yan mahalleden ilkokuldan da tanışığı Metin karşı koltuğun üzerinde yatıyor, bacağı koltukta sarkıyor. Elindeki sımsıcak silaha bakıyor Tufan. Diğer yolcuların bağırış çağırışları çok uzakta. Ardından cezaevi. Darbeyi cezaevinde karşılamak başkadır. On bir yıl. Yaşamdan kesilip çıkarılmış irice bir dilim gibiydi bu süre. Hatıranın çeşitli görünümleri artık tek

tek seçilemiyor ancak külliyen bir titreyişle bugüne ulaşabiliyordu. Bir açlık grevinin anısı beş yıl sonraki başka birine ekleniyor, onun anısı da sekiz yıl önceki bir başkasına. Böylece açlık grevleri ve direnişler tek bir hatıra zincirinin farklı yanları gibi görünmeye başlıyordu. Belleğin kendine özgü uzamında pek az bir yere sıkışıp yoğunlaşan bu hatıra almaşığı, kapladığı son derece cüzi alana rağmen taşlaşmış bir minik gülle gibiydi. Yine de darbe öncesindeki hadiselerin; kimin nerede ne yaptığı, kimin hangi gruba ne zaman girdiği; derginin hangi sayısında orta sayfa konusunun ne olduğu; takma isimlerin hangi tesadüfle verildiği; yirmi yedi yıl önceki bir toplantıda kimlerin hazır bulunduğu, gelemeyen falancanın hangi mazeretle gelmediği; falanca kamulaştırmadan elde edilen yağın hangi mahallede halka dağıtıldığı; cezaevinden çıkıldıktan sonra siyasi olarak ilk kiminle irtibat kurulduğu; yeniden oluşum toplantısına katılanların tek tek hangi görüşleri savunduğu, hatta söyledikleri cümlelerin ne anlama çekilebilecekken ne sonuç çıkarıldığı gibi binbir ayrıntının gerektiğinde kullanılmak üzere nasıl olup da istiflenebildiğini bir türlü anlayamıyordum. Buna karşın gündelik hayata dair şeyler veya sıradan faaliyetlere ilişkin işler asla aklında kalmazdı. Kendi söylediği bir cümle ya da savunduğu bir fikrin gelişimine tamamen yabancıydı. Belleği kendi düşünüp söylediklerini kaydetmiyor, sadece dışa yönelik çalışıyordu.

Bir toplantı sonrasında Tufan'la beraber yürüyorduk. Meyhaneye gitmeyi önerdi. Parası vardı anlaşılan. Samimiyet anlarına kuşkuyla bakardım genellikle. Samimiyet, iniş çıkışların itirafını öngörür ama zaaflar ilkelerle pek uyuşmadığından en iyisi gölgede kalmaktır. Dünyayı bir ilkeden çıkarsama çabasındakiler hep siyah beyazcıydılar. Tufan'da tuhaf olan herhangi bir tartışmaya net bir siyah beyazcı yaklaşımla başlayıp en uçucu gride karar kılmasıydı. "İlkelerimiz" faslını sabırla aşarsanız içtenlik mümkündür.

"Bu aralar sana bir haller oluyor. Hayırdır."

Ne cevap vermeliyim bilemedim. İlkelilik ölümle kesintiye uğrayan ve asla tamamlanamayan bir süreçti. Bir hayat bu gayretle bir ileri bir geri uzayan garip bir yoldan ibaretti.

"Susuyorsun ama bir şeyler olduğu belli. Haftanın iki üç günü ortalıktan yok oluveriyorsun. İşler bizim üzerimize kalıyor. Hem Nazlı'nın da senin neler yaptığından pek haberi yok galiba."

"Onunla konuştun mu?"

"Hayır ama haberdar olmadığı belli. Ortalıklardan kaybolduğunu söylemedim. O kadar eşek değiliz. Ama bana bir açıklamada bulunmalısın."

Olanların, verdiğim kararın ve sürüklenişin bir açıklaması olabilir miydi? Tufan olanları anlayabilir miydi? Anlatacaklarımı sineye çekebilir miydi? Bir an içtenlikle konuya girecek gibi olduysam da sağduyum beni engelledi.

"Bir yayınevine parça başı tashih yapıyorum. Üç kuruş para getiriyor ama olsun."

"İyi de partide tam zamanlı çalışıyorsun!"

"Geçici bir iş zaten."

İkna olmadı. Gözlerinden anlıyordum. Böyle bir şeyi niye uydurdum bilemiyorum. Hiçbir kanıtı olmayan boş bir savunma. Yalan söylediğimi biliyor ama konudan sıkılıyor. Zamanını benim arada kayboluşlarımın esrarının peşinde tüketecek değil. Galiba ben de Ceyda'yla ilişkimizin geçici bir işe benzetilebileceğini, fazla uzamayacağını düşünüyordum. Ceyda çocuğuyla beraber yakında bir ev bulup hayatımdan çekilecek, bense bu acayip deneyle zenginleştikten sonra eski hayatıma geri dönecektim. Yaşadıklarım bir laboratuvar deneyi gibi beni asla etkilemeyecekmiş gibi geliyordu o zamanlar. Bir süre ilgilenir, hangi faktörler altında hangi ısıda neler olduğunu gözlemler, ardından beyaz önlüğünüzü alışkın hareketlerle çıkartıp askıya asardınız. Bunlar tamamıyla budalaca düşüncelerdi tabii. Deney de hayatınıza dahildi ve üzerinizdeki etkileri asla kestirilemezdi. Geri dönüşsüz bir karar aldığıma inanmaya yanaşmıyordum bir türlü. Geçici bir süreyi idare edebileceğimi, Nazlı'yla hesaplaşmadan idare edebileceğimi, ardından bunun da diğer pek çok şey gibi numarası yazılarak ciltlenip raftaki diğer tecrübelerin yanına sokulacağını düşünüyordum. Hatta bu açıdan bakınca Nazlı'yla evliliğim bile yaşam tecrübemi ilerletmek için verilmiş bir deneyden ibaretti. Halbuki deney, denek ve gözlemci birbirinden ayrılmayan bileşik bir süreçtir.

Çocuk öğle saatlerinde eve gelişlerimi artık yadırgamaz olmuştu. Onun varlığının beni diğer insanlarla, insanlığın büyük çoğunluğuyla paylaşılan yabancı bir âlemin içine çektiği gibi bir duyguya kapılıyordum bazen. Bu çekimin gülünç bir vehimden ibaret olduğundan emin olsam da evde sıkıcı bir huzurun serpilmeye baş-

ladığını görmemek olanaksızdı. Oğlan huzuru salt kendi suskun varlığıyla evcimen bir sarmaşık gibi usul usul büyütmekteydi. Bitki, evin fazlasıyla sadeleşmiş duvarlarından, yenilenmiş perdelerinden akarak açık renk marleyin üzerine yayılarak hepimizi kendi uykulu dünyasına çekiyordu. Çocuktaki cansızlığı sağlıksız buluyordum ama yaşadığı hayatta sağlıklı denilebilecek ne vardı ki? Buna rağmen sessizliğinden hoşnut olduğumu söylemeliyim. Hiç değilse yeni sorunlar yaratmadığına sevinmek gerekiyordu.

Bir keresinde Ceyda alışverişe çıkıp çocuğu bana bıraktığında bunun da garip bir deneyim olduğunu düşündüm. Her oğlan çocuk gibi ağzından çıkan silah sesleriyle kansız bir savaşı sürdürüyor ve elbette düşmanı yeniyordu. Kötü kesilmiş saçları köy çocuklarıyla, sosyetik çocuk saç modası karışımı bir şeydi. Muhtemelen Ceyda'nın kuaföründe kesilmiş saçlarına nedense bir biçime ya da tarza oturmuş denilemezdi. Zaten kafatası da yeni modellere uyacak yapıda değildi. Eski usullerle sırtüstü yatırılmış o yüzden kafatasının arkası gelişmeye fırsat bulamamıştı. Yenilmeye kundakta başlarsınız. Kahverengi ve uysal gözlerinde hiçbir kıvılcım göremiyordum. Işıksızlık hayatla erken yaşta yaptığı sözleşmenin gözlerine düşürdüğü gölgeyle ilgiliydi. Gözlerinden yayılan gölge kahverengiye bile tahammül edemiyor, gözkapaklarının altına bir ışık demetinin ulaşmasını engelleyerek hem içeriden hem dışarıdan gelebilecek her tür ışıltıyı, herhangi bir parıltı vücut bulduğunda kaderle girişilen anlaşma bozulacakmışçasına koruyordu. Bir an oğlandaki ışıksızlığın onu koruduğuna dair bir düşünceye kapıldım. Çocuğun durgunluğu hayatta kalışının bedeliydi ve onu sıralanması bile güç bir dizi hastalıktan koruyordu. Zoraki de olsa oyununa eşlik etmeme ses etmedi. Halının üzerinde sürüklediğim kibrit kutusunun düşman tankı olduğuna ikna olmuş, katılımıma ve tank sesine benzer saçma gürültüler çıkarıyor olmama gülümser gibi yapmıştı. Bu oğlanla aramızdaki iletişimin içine bir kurşunkalem parçası sokulmuş bir kibrit kutusuyla başladığını hatırlayınca gülümsemeden edemiyorum. Bu top namlusuyla birlikte kutu artık gerçek bir tanka dönüşmüş engebeli arazileri aşıyor ve ölüm saçıyordu. Kendimi sıradan çekirdek bir ailenin üyesiymişim gibi hissediverdim birden. Demek böyle oluyordu! Aile hissinin ne kadar budalaca olduğunun o an bile farkındaydım ama herkes bir anlığına da olsa olağanlığın sığınağında uyuklamak ister. Kendimi

zamanın karmaşasından da, partiden de, yeni adım attığımız çağın bilinmedik sorunlarından da azade biçimde baygın bir aile babası olarak görmenin rahatlatıcı bir tarafı vardı. Durumun saçmalığını tamamen unutmuş, tankımı oğlanın saldırılarından korumaya çalışarak ordugâha varmaya çabalıyordum. Gelecekte muhtemelen herkes gibi bir canavara dönüşecek bir çocuğun masumiyetine inanmak da başka bir budalalıktı ama ebeveynler genellikle budalaydı.

Ceyda çocukla samimi olmaya başlamamdan önce rahatsız olur gibi olduysa da artık hoşnut görünüyordu. Öğlenleri gittiğimde önce kahvaltı ediyorduk. Ceyda önce uyanmış, gece kalan bakıcı kadın yeni gitmiş oluyordu. Bazen de doğruca yatağına süzülüyordum. Onu uyandırmadan kapıyı açıp çocuğu kontrol ettikten sonra soyunup yanına giriyordum. Yorgun ve yıpranmış gözlerini aralıyor, sonra dudağının ucuyla belli belirsiz bir tebessüm yayarak gözlerini yeniden kapatarak geriniyordu. Gün öğle sonrasına dönerken, dışarıda dünya hızla akarken, insanlar öğle yemeğinden dönerken biz olanlardan uzakta, bir tembellik girdabında çarşafların üzerinde kıvranıyorduk. Öğle sonrasındaki iki saat zamandan kopartılmış saadet bahçesiydi. O iki saat için zaman, koşuşturma ve devrim duruyor, mücadele kuştüyü bir yastığın içinde unutuluşa terk ediliyordu. Ne Ceyda'nın işi, ne partideki bölünme ne de dünyayı değiştirmek uğruna çekilen acılar aklıma geliyordu. İki saatlik korunmuş cenneti dünyadan uzak tutmaya çalışıyordum. Çarşafların üzerinde serpilen ferahlık tenimi ürpertiyor, dışarıda perdelerin arkasındaki aydınlık, güneş görünse de görünmese de dünyayı gerçeküstü kılıyordu.

Evdeki suskunluğa karşın dışarıda hiçbir şey durmuyordu. Cezaevlerinde ölüme yatılıyor, karlı dağlardaki mağaralarda akşamın gelmesi bekleniyor, çeşitli evlerin mahzenlerinden hâlâ cesetler çıkarılıyor, zulüm öğle saatlerinde her zamanki mesaisini sürdürüyor, İstanbul Üniversitesi'nde öğrenciler çatışıyordu. Bense iki saatlik rüyayı hakikatten çalıyordum. Utanmıyordum artık. Utanmak bile dışarısıyla bir ilişki biçimi sayılırdı. Yavaş yavaş hakkım olanı yaşadığımı düşünmeye başlamıştım, bu yepyeni bir düşünceydi.

Arada Ceyda'yla konuştuğumuzda çalıntı zaman, gerçeklerle acımasızca örselenebiliyordu. Kırılıyordum, dünyayı konuşmak istemiyordum ama bu da nefes almak gibi bir çaresizlikti. Soruyordu ve sorduklarına yanıt vermeye çalıştıkça dışarısı ister istemez yatak

odasının duvarlarından içeri doğru akmaya başlıyordu. Akıyor ve çalıp kıskançlıkla herkesten koruduğum saatleri ve beni yavaşça zapt ediveriyordu. Önce kırık dökük, eksik baştan savma cevaplarla geçiştirmeye çalışıyordum ama nafile. Sızıntı duvarlardan inip yatağın seviyesine kadar yükseliyor, ayaklarımı, gövdemi, gözlerimi ve zihnimi ele geçiriyordu. O uygunsuz duruma aldırmadan hızlı hızlı konuşmaya başlıyordum. Gözlerim yine öfkeyle parlıyor, ellerim titriyordu. Binlerce yıllık zulümden, yoksulluktan, adaletsizlikten ve her şeyi tarihe havale edecek olan devrimden, yeni dünyadan söz ediyordum. Ceyda hiçbir şey anlamıyordu. Bakışlarına bir aldırmazlık, bir inanmazlık gelip oturuyor, kadını benden uzaklaştırıyordu. Yabancılığını seviyordum ama neden bunları soruyordu? Muhtemelen birlikte olduğu adamın kafasının içini karış karış bilebilme merakından öte bir anlam ifade etmiyordu sorular. İnsanların neden olmayacak şeyler için kendilerini tehlikeye atmaya hevesli olduklarını, nasıl olup da yaşam boyu bir ziyankârlığa göz kırpmadan atılıverdiklerini hiç anlamıyordu. Nazlı'yı da, sendikasını da anlamıyordu. "Dünyanın değişmeyeceğini herkes bilir" diyordu. Yeni çağda geçen yüzyılın umudunu hiçe saymak kolay. Geçen çağın kavgası ve acıları anılarımın bir parçası oluvermişti ama bunları Ceyda'ya anlatamıyordum. Dağların, çöllerin, derin vadilerin içinden geçerek uzayıp giden binlerce kilometrelik destansı yolculuğu da anlatamıyordum. Kar yağdığını açıkça görebiliyordum.

Upuzun kafilenin üzerine kar yağıyor, ufku acımasız bir aklıkla zapt ediyordu. Umut karın, yağmurun ve arada bir yırtıcı bir kuş gibi ortaya çıkıveren uçakların ateşi altında tozdan bir ejderha gibi uzanıyordu. Yorgunluğun, açlığın, soğuğun ve uçaklardan saçılan mermilerin kurbanı olmuş sayısız ölü yol kenarlarına gömülüp duruyor, umut ejderhasının yolu upuzun bir mezarlığı andırıyordu. Ceyda beni bile anlamıyorsa Otto'yu ya da oradaki adıyla Li Deh'i nasıl anlayabilirdi? Hayallere dalıyordum: Otto bir yandan gözlerine yapışıp duran hırçın kar tanelerinden korunmaya çalışırken öbür yandan da artık adım atmaya hali kalmamış katırını çekiştirmekle meşgul. Ne Münih, ne Berlin'in parkları ne de çoktan geçmişe karışmış Olga'nın maviye çalan gözleri umurunda. Geçmiş durmaksızın ölüyor, hepsi bu. Olga'nın Brezilya'dan getirilip Nazi'lere teslim edildiğini bilmiyor muhtemelen. Lanet olası kar bir ay sonra yağmaya başlasaydı diye düşünüyor, bir yerde soluklanmak istiyor

ama molaya kadar durmamalı. Bu disiplinsizlik olur. Pekin'e girildiğinde bile disiplinsizlik yapmayacak, aşırı sevinç gösterisinde bulunmayacak, soluğu hemen toplantı odasında alacak. Listede yeni bir çentik. Ama büyük bir çentik. Yürüyüş kolları, duvarlar, bayraklar her şey devasa. Nerede bu Allah'ın cezası Yenan! Fakat toprak da düşmandı ve mesafeyi ateş ederek veya parti kararlarıyla öldüremezsiniz. Öndeki gruptan zoraki, kırık dökük bir marş yükseliyor. Kendilerini bulabildikleri her tür çaputla sarıp sarmalamış köylüler bildikleri tek marşla kuvvet bulmaya çalışıyor. Zoraki başlayan marş sona ermeden kesiliverdi. Sessizlik. Kar altındaki ejderha yılankavi bir suskunlukla sürünüyor. Yürümek istemiyorum artık, Yenan'a vardığımda artık hiç yürümeyeceğim. İleride donup kalmış bir köylünün cesedini çekiştirmeye çalışırlarken Pekin'in nasıl bir şehir olduğunu hayal etmeye çalışıyorum, olmuyor. Ama Kanton'u veya Şanghay'ı hatırlıyorum nedense. İhanet ve katliam kokusu. Bu çorak âlemin hiç de Çinli mürekkep ustalarının hülyalı dağ manzaralarına benzemediğini düşünüyorum.

Otto bıkkın adımlara yüzyılı bir baştan bir başa geçerken gözlerimi aralıyorum. Ceyda çıplak ve gevşemiş yanımda uzanıyor. Yenan çok uzak bir sanrı şimdi. Göbeğinin üzerine koyduğu kül tablasına sigarasının külünü silkiyor. Belki anlatamadıklarımdan sıkılıyor. Belki artık çekip gitmemi bekliyor. Çocuk salonda televizyona dalmış, bir çizgi filmin iki boyutu arasında susuyor. İçeriden kötü uzaylıları perişan eden kahramanın sesi duyuluyor: "Sanırım dersinizi aldınız Khon'lar." Bir sigara yakıyorum Ceyda'nın sıkıntısına aldırmadan. Aklından neler geçiyor bilemiyorum. Gelecekten hiç söz etmiyor. Sadece günleri birbiri ardına deviriyor o kadar. Umudun açığa alınması suskunluğu davet eder. Beni umursayıp umursamadığını merak ediyordum. Sormuyordum.

Onuncu Bölüm

"Sen nerede yıkandın?"

Olağan bir gündü. Ta ki akşam eve gidene kadar. Öğle saatlerinde yine Ceyda'daydım. Sıradan bir ziyaretti, hiçbir fevkaladelik yoktu. Dünya sütliman görünüyordu ve hakiki yaşamımın artık o eve kaymaya başladığı gibi bir duygu içindeydim. Ceyda'nın evinde geçirdiğim zaman günün tamamına nüfuz ediyor, yatakta kıvrılarak, yorganın altında onun sıcaklığını hissederek örtündüğümde yükselen buğu tenimi günler boyu kuşatıyordu. O gün Ceyda'dan çıkıp partiye döndüğümde üzerimde hâlâ uyuşuk bir rahatlığın mahmurluğu vardı ve kendimi buluttan halesiyle gezinen bir gezegen gibi hissediyordum.

"Sen nerede yıkandın?" sorusundan önceydi ve Çetin seslendiğinde sükûnetimi koruyuşumu uyuşukluğa borçluydum herhalde. Halbuki Çetin'in tuzu kuru hallerinden açıkçası tiksinirdim. Çetin öfke yoksunluğunun canlı bir örneği gibiydi. Bazıları nedense hep tuzlu kalır. Tabiatın bir hikmeti de buydu. İnce fitilli kadife gömleklerine, kanvas pantolonlarına, her zaman boyalı ayakkabılarına, hafif dalgalı kırlaşmış saçlarına bile sinirleniyordum. Zamanla yan odadaki tekdüze sesini duymak bile sinir uçlarımı titreştirir olmuştu. Konuşkanlığı gerçekliğin örselenmesi gibi geliyordu. Makullük uzun deneyimlerden değil, kişilikten kaynaklanıyorsa öfke eksikliğiyle taçlanır. Çetin ezenlerin dünyasına gerçek bir nefret duymaktan çok gerçekliğin esasında orada yattığını, gerçekte yaramazlık yapıp duranların biz olduğumuzu hissediyor gibiydi. Sayısız renkle bezeli dünya öfkenin gerekçelerini durmaksızın törpüler ve her ülküde bir belirsizlik serpilir. Halbuki dünyamız görelilik kaldırmaz. Çetin'in mutlaka üzerime vazife olmayan bir iş yükleyeceğinden emindim. Medeni biçimde buyurma sanatı da genetik bir özellik. "Broşür CD'sini matbaaya ulaştıralım" gibi bir şeyler geveliyordu. Aldırmadım. Sonu "...lım" ile biten cümlelere katlanacak havada değildim. Çetin içgüdüsel olarak, her zaman gerekli ses tonuyla konuştuğunda muhatabının söylediklerini görev addedeceği gibi

bir bilgiyle donanmıştı. Fakat o gün tamamen onunla aynı hülyalı yükseklikteydim ve umursamazca omuz silktim.

"Başkasıyla konuş."

Öylece kaldı. Üsteleyemedi bile. Zeminin üzerinde gamsız bir kuş gibi süzülerek gözden yitişime bakakaldı. Umursamazlığın karşıdakini çaresiz bırakan bir büyüsü vardı. Sorumluluk saplantısından kurtulmanın hazzını yaşıyordum. Tatlıydı. Odalarda geziniyor, konuşulanları kulağımın ucuyla dinliyor ama hiçbir tepki vermiyordum. Bir kâğıda veya bir afişe dokunmak, Ceyda'nın parmaklarımın ucuna sinmiş sıcaklığını ortadan kaldıracak gibi geliyordu. Fakat başkaları da orada olmadığımın farkındaydı. Kimse benden bir talepte bulunmuyordu. İnsanlar sağa sola koşturuyor, aşağı inip çıkıyor ama ben öylece duruyordum. Yavaş yavaş gerçekten de orada olmadığımı düşünmeye başlamıştım. Bambaşka bir ânın içinde mutlulukla kımıldanıyordum ve neredeyse doğar doğmaz bozulmayla başlayan çağ giderek silikleşiyordu. O zamanlar geçen zamanı bir bozulma olarak algılıyordum. Bir şeyin bozulduğu falan yoktu aslında, zaman geçiyordu o kadar. Binanın salonunda oturup dışarı, gökyüzüne veya karşı binaların kıpırtısız camlarına bakmakla yetiniyordum. Birileri caddede bildiri dağıtmak için aşağı iniyordu. Selamlara karşılık verebildiğime göre oradaydım ama binadaki varlığım yükümlülüklerden azadeydi.

O kadar da görünmez olmadığımı eve döndüğümde anlayacaktım nasılsa: "Sen nerede yıkandın?" Nazlı'nın ses tonu bugün bile hatırımda. Partide kimsenin ilişmeye cesaret edemediği bir hayalet gibi akşama kadar oturduğumu hatırlıyorum. Çay bile içmeden, saadeti yitirme korkusuyla kıpırtısızca, hasisçe bekliyordum. Akşam olup hava karardığında kimseyi beklemeden, kimseyle konuşmadan yürüdüğümü, otobüs durağında dalgın bekleyişimi de unutmadım. Tıka basa dolu otobüste dirseğim birinin böğründe, arkamdakinin kolu omzumda, ayağımın biri yere ancak basarak ve kalabalığın nefesiyle terleyerek yol alırken bile otobüste değildim. Zaten otobüstekilerin hiçbiri orada değildi. Sabah uykulu, akşam yorgun, işle ev arasında gidip gelen bedenler aynı benim gibi dünyaya duyarsızlaşmış, çağa, saatlere duyarsızlaşmış ve bezgindiler. Alışkanlığın sakinleştirici çehresi herkesin yüz hatlarının ardından seçilebiliyordu. Alışkanlık bıkkınlığa bile masalsı bir hava kazandırır. Başka zamanlar otobüstekilerin duruşlarına oturuşlarına

hareketlerine bakarak oyalanırdım, oysa o gün kimseyi görmüyordum. Trafik tıkanıp otobüs hareketsizleştiğinde sabırsızlık ansızın uyanıyor, kadim öfke kımıldanıp esniyordu. Böyle anlarda yolcular kendilerini otobüsteki çilelerinin tam göbeğinde buluveriyor ve söylenmeye başlıyorlardı. Homurdanmaları beni ilgilendirmiyordu, otobüsün durması ya da hızla yol alması da ilgilendirmiyordu. Ne ayağıma birisinin basması, ne arkadakinin sırtıyla üzerime abanışı, solumdakilerin üzerime yıkılır gibi oluşları umurumdaydı. Eskiden halk ayaklanmasının neden bu otobüslerde boy atmadığını merak ederdim. Şimdiyse alışkanlığı eskisinden iyi anlıyorum. Umudun ne kadar farklı giysilere bürünebileceğini de.

Eve girip salondaki koltuğa çökerken işittiğim soruyla yaptığım hatayı anladım. En dikkatli önlemler bile er geç bir yerde patlak verir, en sonunda bir dikkatsizlik kaçınılmazdır. Cennet sonsuza kadar gizlenemezdi, eninde sonunda birisi mutlaka kayıp bahçenin izini bulacaktır. Yani saçlarımı yıkamamalıydım! Bir duş kâfi gelmeliydi. Gövdemle birlikte gezinen cennetsi rayihanın Ceyda'nın şampuanı olabileceğini hiç düşünmemiştim. Beni kuşatan saadetin bu denli basit ve maddi bir temeli oluşu kırıcıydı. Bir anlık dalgınlıktı, yoksa Nazlı'nın burnunu hafife alamayacağımı biliyordum. Kader çoğunlukla hatalar yoluyla bize ulaşır. Ne cevap vereceğimi bilemedim. Bu gizli kapaklı durumdan, sürekli her şeyi kollamaktan usanmıştım. Bir an her şeyi olduğu gibi anlatma isteği yükseliverdi içimden. Dayanılmaz bir ferahlama ve boşalma isteği. Eğer cesaret edebilseydim şifa, hakikatin acılı yolundan dönüp geri gelecekti. Sıkıntılı kasılma aşılacak, gelişmeler dizgininden boşalacaktı. Ama kendimi utanç verici biçimde tuttum. Dişlerimi sıktım ve kendimi tuttum. Yine bir yalana sığınmanın kolaycılığına teslim oldum korkakça. Korkaklığımdan utanıyordum.

"Tufan'da yıkandım. Matbaadan bildiri falan taşıdık. Üstümüz toz kir içinde kalmıştı."

Sesimin çatladığını kendim bile fark ediyordum. Nazlı hiç de inanmış görünmedi ama üstelemedi de. Gözlerinden anlıyordum. Nazlı'yı tanıyorsam Tufan'a mutlaka teyit ettirmek isteyecek, laf arasında soracaktır. "Sende yıkandığı iyi olmuş, evde şofben üç gündür bozuk. Ben de geçen gün Aysun'da banyo yapmak zorunda kaldım" gibi bir cümleyle yoklayacaktır. Zaten temizlik arzusu üzerimde sırıtıyordu. Uzun Yürüyüş'te olsam bitlenme ve kirin

çamaşırların altında sertleşerek yeni bir tabaka oluşturması hiç de umurumda olmazdı. Fakat Tufan'ı nasıl uyarmalıydım? Durumu izah etmek pek kolay değildi. Olan biteni açıklamak ve Tufan'ın kınayıcı ses tonuyla karşı karşıya kalmak kolay değildi. Hem her gün ortalıktan bir iki saatliğine kayboluşumun gerçek nedenini açıklamak bundan sonra işimi hayli güçleştirecek, partiden her çıkışımda Tufan'ın kınayıcı nazarlarına muhatap olacaktım. Ama anlatacaktım, artık yapacak bir şeyim yoktu.

Nazlı uzatmadı ama apaçık sırıtan cevabım onun için kalıcı ve yepyeni bir uyarıydı. Diğerlerinin üzerine gelen belirgin bir işaret. Bir şeyler oluyordu. Yemekte de ardından otururken de pek konuşmadık. Gerginlik kar taşıyan bir bulut gibi salona yerleşip çöreklenmişti. Sözde televizyon seyrediyorduk. Görüntüler akıp geçerken Nazlı içindeki kuşkunun giderek büyüyüşünü izliyordu. Kuşkular bir kez tartılmaya başlandığında son günlerdeki her bir tuhaflık, her alışılmadık sapma, her değişiklik yeni anlamlar kazanıyor, yeni anlamlarla birlikte kuşku giderek büyüyordu. Arada sırada göz ucuyla Nazlı'ya bakıyordum. Dudakları gerilmiş, ince parmaklarıyla sırrımı ortaya çıkarmaya çalışırcasına eşofmanını kazıyordu. Ne televizyondaki programla ne de kucağındaki kâğıt tomarıyla ilgiliydi. Nazlı'nın bakışlarından bana neler olduğuna dair kuşkuların yanında bir türlü kucağındaki kâğıtlarla ilgilenememekten doğan vicdan azabını okumak mümkündü. Tufan'ın herhangi bir nedenle evi aramasından delicesine korkuyordum, bu geceyi atlatırsam yarın sabah ilk işim onunla konuşmak olacaktı. Nazlı dalgındı. Belki çoktan beni unutmuş, sendikadaki bir tartışma üzerine düşünüyor da olabilirdi şimdi. Partide gerilim boy attığında zaman geçirmeksizin sendikalara, öğrenci derneklerine, çeşitli meslek örgütlerine, mahalle komitelerine, gazete ve dergilere kadar sirayet ederek hızla çoğalır. Nazlı bu yeni gerginliğin getirdiği ek gündemlerle yorgundu. İç mücadele bazen her şeyi sorgulamaya götüren bir usanç kılığında kişinin yakasına yapışır. İnsan bir süre sonra, bilmem kaçıncı hesaplaşmanın süzgecinden geçerken mücadelenin, bu koşuşturmanın salt iç saflığı koruma egzersizlerinden ibaret olduğunu düşünmeye başlardı. Bir münzevinin nefsini terbiye çabası gibi partinin iç saflığını koruma çabası da sonsuzdur. Her dönem bir yeni sapma filizlenir, yeni bir savrulma gerçekleşir, insanlar yeni heveslere kapılır; zaman bilinmedik yozlaşmalar,

yepyeni kabahatler taşır. Her dönem kendine özgü yanılsamaları beraberinde getirir. Nazlı eski çağda yitmiş sorunlarla uğraşarak bir jeolojik zaman yaratığı gibi giderek uzaklaşıyordu.

"Peki nerede yıkandın o zaman? Nereye kaybolup duruyorsun ikide bir? Haftalardır aklının buralarda olmadığı belli."

Sabah ilk iş olarak Tufan'ı uyardığımda onun zihninde de bana dair soruların gezindiğini görmek şaşırtıcıydı. Demek için için doluyordu Tufan. Bu kargaşa içinde bir de benim mesaimle ilgilenecek vakti bulabiliyordu. Artık hiçbir şeyi saklamayacaktım. An bu an, zaman bu zamandı. Ferahlamak ve anlatmak istiyordum. Gerçek ne denli utanç verici olursa olsun söylemeliydim.

"Bir kadın var."

Boş boş baktı. Başka gezegenden haberler işitiyor gibi ifadesizdi bakışı.

"Anlamadım. Neler saçmalıyorsun?"

"Başka bir kadın var diyorum."

Sesimin tınısından olacak gerçekten de ciddi bir şey söylediğimin ayırdına varıyor. Bunca arbedenin arasında itirafımla ilgilenip ilgilenmeyeceğine karar veremiyor hemen. Biraz sonra birkaç kişiyle görüşmesi var. Küçük bir toplantı. Yine de zorunluluklara galebe çalıyor merak. Hem itirafım ciddi bir ilgiyi ve belki de azarlamayı hak etmiyor mu? Yüzünde gezinen şaşkınlığı seyredip ne tepki vereceğini beklerken Tufan'ın arzu dediğimiz şeyi tanıyıp tanımadığını merak ediyorum arsızca. Kabahatli olduğum yetmiyormuş gibi diğerlerini yaşamsallıktan uzak bulmaya da cüret edebiliyordum işte. Ten hayattı ve onun sofuca reddinde artık bir tür sapkınlık bulmaya başlamıştım. Arsızlaşmaya başladığımı söylemiştim. Arzudan kurtuluş yoktu ama inanç da alabildiğine kıskançtı. Her şeyi istiyordu. Hayata ancak tahammül ediyor ama zaman geçip giderken kendisinin de seyrelip çaptan düştüğü görülüyordu. Süreç bir kez yayılıp tohum kendine sıcak nemli ve rahat bir yer bulduğunda çevremizdekiler de hafiflemeye başlar, var olanlar uçuculaşır, bu uçuculukta her ihtimal kuralsızlığa doğru evrilirdi. Yine de yerçekiminin muhafızları her yerdedir. Tufan neden sonra bir şeyler sormayı akıl etti.

"Kim? Partiden mi?"

"Hayır. Tanıdığın ya da tanıyabileceği biri değil."

"Kim peki? Nerede tanıştınız?"

"Bunları sorma!"

Susup önüne baktı. Bana nasıl davranması gerektiğini, beni nasıl kınaması gerektiğini hesaplıyor olmalı. Bu, erkekler âlemindeki olağan bir kaçamağın itirafı olarak mı algılanmalı, yoksa ahlak dışı bir davranış olarak mı? Bir kadın yoldaşın göz göre göre aldatılmasına seyirci kalmayı kendine yedirebilecek mi, yediremeyecek miydi? Doğru olanın ne olduğunu bulmaya çalışıyordu.

"Geçici bir şey mi bu? Yoksa aşk falan mı?"

"Bilmiyorum."

"Nazlı'ya söylemen gerekmez mi? Keşke bana söylemeseydin."

Ne yapmam gerektiğini, nereye sürüklendiğimi ben biliyor muydum sanki? Başka bir karar almaya, Nazlı'ya durumu anlatacak, hayatımın kökten biçimde değişimini kaldıracak gücüm yoktu. Bunu biliyordum. Durumu olduğu gibi idare etmeye çalışmakta alçakça bir şeyler vardı. Bunu da biliyordum. Olaylara tabiydim artık, benim dışımdaki gelişmelere. Tufan bu konuyu hiç açmadı. İkinci uyarıya kadar zaman olduğunu düşünüyor olmalıydı. Hem dediğim gibi gündelik hayatımız giderek karmaşıklaşıyordu.

Toplantılar ve toplantılar! Bölünmeye doğru gidişin tek faydası eylemlerin artık gözle görülür biçimde azalmasıydı, bu işime geliyordu. Mesai saatlerinde ortadan kaybolmak bir nebze de olsa kolaylaşıyordu. Muhalefet kendi gündemine saplandıkça çoğunluk da onlardan kopmaya istekli hale geliyor, on yıllardır baştaki aynı önderler yeni bir başarıya imza atmaya hazırlanıyorlardı. Arınma da bir başarıdır.

Toplantı sırasında söz alanları dinlemiyordum bile. Bizim zamanımız zaten bir ihanetler yüzyılıydı ve bir fazla bir eksik pek de fark etmezdi. Bir atılım yenilgiye uğrasa da gelecek mücadeleler için deneyim ve donanım kazanıldığı avuntudan, masum bir palavradan ibaretti. Her şey her defasında sıfırdan başlıyordu. İnsan budalalığının evrenselliği çağlara hükmediyordu. Önümdeki kâğıda bilinçsizce anlamsız şekiller karalayıp duruyordum. Toplantı sırasında masaya bir defter ve kâğıtla oturmak ciddiyet göstergesi sayılır ama gerçekte büyük çoğunluk beyaz kâğıtları anlamsız karalamalarla doldurmanın ötesine geçmez. Toplantı sonunda da üzeri çarpık şekillerle doldurulmuş kâğıtlar çöpü boylar. Yine de

toplantı boyunca defteri karalayıp garip ve uçuk eserler yaratanları da göz ardı etmek haksızlık olur. Arada bir öfkeli bir ses işittiğimde başımı kaldırıp konuşanın kim olduğunu anlamaya çalışıyor, ardından ilgimi yitiriyordum.

Kâğıdın üzerindeki Dor sütun başlığı giderek belirginleşiyordu. Sonra onun yanına bir tane daha, onun da yanına bir tane daha. Önümdeki defterdeki çarpık Akropolis taslağı giderek genişliyor, ihanet mermi olup tanrılar dağına tırmanıyor, ateş olup gökten iniyor, zihnime doluyordu: Alexatos'un cansız başı ismini bilemediğim bir Yunan tanrısının başıyla yan yana. Dünyanın üzerindeki ölümcül bulutların seyrelmesi bir anlam ifade etmiyor, tanrılar sadece soluklanıyor. Yerkürenin üzerinde tüten duman, her yanı sarmış yanık kokusu, yıkımla lanetlenmiş onca şehir, tohumlarına barut sinmiş buğday tarlaları. Yannis tek tük işitilen silah seslerine aldırmadı, artık iyice kendini belli eden ağrıya da aldırmadı. Dişini sıkıp işaretparmağıyla cebinden çekiştire çekiştire ucuna gümüş bir haç takılı tespihini çıkarmayı başardı. Yürüyüşüne ağır kanlı bir sofuluk hâkimdi Yannis'in. Alexatos ile Mariya arasında serpilen ilişkiyi de asla onaylamamıştı. Hiçbir devrim kilise tarafından onaylanmamış bir beraberliğe göz yummasını sağlayamazdı. Alexatos'un artık onaya falan ihtiyacı yok, Mariya'nın da. O da aşağılarda bir yerlerde diğerleriyle beraber sıraya dizilmiş uzanıyor. Beceriksizce kesilmiş siyah saçları sert rüzgârda tek tük uçuşuyor. Yan yana uzanmış mağlupları seyreden subayların yüzünde gururlu ve yorgun bir ifade var. Umut buralarda uluslararası antlaşmalardaki bir maddeden ibaret. Yaklaşıyorlar. Fısıldaşmalar yaklaşıyor. Yannis tüfeğine uzanmaya tenezzül bile etmedi. Tespihini çevirip durmak şu sırada iyi geliyor. Derken karşısında iki asker bitiverdi. Sonra bir üçüncüsü ve dördüncüsü. Parmaklarına bulaşmış kan tespih taneleri üzerinde alacalı lekeler yaratıyor, tanrıçalar kulak kesilmiş bekliyor. Umut çok uzaklarda, Otto'nun Pekin'inde bayramlaşmadaydı. Nihayet askerlerden biri sessizliğe dayanamayıp tüfeğini doğrulttu. Yannis'in tespih tutan eli gövdesine çarpan mermiyle kaskatı kesiliverdi; haç, sıkılan yumruğun içinde nefessiz kaldı; kuşlar telaşla havalandı; tanrılar rahatladı.

"Senin bölgendeki toplantılara katılımı yükseltmek için çalışmalıyız. Derdimizi herkese anlatmak gerekiyor."

Sanırım bunlar bana söyleniyordu. Başımı kaldırdım, herkes bana bakıyordu. Mariya'nın hoppaca uçan saçlarından, Yannis'in tespihinden ve Grek sütunlarından sıyrılarak masaya döndüm. Akropol'deki ölüleri orada bırakmak, kendi sorunlarımızla ilgilenmek gerekiyordu. Anladığım kadarıyla her ilçedeki çoğunluk taraftarlarıyla toplantılar düzenlenecekti. O kadarı kulağıma çalınmıştı. Bir toplantı dalgası. Canım sıkıldı. Ama bana bakıyorlardı hâlâ. Bir şeyler demeliydim.

"Üç ilçede sorun yok. Ama ... ilçesinde sorun çıkabilir. Orada azınlıktayız. En azından aktif üyeler olarak azınlıktayız. Orayla ilgilenmek gerekiyor. Büyük patırtı çıkabilir."

"O zaman Murat'la beraber oraya gidersiniz. Ama bence önce ilçe saymanıyla konuşun."

"Tamam, hallederiz."

"Tamam" sesi ağzımdan sıkkınlıkla çıkıvermişti. Her şey Ceyda'yla buluşmamı engellemek için başlatılmış gibi geliyordu.

İki gündür Ceyda'yı görmemiştim ve anlaşılan o ki göremediğim günlerin sayısı üçe çıkacaktı. İki kupkuru günün ardından bir üçüncüsü. Ceyda'nın yatak odasının nemli yumuşaklığı dışındaki her yer yazın kuraklığın, kışın ayazın hüküm sürdüğü bir taş çölünden farksızdı. Yavan bir sonsuzluktan, uzanıp giden kasvetli bir hiçlikten farksız, mamut fosilleriyle dolu şehrin içinde kaybolmuştum. Bu kasvet parti binasında hepten yoğunlaşarak sevincin ve hayatın son zerrelerini acımasızca eziyordu. Bir iki gün sabretmek zorundaydım. Parti dışı gruplardan birinin temsilcilerinin öğle saatlerinde ziyaretimize geleceğini öğrendiğimde kaçmak istedim ama mümkün değildi. Ortalıkta ben ve Tufan'dan başka yönetici bulunmadığından, dünyadaki azabı biten bir hayalet gibi kaybolmam mümkün olmayacaktı. Öğle saatlerini, Ceyda'yla geçireceğim o güzelim anları o sıcaklıktan uzakta, birilerinin ukalalıklarını dinleyerek geçirecektim.

Mutlaka bir şeyler istemeye, talepte bulunmaya gelen heyetler oluyordu. Taleplerine olumlu karşılık vermek bizim varlık nedenimizmiş gibi davranmaları da oldum olası sinirlerimi bozardı. Taleplerinin gereğini isteyerek yaptığımızda onurlandırılmış oluyorduk. Ceyda gelemeyeceğimi öğrendiğinde çok üzülmedi. Ses tonunda bir kırklık yoktu. Üzülerek ağzımdan çıkan cümleler karşıda bir

rahatlama yaratmıştı. Ya da ben giderek evhamlanıyordum. Buluşup buluşmamayı o kadar da önemsemiyor muydu yoksa! Umurunda değil miydim! Ama bu illetli düşünceleri kafamın içinden zorla atmak ve onun evdeki halini hayal etmek istedim. Muhtemelen hâlâ yataktaydı, teni üzerindeki yorganın mahmurluğunda sımsıcaktı. Yarı kapalı gözleriyle parmaklarını süzüyor, öbür eliyle yasemin kokan bedenini yokluyordur. Ev sessizdir, oda sessizdir. Kimsenin konuşmaya ihtiyacı yoktur. Dudakları, içinden çıkan nefesi nazlıca odaya zerk etmekte, göğüsleri taze havayla beraber kalkıp inmektedir.

Canımın sıkıntısı gelen heyetin arasında Haydar'ı gördüğümde ikiye katlanıverdi. Üç kişiydiler, üç kişinin üçüncüsüydü Haydar. Elimi öylesine gevşekçe, neredeyse güvensiz bir diplomatik nezaketle, büyükelçi riyakârlığıyla sıkışı içimdeki kızgınlığın kabarmasına yol açmıştı. Bir balon balığı gibi şişmekte olduğum zannına kapıldım. Öfke içeriden deriye doğru basınç uyguluyordu. Göz göze geldik el sıkışırken. İlk kez karşılaşıyormuşuz gibi bir ifade vardı kendinden emin suratında. Sanki günlerce bizim evde kalmamış, sanki sofra-mızda yemek yememiş ve hatta sanki bizi hiç kullanmamıştı. Tabii bir de bir haftalık gözaltı. Diğerleriyle birlikte toplantı odasına geçip baş sözcünün sol tarafına oturarak beklemeye başladı. Üzerinde yine bize ilk geldiği günkü aynı mavi mont, aynı açık kahverengi kazak ve aynı kot pantolon duruyor. Çoraplarını göremiyordum. Onlar hakkında bir şey söyleyemeyeceğim. Yüzüme bakmıyor, bakışlarını duvardaki posterde gezdirmekle yetiniyordu. Söze girişten önceki bu anlar hep can sıkıcıdır. Yine de Haydar'ı süzmeye devam ediyorum. Emin ve kararlı bir edası olduğu muhakkak. Büyük olasılıkla beş sene sonra bu işleri tümden bırakıp sigortacılık işine gireceğinden haberi bile yok. Kendini feda etmeye yazgılı birinin sakinliğiyle öylece duruyor. Bizi adım adım gerileteceklerini ve sonunda dedikleri yere geleceğimizi düşünüyor. Hep bunu düşünürler ve aslında haklılar da. Makullük ve akılcılık, zayıflık ve çirkinlik olarak damgalandığında ortalamacılık, ucuzluktan ve hesapçılıktan ayırt edilemez. Kendilerinin tartışılmaz haklılıktaki kararlarına inanmak ve bunun için canını ortaya koymakta insanlık ötesi bir ürkütücülük var ve Haydar'ın vefasızlığı da bu inancın bir parçası. Giderek vefanın geçmişe saplanıp kalmaktan kaynaklanan muhafazakâr bir kavram olduğunu düşünmeye başlamıştım. Hayat bütünüyle vefasızdı.

Bu tip görüşmelerde ziyaretçilerin genellikle dünyanın, ülkenin durumu ve hareketin görevleri hakkında bizleri bilgilendirdikten sonra esas talebe geçmeleri âdettendir. Sözcü de bu geleneğin dışına çıkmadı. Hayal kırıklığına uğramamıştım ama bu kadar uzun bir analiz de beklemiyordum doğrusu. Dünya gündemi başlı başına bir seminerdi. Sözcü, Amerikan emperyalizmini, Avrupa Birliği'nin emperyalist politikalarını, Rusya'nın içinde bulunduğu restorasyon sürecini, Üçüncü Dünya halklarının durumunu tek tek dolaştı. Dünya gündeminden memleketin durumuna geldiğinde Haydar'a kızgınlığım artık uyuşmaya başlamıştı. Kaçak bir kayık gibi ister istemez görüşmenin dışına, gölgelere doğru seyrediyordum. Ne yalan söylemeli, Ceyda'nın üzerinde dumanlar tüten karnını düşünüyordum. Topluca göbeği kımıltısız bir beklenti içerisinde önümde uzanıyordu. Karnının arkasındaki duvar titreşiyordu. Bu herifin basmakalıp analizlerini dinlemek için Ceyda'ya gitmemiştim! Yaşamımın, üzerinde dumanlar tüten, gölgelere sarıp sarmaladığım mahrem dilimine dönmekten başka bir şeyi arzulamıyordum. Acı gibi bir şeydi özlem. Küçük bir yanık iziydi. Ve bu yavan söylev birazdan talep edilecek şeyin zorunlu bir öncülü müydü gerçekten de? Ülkedeki mücadelenin aşamalarına dair tirat bitmek bilmiyordu. Tufan saatine baktı, göz göze geldik. Ben arzusu yerine getirilmeyen küskün ve şımarık bir çocuk gibi dudaklarımı büzmüş kıpırtısızca oturuyorken Tufan oturduğu yerde durmadan kıpırdanıyor, sol şakağını boydan boya kateden damar hızla koyulaşıyordu. Ama tekdüze ses kendi tınısıyla mest olmuşçasına devam ediyordu.

"Artık konuya geçin!"

Tufan'ın kaba sayılabilecek müdahalesiyle odadaki baygınlık dağılır gibi oldu. Ferahlamıştım. Sözcü yarıda kesilen analiziyle birlikte dargın bir çocuk gibi bize, sözcünün solundaki esmer kadın ise önce konuşması kesilen sözcüye ardından da Haydar'a baktı. Haydar bıkkın bir edayla sırıtarak içini çekti, ardından bir sigara yaktı. Sözcü devam edip etmeyeceğini tartarken kadın, sert, çeliğimsi bir tınıyla söze girdi.

"Bu durumu protesto etmek için demokratik kamuoyunun dikkatini çekme amacıyla çeşitli duyarlı demokratik kitle örgütlerinin binalarında dönüşümlü açlık grevi yapmaya karar verildi. Sizin burada da yapmak istiyoruz."

İşte yine o tarih! Tarihin kimseyi yargıladığı falan yoktu, tarih kendisine baksındı.

"Burası demokratik kitle örgütü değil! Burası parti!"

Tufan'ın hırıldayışı kadının umurunda olmadı. Haydar yine sırıtarak bana baktı. Bense buz gibi bir ifadeyle kendime yönelmiş aşağılayıcı sırıtmayı izliyordum. Evimizi kullandıktan sonra sıra parti binasını da kullanmaya gelmişti demek. Tufan kabalığına karşın yine de iyi niyetli biri sayılırdı. Belki karşısındakilerin adanmışlığıyla kendini duygudaş hissediyor ve hatta içinde bir yerlerde kardeşlik hisleri kabarıyordu. İyi niyet, tecrübeyi durmaksızın saf dışı bıraktığında düpedüz sinirlendiriciydi. Tufan'a kızmaya başladım bu kez. Buna benzer bir sürü talebi, her iyi niyet çabası sonucunda bir türlü yaranmayı beceremediğimiz onca olayı nasıl unutabiliyordu! Tufan açılmış gözlerimdeki malum anlamlara aldırmadan devam etti.

"Bu binada olmaz. Yönetim kuruluyla konuşmak gerek zaten. Size başka bir ilçe binasını versek ne dersiniz? Yönetim kuruluna böyle bir seçenek de götürelim mi?"

Tufan safça bir uzlaşma arayışındaydı ama kadın yukarıdan bir bıkkınlıkla yanındakilere baktı sonra ağır ağır konuştu.

"Merkezî yerler olsun istiyoruz. Burası da çok merkezî bir bina. Burada yapmak istiyoruz."

"Peki, anlaşıldı. Yönetim kurulu toplantısında konuşacağız. Haftaya çarşamba günü arayın."

Görüşmeciler gülümsedi kendi aralarında.

Birbirlerinden habersiz organizmaların kendi içlerindeki bitimsiz mücadele hayatın özüymüş gibi geliyordu o sıralar. Yüzeydeki ölgün kıpırtısızlığın ardındaki sabırsız didişme her zaman hayret vericiydi. Hatta farklı organizmaların birbirleriyle olan mücadelesi iç hareketliliğe göre oldukça yavan kalıyordu. İlçe binasına girdiğimde nedense bunları düşünüyordum. Güneşli ama soğuk bir gün nihayete eriyordu hızla. Yüzlerdeki ifadesizlik, güzelliğin çok uzakta kaldığını ayan beyan teslim ediyordu. Mutluluk uzak bir öğle saatinde hapsolup kalmıştı. Binaya erken geldiğim için kendime öfkelendim. Binada sekiz on kişi ancak vardı. Üstelik Kenan da ortalıklarda yoktu. Sıkkın biçimde odaları dolaşmaya aralarında laflayanlara bakmaya başladım. Bu soğukta bir kahvede

oturup beklemekten iyiydi, üstelik çay da bedavaydı. Toplantı başlayana kadar yöneltilebilecek soruları savuşturmalıydım. İçimden herhangi bir konuda tartışmak gelmiyordu. Dün Ceyda'nın öğle saatinde ne gibi bir meşguliyeti olduğunu ve neden ikinci kez görüşmemizin ertelendiği üzerine yoğunlaşmak istiyordum sadece. Hâlâ görüşememiştik ve açıkçası özlem duygusu kaslarımın içinde sinsi bir kurtçuk gibi gezinip duruyordu. Geçen haftanın saadet dolu anıları ıstırabı yoğunlaştırıyor, özlem dokunulabilecek denli maddileşiyordu. Partiye yapılan zoraki ziyaret nedeniyle gitmeyi ertelediğim için misilleme yapmaya mı karar vermişti? Benden bıkmış olabilir miydi! Ama benim bulduğum bir eve sığındığına göre bıkma lüksünün olmadığını düşünüyordum. Yoksa başka bir adamı ben yokken gizlice eve mi alıyordu! Kaslardan sinir sistemine, oradan mideye süzülen kurtçuk kuşkularımın adım adım büyümesiyle eğleniyordu. İğrenç yaratığın yüzündeki alaycı ifadeyi görür gibiydim. Kurtçuğa bakılırsa ben buralarda vakit öldürürken Ceyda'nın benden gizli hayatı giderek genişliyordu!

Neyse ki tam o sırada Recai'yi gördüm. Kuşku da ıstırap da bir süreliğine çekiliverdi. Sevinmiştim onu gördüğüme. Bir yandan çayını içerken öbür yandan hararetle gazete okuyordu. Yıllanmış tanışlar eski günlerin kokusunu içinize çekmenize vesile olur. Bir tür dönüş duygusu. O kadar uzun zamandır tanışıyorduk ki, güncel kavgaların pek de anlamı kalmıyordu. Darbeyi şu ya da bu şekilde atlatanların kıpırdanmaya başladıkları yılları düşündüm ister istemez. Başlangıçta tutuktuk elbette. Ali Baba'nın çay bahçesinde konuşurken sesinizi kısmaktan, etraftaki masalarda oturan muhtemel sivilleri teşhis etmeye çabalamaktan, sağa sola ürkekçe bakmaktan başka bir şey gelmezdi elinizden. Cesaretin yerini alıveren ürkeklik ikinci bir tabiat haline gelmişti. Geride kalan mağlupların orada burada kımıldandığını hissetmemek olanaksızdı, belki de sadece bahardı. Toprağın altında, ağaçların kuru dallarında bir fısıldaşmadır gidiyordu. Umut inanılamayacak kadar ısrarcıydı. Her defasında yeni baştan başlamaktaki inadın zamanın gerçekleriyle ilgisi yoktu ama olsun inadın da kendine özgü bir gerçekliği vardı ve Recai'yle yine bir dergi toplantısında yeniden karşılaşmıştık. Recai'nin hemen hiç yaşlanmadığını düşünüyorum. O gün de bugünkü gibi fazlasıyla heyecanlıydı, darbe öncesi yılların sarhoşluğu damarlarından çekilmemişti ama artık disiplin diye bir

şeyi de kabullenebilmekten epeyce uzaktı. Kendine özgü denilen tiplere kızılamaz, sadece onlara bel bağlamamak gerekir. Yine yakınıyordu. Dediklerine aldırmadan gülümsüyordum sadece. Recai sonuna kadar gitmiş, dibi görüp yüzeye çıkmıştı ve benzerlerinden yaşanmışlık etkeniyle ayrılıyordu.

Devamlı bir memnuniyetsizlik yavaşça açılan tedirginlikte kendine bir ifade alanı buluyor, o zamanlar için tüylerimizi ürpertecek teoriler ortalıkta cirit atıyordu. Bozgun sonrasında önce ürkek küçük fısıldaşmalar, ardından bir zamanlar asla umurumuzda olmayan kültür adı altında bir araya gelişler. Recai'nin o sıralar sinemaya merak sardığını hatırlıyorum, isimlerini hâlâ karıştırdığım çeşitli yönetmenlerin filmleri üzerine uzun uzun konuşarak can sıkardı. Neyse ki Recai herhangi bir konuya kendini adama fıtratından nasipsiz herkes gibi sinemada da süreklilik sağlayamamış, o uzun tartışmalar hiçlikte iz bırakmadan yitip gitmişti. Süreklilikle ve adanmışlıkla herhangi bir sözleşmesi olmadığından, hep belirsizliğin akışında, yüzeye yakın bir yerlerde kulaç atıp duracaktı. Saatime baktım, Kenan ortalıklarda yoktu. Buna karşılık bina yavaş yavaş dolmakta, özellikle muhaliflerin yoğun bir katılım göstereceği anlaşılmaktaydı. Gruplar halinde masalara çökmüş fısıldaşıyorlardı. Çoğunluk yanlılarıysa birkaç kişiydi. Çoğunluk gevşekliğin öbür adıydı. Belli, toplantı hararetli geçecekti ve tek başıma muhaliflere cevap verme gibi bezdirici bir işle karşı karşıyaydım. O an telefon çaldı. Kenan!

"Neredesin Kenan! Toplantı başlamak üzere!"

"Senin Haydar'lar! Yönetimin kararını beklemeden açlık grevi yapmaya gelmişler! Toplantıyı bırak, buraya gel hemen!"

İl binası çok kalabalıktı, havada basınç vardı. Kulakları uğuldatan, sinirleri geren bir basınç. Bizimkiler salonun bir tarafında ayakta kümelenmiş ne yapacaklarını bilmez halde aralarında tartışıyordu. Haydar'ların takımı pişkin misafir edasıyla salonun diğer yarısına yerleşmiş, yere yaygıları sermiş üstüne çökmüşlerdi bile. Muhalifler her zamanki gibi zoraki misafirlerle dayanışma içinde olmak zorunda hissediyorlardı kendilerini. Köktenciliğe karşı daimi bir mahcubiyet duygusuyla yanıp kavruluyorlardı. Dudakları çatlıyor, soluk alıp verişleri düzensizleşiyor, gözleri acıyordu. Mahcubiyet asla yeterince köktenci olunamadığına dair iflah olmaz genetik

mirastı. Onlar adına üzülüyordum. Hepimiz bu emrivakinin en az hasarla nasıl atlatabileceğinin hesabı içindeydik. Ama aşırılık her topluluk arasında boy atabilir. Örneğin Kenan koridorda asabiyetle volta atıp dururken hepi topu otuz kişinin dışarı atılmasının kolay olduğunu iddia etmeye başlamıştı. Oldu bittiye boyun eğmediğimizi mutlaka göstermeliydik. Kenan'ın söyledikleri ciddiye alınmadı.

Böylece kadınlı erkekli yaklaşık otuz kişi parti binasında açlık grevine başladı. Salon hemen hemen işgal altındaydı. Bir tarafta yaygıların üzerine uzanmış açlık grevcileri, öbür tarafta onların ihtiyaçlarını karşılamak ve destek olmak için hazır bulunanların koşuşturması, arada bir saza eşlik edilerek topluca söylenilen marşlar. Binaya yeni bir temizlik ruhu geldiğini de yadsıyamam. Salona ayakkabıyla girilmiyor, ayakkabılar koridora yığılıyordu. Üç tane kadın sabah akşam salonu süpürüp duruyordu. Mutfak her zamankinin aksine pırıl pırıldı. Halkımız kadınlarının iflah olmaz temizlik tutkusu bizim binayı da zapt edivermişti sonunda. Neyse ki içerideki üç odayı bu saldırgan temizlik harekâtından korumayı başarmıştık. Binanın pencerelerinden sarkıtılan pankartlar açlık grevini caddeye en koyu cümlelerle haykırmaktan bir an olsun çekinmiyordu. Mutfak da elden gitmişti. Eylemcilere şekerli su, destekçilere sürekli çay servisi yirmi dört saat yürürlükteydi. Mutfağa girip bir bardak çay alırken bile mahcup olmaya başlamıştım. Misafir olan artık bizdik.

Eylemcilerle birlikte biz de binada yatıp kalkmaya başlamıştık. Hem eylemcileri kontrol altında tutmak ve hem de polisin müdahalesini engellemek gibi ikili bir görevle karşı karşıya olmak can sıkıcıydı. Binanın karşısındaki sokağın girişinde konuşlanmış iki otobüs polis geceli gündüzlü bekliyordu. Başka bir polis minibüsü binanın kapısının tam yanına park etmiş, gireni çıkanı kontrol ediyordu. Sabahın köründe börek almak için her çıktığımda minibüstekilerin bıkkın suratlarıyla karşılaşmaya alışmıştım. Durmaksızın arabayı çalışır halde tutarak ısınmaya çalışıyorlardı. Bizim geceleri koltukların, sandalyelerin üzerinde, polislerin arabalarının içinde üşüyerek uyumaya çalıştıkları düşünülürse sanırım en rahat olanlar yine de yerlere serilmiş battaniyelerin üzerinde dingin bir uyku sürebilen eylemcilerdi.

Nazlı'yla paylaştığımız evi bile özlemeye başlamıştım. En azından orada düzgün bir yatak vardı. Üç dört günde bir eve gidip

banyo yapıyor, birkaç saat uzanıyor, üstümdekileri değiştirip yine partiye dönüyordum. Partide tuvalete girmek bile artık çile haline geldiğinden en az bir saat tuvalette yayılabilmek gibi bir lüksü de yaşayabiliyordum böylece. Bu koşullarda soğukkanlı biçimde binadan çıkıp Ceyda'ya gidebilmek söz konusu bile olamazdı. Bina öğle saatlerinden başlayarak ardı arkası kesilmeyen bir ziyaretçi akınına uğruyordu. Demokratik kamuoyunun akla gelebilen her türden temsilcisi, çeşitli dernekler, sendikalar, odalar, dergiler, platformlar durmaksızın gelip gidiyorlardı. Her ziyaretçi grubunun aynı sıradan destek konuşmaları, aynı teşekkürler ve aynı mücadele çağrıları. Ziyaretçiler elbette demokratik kamuoyu mensuplarından ibaret değildi. Polis ikide bir kapıya dayanıp müdahale tehditleri savuruyor, bu eylem eğer bir işgalse haber vermemiz gerektiğini söylüyordu. Amirlerle her gün tartışıp durmaktan bitap düşmüştük, günün iki saati polisle müzakere etmekle geçiyordu. İşin tuhafı nedense onlar da bu kez yasalara uyma gibi pek alışkın olmadığımız bir tutum içindeydi, çember daralıyor ama müdahalede bulunulmuyordu. Aşağıda bekleşen çevik kuvvet mensupları da amirlerinin bu sabrına şaşırmış olmalı. Onlara kalsa çoktan gaz bombalarıyla binaya girip kim var kim yok merdivenlerden aşağı yuvarlarlardı.

İki haftadır Ceyda'yı görmüyordum. İçimdeki özlem, yorgunlukla ve durmaksızın yoğunlaşan gerginlikle birlikte uykuya geçmişti sanırım. Tensellik ve arzu bu karmaşada iyice derinlere gömülmüş, kendini hepten unutturmuştu. Eylemin on birinci gecesinde Ceyda'yı neredeyse unutmuştum. Gitgide kuruyan, canlı özünü yitiren bir düş gibiydi Ceyda. Gerçek, bacaklarımı kolluğundan sarkıtarak uyumaya çalıştığım koltuktan yükselen sigara kokusu ve belimdeki artık kronikleşen ağrıydı. Üç gündür yıkanmayan saçlarım ve uykusuz gözlerimle kendimi bir süprüntüden farksız hissediyordum. Karşımda üç sandalyeyi yan yana dizerek üzerine uzanmış uyuklayan Tufan'ın horultusu derbederliği katlanılmaz hale getiriyordu. Arada uykuda mırıldandığı da oluyordu ama aldırmıyor, söylediklerini anlamaya çalışmıyordum. İçerideki sesler kesilmişti, bina uyuyordu. İçerideki otuz kişi ve biz. Sessizlik ne kadar da mübarek bir şey. Geceyi yaratana hamdolsun. Birkaç saat sonra gün gün ışıyacak, tuvaletler yine dolacak, mutfaktan bardak şangırtıları gelmeye başlayacak, kadınlar yine yerleri süpürecek, şekerli su ya da çaylar içilecek, eylemciler sabah toplantısı yapa-

cak, ardından saz yine tıngırdamaya başlayacak ve onu marşlar izleyecek, destekçiler halaya duracaktı. Bir türlü uyuyamıyordum ama yine de sessizlikten hoşnuttum. İki birim sessizlik bir birim uykunun yerini tutar. Ansızın cep telefonum çınlamaya başladı. Sessizlik parçalandı. Ne ki benden başkası bu zorbalığın farkına varamadı. Tufan olduğu yerde kımıldadı o kadar. Hızla doğruldum, üzerime serdiğim palto yere yuvarlandı. Sunturlu bir küfür ettiğimi hatırlıyorum ama Tufan bununla da uyanmadı. Binayı polis bassa gözlerini ancak nezarethanede açacaktı. Neden sonra telefonu elime alabildim. Ceyda! Ekranda yazan isme aldırmazlıkla bakıyordum. Nihayet açmayı akıl edebildiğimde ağzımdan sanki Ceyda'yla iki saat önce ayrılmışız gibi bir ses çıkmıştı.

"Hayrola, ne oldu?"

"Hemen eve gel. O yeniden ortaya çıktı, iş çıkışı kapıdaydı."

"Eve mi geldi?"

"Hayır izimi kaybettirdim. Ama hemen gel."

Ceyda'nın sesinin bu denli ürkek, böylesine takatsiz çıkabileceğini hiç tahmin etmezdim. Sesi titreşiyor, sesin çırpınışı telefonun kulaklığında yankılanıyordu. Tuvaleti ilk hamlede boş bulabilmek ancak bu saatlerde mümkündü. Aynaya baktığımda karşımdaki manzaranın yürekler acısı halinden hiç etkilenmedim. O sınırı çoktan aşmıştım. Su buz gibiydi. Yüzüme çarpan sıvının yüzümden lavaboya ve yere akışını soğukkanlılıkla izledim. Gömleğimin yeniyle yüzümü kuruladıktan sonra doğmamış güne hazırdım.

Buz kesmiş bina sabah ayazında havasızlıktan ve sigara dumanından leş gibi kokuyordu. Tufan'ı dürterek çıkmam gerektiğini, iki saat sonra dönmüş olacağımı söyledim. Tufan güçbela başını sallayıp bir şeyler mırıldandı. Beni anladığından emin olamadım. Tekrarladım ama alabildiğim tek yanıt Tufan'ın sandalye dizisinin üzerinde öbür tarafa dönüşüydü. Dışarı çıktığımda hava aydınlanmadıysa da eli kulağındaydı. Minibüsteki polisler de büzüşmüş vaziyetteydi. Aracın motoru içeridekileri ısıtma çabasıyla fayrap çalışıyordu ama faydasızdı. İstisnasız hepsi uyukluyordu. Tam karşıdaki sokağa girerken geri dönüp il binasını süzdüm. Aşağı doğru sarkıtılmış pankart nemden iyice ağırlaşmış, kıpırdamıyordu. Camlar üstlerine inen karanlıkla birlikte dinleniyorlardı. Çok sessizdi her şey. Ürpermiştim. Siyah ipliğin beyaz iplikten ancak ayırt edilebildiği bu kutsal saatte binamız, içindekiler, pankartlar,

kapıdaki minibüs, hepsi zamandışı görünüyordu. Bu saatte her şey anlamsızdı. Uğruna acılar çekerek kavrulduğunuz kadının yüzü de, inatla salladığınız bayrağın rengi de anlamsızdı.

Ceyda gerçekten de korkmuştu. Kapıyı açıp salona girdiğimde uzandığı kanepeden fırlayıp kollarıma atıldı ki, bu pek âdeti değildir. Kollarına atılınacak bir adamla uzaktan yakından alakam yoktu. Kirli, rahatsız bir yatışla yamulmuş saçlar, sigara dumanının ve havasızlığın iğrenç kokusu, iki gündür fırçalanmamış dişler, buruşmuş bir palto, uzamış tırnaklar. Uyuklamaya çalıştığım odadaki kirli yer kaplaması halıdan yükselen nahoş koku gömleğime kadar işlemişti. Bunlara ilaveten uzamış sakallar ve şişmiş gözler. Ceyda'nın manzarayı süzecek hali yoktu demek. Kollarıma atılıp başını göğsüme yasladığında yüzünü bile buruşturmadı. Kadın yumuşaklığı güzeldi. Hatırlamıştım. İçim ısınıvermişti. Beraberce sarılarak kanepeye oturduk. Filmlerde sık sık sözü geçen romantik anlar buna benziyordu işte. Soğuktan kasılmış gövdem Ceyda'nın sıcaklığıyla çözülüvermişti, aslında onun kollarında bir bebek gibi uyuyup kalmak, hiç uyanmamak istiyordum. Ceyda ise hâlâ tedirgindi ve bu saatte hâlâ içiyordu. Sehpanın üzerindeki rakı kadehinde tortulaşan ak yoğunluğu seyrediyordum. Bir anlığına midem bulanır gibi olduysa da hemen atlattım. Neler olduğunu sormalıydım. Soruyorum da. Gerçekte merak etmiyorum, bir şey öğrenmek de istemiyorum. Unutmak istiyordum. Unutmak, göğüslerinin arasında hissizleşerek mışıl mışıl uyumak istiyordum. Ceyda bir şeyler mırıldanıyor, söylediklerinin bazıları anlaşılmıyor. Derdini sayıklamaya çalışıyor.

"Kapının karşısında bekliyormuş orospu çocuğu!"

"Kapıya taksi gelmemiş miydi?"

"Taksinin önüne atladı serseri! Hayal'le beraber çıktık işten, aynı taksiye bindik. Araba tam caddeye çıkıyordu ki önümüze fırlayıverdi. Görmeliydin. Şoför bile tırstı ki, böyle şeylere alışkındır. Bizim durağın şoförü."

"Hep aynı şoförle mi eve geliyorsun?"

"O saat kim varsa onunla. Şoförlerin hepsini de tanıyoruz gerçi. Merak etme kapının önünde inmiyorum. Sokağın başında inip biraz yürüyorum."

"Neyse... Sonra ne oldu?"

"Şoför adım adım gidebiliyordu. Yoksa herifi çiğneyecek. Hem küfrediyor hem de tehdit. Benden kaçamazsın, evini bulacağım falan gibi bir şeyler bağırıyordu. Neyse son anda arabanın kapısını tekmeleyip küfretti. Biz de hızla uzaklaştık. Acaba burayı bulabilir mi? Her gece kapıda karşılaşacak mıyım bu serseriyle?"

Ne diyeceğimi bilemedim. Her yandan kuşatma boruları çalıyordu. Her yanda birileri merdivenleri dayamış surlara tırmanmaya çalışıyordu. Ceyda'nın kadehinden bir yudum da ben aldım. Tadı iğrençti. Partinin kapısında polisler, Ceyda'nın işyerinin kapısında eski kocası bekleşirken Nazlı bunlardan habersiz uyuyordu. Bir karar vermeliydim, hatta bir sürü karar vermeliydim. İkimiz de susuyorduk. O sırada oğlan gözlerini ovuşturarak salona girdi. Ceyda çocuğun girişiyle birlikte göğsümden çekilerek kendini toparladı. Yıldırım hızıyla ana kimliğine büründü. Bu oğlan niye sabahın köründe uyanıveriyordu ki! Yine hiç şaşırmadı beni gördüğüne. Ağzından gevşek ve belirsiz birkaç cümle çıktı o kadar. Sanıyorum annesine bir şeyler söylüyordu. Ceyda bıkkınlıkla sendeleyerek yanımdan kalktı, çocuğu ite kaka banyoya götürdü. Çocuğu iteklerken hafifçe sallanıyordu ve onun da dediği pek anlaşılmıyordu. Garip bir sabah olduğunu düşündüm, budalaca bir sabah. Keşke o zamandışı anda takılıp kalsaydım diye düşündüm. Orada durduğumda sabah olmaz, gün doğmaz, yepyeni sorunlar eskilerine ulanmazdı. Ceyda banyodan mutfağa geçti, bir bardak sütle geri döndü. Çocuk yeniden arzı endam ettiğinde başı annesinin dizlerinde kanepeye uzandı. Ayakları dizlerime değiyordu. Bu yakınlığa şaşırmıştım. Dışarıdan bakan biri bizi gerçek bir aile sanabilirdi. Dizlerimi ısıtan minik ayaklarına baktım bir süre. Anlayamadığım bir duygu. Anasının dizlerinden bana bakıyordu. Belirsizlik içinden çevresini süzen bakışlar. Oğlan da tıpkı annesi gibi günü geçirmeye çalışıyor, hepsi bu. Kucağındaki plastik lokomotifi kendi bacaklarında gezdiriyor. Zihnimi kaplayan düşünceyi tanımlayamıyorum, acılı bir duman gibiydi. Bu umutsuzluk bir çocuk neşesine dönüştürülmeli. Böyle bir çocuk nasıl mutlu kılınabilir bilmiyordum. Bildiğim tek şey evin çocuğu zehirlediği, çocuğun da evi zehirlediği. Böyle bir çocuğun gezindiği ev asla bir yuva olamaz diyordum. Ceyda o pavyondan ayrılmalıydı, çalışmamalıydı. Ama hangi parayla! Ceyda oğlana aldırmadan rakısından bir yudum alıp sigarasını yakıyor, ben bu kadar umarsız bir annenin varlığıyla ürperiyorum. Lokomotifi "çuf

çuf" sesleriyle geziniyor, sürücü dumandan da rakı kokusundan da rahatsız görünmüyor. Nerelerde geziniyor acaba? Bir an soracak gibi oluyorum, vazgeçiyorum. Lokomotifin kaba hatlarını, kötü boyasını gözden geçirirken kendi lokomotifimizi, hani şu meşhur tarih lokomotifini düşünüyorum. Onu zorla durdurmak mı gerekiyordu, yoksa sonsuza dek ilerletmek mi? O an neyin anlamlı olduğuna karar veremiyordum bir türlü. Durdurmak sıkıcı, ilerletmek ölümcüldü. Çocukluğumda oyuncak tren sürerken ne hayal ettiğimi hatırlamaya çalışıyorum. Karlı vadilerin, çam ormanlarının arasından süzülen mutlu ve sevinçli bir tren. Lapa lapa kar yağıyor, çamların arasından ürkek geyikler sıçrıyor. Para bulmalıydım!

On Birinci Bölüm

Nazlı'yla partiden çıkmış yürüyorduk. Güzel bir yaz sonu akşamıydı. Yıldızlar görünmüyordu tabii. Zavallılar ne yapsalar şehir ışıklarının şirretliğiyle baş edemezlerdi. Otobüs durağına doğru ağır adımlarla ilerliyorduk ve yıldızlarla avunacak halimiz yoktu. Bina sakinleşeli epey olmuştu. Haftalar süren gerginliğin ardından eylemciler bir akşamüzeri sessizce toparlanıp kapıdan ikişerli üçerli gruplar halinde çıkarak kayboldu. Yaygıları, pankartları, dövizleriyle binayı terk ettiklerinde salonun çehresi değişmiş, hatta ıssızlaşmış gibiydi. Haydar binayı terk ederken yine sırıtmıştı. Teşekkür falan da etmemişti, onlardan böyle şeyler beklenmedi. Binada hayat normale dönmüştü, artık biz bizeydik ve rahat rahat kavga edebilirdik.

Tüzük kongresi yaklaşıyordu. İki üç ay vardı ama yaklaşıyordu. Tüzüğe ilişkin taslaklar ortalıkta dolaşıyor, herkes bunu tartışıyor, toplantılar birbirini izliyordu. İl binasındaki, ilçe lokallerindeki odalarda sonu gelmez bir uğultu vardı. Çoğunluk artık kurtulmaya karar vermişti ve tabanını bu sürece ikna etmeye çabalıyordu. Nasıl olacağı belli değildi ama kurtulmak muhalefetin partiden gitmesinden başka bir anlam taşımıyordu. Bölünme apaçık ufuktaydı ve böyle toplantıların birisinden çıkmıştık sanıyorum. Nazlı öfkeliydi. Sakinleştirmek için bir şeyler geveliyordum ama söylediklerime inanıp inanmadığımı kendim de bilmiyordum. Sesim güvensiz çıkıyordu.

"Abartıyorsun. Ortada komplo falan yok. Bazı maddeleri düzenlemek gerekiyor o kadar."

"Buna inanıyor musun sen! Gerçekten inanıyor musun!"

"Muhalefettekiler sırf kendilerinden ibaret bir partide bile huzur bulamayacak tipler."

"Huzur bulmak da ne demek oluyor!"

Cevap veremedim. Haklıydı, huzur bulmak da ne demek oluyordu? Huzur arayışıyla da ilişiğimizi çoktandır kesmemiş miydik? Dünyaya karşı mücadelede sakinlik arzulamak beyhudelikten başka

neydi ki? Bizim dünyamız bir işkillenme dünyasıydı, öyle de kalmalıydı. Yine de kırık dökük bir şeyler söyledim. İnançsız bir cevap olduğunu fark etmemek mümkün değildi.

"Başka bir şey söylemek istiyordum. Yani muhalefettekiler her yerde sorun bulmaya çalışıyor. Kendi başlarına da bunu başarabilirler."

Nazlı cevap vermedi. Sustu. Başını öne eğerek sustu. İthamlarla dolu suskunluğu öfkesinden eziciydi. İkna olmamıştı, ben dediklerimle ikna olmuş muydum ki? Sıkılmıştım bu konudan. Muhalefetin yaygarasından da, çoğunluğun aptalca numaralarından da sıkılmıştım. Şu kongre gelsin, ne olacaksa olsundu. Bir bölünme eksik, bir fazla fark etmezdi. Gökyüzüne baktım yeniden. Yaz bitiyordu işte ama ne fark ederdi. Mevsimlerle ilişkim paltoyu giyip çıkarmaktan ibaretti. Nazlı'ya baktım yan gözle. Hâlâ yere bakıyor, hızlı hızlı yürüyor. Yıldızların görünüp görünmediği onun da umuru değil. Ceyda'yı düşünmek istedim ama utandım. Nazlı'ya yürürken Ceyda'yı aklıma bile getirmek istemiyordum ama para işlerini düşünmekten kendimi alamadım. Ne de olsa para kişilik dışıydı. Münir'den kopardığım para kaç ay yetecekti acaba?

Meseleyi Ceyda'ya ilk açtığım sahneyi hatırladım. O herifin pavyon kapısında olay yaratmasının ardından Ceyda'nın orada çalışmasına kesinkes karşıydım. Ceyda artık çalışmamalıydı. Akşamları kimlerle, neler yaptığını bilememek, sarhoş heriflerin sırnaşmalarını hayal etmek de çıldırtıcıydı. Bu iş bitmeli, pavyona borcunu ödemeli ve Ceyda yalnız benim olmalıydı. Budalalık tutkuya bayılıyor, tutkunun serpildiği her yerde arsız bir yosun gibi bitiveriyordu. Nemli ortamları seviyordu. Kıskançlıkla avuçlarımın içinde sakladığım cennetsi saatlerden birinde düşüncelerimi açıklayıverdim. Her zamanki gibi bir öğle sonrasıydı. Yatakta yüzüstü yatıyordu. Çıplak kalçasına dokunuyordum. Onun neler düşündüğü yine pek belli değildi, duvara bakıyor, içtiği sigaranın dumanı duvara çarparak gerisingeri dağılıyordu. Salonda televizyon yine açıktı. Oğlan içerideydi. Ansızın konuya girmiştim.

"Artık orada çalışmayacaksın!"

Bu beyan ağzımdan çıkıverdiğinde ürktüğümü saklamayacağım. Sahiplenmenin de kendine özgü korkuları ve sorumlulukları var. Her şeyi denetim altına alma istencine sahip bir sesti işittiğim. Kendimi başka birisi gibi hissettiğim anlardan biriydi. O anlarda ür-

perirsiniz. Tanımadığım bir irade homurdanıyordu. Ceyda bir cevap vermedi, yüzünü bile dönmedi. Duvara benim görmediğim tarafa bakıyordu. İşitip işitmediği belli değildi. Yüksek sesle tekrarladım.

"Orada çalışmayacaksın. Bitti!"

Gereğinden yüksek çıkan beyan yine karşılığını alamadı. Öfkelenmeye başlıyordum. O günlere dek pek de farkında olmadığım kifayetsiz ucube öfkeleniyordu. Kırılmıştı. Ceyda neden sonra yavaşça başını çevirdi. Yüzündeki ifade oğlunun saçma sorularına cevap verirken takındığı ifadenin aynısıydı. Yine bir sigara yaktı. Cevabını beklerken parıldayan sırtından kendimi alamıyordum. Ucube, kırılmışlığını pürüzsüz akıp giden sırtı seyrederek yatıştırıyordu. Dumanı yavaşça havaya üfleyip gözlerini bana dikti.

"Eee, ne olacak?"

"Çalışmayacaksın! Ben sana bakarım!"

"Hangi parayla!"

Kısacık cümle apaçık imalarla tıka basa doluydu. Aşağılanma, budalaca atılımları şevklendirmekle kalmaz üstelik pekiştirirdi.

"Parayı bulurum!"

Çok kararlıydım. Kararlılığı aşırı derecede zorlamanın, sonucun çarpıklığıyla doğru orantılı olduğunu bilmiyor değildim ama derinlerden yüzeye çıkma imkânına nihayet kavuşan ucubenin gözü bir şey görmüyordu. Her şeyi birden istiyordu, sonuna kadar istiyordu.

Parayı gerçekten de bulmuştum. İstencin ardı ardına gelen başarılarını hayretle izliyordum. İstiyor, şirretleşiyor ve alıyordu. Öylesine şirretti ki, Münir'in ofisine gidip karşısında bir alacaklı gibi kurulduğunda, bir bardak çay istercesine rahatlıkla o kadar parayı isteyişine öylesine bakakalmıştım. Münir de şaşırmıştı ama talebi yokuşa sürmedi. Yılların tanışıklığı ve eski bir kader ortaklığıydı söz konusu olan. Tabii bazı yaşamsal borçlar da söz konusuydu. Yani vicdan. Artık elektrikli ev eşyaları monte edip satarak hatırı sayılır biçimde zenginleşmişti Münir. Sorguda paçasını nasıl kurtardığımı da unutmamıştı. Hatırlama yetisi ancak başkalarında takdir ettiğimiz bir meziyettir. Gerçi polis doğrudan onun peşinde değildi ama açığı çoktu Münir'in. Her neyse önünü ardını sormadan istediğim parayı vermişti. Bir şey istendiğinde boşuna istenmediğinin bilincinde olması duygulandırmıştı beni. Bir hafta sonunda para cebimdeydi ve Ceyda'yla yeni bir yaşamın önündeydim. Ceyda da yeni bir dönemin kapısındaydı, oğlu da. O günler becerikliliğim-

le övündüğüm günlerdi. Ceyda'nın pavyona aslında çok da fazla olmayan borcunu ödemiştik ve o artık tamamen benimdi. Para suyunu çektiğinde ne olacağını düşünmüyordum hiç. Bu şimdilik önüme gelmeyen bir sorundu. Buna rağmen tutumlu olmak gerekiyordu. Ceyda yeni bir iş bulana kadar idare etmek gerekiyordu. İdare edilmeye çalışılan paranın akışkanlığı artıyor, elde tutulması zorlaşıyordu. Durmaksızın hesap yapıyordum. Nazlı'yla beraber otobüs durağına yürüdüğümüz yumuşak yaz sonu gecesinde bile rakamlarla meşguldüm.

Nazlı başka sorunlar olduğunun farkındaydı. Üstelemiyordu o kadar. Başka bir kadının varlığına dair kuşkularını artık dillendirmese de bu sorunun zihninde acı bırakan izler bırakarak gezindiğini tahmin etmek zor değildi. Bazen acıyla huysuzlanıyor, olmadık sorular sorup her şeyi didiklemeye kalkıyor, bazen de surat asmakla yetiniyordu. Yine de gündelik hayat eskisinden farksız biçimde akıp gidiyordu. Bugün baktığımda en şaşırtıcı olanı da buydu. Banyo vakasından sonra öylesine dikkatliydim ki, hesapçılığımda kötücüllük bulmamak imkânsızdı. Dikkatlilik masumiyet aşınmasıdır. Öncelikle deodorant kullanmaya başlamıştım. Nazlı önce yadırgadıysa da bir şey söylemedi. Her iki evde de aynı deodorantı bulunduruyordum. Evde kullandığımız şampuan ve sabunların aynısından bir takımı da Ceyda'nın evine almıştım ve Ceyda'da asla saçlarımı yıkamıyordum. İkinci adım olarak iç çamaşırlarının tek tipleştirilmesi gelmişti. İki evde de aynı iç çamaşırlarından ikişer takım vardı. Tekdüzeliğin güvenine sığınmıştım.

Başka bir açıdan bakıldığında yaşamım yeni ve aşkın bir evreye girmiş sayılabilirdi. Partide olanlar benim dışımda seyreden bir dizi acayiplikten ibaretti ve ben farklı bir âlemde, belki bir tür hayal dünyasında aheste kulaçlarla yüzüyordum. Hayal âlemi de denizden farksızdır. Belki sessizlik, belki bulanıklık ve belki de suyun kaldırma kuvveti yüzünden. Etrafınızdaki hareketin sesi size ulaşmaz bile. Her şey çok yumuşak ve neredeyse süngerimsidir. Ta ki ayağınızı bir kayaya vuruncaya, tepenizde bir teknenin koyu gölgesi peydahlanıncaya kadar. Olsun, yine de güneşin altında bacaklarımla kollarımı uzatmış, kendimi suyun kaldırma kuvvetine bırakıp dalgaların yalayışının tadına vararak öylece durmak güzeldi.

Bulduğum parayla borçlar ödendikten sonra rahatlıkla birkaç ay idare edilebilirdi. Ceyda artık sürekli evdeydi ama uyku düzeninin

normale dönmesi zaman alacaktı. Yıllarca gece çalışmanın verdiği düzensizlik yüzünden ancak sabah altıya doğru uyuyabildiğini söylüyordu. O saate kadar televizyon seyredip dedikodu dergileri okuyarak vakit öldürmekle yetiniyordu. Tabii bir de içki. Can sıkıntısını rüşeym halindeyken teşhis edebilmek pek zordur. Haftalar geçtikçe sinsi bir cansızlığın azar azar cildini kaplamaya başladığını da söyleyebilirdim. Bildiği hayattan kopuvermiş ve ne yapacağını, günleri nasıl geçireceğini pek bilemez durumdaydı. Ceyda'daki değişimi anlamak başta kolay olmuyordu. Buna karşın çocuk biraz canlı gibiydi. Arada nispeten uzun cümleler kurabiliyordu. Gözlerinde bazı parıltılar seçilebiliyor, sesi biraz yüksek çıkabiliyordu. Yüzünün pembeleşmeye başladığını bile söyleyebilirdim. Gözlerindeki mahzun ifade seyreliyor, yerini nadiren de olsa neşe tomurcuklanmaları alıyordu. Neşe cüret gösterebiliyordu demek, cüretli davranabiliyordu. Ne de olsa bütün gün annesiyle beraber olan bir çocuk mutlu olmalıdır. En azından ben öyle düşünüyordum. Öte yandan Ceyda'nın gündüz ve gece evde olduğunu bilmek özellikle geceleri huzursuz kılıyordu. İnsan her durumda huzursuzlanacak bir şey bulabilen şımarık bir yaratıktır. Belki de suçu insanlığa mal etmemeli, sadece ben öyleydim. Nazlı'yla kâh bir şeyler okuyarak, kâh televizyon seyrederek, kâh uyuklayarak sessizce oturduğumuz salonda engellenmişlik ve sabırsızlık içindeydim. Olduğum yerde ikide bir kıpırdanıyor, durmaksızın bacağımı sallıyordum. Ceyda'nın evde bir başına sere serpe yayılıp rakısını yudumlayarak televizyon seyrettiğini, ona ulaşmak için artık Nazlı'nın dikkatli bakışlarından başka engel kalmadığını bilmek beni huzursuz kılıyordu. Eldeki parayı hesaplayıp duruyordum ama iki üç ay sonra para bittiğinde Ceyda ve çocuğunu nasıl geçindireceğimi hiç düşünmüyordum. Zamanı geldiğinde bir çare bulunacağına dair inanç, yaşamın akıntısının mutlaka bir çözüm sunacağına dair bir saflıktan kaynaklanır. Kadının hayatı değişmişti işte. Hatta kadını da, çocuğunu da ne olacağı belirsiz bir gidişattan, çamurlu bir dünyadan kurtarmıştım. Öngörülebilir gidişat avuntudan, dünya çamurdan ibaretti.

Hayat küçük dünyamın küçük dertlerine aldırmaksızın sürüyor, kimi kez de bitiveriyordu. Tayfur'un hayatı bitivermişti örneğin. Hastalığın ağır ama acımasız adımlarının sonuca bu denli hızlı

ulaşacağını hiç sanmıyordum. Hastalığın başlangıcında çevreye bir endişe dalgası yayılır, ardından alışma, sonrasında unutma dönemi gelir. Hastanın kendisi için değil tabii. Ortalıktan çekiliveren hasta yavaşça unutulur. Kendi kaderine hapsolmuş, yakınları onun kaderine esir, hep birlikte dibe doğru inmektedirler. Tayfur hasta gibi davranmamaya çalışıyordu. Umursamıyor gibiydi dokuları kemiren ejderhayı. Böyle öğrenmişti. Hastalık insani bir zaaf olarak, mücadeleyi aksatan diğer zaaflar gibi fazla ciddiye alınmamalı, abartılmamalıydı. Çevresindeki herkes bir şey yokmuş gibi davranıyor, neredeyse hastalıkla birlikte eve kapanan, toplantılara, eylemlere gelmeyen Tayfur'u şakadan da olsa kınıyordu. Geçen yüzyılın saplantılarına akıl ermezdi, kendini bırakıvermek kabullenilemezdi. Tayfur da kabullenemezdi zaten.

En son ziyarete gidişimizde yüzü, nasıl bir hayatı olduğuna dair acılı hesaplara doğru çekilircesine içe dönüktü. Orta yaşını görmeden öldürüleceğini düşünenler hayata hazırlıksız yakalanır. Tayfur da hazırlıksızdı. Ölmeyince, uzun yıllar ölmeyince bocalamıştı ama artık bocalayış ereğini buluyordu. Yatakta mahcup mahcup yatıyordu. Başucunda parti dergisinin son sayısı, bir iki mahzun ve gecikmiş kitap. Tayfur'un başucunda *Pal Sokağı Çocukları*'nı gördüğümde şaşırmıştım. Kitabın pek eskimiş kapak tarzına, yıpranmış cildine, yandan görülen sararmış yapraklarına baktığımda Tayfur'un hazırlandığını anladım. Buna rağmen partideki son durumu sormuştu. Böyle keskin bir sona doğru giderken, ne uçucu bir soru. Tüzük kongresinin ne zaman olacağını soruyordu. Ölümün gerinerek ayaklarını uzattığı yerde her şey gülünçtü. Odaya güzel bir ışık giriyor, parlak ışık altında hasta yatağı acıklı görünüyordu. Başucundaki dergiye baktığımı hatırlıyorum. Çıkalı birkaç gün olmasına rağmen benim için çoktan eskimiş bir sayıydı. Her sayıda olduğu gibi bunda da bitip tükenmez tartışmalar ve gerilimler sayfaların ve kapağın üzerine sinmişti.

Tayfur'la ürkekliğin sıyrılıp gittiği mevsimlerde, bağımsız aday kampanyalarından birindeki toplantıda tanışmıştık. Birkaç dergi çevresi bir araya gelmiş, ortak seçim kampanyaları düzenleyip duruyorlardı. Birkaç yüz kişilik seçim mitinglerinde var kalan mağlupların ne kadar az olduğunu görmek azmimizi sarsmıyordu. Her şey yeniden başlıyordu. Tayfur altı yıl yattıktan sonra cezaevinden yeni çıkmıştı ve o gün de en az öldüğü gün kadar huysuzdu ve başına

"yeni" takısı gelen her şeyden nefret ediyordu. Gorbaçov anlaşılması güç beyanlarda bulunuyor, Tiananmen'de tanklar öğrencilerin üzerine yürüyordu. Bunlarla uğraşamazdık, 20'li yılların sorunlarıyla meşguldük. Tayfur boş konuşmalardan nefret ediyor, her kabızlığın ilacının eylem olduğunda ısrar ediyordu. O bildiği çağa sımsıkı tutunmuştu, geçmişi didikleyip durmak saplantısı bir hastalıktı. Her kuşağın aynı şeyleri bir kez de kendisi için tartışması gerektiği gerçeğiyle yüz yüze kalmak acıydı. Bir keresinde bir panele elinde bir deste bildiriyle girip, "Zaman kaybedeceğinize çıkın şunları dışarıda dağıtın" diye bağırdığını gayet iyi hatırlıyordum. Herkes gülümsemiş, kimse yerinden kıpırdamamıştı. Elindeki tomarla saçmalığın tam göbeğinde öylece duruşu gözümün önünden gitmiyordu. Toplantılara geç gelmenin yeni yeni âdet olduğu zamanlarda o hep tam vaktinde hazır bulunurdu. Geç gelenleri –onun dışındaki hemen herkes– azarlamaktan da asla vazgeçmezdi fakat bıkkınlık vermeye de başlamıştı. Deneyi yadsıyanlar bıkkınlık verir.

Cenazesi diğer cenazelerimizden farksızdı. Onca badirenin ardından hâlâ hayatta kalma arsızlığını gösterenler utangaç adımlarla camiden mezarlığa sürüklendi. Toprağa verilişi bile gecikti Tayfur'un. Cenaze arabasına nedense binmeyi başaramayan imam bir türlü mezarlığa ulaşamamıştı. Unutulmama üzerine her zamanki söylevler verildi. Oradaki herkes biliyordu ki Tayfur da unutulacaktı. Hatırlanan sadece dünyanın dört bir yanında ölüp kalmış olanların vicdan suretindeki kolektif kimliğidir. Yüz yılın tortusunda yüzler ve kimlikler seçilemez artık. Eski karısı Zeynep'e baktım. Kazılı toprağın ve topluluğun biraz gerisinde tek başına sigara içiyor. Gözlerindeki şişkinlik ve kızarıklıkla birlikte geçirdikleri zamanların kalıntılarından en güzellerini ayıklamaya çalışıyor. Hoş bir hatırayı gün yüzüne çıkarmak için bazen epey çaba gerekiyor. Öldüğümde Nazlı'nın yüzünde de böyle bir ifade mi olacaktı? Bir ömrün ziyan edilip edilmediğine dair o derin ve ölümcül kuşku. Başkasının ölümünden kendi yaşamına yansıyan boşunalık ürpertisi. Fakat inadı da göz ardı etmemek gerek. Kalanlar boşunalığı yadsımak için azimli olmalılar. Ceyda ben öldüğümde mezarlığa gelir miydi? Kimsenin tanımadığı garip bir kadın biraz uzakta sigara içer miydi? Ama hayır, sigara içmezdi. Bu tür kadınlar mezarlıkta sigara içmenin adaba uygun olmadığını bilir. Başörtüsü de takabileceğini düşündüm. Hiç tanımadığı insan topluluğundan biraz

uzakta durup hiçbir şey anlamaksızın konuşmaları dinler, yan gözle Nazlı'yı süzerdi. Kişinin kendi cenazesinde hazır bulunmaması ne saadet diye düşündüm. Tayfur olsa saçmaladığımı söyler, iki saat sonraki toplantı için bir öneriyi kulağıma fısıldardı.

Öğle saatleriydi, Tufan sekreterlik odasında bilgisayara bakmakla meşguldü. Birazdan kalkıp Emniyet'e gidip yeni afişlerin bildiriminde bulunmam gerekiyor. Afiş bildiriminde bulunmak başlı başına sıkıcı bir işti. Emniyet binasına giriş sürprizlerle doludur. Diğer yandan polis dünyasının gizeminin olanca sıradanlığıyla açılıverdiği bir mekândı Emniyet. Odalarında pineklemekte olan memurlar, masalara yığılı evraklar, yaptığınız her şeyin nasıl bir aksak rutin halinde izlenmekte olduğunu gösterirdi. Polis sizi izlemez, evrakları ve dosyaları takip eder. Size dair her şey evrakların büyülü dünyasında çarpılıvermiştir. Ben ya da partim o dosyalarda göründüğü şekliyle mevcuttuk. Memurların kendi tecrübelerini de yabana atmamak gerek tabii. Dosyadaki bilgiler bizzat izlemenin tecrübesinden geçerek hakikatle çakışır. Tecrübeli bir polis doğrudan bir bakışa sahip olabileceği gibi benden gerçekçiydi. Yine de sürekliliği sağlayan esas unsur dosyalardır. Devamlılık kâğıtla yani çarpılmayla sağlanır. Komiser afiş örneğine bakar. Akşamüzeridir, savcılıktan yasaklama kararı çıkarmak için zaman bırakmamışsınızdır bu da haliyle komiserin yüzünü ekşitir. Yasaklama kararı çıkana kadar afişler yapılıp bitecektir. İki tarafın da bu apaçık oyunda ne yapmak istediğini bilmesi görüşmenin gerilimini artırır. Komiser diklenir, siz yasal haklarınız konusunda diklenirsiniz ve oradan muhakkak bir uyarıyla ayrılırsınız. "Afişe bugün çıkmayın!" Oysa afişleme bu gece ve yarın sabah yapılıp bitecektir. İçimde yine o nemrut binaya gitmek zorunda oluşumun verdiği sıkıntı vardı. O gün Ceyda'ya da gidemiyordum. Sırf bu afiş meselesi yüzünden dört gün göremeyecektim Ceyda'yı. Tufan sıkıntılı. Bir şeyler söylemek istiyor, sonunda konuşuyor.

"Çok sallıyorsun bu aralar!"

"Ne sallaması!"

"Her şeyi iğreti ve cansız yapıyorsun, farkındasın değil mi? Mesela şu bildiri metni."

Bir bildirinin canlı olup olmaması arasındaki farkı anlamak güç. Genellikle aşağı yukarı benzer otuz cümlenin kullanıldığı, sokakta

dağıtıldığında kimsenin okumadığı bildirilerin üslubu umurumda bile değildi. Onları bizden başkasının okuduğu yoktu. Fakat ihtilal, dağıtılan bildiriler olmaksızın düşünülemez. Bildiri yüzyılımızın bir mirasıydı eninde sonunda, mirası sürdürmek boynumuzun borcuydu. Okunmasa da dağıtılmalıydı.

"Her zamanki gibi bir bildiri işte."

"O iş devam ediyor değil mi?"

Ne yani Ceyda bir "iş" miydi? Üstü kapalı biçimde sözü geçecek bir tabu muydu?

"Evet."

"Ne zaman bitireceksin bu saçmalığı?"

Cevap vermedim. Tufan'a kızmıştım. Gerildiğimi fark ediyorum yavaşça. Bir şeyler söylemek için ağzımı açar gibi oluyorum. Tam o sırada birisi koşturarak odaya girip bağırdı.

"Salona gelin! Televizyona! Çabuk!"

Ne vardı ki televizyonda! Bu telaşa bir nebze de olsa hakkını vermek için ağırdan alıp kalkarak salona geçtik. Salondaki üç kişi hayretle ekrana kilitlenmişti. Sessizlik, şaşkınlıkla donup kalmıştı. Yaklaşıp ekrana baktım. Görüntüler tekrarlanıp duruyordu. Dumanlar çıkan gökdeleni gördüm ilkin. Ardından yanan kuleye yaklaşan kocaman uçağı fark ettim. Uçak zaten yanan binaya tereyağının içine dalan bıçak gibi zahmetsizce süzüldüğünde ben de diğerleri gibi donup kaldım. Binanın öbür tarafından boşluğa fırlayan alev topu kara kızıl bir bulut gibi gökyüzüne dağılıverdi. Mutlak sessizlik ânıydı. Hepimiz öylece bakıyorduk ve yeni çağ o an başlamıştı. Darbe sonrasında bomba imal ederken kaza sonucu oluşan patlamayla üç parmağını kaybedip bir de üzerine yakalanarak on üç yıl cezaevinde yatan Musa bile kalakalmıştı. Ekranda gördükleri yanında en fantastik eylem düşleri bile Ceyda'nın oğlunun oyunlarından farksızdı. Gökdelenler kibrit çöpünden kuleler gibi yanarak çöküyordu. Yabancı dudaklardan çıkan intikam çığlığını duyamıyorduk ama yıkımın görkemi apaçık ortadaydı. Çağın dışına itilmişiz gibi bir duygu sarmıştı hepimizi. Musa'nın intikam düşleri bile çağdışı kalmıştı ve intikam bayrağı başkalarının ellerinde olanca ihtişamıyla dalgalanıyordu. Gözü dönmüşlüğün bu derecesi Musa'yı çökertmişti. O an birkaç yıl birden yaşlanmıştı. Elinde tuttuğu bardaktaki çay buz kesmişti ama heder olan çaya aldıracak hali yoktu. Görüntüler durmaksızın tekrarlanıyor,

spiker soluk soluğa bir şeyler anlatıyordu. Afiş bildirimini tamamıyla unutmuştum. Dünyanın ekseninin kaydığı saatlerde kendi dönemimizin alışkanlıkları; bildiri, afiş, bildirimde bulunmak gibi şeyler gülünç kaçıyordu. Ben de Musa'nın yanına çökerek olanları anlamaya çalışıyordum. Ceyda çok uzaklardaydı. Zamandan kopmuştum. Dünya yine değişiyordu, ben çok yorgundum ve binaya dalan Boeing'in hızına bir milyon afiş bile yetişemezdi. Tufan bile afişleri unutmuştu. Gözlerini açmış tarihin en inanılmaz şiddet eylemini hayranlıkla izliyordu. Siyasal olarak yanlış olup olmamasının bir önemi yoktu, dillendirilemeyen bir parıltı vardı. Dünyanın öfkelilerinin gözlerinde o an bir kıvılcım parlayıp sönmüştü, hepsi o kadar. Her kıvılcım yangına dönüşecek değildir. Tarih öksüz kıvılcımlarla doludur.

Beklenti sonuçtaki darbeden şiddetlidir. Bir türlü sonuca ulaşılamayan, haftalarca aylarca kemiren beklentinin gerginliği ölçüsüzdü ama nihayetinde olan olmuştu işte. Ankara'dan dönerken nedense içimde bir ferahlık duygusu vardı. Otobüsün camına başımı dayamış, gözlerimi kapatmış, diğerlerinden ve yanımda oturan Nazlı'dan tamamen kopmuştum. Ceyda'yı düşünmeye çalışıyordum ama olmuyordu. Yorgunluk ve rahatlama duygusu öylesine geniş ve sersemleticiydi ki, özleme nefes alacak alan bırakmıyordu. Ceyda'nın bedenini düşünme çabamın boşunalığını kabullenip zorlamaktan vazgeçtim. Otobüs sessizdi. Kimse uyumuyordu, biliyordum. Karanlık, dışarıda akıp geçen lambalara rağmen aracın içine tamamen hâkimdi ve güzeldi. Rahatlatıcı ve dinlendirici bir karanlık. Herkesi bir başına bırakan karanlık güzeldi. Konuşmak, yorum yapmak istemiyordum.

Hafiflik hissediyordum ve parti artık kesinlikle bölünmüştü. Kongre salonunun kapılarına yığılmış görevlilerin asabiyeti herkese yansımıştı ama patırtı çıkmamıştı. Tek avuntu buydu. Gece karanlığında ışıklar ve uyuklayan köyler hızla geriye doğru akıyor, biri altımızdaki dünyayı kocaman elleriyle çekip duruyordu. Karanlık camdan yansıyan yüzüme bakıyordum. Yorgun görünüyordum. Yanımda uyuklayan Nazlı da yorgun görünüyor, konuşmuyor, olanları düşünürken dudaklarını ısırıp duruyor. Herkes düşünüyordu. Kırgın bir anlaşılamamışlık duygusunun yarattığı bıkkınlık neredeyse elle tutulacak kadar yoğun. Bölünme artık eski dramatik tınısından

yoksundu. Arınmaya inanç sarsılmıştı bir kere. Deplasman yenilgisinden dönen taraftar grubu gibiyiz ve önümüzdeki belirsiz günleri düşünüyoruz. Mesai arkadaşlarımızın bir kısmı artık hayatımızdan çıkacak. Yolda veya ortak bir mitingde karşılaşıldığında öylesine selamlaşacağız o kadar. Partide kalanlar da doğa yasalarından azade olmadıklarından bir süre sonra yine bölünecekler. Kimse hata yaptığını kabullenmeyecek ve herkes kuyruğu dik tutacak. Hepsi bu. Her zaman olduğu gibi yani.

Birkaç yıl öncesindeki birleşme kongresinden trenle dönüşü hatırladım. Durmaksızın yağan kara rağmen elle tutulur bir adım atabilmenin sevinci içindeydik. Sevincin anlık bir budalalık oluşu kesin deneylere dayanır. Niye olduğunu şimdi hatırlamıyorum ama yine para toplamakla meşguldüm. İyimserlik tarihin eski püskü lokomotifinde kazana atılan kapkara kömür kadar elzemdi. Kürekler bir an durmamalıdır. En safça haliyle bile olsa sevincin de kendi gerçekliği vardı. İyimserlik de yemek, içmek, uyumak, sevişmek gibi bir ihtiyaçtır.

Bölünmenin ardından İstanbul'a dönerken o duygu eskimişti. Umumi iyimserlik sarhoşluğunun ardından gelen baş ağrısı. İklimin değişiverdiği, baharın kıpırdandığı, mevsimin suskun yılların ardından patlayıverdiğine dair sarhoşluk büyüleyiciydi. Hayallere dalmak da: Quarter Latin'de ters çevrilmiş otomobillere bakıyordum ve kalabalığın sarhoşluğuna. Doğu Avrupa'nın solgun ve ketum caddelerinden, Batı'nın geveze bulvarlarına kadar her yerden filizlenen yeşillik evreni tazeliyordu. Tarih nihayet bizim ona yüklediğimiz rotada yürümesi gerektiğini hatırlıyordu. Sökmeye çalıştığım taş irice bir şeydi ve namussuzun işçiliği iyi olduğundan kardeşlerinden kopmamakta ısrarlıydı. Ama ben ondan da inatçıyım. Şehre akşam inmek üzereydi ve nihayet iki elle de olsa taşı fırlatabiliyordum. Tam o sırada kalkanlı polislerin bulunduğumuz tarafa doğru seğirttiklerini görüyorum. Sokağın ilerisi kara bir deniz gibi dalgalanarak üzerimize akıyor. Her yandan taş yağıyor ama zifiri seli durdurmaya yetmiyor. Barikat dağılıyor. Geri çekilin diye bağrışılıyor. Ardımda copla devrilenleri izliyorum. Dalga giderek yaklaşıyor. Bağırışlar ve feryatlar. Ara sokaklardan birine dalıyorum. Birkaç kişiyiz. Geride uğultu, sirenler ve patlayan gaz bombalarının boğuk homurtuları. Geri dönüp bakıyorum. Arkamızdan sokağa dalan on on beş polis bağırarak koşturuyor. En

yakın fabrikaya ulaşmaya çalışıyoruz. Gerçeğin her zaman geri planda kalışı gibi işçilerin ülkeyi sarsan grevleri, yarattığımız yaygaranın ardında sönük kalıyor. Polisler yaklaşıyorlardı ve polisin de kendine özgü saplantıları var. Nihayet fabrikanın demir kapılarına ulaşıyoruz. Kapı önündeki altı yedi grevci işçi ilgisizce bakıyor. Pierre bağırıyor: "Polis peşimizde içeri girmeliyiz!" Pierre beş yıl sonra aynı fabrikada personel müdür yardımcısı olarak çalışmaya başlayacak.

Otobüsün ışıkları kapalı. Gecenin içinde ilerleyen aracın motoru bile suskun. Gözlerimi kapayıp Ceyda'yı düşünmeye çalışıyordum. Yine başaramıyordum. Bakışlarım oğluna yöneliyor. Oğlanın meraksız gözlerine. Çocuk, gözlerimde giderek zamandışı bir mahlukata dönüşüyordu. Ne yaparsam yapayım kavruk suratını hiçbir çağın içine sokuşturamıyordum. Tarih çocuğu dışlıyordu. Aslında bu o kadar da kötü bir şey olmayabilir, diye düşündüm. Tarih tarafından dışlanmak en nihayetinde huzur bulmaktır. Meraksız bakışlarında hiçbir anlam yoktu, boş bakıyordu o kadar. İstençsizliğin ölgün hakikatine gömülmüştü. Çocuk sonsuza dek o salonda aynı döküntü oyuncaklarla oynayabilirmiş gibi geliyordu. Olabildiğince çirkin kamyonunun damperine istiflenmiş kibrit kutularını halının üzerinde oradan oraya taşıyıp duracaktı. Yine de o da çaresiz büyüyecekti işte. Gözlerimin önüne kırk yaşında bir adamın halının üzerinde aşınmış dizkapaklarını yere koyup kamyonunu sürüşü geliyor. Ürperiyorum. Acılı bile olamayan bir yaşam olurdu bu. Anası onu yıkayıp bornozuyla televizyonun karşısına oturttuğunda ıslak ve cansız saçlarından süzülen damlalarla ilgilenmeden ekrana gömülürdü. Yaşantısına kısa da olsa bir mola veren ıslaklığa usulca teslim olduğu aynı rahatlıkla damlaları yok sayabiliyordu. Kuyuya bakıyormuş gibi bir hisle tedirgin oluyordum. Saklanmış cennetimin tam ortasında dilsiz bir kuyu vardı işte. Mızmız bir bulut gibi Ceyda'yla aramızda kalacaktı hep. Annesine bile bir kere olsun içtenlikle sarıldığını görmemiştim. Ceyda'nın kendisine dokunmasına lütfen izin veriyor gibiydi. Kendisiyle şakalaşmaya çabalayan her kim olursa olsun kendini aşağılanmış hissetmekten kurtulamıyordu. Ne anası, ne komşular, ne de ben. Oğlan paryalara karşılık vermeye tenezzül etmiyordu. Cansızlık sinirlendiriciydi. Bir çocuğa içerlemek budalalıktı

ama bir duvarla karşılaştığınızda eninde sonunda alınganlaşmaya başlıyorsunuz. Çocuğun boş bakışlarından sıkılmıştım, başımı çevirip Nazlı'ya baktım. Gözleri öndeki koltuğa kilitliydi yine. O da kendi dünyasında bir yerlerde saplanıp kalmıştı. Gezindiğim yerlerden tamamıyla habersizdi. İçimde derin bir sızı duydum. Ta derinlerden kıvrılarak dilime ulaşmaya çalışan bir sızı. İhanet dillenmek istiyordu.

On İkinci Bölüm

Günlerden çarşambaydı. Kongrenin üzerinden neredeyse bir ay geçmiş olmalı. Bayramdı, Ramazan Bayramı. Bastıran kışa rağmen otobüsler, dolmuşlar yakınlarını ziyaret etmek için evden fırlamış kalabalıklarla doluydu. Bir nevi aile bayramı hükmünü sürüyordu. Şehrin bir ucundaki uzak semtlerden öbür ucundaki uzak semtlere gidiş gelişlerin kalabalığıyla ağırlaşmış otobüsler yorgun yorgun yokuşları tırmanıyor, vapurlar güçbela kulaç atabiliyordu. Bayram neşesi bizi pek de ilgilendirmiyordu. Bizim takvim milli bayram günlerinde, dinî bayramlarda, hafta sonu tatillerinde duraksamaz. Partiden çıkıp Ceyda'ya gitmiştim yine. Sevişememiştik. Malum günlerinden birindeydi ve biraz bozulmuştum. Ceyda böyle şeylerde gayet muhafazakârdı ve beni her defasında şaşırtıyordu. Eve giderken baklava almayı akıl etmeme rağmen Ceyda'daki burukluğun geçmesi kolay değildi. Üzerinden çıkarmadığı sabahlığıyla kimseyle bayramlaşamamayı kabullenmek kadını üzüyordu sanırım. Çalışıyor olsaydı işyerindekilerle bayramlaşırlar ve Ramazan boyunca kapalı olan mekânın yeniden canlanışını kutlarlardı. Şimdiyse dünyanın uzağına sürülmüş, dışarıdaki hayatiyetten nasipsizmişçesine dudaklarını büzüyordu. Dışarıda hayat falan olmadığını, yurttaşların çoluk çocuk oradan oraya giderken yaşadıkları perişanlıklarından başka bir şeyin söz konusu olmadığını söylemenin yararı yoktu. İkiyüzlü akrabalıkları, ailelerin birbirini görmesinin ardından tazelenen dedikoduları anlatmanın da yararı yoktu. Sanırım anasını babasını kardeşlerini özlüyordu. Anlattığına göre hiçbirini yıllardır görmemişti ama bu konuda pek konuşmazdı. Sülalesini geçmişe gömse de hortlaklar bayramlarda gün ışığına çıkıp yaşayanlarda uçucu bir özlem yaratmaktan hiç çekinmiyorlardı.

Salonda oturuyoruz ve ben yine Ceyda'nın ilgilenmediği konulardan söz ediyorum. 11 Eylül sonrası dünyadan, eli kulağındaki Afganistan işgalinden dem vuruyorum. Afganistan dediğimde zihninde ne gibi bir görüntü oluştuğunu merak ediyorum. Sadece çok uzaklarda bir yer olduğunu sanıyor o kadar. Çölden ibaret bir

ülke düşlüyor galiba. Dağlardan ibaret bir ülkeyi düşünemiyor. Aslında Afganistan'la da hiç ilgilenmiyor. Umursamıyor bile. Can sıkıntısını dağıtmak için anlatıp durduğum kupkuru bilgiler bir işe yaramıyor. Kandehar'ın özleyişe faydası yok. Makyajsız yüzü biraz şişmiş gibi geliyor. Gözlerinin altı koyu. Saçlarını bile toplamamış oluşunu kınıyorum içimden. Kandehar, Kabil, Kunduz gibi uzak yerlerden sıkıldığında çocuğuna bakıyor. Oğlanın uzaklığı bir nebze de olsa azalmış gibi. Fazladan bir şey söylüyor değil, diyalog çabasında da değil kuşkusuz. Buna karşın duruşunda bir sıcaklık vardı ya da bana öyle geliyordu. Duvar biraz olsun alçalmıştı ve galiba oyununa ucundan da olsa katılmamda bir sakınca görmüyordu. Anasının hoşnutsuz bakışlarında yavaşça bir aileye gömüldüğümün işaretlerini görüyordum. Diğerleri gibi bir aile işte. Aynı yavanlık, aynı can sıkıntısı. Salonda hüküm süren sıradanlığa aldırmamaya çalışıyordum. Gelip geçici bir bulutun yeryüzüne vuruvermiş tatsız yansımasıydı o kadar. Bu oğlanı sevmek pek de kolay değildi. Uzun bir dönem boyunca onu yok saymıştım zaten. Hâlâ da hayatımdaki figürlerden biri sayılmazdı. Ceyda'yla birlikte hayatıma giren, günün birinde Ceyda'dan ayrılındığında ufkumun dışına çıkarak unutulacak yeni yeni olgunlaşan bir candı hepsi bu kadar. Kaderinin ilerideki aşamaları umurumda bile olmayacaktı. Çocuğun ileride beni hatırlayabilme ihtimali var mıydı acaba? Çocuğun hayatının kesiştiği adamlar içinde en ilgisizi sıfatıyla böyle bir şeyi ummak en azından arsızcaydı. Oğlanın bundan sonra karşılaşılacağı muhtemel badirelerin büyüklüğü ortadayken böylesi düşünceler de oldukça naif kaçıyordu. Sokaklardaki karanlık dünyaya birkaç yıl sonra atılıverecek çocuğun aklı ermeye başladıkça muhtemelen anasıyla düşüp kalkan bir sürü nefret edilesi adamdan bir tanesi olacaktım. O kolektif güruhta kimliksiz bir sima. Belki ileride meyhanelerden birinde sünepe, silik komilerden birisi olacaktı. Herkes suskunluğunun üzerine basacak, kendinden küçükler tarafından bile ezilecek, ezile ezile suskunluğu pekişecekti. Belki küçük yeraltı işlerinde gözden kolaylıkla çıkarılabilecek ayakçılardan biri olacak, birkaç yılını cezaevinde tüketecekti. Ya da o bitip tükenmez suskunluk bilinmedik bir anda bağırsaklarından, cılız kaslarından yükselen şiddetle buluşacak, anasının âşıklarından birini defalarca bıçaklayacak, tabii ki anasını da buna ekleyecekti.

Oğlan geleceğine dair umutsuz senaryolardan habersiz yeni itfaiye arabasının arkasına birkaç plastik asker sıkıştırmaya çalışıyordu. Bir harekât vardı yine. Bu kamyoneti ona kongreden dönüşümde bir oyuncakçının önünden geçerken görüp almıştım. Duygusallık işte. Münir'den aldığım para erimemişti. Aracın döküntü plastik kamyona kıyasla iyi bir görünüşü olduğu kesindi. Pilleri takıldığında tepesindeki kırmızı lamba dönerek yanıyor, canhıraş bir siren sesi evi sarıyordu. Anasının âşıklarının getirdiği oyuncaklardan mürekkep koleksiyonun çocukluğumuzdaki sıcaklığa benzer bir duygu yaratıp yaratmadığını merak ediyordum. Yıllar sonra mesela Paşakapısı Ceza ve Tutukevi'nde, itfaiye arabasını hatırladığında içini bir ılıklık saracak mıydı? Oyuncaklar unutulup geçilmesi gereken zamanlara ait kalıntılardı yalnızca. Şu kıpkırmızı cafcaflı araç on yıl sonra eğer hatırlanabilirse, çocuğun zihindeki anlamsız bir arkeolojik keşiften farksız olacaktı. Şüphesiz ben de.

Oğlan askerlerle konuşuyor. Askerler birbirleriyle konuşuyor. Kendisi de komutan sıfatıyla geç kalınmasına, bir türlü araca binilememesine, bu apaçık beceriksizliğe sinirlenerek anlaşılmaz ama sert cümleler fısıldıyor. Askerlerin nereye gideceğini sormak istiyorum ama ağzımı açmıyorum, harekâtı nasıl yöneteceğini izlemeyi tercih ediyorum. Araba içindeki beceriksizlerle birlikte halıyı boydan boya geçiyor, kanepenin ayaklarının dibinden dolaşıp halıyı bu kez enine katettikten sonra mukavva bir kutunun önünde, bir sarayın önünde duruyor. Çevik sıçrayışlarla yere inen askerler binayı kuşatıyor. Nedense bunun bir darbe olduğunu, Allende'nin içeride kaderini beklediğini düşünüyorum. Latin Amerika'da herhangi bir başkanlık sarayı olabilir. Çocuğun askerleri önceden bombaladıkları sarayın kapısına dayanmış, "Teslim ol" diye bağırarak kapıyı yumrukluyorlar. Başkan ve muhafızlarından ses yok. Askerler suskunluğa öfkelenmişler ki yumruklamayı sürdürmekte. Oğlan, "Açın kapıyı, sarıldınız!" diye mırıldanıyor. Bu mırıldanma onun dünyasında avazı çıktığı kadar bağırmak anlamına geliyor. Kapı ardı ardına inen yumruklarla çatırdıyor ama direniyor, menteşeler, kilit dilleri inliyor. Hayır! Yumruklanan bizim kapı. Ceyda yerinden sıçrıyor. Çocuk hâlâ ilgisiz ve askerleriyle meşgul. Ceyda'nın ürkek fısıltısını işitiyorum ardından: "Kemalettin burayı bulmuş olabilir mi!"

O herifin yüzünü çeşitli defalar gözümün önüne getirmeye çalışmış, neredeyse istemdışı bir şekilde çoktan bir portresini oluştur-

muştum. Hayalimdeki surat kara kuru ama çıkık elmacıkkemikli, çukurlarda gizlenen gözleriyle, dar alınlı bir şeydi. Yine bu portreye göre herifin beni dövme ihtimali yüksek olmalı. Gerçi bu surat aynı zamanda içeride oynayan cılız oğlanın babasıydı ve oğlan babasına çektiyse bir azmanla karşılaşma ihtimalim düşüktü. İlk kez karşılaşacağız, uğursuzun yüzünü ilk kez göreceğim. Kapı hâlâ vuruluyor. Artık ben de karşılaşmak istiyorum onunla. Yüzleşmek, yakasına sarılmak, Ceyda'nın sahipsiz olmadığını haykırmak, hayatımızdan defolup gitmesini söylemek istiyorum. Öfkeyle kanepeden fırlayıp mutfağa koşuyor, çekmeceden bir bıçak kapıp kapıya yöneliyorum. Kapı hâlâ zangırdıyor. Hışımla açtım kapıyı. Her şeye hazırım artık. Apartmanın merdivenlerinde boğuşmaya, kan akıtmaya, feryatlara hazırım. Hazır olmadığım tek şey Nazlı'yla kapının önünde karşılaşmaktı. Nazlı! Fal taşı gibi açılmış gözleriyle bir bana, bir elimdeki bıçağa bakan Nazlı!

Bundan sonrası biraz silik. Ağzımı açamıyorum. Hem açabilsem ne diyeceğim. Konuşmanın anlamsızlığa mahkûm olduğu anlardan birisindeydik. Karşıdaki yaşlı kadın kapıyı hafifçe aralamış olanları izliyordu. Her şey apaçık ve savunmasız. Alçaklık bir deri bir kemik vücudunu sergilemekte. Çirkinlik gün ışığında tatsız olmasına karşın aynı oranda da hakiki. Hakikatle karşılaşmak bağırsakların gürültüyle boşalması gibi bir rahatlık yaratır. Öyle bir andı işte. Öylece duruyordum. Öğürmek istedim. Alçağın midesi tutmamalıdır en azından. Nazlı beni yana iterek içeri girdi. Karşı koyamadım. Bitkin adımlarla ardından içeri geçtim. Nazlı kıpırtısız bir ifadeyle manzarayı seyrediyor. Ayakta dikilmiş Ceyda'ya ve yerde elinde plastik askerini sıkı sıkı tutan ürkmüş oğlana, oturaklı aile evinin minik ayrıntılarına, perdelerine, kül tablasının altındaki örtülere bakıyor. Leş kokan sessizliğin içinde duruyoruz. Dünya ağır ağır yıkılıp diğer yalanların hatırasında kayboluyor. Omuzlarının düştüğünü fark ediyorum. Birazdan çığlık atacak diye düşünmüştüm. Hayır, çığlık falan atmadı. Önce karnı ağrıyormuş gibi kollarını midesinin üzerinde kavuşturdu. Öylece iki büklüm, sessizce durdu. Bir şey yapmıyor, bir şey söyleyemiyor, olacakları bekliyordum. Sessizdi. Asıl öğüren Nazlı'ydı elbette. Tiksinti kelimelere vurulamaz ancak kusmuk fışkırmasıyla birlikte dünyaya gerisingeri defedilebilirdi. Ama kusmadı, sancısı geçmişçesine dikildi yeniden. Ceyda'ya ve ardından lağım solucanına baktı. Rezil solucan kıvranarak Nazlı'yı

izliyordu. Nazlı omuzlarını dikleştirdi, çenesini yukarı kaldırdı. Gözleri damlaların ışıltısıyla ferah, geri dönüp çıkıp gitti. Hepsi bu kadar işte. Gerçekten de gitmişti. Ceyda da, oğlan da, ben de bomboş kapıya bakakaldık. Yılların yaşanmışlığı, için için çürümüş, unutulası bir ağaç gibi kuruyarak bir çığlık bile atılamadan devrilmişti.

Ceyda'yla birbirimize baktık. Ceyda, "Güzel kadınmış ama kendisine hiç bakmıyor" gibi durumla alakasız saçma sapan bir şeyler mırıldandı. Ne yapmam gerektiğini düşünüyorum. Nazlı'nın ardından koşmalı mıyım? Koşmuyorum. Koltuğa çöküp kalıyorum. İçerideki manzarayı gördüğünde Nazlı'nın yüzünde beliren ifadeyi düşünüyorum. Artık bu bir oyun, bir kaçamak olmaktan en radikal biçimde çıkıvermişti. Bir yandan da alçakça bir ferahlama duyduğumu saklamayacağım. Gizlenecek bir şey kalmamıştı ve ikili bir hayattan kurtulacaktım. Ansızın hayatım değişiveriyordu. Değişimin acılı tabiatıyla birlikte geleceğin kendine özgü biçimde açılışının verdiği sinsice ferahlık duygusu içindeydim. Geçirilen yılların hepsini yitirivermiştim. Saçmaydı tabii. Kayıp falan değildiler, sadece süreklilikleri kırılıvermişti, o kadar.

Saat üç sularında döndüğümde hafifçe sallanıyordum. Binada garip bir sakinlik vardı. Sakinliğin bayramla ilgisi olamazdı. Bölünmeden sonra her şeyin üzerine acayip bir sükût çökmüştü. Bense uykulu gibiydim ve Nazlı'yla nasıl karşılaşacağımı düşünüyordum. Onunla zorunlu karşılaşmadan önce Nazlı'nın ölüvermesini diliyordum. Vicdan azabı böylesine arsız bir ejderhaydı. Tufan saymanla birlikte ilçelerden gelen aidatları kontrol ediyor. Ocaktan kendime bir çay doldurdum. Peki şimdi ne olacak! Ne olacağını düşünemiyorum. Nazlı'nın kapıdan çıkmadan az önceki bakışı hâlâ gözlerimin önündeydi. Akşam eve gittiğimde ne olacak? Eve gitmeli miydim? Hiçbir şey bilmiyordum. Başımın döndüğünü sanıyorum ama bir şey olmuyor. Yine yanılıyorum.

"Dün gittiğin ilçenin aidat ve dergi paralarını sen almıştın değil mi?"

Başımla onayladım ama o anda aidatlardan olabildiğince uzaktaydım. Uyurgezer gibi ilçenin aidatlarını ve listeyi uzattım. Sayman bezgin bir ifadeyle çizelgeyi gözden geçirdikten sonra, "Hâlâ yetmiş biletin parası gelmemiş. Tamamen sallıyorlar" diye söylendi. Cevap

vermedim. Mücadele sizin ruh durumunuzun akıbetini ya da yaptığınız saçmalıkların sonuçlarını sindirmenizi bekleyemez. Tufan bende yine bir şeyler olduğunu fark ediyordu. Saymanın başının yanından garip bir ifadeyle bakıyor. Ben de ona bakıyorum. Sayman yine söyleniyor. Bence haklıydı.

"İlçe saymanlarını haftaya toplantıya çağıralım. İyice serdiler."

"İyi de, partiden ayrılanlardan yerine yeni üç dört sayman seçilmesi lazım."

Bu arada bir gün önce gittiğim ilçede kimin sayman olabileceğini düşünüyorum. Murat olmaz, İhsan da olmaz. Çetin kabul etse iyi olur, hem zaten muhasebecilik yapıyor. Hiç değilse defterleri düzgün tutar. Şimdi hatırladığımda gülümsüyorum. Tufan felaketi bilmiyor. Bilse de yoldan bu derece çıkmanın bedelinin ödenmesi gerektiğini düşünürdü. Ben de olsam aynı şeyi düşünürdüm. Bedel mutlaka bir yerde ödenir. Her halükârda Nazlı'ya hak verecekti. Herkes Nazlı'ya hak verecektir. Karşılaştıklarında yüzüme bir şey söylemeyecekler, gizli gizli aralarında fısıldaşacaklar. Sonra yavaş yavaş görünmez bir duvar yükselecek, etrafım tenhalaşmaya başlayacak. Hatta bazıları dosdoğru yüzüme karşı ne aşağılık birisi olduğumu haykıracak. Seslerde hep bir iğnelemenin çıtırtısı duyulacak. Sayman söylenmeye devam ediyordu.

"Afişler için para gerekiyor. Geçen afişten matbaaya borcumuz var."

"Başka matbaaya bastırsak."

"Hangisine? Hepsine borçluyuz. Bütçeyi düşünmeden ha bire afiş kararı alıyorsunuz. Sonuçta da olan bu."

"Ne yani faaliyet yapmayacak mıyız para yok diye."

"Cebimizdekini de düşünelim diyorum! Dergilerin bile parası gelmiyor. Satıp ilçe binalarının kirasını ödüyorlar."

Ezeli tartışmayı boş gözlerle izliyorum. Olanca afişlemeye, gırtlağa kadar borca rağmen yaprak kımıldamıyordu. Sıcacık güneş ve yeşillikler geliyor gözlerimin önüne. Keşke başka bir ülkede olsaydım şimdi diyorum. Uzak bir kıtada güneşin altında yürüyor olsaydım. Güneş geliyor, yanık tenli ve coşkulu insanlar geliyor, sözlerini bilmediğinizde dans havasından ayırt edilemeyen marşlar geliyordu aklıma; Rio tepelerindeki sefil teneke barakalardaki ölümcül nem, Buenos Aires kondularındaki dondurucu soğuk, Santiago stadındaki maddeleşmiş sıcaktaki sonu belirsiz bekleyiş,

helikopterlerden yeryüzüne itilenler gelmiyordu. Gerçekliğin bir anlık rüyaya bile tahammülü yok. O yükseklikten boşluğa atılmayı hissetmeye çalışıyorum. Yeryüzüne doğru kanatlanırken ne düşünüyor olurdum acaba. Ölümcül bir ferahlama duygusu mu? Özgürlük böylesine kısa bir andan ibaretti eninde sonunda. Acıların, ideallerin yeryüzüyle temasına kadar geçen süredeki ferahlık.

Yine de şekerkamışı tarlalarını düşlemenin olumlu bir yanı var: Upuzun bitkiler her yanda sinsi bir duvar gibi yükseliyor, güneş gerçekten yadsınmaz bir hakikat gibi her yanı kavuruyor. Kuş cıvıltıları ve sessizlik. Masmavi göğün altında şekerkamışı denizini ellerimiz tetikte geçmeye çalışıyoruz. Kuş cıvıltılarına karışan öndekilerin pala darbeleriyle yana doğru kaykılan kamışların acılı hışırtısını dinliyorum. Yürüyoruz, kıtanın bir ucundan ötekine ha bire yürüyüp duruyoruz. En azından ben Buenos Aires'ten beri yürüyorum. Ayağımdaki botların acıklı haline bakıyorum. Botlar Humberto'dan hatıraydılar. Gömerken eşyalarını ihtiyaç esasına göre paylaşmıştık. Eh, o sırada da şimdi olduğu gibi yeni bir bota ihtiyacım vardı. Humberto üzerine neredeyse bir efsane döktürdüğü askerî botlarıyla gurur duyardı. Bir keresinde botlarının Santuşo'yu nasıl kurtardığını da anlatmıştı. Askerler peşindeyken Humberto'nun botlarına asılarak bir çatıdan yukarı çıkabilmiş ve böylece kurtulmuştu. Gülümsemiştim. Tipik bir köylü abartısı. Santuşo'yu kurtaran botlar bu kez kendisini kurtaramamıştı işte. Gerçi artık Santuşo da yoktu. Martelli'de kıstırılıp öldürüldükten sonra askerler Santuşo'nun cesedini aylar boyu halka sergilemişlerdi. Bu kez de tıpkı aziz cesetleri gibi Santuşo'nun cesedinin de çürümediği söylentisi yayılmaya başlamıştı. Şekerkamışı tarlalarında yürürken konuşmak kesinlikle yasak. Nihayet şekerkamışı denizinden çıkıyoruz, gündelik devriye görevi bitiyor. Gece yeniden çıkılacak ve görev bu kez tehlikeli olacak. Köylüler yere oturmuş dispanserdeki sıralarını beklemekteler. Öncelik kadınlara ve çocuklara verildiğinden bir gürültüdür gidiyor. Botlarımı çıkarıyorum. Ardından çoraplarımı. Çıplak ayaklarımı kuru toprağa basıyorum. Mutluluk gibi bir an. Akşamüzeri olup sivrisinekler uyanmadan bu mutluluğun tadını keyfimce yaşamalıyım diyorum. Bir sigara yakıyorum. Sağlık ocağından aşılanan çocukların feryatları geliyor. Gönüllü Alman kadın veteriner sevinçli adımlarla muştuluyor: "Bir buzağımız oldu." İlgilenmiyorum. Ne halk sağlığıyla ne de buza-

ğılarla ilgileniyorum. Devrimin sağlıklı bir buzağıyı doğurtmakla ilgisini kuramıyorum. Ama zafer aynı zamanda sağlıklı bir buzağı da demektir. Efsane size ölebilme gücünü verir belki ama yaşamanızı sağlamaz. Yavaş yavaş alçalan güneşin kızıllaşan ışıltısında tarlalar hışırdıyor. İlk sivrisinek vızıltısı kulağımın dibinden geçiyor. Ağırdan alarak botlarımı giyiyorum. Tarlaların gerisindeki orman giderek kızarıyor; ağaçlar, gece yırtıcıları ve muhtemelen oralarda bir yerlerde gizlenen kontralar karanlığa hazırlanıyor.

İçeriyi dinledim. Ses yok. Işıklar yanmıyor ve ev her zaman olduğu gibi acımasızca soğuk. Nazlı'nın üşümüş ve çamurlu ayakkabıları kapının yanına fırlatılmış bekliyor. Sol tekinin topuğundaki çatlak da yerinde duruyor. Geçen yıl Kadıköy'deki eylemde yaşanan itiş kakış sırasında yamulan topuk, tamircinin üstünkörü müdahalesine rağmen hiç de güven vermiyor. Bu topuğun hatırasının Ceyda'yla yaşananların yanında ne denli sahici olup olmadığını tartıyorum. Ama yaşam hatıralarla yürümüyor. Bir an ayakkabılarımı çıkarmayı düşünüyorum. Sonra vazgeçiyorum. Artık evin temiz olmasının ne anlamı var ki! Böyle bir durumda, "Ayakkabılarını neden çıkarmadın?" diye bir azar saçma olacaktır. Öte yandan azarlanmak her şeyin eskisi gibi sürebileceğine dair bir umut anlamına da gelebilirdi. Böyle bir umudu artık istemiyordum. Her an bir yerden ateş açılacakmışçasına, tedirginlikle salona girdim. Delici bir sessizlik vardı. Pusu sessizliği. Üzerimdeki kabanı bile çıkarmadım. Nazlı kanepede oturuyordu. Onu tam da orada görmeyi beklememe karşın irkilmeden edemedim. Katalitik sobanın kızarmış tellerinin aydınlığında hortlak gibiydik. Yerdeki sabit bir noktaya bakıyor. Gözleri kıpkırmızı. Geçip karşısına oturuyorum. Bağırmasını, bir şeyler söylemesini bekliyorum yine. Karar vermeye çalışıyor, zorlu bir karardan önce hep olduğu gibi sağ serçeparmağını koltuğun kenarına sürtüp duruyor. Bunun bu kadar kulak tırmalayıcı bir ses olabileceğini düşünmemiştim. Şimdiyse sanki odanın ortasında demir kesiyorlar. Kıvılcımlar her yana dağılıyor. Bir an evin tutuşacağından korkuyorum. Hayır, bir şey olmuyor.

"Ne zamandır sürüyor bu?"

Bir cevap vermeliydim. En az acıtacak cevabı vermeliydim. Her şeyin düzeleceğinden değil, böylesi fazla üzücü olmayacağından. Hâlâ felaketten kalan parçaları toplamaya çalıştığımı fark ediyorum.

Aptalca bir duyarlık. Boş veriyorum ardından. Ne olacaksa olsun. Üzülürse üzülsün. Herkesin hesabına düşen muhtemel üzülme payı gerçekleşsin.

"Uzun süredir."

Ağzımdan tanıyamadığım biri konuşuyor. Arsızca çenesini ileri uzatıyor. Fakat bir hafiflik var. Hafiflik de üzüntü kadar gerçek. "İşte böyle!" Çenesini memnuniyetle geriyor, burnu sivriliyor. Fısıldıyor yeniden: "İşte böyle!" Sarhoş gibiydim. Pervasızlığın lezzeti damağımdaydı. Tazelik karanlık salonda zifiri ayak izlerini bırakarak ilerliyordu. Istırapsız ve kansız dirimlilik çocuk masalıydı. Kentler cayır cayır yanmalı, insanlar kavrulmalı, cesetler caddeleri doldurmalı, gözyaşı hararetli bir yağmur gibi akmalıydı. Duramadım, tekrarlamaktan kaçamadım. Tazeliğin muştusunu haykırmaktan kendimi alamadım.

"Uzun zamandır sürüyor. Ceyda'yı seviyorum!"

Nazlı bir şey söylemedi. Bağırmadı bile. Hayatı zehir zemberek bir sessizlikle boğazlamaya çalıştı. Direnişe içerlemiştim. Ne hakla susabiliyordu! Şirretlik sessizlikle cezalandırılmayı kabullenemez. Yerinden kalkmadan önce yüzüme baktı. Suratımda neler gördüğünü hiç bilemeyeceğim. Boşunalık duygusuna sürükleniyorum. Anılar anlamını, kokusunu yitiriyordu. İlk kez bir eve çıkışımızdaki sevinç, ilk kez parti binasından el ele çıkışımız, toplantıların ardından gülüşerek diğerlerini çekiştirmenin hoşluğu. Masallar birer birer sönüyor. Nazlı yerinden kalkıp içeri, yatak odasına geçiyor. Yorganın altına çekilmek, yalnız kalmak istiyor. Salonda yalnızım artık. Rahatlıyorum. Sobanın kızgın panelinden etrafa saçılan kızıllık karanlığın içinde eriyerek dağılıyor. Işığı yakmıyorum, öylece oturuyorum. Sobanın ardındaki alanın gölgelerinde kırık dökük sunta kitaplık raflarının eğriliği sırıtıyor. Raflara tıkılmış kitapların önündeki bir iki fotoğrafı karanlıkta seçemiyorum ama ne olduklarını biliyorum elbette. Biri ilk zamanlarımızdan bir fotoğraftı. Nazlı en çok onu severdi. İkimiz de epeyce genç görünüyoruz ve yanak yanağa gülümsüyoruz. Saçlarımızda aklaşma yok ama benim gözlerimin altındaki çizgiler o zamandan serpilmeye başlamış. İkinci fotoğrafta arkada görünen duvara asılı bayrak parti yemeklerinden birinde çekildiğine işaret ediyor. Anılarımız mücadeleyle ilişkili. İlişkimizin aşamalarını hareketin dönemeçleriyle hatırlayabiliyorum ancak. Tanıdığımızda dergi yeniden çıkmaya başlamıştı, aynı

eve çıktığımızda Nazlı sendikaya yeni başlamıştı, evlendiğimiz yıl ortak belediye seçimleri kampanyası yapılıyordu, ikinci eve taşındığımızda birleşik parti pazarlıkları nihayetlenmişti, ilk önemli kavgamız galiba genel seçimler sonrasındaydı, şimdi ayrılıyorduk ve parti bölünüvermişti. Karanlığın içinde seçemediğim ama orada olduklarını bildiğim selobantla duvara iliştirilmiş posterler, partinin duvar takvimi, karşı koltuğun üzerindeki tepsi, öbür koltuğun üzerinde misafirler için çıkarılmış yorgan ve çarşaflar katlanmış ama yerinde kalmıştı. Kırmızı panelin aydınlığıyla ışıyan sehpanın üzerindekilerse apaçık görülebiliyordu. Kül tablaları, bir şişe bira, üst üste yığılmış gazete, dergi, broşür dağı, üzerinde parti amblemi olan bir çay kupası, yine grevdeki işçilerle dayanışma için satılan bir çakmak. Hepsi bir anda hızla eskimişlerdi. Sehpanın üzerinde Nazlı'nın bir şeyler yediği tepsi hâlâ duruyordu. Boşalmış tabak, öksüz çatal, yarısı yenmiş bir dilim ekmek, bir tuzluk. Bir topluiğne kırmızılığın yansımasıyla ışıldıyor. Nemlenmiş tuzluğun deliklerini açmak için kullanmış diye düşündüm. İçimde bir sevecenlik dalgası serpilir gibi olduysa da nafileydi. Sevecenlik vicdan azabını kanırtmaktan, yası çoğaltmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Kanepenin üzerinde kalmış, üzerine oturduğum battaniyenin kareli desenleri açık seçikti. Nazlı'nın baba evinden getirdiği battaniyede birikenleri düşündüm. Battaniye ağırlaşmış, düşünceli gecelerle yoğunlaşmıştı. Kanepenin Nazlı'nın oturmayı âdet edindiği köşesindeki minderdeki çukurluk neredeyse sabitleşmişti. Eşyalarda saklı olan onca yılın hikâyesi, nesnelerin insanlardan vefalı olabileceklerini fısıldamaktaydı. Sadece hatıraya ortak olanın sezebileceği bir arşivdi nesneler. Bunları son kez gördüğümü o an biliyordum. Bu eve yeniden gelecektim belki ama bu halleriyle son kez görüyordum. Nazlı'nın yorganın altında uyumadığını da biliyordum. Belki o da eşyaların ansızın çürüyüverdiğini fark ediyordu.

Yeni dönem bir dizi değişimi de beraberinde getirdi. Artık Ceyda'yla ve çocuğuyla aynı evde oturuyorduk. Dışarıdan görenler bizi uyumlu bir aile sanabilirdi. Sabah evden çıkıp akşam evine dönen ailenin reisi, evinde çocuğuna bakıp yemek yapan, ortalığı temizleyerek sıkıntıyla çürüyen kadın. Yeni yıla ilk kez Nazlı'dan ayrı girmeyi yadırgadım ama çabuk alıştım. Evde televizyon karşısında rakı içerek yeni bir dönemi kutluyorduk. Ya da sadece ben kutluyordum.

Ekranda her zamanki bulanık coşkularıyla, her zamanki yavan cümlelerle yeni yıla dair dileklerini sıralayan şarkıcılara bakarken benim ne dileyebileceğimi umursamıyordum. Belirsizliğe atılan ürkek adımlar budalaca dilekleri kaldıramaz. Ceyda salonu süslememişti bile, sıra dışı bir gece oluşunun tek belirtisi televizyonun sesinin fazlaca yüksek çıkmasıydı. Tuhaflığı gürültüyle aşmaya çalışıyorduk. O da yeni yıldan pek bir şey beklemiyordu sanırım, ekrandaki eğlentiye bakarak sessizce rakısını yudumluyordu, bense hâlâ Nazlı'yla yüzleştiğimiz geceyi düşünüyordum.

Katalik sobayı usulca kapatıp Ceyda'ya dönmüştüm. Yolda olduğumu söylediğimde Ceyda ölgün bir sesle cevap vermişti. Neredeyse teslim olmuş gibi bir tını. Sesinden sevindiğini çıkarmak çok zordu. Eve ulaştığımda çocuk uyuyordu. Ceyda'nın evi de sessizdi. Bütün evler kadınlarındır. İçeri girdiğimde televizyonun sesini kısmış kanallar arasında geziniyordu. Hiçbir şey söylemedi. Ertesi gün sendikaya telefon edip eşyalarımı alacağımı Nazlı'ya bildirdiğimde, "İstediğini al"dan başka bir şey demedi. Dışarıda güneş vardı. Marketlerden karton koli dilendikten sonra topladığım sekiz on kadar koliyi evin girişine yığdığımda bir an hüzünlendim. Yorulmuştum ve işte bitiyordu. Eşyaların toplanması biten bir ilişkiye konulan son mühür gibi bir şeydi. Birini düşünmekten ansızın kurtuluvermek. Diğer tarafın olmadığı koşullarda eşya seçmek güçtü, olduğunuzdan vicdanlı davranmak zorundaydınız ve eşya paylaşımında hep zararlı çıkardınız. Onunkiler Nazlı'nın, ortak alınanlar da Nazlı'nın. Bu durumda kolileyecek pek fazla şey kalmamıştı. Elbiseler, kitaplar, birkaç kaset. Hemen hepsi bu kadardı işte. Kitaplıktaki fotoğrafı ona bıraktım. Anılara ihtiyacı olanın Nazlı olduğunu mu sanıyordum? Onun hissesine düşen bunca eşyada zaten yeterince hatıra barınmıyor muydu? Ya da ben geçmişi özlemeyecek kadar uzak ve yeni bir dünyaya mı gidiyordum? Bu soğuk evle, hüzünlü döküntülerle Nazlı'yı baş başa bırakmak yetmiyormuş gibi mutlu günlerin anısını bırakmak büyük bir acımasızlık değil miydi? O, eski koltukların üzerinde gerçekte neler olduğunu çözmeye çalışırken ben uzak bir dünyaya kaçıyordum. Neden sonra çağırdığım bir kamyonete koli ve bavulları yükledikten sonra geri dönüp şöyle bir eve bakmak istedim ama bakmadım. O evi olduğu gibi unutulmaya terk etmeliydim.

Oğlan televizyondaki eğlentiden ve üç kişiyle girilen yeni yıldan hoşnut görünüyordu. Televizyonun sesinin bu denli açık oluşu

bile onun için başlı başına canlılık, hayat doluluk sayılırdı. Muhtemelen ev hayli kalabalık görünüyordu çocuğa. Ceyda artık birlikte yaşamamızla ilgili bir şey söylemedi. Gerçi sormamıştım da. Hiçbir şey söylemeden kolileri eve çıkarmamı izledi sadece. Bir sevinç gösterisi beklemiyordum. Hem ev benim sayılırdı. Hatta belki Ceyda'nın hayatı da benim sayılırdı. Evin üçüncü odasına, eşyaların yığılı olduğu odaya kolilerimi üst üste yerleştirdiğimde artık yeni yaşama hazırdım. Elbiselerimi de o üçüncü odada açtım. Kapının arkasındaki askılarda pantolonların ve ceketlerin sergilenişi gerçekten de çirkindi ama Ceyda yatak odasındaki dolaba iyice yayılmış olduğundan bir de dolapta alan mücadelesi vermeye hiç halim yoktu. Çocuksa ilgili gibi görünüyordu. Ne de olsa evdeki her türlü hareketlilik çocukları sevindirir. Evin sıkıcı yaşamına bir canlılık getireceğim gibi bir umut herhalde. Eve yerleşmedeki teklifsizliğim küstahçaydı, Ceyda olup bitenleri çekinik bir sıkıntıyla izliyormuş gibi geldi bir an. Onun sıkıntısını düşünecek durumda değildim, o evden ayrılmak zorundaydım.

Yaşamımdaki ani değişim dalgalarının partinin kıyılarına vurması fazla gecikmedi. Ortak arkadaşlarımız olanlara inanamıyorlardı bir türlü. Her gün bir iki kişi beni köşeye çekip neler olduğunu soruyordu. Varlığım yavaşça siliniyor gibiydi. Bana az sorumluluk yükleniyor, soğuk davranılıyordu. Ya da ben her şeyi öyle algılıyordum. Kabahati üzerine alınan, her aynaya bakışında kabahatinin farklı bir yansımasını görüp başkalarının her davranışında bir cezalandırma, bir uzaklaştırma bulur. Sanki koca dünyada herkes hakkımda konuşuyordu ve konuşulanlardan sadece benim haberim yoktu. Etrafımda kelimelerini, cümlelerini sökemediğim bir uğultudur gidiyordu. Bir süre sonra artık aldırmamaya başlamıştım. Beni ilgilendirmezdi. Hayatımın kimseyi ilgilendirmeyeceği kabulüyle ancak o zaman tanıştım. Rahatlatıcıydı, bir bardak su içmek kadar basit olması gereken bu sıradan bilgiyle neden öteki insanlar gibi çok önceleri tanışmadığıma hayıflanıyordum. İlgisizleştikçe mırıltı önce tekdüze bir tınıya dönüşüyor, ardından yavaş yavaş kesiliyordu. Umursamazlığın sağaltıcı örtüsüne sıkı sıkıya sarılmıştım. Hayır, aslında onu bile omuzlarımda gevşekçe tutuyordum.

Ceyda'yla beraberken de eskisine benzer bir düzen kendi kendine kuruluvermişti. Bunun tek farkı Ceyda'nın evde beni beklemek, yemekleri yapmak gibi ev işleriyle uğraşmak zorunda olmasıydı.

Tabii ki buna küçük bir fark denilemez. Alışkanlık denilen o sinsi bücür, sabırlı ve uykulu hareketlerle her şeyi tanıdık hale getiriyor, kıvılcım ışığını yitiriyordu. Akşamları eve döndüğümde sessizce yemek yiyip televizyonun karşısına geçerek video kliplerden, dizilerden bazen de dünyadan konuşuyorduk. Ceyda bu konulara ancak tahammül ediyor, bazen gözlerindeki gölgelenmeden beni sersemin biri olarak gördüğü açık seçik anlaşılabiliyordu. Cümleyi kesiyorum öyle anlarda. Gözlerindeki gölge salonda hayalet gibi gezinerek kapı kilitlerinin deliğinden süzülüp dışarı çıkıyordu. Beni bir çocuk gibi görüyordu, hâlâ saçma sapan şeylerle uğraşan bir çocuk. Olgunluk bekliyordu sanırım. Bunun ne olduğunu tam olarak bilemiyordum. Bunalmasına haklı bir gerekçe bulabilmek için yeterince büyümemi bekliyor gibiydi. Yeterince olgunlaşıldığında tutku, üzerinden puslu bir yağmur geçmişçesine silinip gider ve yeni tutkular haklılık kazanır. Sonra yeni tutkular da olgunlaşır. Ceyda'nın kulağına üfleyen gölgenin neyi arzuladığını hiç bilemiyordum. Belki sadece pavyonun loş kırmızı ışıltısını özlüyordu. Belki gerçekten de hayatı bundan ibaretti, bilemiyordum. Oğlu bile hayatından bir parça değildi sanki. Bazen oğlana da aynı bana olduğu gibi umursamazca katlandığını düşünüyordum. Birbirimizi görme süremiz radikal biçimde arttığından beri aramızdaki mesafe görünür oluyor, televizyon ancak mesafeyi gözden saklamaya yarıyordu. Sürekli dizi izliyor, çokça susuyordum. Ceyda da. Neyse ki çocuk vardı. Bu solgun oğlanın bu kadar çok konuşma malzemesi yaratabileceğini düşünemezdim doğrusu. Demek aileler çocuklar sayesinde intihar etmiyorlardı. Sanırım evrensel ortalamayı tutturmuştuk.

Ortalama bir aile olabilmek için bile para gerekir. Münir'den aldığım para suyunu çekmek üzereydi ve artık gerçek ailelerin gerçek sorunlarıyla karşılaşmanın zamanı geliyordu. Yorgun insanlardan, bezgin yaşamlardan umursamazca söz etme züppeliğinde bulunabilmek için yıllar boyu aynı işten aynı eve dönebilme tecrübesini tatmak gerek. Partiden aldığım üç kuruş parayla üç kişinin birden geçinebilmesi olanaksızdı. Üstelik bölünmenin ardından partide maliye giderek içinden çıkılmaz hale geliyordu. İlk haftalarda durumu toparlayabileceğini sanan il saymanı bile artık umutsuz konuşmaya başlamış, parti çalışanları maaşlarının bir iki aylık ge-

cikmelerle üstelik de parça parça ellerine geçmesine her zamanki militanca tevekkülle katlanmaya başlamıştı. Evet, maaşı ancak olduğu kadarıyla, parça parça alabiliyorduk ve para bitmeye yüz tuttukça evdeki bonkörlüğüm de yavaş yavaş tükeniyordu. Başka bir gerçeklik zeminine sıçrayıp sınırı geçtiyseniz onun icaplarını karşılamanız beklenir. Ceyda'nın eline harcamalar için para verirken artık ellerim titremeye başlıyordu, gerçekten de nihayet halka karışıyordum ve endişe soluk bir aile fotoğrafına bile izin vermiyordu. Eli sıkılığım Ceyda'yı sinirlendirmeye, kaygılandırmaya başlamıştı. Parasızlık en ketum kişilikleri bile en kısa zamanda çıplak güneşin altına çıkarır. Ceyda giderek sinirli, hoyrat ve talepkâr olmaya başlamıştı. Onu tanıyamıyordum gibi bir cümle yalan olacaktır, onu zaten tanımıyordum. Eve kapanmanın getirdiği bunalmanın üzerine bir de parasızlık eklendiğinde hoyratlığı günbegün tırmanıyordu. Kadını işinden, evinden çıkarmış, bu eve hapsetmiştim üstelik şimdi de dar günlerde dayanışma gülünçlüğüyle sınıyordum. Böyle komik yaklaşımlarla avutulabilecek biri değildi Ceyda, olgunluk paranın kesintiye uğramaması halinde geçerlidir. O günler boyunca uyurgezer gibi dolandığımı hatırlıyorum. Evdeki yaşamın sıradanlaşmasına da, parasızlığın kapıya dayanmasına da bütünüyle ilgisizdim. Önlem alma iradem neredeyse felce uğramış, kaderin sonraki hamlelerini tevekkülle bekliyordum. Ceyda'yı bu eve taşırkenki enerjimden, para bulmaktaki ısrarcılığımdan eser yoktu. On beş yıllık yaşam atılımını birkaç aya sığdırmıştım ve harekete geçmek için yeni bir on beş yıl geçirmem gerekiyordu. Partiden gelip salonda öylece oturuyor, çorbayı ve makarnayı hazmetmeye çalışıyordum. Artık Ceyda salonda bile oturmuyor, idareli tüketmek zorunda olduğu rakısını mutfakta içiyordu.

Bir erkeği hımbıllığından ve tevekkülden kurtarmak için kadın azarı gibisi yoktur. O gece yine koltukta uyuklayarak televizyona bakarken Ceyda'nın mutfaktan fırlayışını bugün gibi hatırlıyorum. Hışımla gelip televizyonu kapattı ve önümdeki sehpaya oturup sigarasından derin bir nefes çekti. Galiba eteğinin hışırtısından, hareketlerinin keskinliğinden ürkmüştüm. Artık beni silkelemeye karar vermişti. Gözlerine baktım, en ufak bir şefkat ya da sevecenlik izi yoktu. Sinmiştim.

"Bu böyle gitmez! Ya işe gir ya da ben çalışmaya başlayayım!"

"İşim var zaten, bu ara mali..."

"Sen ona iş mi diyorsun! Doğru dürüst bir işe gir diyorum. Ya da bırak çalışayım!"

Şaşkınlıkla yüzüne baktım. Böyle gidemezdi, acilen radikal bir önlem almalıydım ama doğrusu hiç mecalim yoktu. Buna rağmen itiraz etme gücünü kendimde bulabildim.

"Sakin ol. Yeniden oralarda çalışamazsın! İzin vermem!"

"O zaman götünü kaldır! Artık böyle yaşayamayız!"

Geldiği gibi hışımla yerinden kalkıp mutfağın kapısında kayboldu. Ardından mutfağın ışığı sönüverdi. Kendi kendine kalmak istediğinde mutfağın ışığını kapatıp camın önündeki sandalyeye tüneyip karanlıkta öylece oturması âdettendi.

Artık bambaşka mekânlarla, bambaşka saatlerle yaşıyordum. Gelişmeler üzerindeki titrek denetiminizi yitirmek bir süre sonra düşünmeyi ve hatta istenci de gereksiz kılar. İrade bu aşamadan sonra fazladan bir laf kalabalığından ibarettir. Üstelik iradenin inatçı ve muhafazakâr çırpınışlarının bizzat sürüklenişe hizmet ettiğini kavradığınızda kaslarınızı gevşetmeniz beklenir. Sürükleniş yumuşaklık bekler en azından. Ruhum hantal bir çelik dolap gibi parti binasında kalakalmış, bedenim üç aktarmalı otobüs yolculularına koşullanmıştı. Mamafih bir süre sonra gündelik yorgunluğun rehavetiyle birlikte beden, ruhu neredeyse hiç aramaz olmuştu.

Hazırdaki paranın bitmesine ramak kalmışken eski tanıdıklardan birinin yanında iş bulmayı başardım. Yenibosna'da kocaman bir hangarda Hong Kong'dan gelen ithal bisikletlerin montajını denetleyecek, stokları tutacaktım. Öyle ya, herkes gazeteci, meyhaneci, reklamcı, sendikacı, yayıncı ya da akademisyen olamaz. Uzaklığı bir yana bırakılırsa fena iş sayılmazdı. Koca depoda on genç durmadan bisikletleri monte edip duruyordu. Tabii her şey bisikletle yürümüyor, bir de kış için yürüme bandı benzeri spor cihazlarının montajı yapılıyordu. Depoya durmaksızın yeni mallar geliyor, tasnif ediliyor ve çeşitli müşterilere doğru yola çıkıyordu. Her yanında hava akımları gezinen hangar ilkbahara rağmen soğuktu. Ama şımarıklık etmemek gerek; çocuklar montaj yapar, çeşitli kolileri oradan oraya taşırlarken ben küçük cam bölmede elektrik sobasıyla bir nebze de olsa ısınabiliyordum. Bir depo ya da imalathaneyi şiirselleştirebilmek epey güçtür. Demir çelik tesislerinde bile çıkan kıvılcımlarda, erimiş ve akışkan madende yaşam

ve istenç pırıltıları yakalanabilmesine karşın bu devasa hangardaki ticaret kokusu hülyalı düşünceleri hepten dışlıyordu.

Camla ayrılmış solgun yazıhaneden çalışanları izliyordum. Gençliğe yeni adım atmış işçiler bulanık kaderlerinin bu aşamasının üstesinden gelmeye çalışıyor. Bir iki tanesi dışında diğerlerinin takım aletleriyle yeni yeni tanıştıkları hemen belli oluyordu. O yüzden montajı sık sık denetlemek de işin parçası. Usta rolündeki Rıza hem diğer acemileri ikide bir fırçalıyor hem bana yaltaklanmaya çalışıyor. Kendinden acemi ve genç olan herkesi ezmeye hazır. Eziyor da. Camın ardına ikide bir küfür sesleri geliyor. Aldırmıyorum, Rıza'ya ihtiyacım olduğu apaçık. Ezme hiyerarşisindeki yerinin o farkında, ben değilim. Bazen cam bölmeye gelip benimle samimiyet kurmaya çalışmasından sıkılıyorum. Benim nasıl biri olduğumu anlamaya çalışıyor, olmadık sorular soruyor, kaçamak yanıtlar veriyorum. Soğukluğu korumak gerek. Arada bir sesimi yükseltiyorum, yükseltmek zorundayım bu da hiyerarşinin bir parçası. Ilımlılık ölümcüldür. İnsanlar ılımlılığı nerede olsa sezip üzerine gitmeye çabalar. Rıza da zaaflarımı kullanmaya hazır, hep yan gözle beni izliyor.

Günler geçtikçe bisikletlerin vites markalarına, gidon ve jant çeşitlerine aşina olmaya başlamıştım. Arada bir tam o anda il binasında neler olmuş olabileceğini düşünmeden edemiyordum yine de. Tufan yeni bir eylem için karar taslağı yazmakta, iki üç kişi salonda televizyon izlemekte, odalardan birinde bezgin bir toplantı sürmekte, gençten biri koca çantasıyla gelip kimsenin okumadığı protokol dergilerden birini bırakmakta. Sabah altı buçukta kalkıp yollara düşüyor, akşam dokuzda ancak eve ulaşabiliyor, kanıksamanın kendine özgü gücünü özgürce tadıyordum. Otobüste oturacak yer bulabilme mücadelesini kazandığımda hemen uyuyordum ve gidiş gelişler de dinlenme sürecinin bir parçasıydı. İnsanın bu izbelikte bisikletin doğaya, tazeliğe ve sağlığa ilişkin ilhamlarını kolaylıkla kaçırabileceğini fark ediyorum. Arada bir bizim bisikletler için gazeteye verilen ilanlara bakıyordum. Bisiklet, üzerindeki sarışının, tayt giymiş dal gibi manken kızın altında parıldayarak çalım satıyor, bambaşka sevinçli bir dünyadan fırlamışçasına yemyeşil çayırların üzerinde özgürce kayarken hiç de İsmail tarafından monte edilmişe benzemiyordu.

Gençler de hep uykulu ve dalgındı. Elbette hiçbirinin sigortası yoktu. O geçici işten bu işe sürüklenerek geçen yıllar boyunca sabit

bir işe demir atabilmeyi, zengin olabilmeyi, geçtiğimiz haftanın deplasman maçının sonucunu, oturdukları mahalledeki kızları düşünecekler, öğle tatillerini birbirleriyle kavga ederek değerlendireceklerdi. Hiçbirine yakınlık duymadığımı fark etmek önceleri kendime dair tatsız düşünceler uyandırdıysa da sonunda aldırışsızlığın en doğrusu olduğuna karar verdim. Ne onlar ne de sarsak kaderleri beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

Yorgunluğa rağmen hafta sonlarında ve bazı akşamlar hedefsiz toplantılara katılmaya, afişlemelere ve bildiri dağıtımlarına nezaret etmeye devam ediyordum. Mücadeleden düşmek korkusuyla neredeyse can havliyle sarılmıştım işlere. Gücüm damla damla eriyip toprağa karışıyor, zihnim sürekliliği yitirmemeye çalışıyordu. O zamanlar sürekliliği korumakta ısrarlıydım. Uzun yıllara yayılmış görüntülerin birbiriyle uyum içerisinde bitimsiz bir duvar panosundaki bitki desenleri gibi akıp gitmesi gerektiğini düşünüyordum. Panonun sonunda ölüme ulaşıldığında gerideki her şey uyumlu biçimde iç içe geçmiş olmalı, yaşamın sıradan zorunlulukları uyumu bozmamalıydı. Toplantılarda bazen içim geçse, birbiri peşi sıra gelen basın açıklamalarından, dergi kapaklarındaki sloganlardan zaman zaman tatsız bir boşunalık rayihası yükselse de hayatın özü direnmekti. Bıktığımda ister istemez kaybolacaktım ve dilimdeki her şey, geçmiş yılların hepsi yalan oluverecekti. Durmanın uzaklaşıp yitmenin ilk adımı olduğunu o zaman bile seziyordum. İnanç azar azar ufalanıyordu. Önce küçük küçük parçaların, ardından büyüklerin ana gövdeden ayrılıp gittiğini, aşınmanın zalim fısıltısının giderek her yanı sardığını, sinir sisteminin sapa kanallarına kadar sızdığını biliyordum. Partide seyrekleşen varlığımla birlikte tam zamanlı militanların kendine özgü dünyasının dışına itilmeye başlamıştım. Başlangıçta fark etmesem de bazı fısıldaşmalar, bazı kapı arkası kararları ve bazı şakalaşmalar benim dışımda kalmaya başlamıştı. Galiba Tufan için bile ortalama üye durumuna düşmek üzereydim. Bir süre sonra falanca işi yapamayacağımı çalıştığımı söylediğimde manalı sırıtmalara da hedef olacaktım. Yıllarca aynısını yaptığım için bu sırıtışları anlayışla karşılayabilirdim.

Toplantı salonunda yetmiş kişi civarındaydık, partinin nasıl yeniden toparlanacağı konuşuluyor, her zaman olduğu gibi ilçe yöneticileri

şevklendirilmeye çalışılıyordu. Dinleyicilerin gözlerindeki uyuşuk inançsızlık olanca solgunluğuyla ortadaydı. Sert başlayan bahar hükmünü sürüyor, dışarıdaki karanlık rüzgârla birlikte bir oraya bir buraya savrulup duruyordu. Toplantıdakilerin yüzüne sinmiş kıştan kalma kasılma çözülecek gibi değildi. Umut sırça bir çanak gibi dayanıksızdı. Kimsenin konuşmaları dinlemediğini düşündüm. Salonun ölgün ışığı, duvarlardaki toz tutmuş posterler, içindeki kurumuş şekerle birlikte unutulan çay bardakları bıkkınlığın pençesindeydiler. Esnedim. Konuşmacı bu işaretlerin hiçbirine aldırmaksızın şevkle sıralıyordu cümleleri. Süleyman sesini yükseltiyordu. Gerçekleşmiş körlük sonuna dek götürüldüğünde coşkunlukla buluşur. Süleyman son genel seçimlerde yüzde yedi oy alacağımızı ciddi ciddi iddia edebilmişti ama böyle hatalar özgüvenini sarsacak kadar önemli değildi. Pişkinlik hayatta kalabilme sanatıdır.

Süleyman on yıl öncesinde de aynı emin cümlelerle aynı analizleri salgılamaya devam ediyordu. O zamanlar nasıl olup da birleşilebileceği tartışılıyordu ve Süleyman yine kürsüde benzer cümleleri sıralıyordu. Saflık, zamanın boşa gitmediğine, her çabanın bir birikim yarattığına inanma çabası olarak da tanımlanabilir. Süleyman on yıl önce solun mutlaka birleşmesi gerektiğini, aksi halde etkili olmanın mümkün olmadığını söylüyordu, şimdiyse aynı özgüven gıcırtısıyla yükselen sesinden ayrışmanın en sağlıklı çözüm olduğunu, böyle bir ortamda birleşmenin hızlı ilerleyeceğini iddia ediyor. Süleyman'ın yüzüne, mimiklerine, arkaya doğru taranmış aklaşan saçlarına, özenle düzeltilmiş sakalına, yüksek alnına bakıyorum. Böylesine tutkuyla konuşabilmesini hangi gizemli itki sağlıyordu? Üzerindeki kanvas pantolona, kolları sıyrılmış spor gömleğe, düzgün görünümlü ayakkabılara bakarken geçimini nasıl sağladığını hatırlamaya çalıştım. Bir şekilde sağlıyordu işte, çalışmak gibi bir ihtiyacı yoktu. Bisiklet atölyesinde çalışmaya başlayalı beri bu konularda hassaslaşmıştım. Düzenli bir işte çalışmamak kişinin dünyasını giderek afakileştiriyor, düşüncelerin aşırı önem kazanmasıyla gerçeklik giderek çarpılıyor. Ancak sürünmüş birinin yargılarına güvenebilirsiniz. Süleyman'ın saf olduğu asla iddia edilemez. Fakat yine de zihnindeki bir tabaka naiflikle sakatlanmıştı. Arada bir ancak haber alabildiğim Nazlı'yı düşündüm. Geçen haftaki basın açıklamasında burun buruna geldiğimiz ânı düşündüm. Bakıştık öylece, öylesine bir bakışma. Gözlerindeki hayal kırıklığının doğur-

duğu karaltı hâlâ yerli yerindeydi. Neler yaptığını merak ediyordum ama kimselere soracak durumda değildim. İçindeki acıyla yaşamayı kabullenmişlerin durgun ve vakur ifadesi vardı gözlerinde. Hurdaya çıkmış iki gemi gibi, paslı gövdelerimizden utanarak birbirimizin yanından geçip gitmiştik.

On Üçüncü Bölüm

Oğlanı sinemaya götürme sözü vermiş olmanın yarattığı tatsız duygu olmasa mitingin canlılığından memnuniyet duyabilirdim. Oğlanı üç saat sonraki matineye yetiştirmek gibi sorumluluklar da aile hayatının kaçınılmazlıklarına dahildi. İlk kez baş başa sinemaya gidecektik. Bu çocuğu sinemaya götürüp getirmek, elinden tutup gezdirmek, üç saati onunla geçirmek, karşılığını alamayacağım sorular sormak belli belirsiz gerginlik yaratsa da bu adımı atmalıydım. Hem çocukla birlikte bir şeyler yapmayı tecrübe etmek de istiyordum. Annesi suskunlaştıkça oğlunun içine tünediği mağara ilgimi çekmeye başlamıştı. İletişim kurabilmek, oğlanı izbe sığınağından çıkarabilmek için bilinçli bir yöntem uygulamaya inanmıyordum. Kendiliğindenliğe inanıyordum artık. Hele babasıymışım gibi davranmaya hiç niyetim yoktu, oğlan zamanla ininden başını uzatırsa uzatırdı.

Abidei Hürriyet Meydanı'nda gerçekten de her zamankinden farklı bir hava vardı. Bu meydanda yapılan mitinglerde hep rutubet olurdu. Katılımcılar dışında kimsenin görüp işitmediği yürüyüş kollarının, sloganların ve pankartların salınımında itilmişliğin kasvetli alametleri fazlasıyla göze batardı. Hele de küçük gösterilerde parkın çimenlerine itilmiş birkaç bin kişinin seyrek ağaçların altındaki isyanı düpedüz acıklıydı. Sadece bizim partinin kendi kendine düzenlediği mitingden de bundan başka bir şey beklemiyordum.

Çok güzel bir nisan günüydü. Gökyüzü kasvetli ayların ardından binaların, uzaktaki gökdelenlerin üzerinde masmavi ışıltılar saçarak dalgalanıyor, güneş kış boyu üşümüş enseleri ısıtarak umudun varlığını hatırlatıyordu. Sabahın erken saatlerinde alanı pankartlarla, bayraklarla donatmaya çabalarken katılımın süsleme çabasına değmeyeceğinden neredeyse emindim. Bence meydanın şenlendirilmesine de gerek yoktu. Ama iyimserler her yana pankart asılmasında ısrarcıydılar. İyimserlerin heyecanlı beklentisi her yüz eylemden birinin her nasılsa başarılı olabilmiş olağanüstü hatırasına kilitlenir ve kötümserler kınanır. İyimserlik pozitif bilimlerin

ötelendiği metafizik akımlarından biridir. Fakat galiba birkaç yılın ardından bu defa, iyimserlerin sönüp kurumak üzere olan budalalıklarına yeniden can suyu taşıyacak fevkaladeliklerden birini yaşayacaktık. Öncelikle polisin aylardır sergilediği yasakçılığın ardından hem mitinge hem de afişe izin vermiş olması bir tür belirtiydi. Artık afişe çıkacak zaman bulamasam da duvarlara dizi dizi yapıştırılmış "Filistin'e Özgürlük" ibareli afişleri gördüğümde içimin ısındığını saklamayacağım. Memlekette herkesin üzerinde birleştiği tek duygu Filistin'in bahtsızlığıyla dayanışmaydı ama genetik yasalarının Valiliği ve Emniyet mensuplarını da kapsıyor olabileceğini doğrusu düşünmemiştim. Yavaş yavaş sökün etmeye başlayan insanlar alışılmadık bir dünyaya mensuptu. Sünnete uygun kesilmiş sakallarıyla takkeli dedelerin, türbanlı kadınların, yeni sakal bırakmış kızgın suratlı gençlerin üçerli beşerli gruplar halinde gelişlerine başta bir anlam verememiştim. Çehrelerin yabancılığı hiç bilmedikleri bir partinin bayrakları ve sloganlarıyla gölgelendiğinde doğal olarak ürkektiler ama zamanla sayıları artıp kendilerine benzeyenler miting alanının çevresinde yoğunlaştıkça çekinceleri giderek azalmaya başladı. Bazıları tek başlarına gelmiş olsalar da Allah'tan aldıkları tartışılmaz meşruiyetle "La ilahe illallah" diye bağırmaktan imtina etmiyorlardı. Rüzgârla salınan parti bayraklarına Filistin bayraklarının eşlik etmesi doğaldı. Biz ancak elli kadarını getirmiştik ama etraf Filistin bayrağından geçilmiyordu. İşportacılar bir mitingde bayrak satıyorlarsa o hareket artık kitleselleşmiştir. İlgiyi üzerimize alınmamız elbette ki yanlış, kitleselleşen Filistin'di. Yeşilli kırmızılı öbür bayraklara bakarken ihtiyar takkelilerden birinin sağ elinde Filistin sol elinde bizim parti bayrağını görmek de şaşırtıcıydı. Adamcağız avazı çıktığı kadar bağırıyor, mitingdeki konuşmalarla falan ilgilenmiyordu. Ne dediğini anlamaya çalıştıysam da nafile. Karadeniz şivesinin, öfkenin ve dişsiz ağızdan saçılan tükürüklerin anlaşılmaz bileşimini bu gürültüde ayırt edebilmek mümkün değildi. Sol elinde sıkı sıkı tuttuğu bizim bayrakla ilgili muhtemelen hiçbir fikri yoktu. Öfke kendine ferahlayacak mecra arıyor, çağrı afişlerinin altındaki ambleme aldırmıyordu. Giriş çıkışları tutan, meydanı çevreleyen polisler bile birkaç bin kişilik her zamanki gösterilerden birini beklerlerken katılımcıların çeşitliliği karşısında afallamıştı. Siyasi Partiler Masası amiriyle aynı şaşkınlık havuzunda kulaç atıyor

olmak hoş değil. Amirle yan yana durduğumuzu fark ettim. Onun ağzı da bizim gibi açık kalmıştı. "Bunları bekliyor muydunuz?" diye mırıldandı. Hayır diyemedim, başımı olumsuz biçimde salladım yalnızca. Kuşatılmışlık duygusunun gözlerde yarattığı yabansı kıvılcımı izlemekle meşguldüm. Afganistan, Filistin ve kapıya dayanan Irak savaşının keskin ürpertisi, üç yüz yıllık yenilgiler dizisine yenilerini eklemek üzereyken bir iki gökdelenin çöküşü elbette ki teselli edici olmaktan uzaktı. Umutsuzluk kanla yıkandığında çıkmıyordu. O zaman da gözlerde bu yabansı, keskin ifadenin pırıltısı oynaşmaya başlıyor, çeneler kasılıyor, eller Asrı Saadet'ten kalma bir kılıcın kemik sapını tutarcasına kilitleniyor, kalp hızlı hızlı atıyordu. Herkesin rüyası kendine diye düşündüm, umutlar yeri geldiğinde birbirini gırtlaklamak zorundaydı. Gerçek umut kıskançtır, rekabeti hoş görmez.

Oğlanla apartmandan çıktığımızda kaldırımda bir süre yan yana yürüdük. Mitingin sonunu beklemeden meydandan ayrılıp zamanında yetişmem Ceyda'yı da çocuğu da şaşırtmıştı. Bayrakların, flamaların nasıl toplanılıp nasıl partiye çıkarılacağını düşünüyordum ama Filistin'den uzaklaşmam gerektiğinin de farkındaydım. İşleri başkalarının sırtına yıkıp kayboluvermek artık vicdanımı sızlatmıyordu. Hava her dem durgun ve ılıktı. Kaldırımda yürümek özen istiyordu. Çocuğun adımlarının küçüklüğünü, deneyimsizliğini, sarkaklığını hesaba katmak gerekiyordu. En nihayetinde yaşıtımla yürümüyordum. Buna rağmen ikide bir dönüp yüzüne baktığımda oğlanın gözlerindeki güvensiz ifade giderek serpiliyor, güzel bahar akşamüzerinin tatlılığını gölgeliyordu. Bir şey bekliyordu sanki, bir eksikliğin tamamlanmasını bekliyordu. Neden sonra pantolonuma tutunduğunda bu rolü oynamaya ne denli hazırlıksız olduğumu dehşetle kavrayıverdim. Elini tutmamı bekliyor doğal olarak. Karşılıklı bakıştık. Utanmıştım galiba, bu oğlandan farkım yoktu. Oğlan en azından bir otuz metre dayanaksız, güvencesiz bu insan kalabalığının arasında yanımda sürüklenmişti demek. Yere düşmemiş ya da kaybolmamış olması bir şanstı. Telaşla elinden tuttuğumda ufacık nabzı gemiden sarkıtılan halata can havliyle sarılan bir kazazede gibi küt küt atıyordu. Avcumun arasında ürkek bir kuşun yüreğini tutar gibiydim. Biraz fazla sıktım galiba, zayıf bir inilti geldi önce, ardından gözleri nemlendi.

Birkaç metre sonra ikimiz de sakinleşmiştik. Elimi sıkmaya devam etmesine karşın etrafa rahatlıkla bakıyor ama ağzından hiçbir hayret ya da soru nidası çıkmıyordu. Çocuğun şu koca caddede merak ettiği hiçbir şey yoktu belki de. Ne vitrinler, ne arabalar ne de insanlar ilginçti. Durmaya, bir vitrinin ya da ışıltılı şekerlemeler satan bir dükkânın önünde mızırdanmaya hiç niyeti yokmuş gibiydi. Çok hızlandığımızda nefes nefese kalıyor, ben yavaşladığımda bu kez sanki beni çekmeye çalışıyordu. Bu suskun telaşın nedeninin filme geç kalma korkusu olduğunu düşünüyordum. Ansızın geliveren armağanı yitirmekten ölesiye korkuyordu. Bu korku hoşuma gitmedi değil, hiç değilse bir yaşam belirtisi olduğunu düşünmüştüm bunun. Kişi korkabiliyorsa, sevinç gibi, gevezelik gibi, üzüntü gibi, merak gibi, istek gibi insani zaaflar birbiri ardına zamanla sökün ederdi nasılsa. Ürkütücü olan zaafları olmayan biriyle karşı karşıya kalmaktır. Buz Devri'nin kaç haftadır oynadığını bilemiyordum ama bilgisayar mucizelerinden birisi olmalıydı. Fuaye hemen hemen sadece çocuklarla, anneleriyle veya nadiren babalarıyla tıka basa doluydu. Bilet bulabilmemizin bir şans olduğunu anladığımda araba altında kalmaktan tesadüf eseri kurtulduğunu fark eden dalgın yaya gibi bir anlığına donakaldım.

Çocuklar film başlamadan önce haftalık şımarıklık kotalarını doldurmaya çabalıyorlardı. Her ne kadar yakınımızdaki kadın üzerini çantalarla, montlarla doldurduysa da boş yer bile vardı. Kadının oğluyla birlikte dört koltuğu birden işgal etmiş olmasını biraz fazla bulmuştum. Kadın tacize uğramışçasına yüzünü buruşturarak sıkkın bir edayla montları işgal ettikleri diğer koltuğa yığdığında çocuğu oturtup ayakta dikilerek etrafı seyretmeye koyuldum. Fuayedeki gürültü ebeveynlerin ikazlarıyla hatta yer yer bağırışlarıyla yoğunlaşıyordu. Annelerin sırf anne olduklarından ötürü talep ettikleri dizginsiz anlayış ve üstlerinde taşıdıkları görkemli doğurganlık alametleri dünyanın onlara yol vermesini buyuruyordu. Kimse yaradılışın en güzide eseri, milyarlarca yıllık evrimin uğruna ter döktüğü şu kaprisli kız çocuğun masumane şımarıklıklarını çekemeyecek kadar insanlıkdışı olamazdı. Dünyanın çocuklarına gereken özeni bir türlü göstermediğini gören anneler daima asabiydi. Haklıydılar, uykusuz ve endişeli gecelerin sonunda, üçüncü dondurma için gırtlağını yırtan bir çocuk zaten yeterince sinir bozucuyken, bir de anlayışsız büyüklerle dolu bir

dünyada yaşıyorlardı. Yeni bir filme, yeni bir gösteriye sıcağı sıcağına hemen gitmek gerekiyor, yeni bir oyuncağın hemen edinilmesi, yeni giysinin ömrünü tamamlaması, yeniliğe dair arzunun hemen doyurulması gerekiyordu. Mamafih büyüklerin dünyası da farklı sayılmazdı. İlgiler hızla eskiyor, yerini bambaşka tazeliklere bırakıyor, ardından onlar da bir ay sonra hatırlanmaz oluyordu. Koşuyu gelecek kuşaklara taşıma görevi küçüklerdeydi ve şimdiden her şeyi hızla eskitmeye alışmalıydılar.

Oğlan üzerine tünediği koltukta sağlıksız omuzlarıyla kendini gizlemeye çalışırken etraftaki kendine güvenli, talepkâr, şirret bağırtının dünyasına bakıyordu. Diğerlerine imrenip imrenmediğini düşündüm. İmrenebilmek tahayyülünün dışındaydı. Kıskançlık bile bir hak bilinci gereksinir. Dayanamadım, sormak zorundaydım.

"Bir şey ister misin?"

Bir şey söylemedi. Mırıldanır gibi oldu ama anlayamadım. Karşıdaki bir kızın elindekine dikkat kesilmişti. Az sonra oynayacak filmin kahramanlarından birinin, galiba mamut gibi bir şeyin oyuncağını sallayıp duruyordu kız. Büfede şekerlemeyle birlikte hediye olarak veriliyor olmalıydı. Büfeye gidip özel kutusu içindeki şekerleme benzeri şeyi satın alıp kapitalizmin bildik oyunlarından birine yenik düşmeyi kabullenerek geri döndüm. Oğlan elindekine, pakete iliştirilmiş oyuncağa inanmaz gözlerle bakıyor, avuçları arasındaki plastik mamutu hemen kırılacak kadar narinmiş gibi yumuşaklıkla tutuyordu. Teşekkür etmedi elbette. İnanmamıştı. Eliyle kucağına koyduğu pakete öylece bakıyordu. Başka bir çocuk olsa çoktan paketi paralayıp oyuncağa sahip olmuştu. O ise hiçbir şey yapmıyor, dizlerindeki mucizenin kâh donuk, kâh parlak renklerini, içinden ılık ve şırıltılı derecikler geçen mahmur bir rüya gibi seyrediyordu. Ben de onunla birlikte sempatik mamutun kocaman, kıvrık dişlerine bakakalmıştım. Çocuğun hayranlığı beni de ele geçirmiş, fuayedeki cayırtı kesilmiş, varoluş şeffaf paketi içindeki mamutun beğenilmeyi arzulayan hoppa gözlerine odaklanmış, Buzul Çağı sonrasındaki tarih amansızca eriyivermişti. Oğlanın içinde belki ilk kez diğer çocuklara benzer bir hayat sürebileceği ümidi uyanmıştı. Mamut ümidin elle tutulur bir işaretiydi.

Filmden çıktığımızda sinemayı doldurmuş olan ebeveynler gibi görevini yapmış olmanın gururu içindeydim. Film eğlenceli bile sayılabilirdi. Beklediğimin aksine o kadar da sıkılmamak bir iyim-

serliğe yol açabilmişti. Oğlan oyuncağın paketini hâlâ açmamıştı. Buzul Çağı'ndaki hayvanların insanlarla aynı şekilde duygulandıklarını, zihinlerinin benzer biçimde işlediğini iddia etmek hiç de ilginç olmayan bir budalalıktı ama eğlenceliydi. Şekerin içindeki ölümcül özü görebilmek için çocukların büyümeleri gerekiyordu. Oğlan ise en başından aynı çürüyüşle birlikte nefes alıyor, sabahki güzelim güneşin ardından şimdi de hafif bir yağmur çiseliyordu. Sinemadan çıkan kalabalıkla birlikte kendimi ebeveyn gibi hissediyordum. Bağrışarak, kahramanların cümlelerini haykırarak sağa sola koşturmaya, annelerini oraya buraya çekiştirmeye çalışan çocuklara karşın, anne ve babalar aynı sorumlulukları paylaşanların duygudaşlığı içinde gayet kibar, mesafeli ve sabırsızdılar. Bu annelere nasıl göründüğümü hayal ettim ister istemez. Herhalde biraz pejmürde ve alt sınıfların pek bilinmedik dünyasına ait olsam da sorumlu bir baba olarak sempati bile toplamış olabilirdim.

Rolün sempatiyle karşılanması aktörün büründüğü karaktere ısınması, hatta fazlasıyla ısınması tehlikesini de beraberinde getirir. Oğlana bir de hamburger ısmarlamaya karar verdim. Hamburger yemek isteyip istemediğini anlamak kolay değildi. Yine bir şeyler geveledi. Bu kadar çok mucizenin üst üste gelmesi çocuğu ürkütmeye başlamıştı. Sevinç ardı ardına kapınızı çalmaya başladığında tedirginlik de kendiliğinden gelir.

Hamburgerini kemirip patateslerini atıştırırken, arada bir kolasından bir yudum alırken gözlerinin nemlendiğini görüyordum. Paket içindeki mamutun neşeli bakışı da nemliymiş gibi geldi bir an. Belki de bir yanılsamaydı, oğlan minnettar falan değildi. Beklenmedik anda karşısına çıkan sevinci bencil bir iştahla yudum yudum içine çekiyordu o kadar. Gözlerimi dikmiş, bir polisin duygusuz merakıyla çocuğu gözlemliyordum. Bu eziklikten, bu suskunluktan bir yaşam çıkar mıydı? Belki de kötülük ediyordum. Gelip geçici bir sevincin boş yere tadılmasından tahripkâr bir şey olabilir miydi? Belki onu artık sinemaya götürmek istemeyecektim, belki görmek bile istemeyecektim ve çocuk yarım kalmış bir saadet beklentisiyle kalakalacaktı. O günden tek hatıra olan bu aptal oyuncağa baktığında ölgünlükle tükenen çocukluğundan küçük, mutsuz bir pırıltı ışıyacaktı o kadar. Sümüğü akan çocuğun iddiasız burnunu silişimin hatırası da giderek kaybolacaktı. Cebimden kâğıt mendil çıkarmak için hamle ettiğimde kabanımda kalmış birkaç Filistin

bildirisinin yere saçılması da sevincin ömrünün ne denli kısa olduğuna işaret etmiyor muydu zaten?

Kapıyı açıp eve girdiğimizde antrenin ışığı etrafa solgun bir aydınlık yayarak bekleşiyordu. Oğlan ayakkabılarını, üstünü bile çıkarmayı düşünmeden anasına oyuncağını göstermek için içeri hamle etti ama evin içi karanlıktı. Hiçbir ışık yanmıyordu. Antre lambasının aydınlatabildiği alanın ötesinde giderek ağırlaşan karanlık, suskunlukla bizleri bekliyordu. Ürken çocuk bana baktı. Hatta öbür eliyle elimi tutmaya yeltendi.

"Annen uyuyor herhalde. Sessiz ol."

Bu kendinden emin açıklamaya karşın paltomu asarken Ceyda'nın paltosunun yerinde olmadığını fark ettim. Ayakkabılarına baktım, onlar da yoktu. Pembe çiçeklerle, tüylerle süslü mavi terlikleri birbirlerinden uzağa düşmüşlerdi. İçimi bir ürperti, öldüresiye bir ürperti kaplayıverdi. Ayakkabılarımı çıkarmadan hızla yatak odasına dalıp ışığı yaktım. Oda düzgün görünüyordu ama bir boşluk vardı. Ceyda'nın eşyaları eksikti. Artık ürperti bir tür hayrete, bir tür paniğe dönüşmek üzereydi. Hissediyordum, boğazımdan yukarı doğru çıkıyor, kollarımı ve bacaklarımı ele geçiriyordu. Yatağın üzerine oturup kaldım. Elbise dolabını açmaya korkuyordum. Arkamdan odaya giren çocuk şaşkın gözlerle beni izliyordu. O da en azından benim kadar ürpermiş olmalıydı. Dolapla karşı karşıya bakışıyorduk. Dolabın içinde bekleyen canavarın soluk alıp verişini duymaya çalışırcasına kulak kesilmiştim. Hayalimde canlandırdığım canavar bir sürüngen gibi pul pul derisi olan, iki ayaklı sinsi bakışlı mavi bir şeytandı. Onun da kulaklarını ve ellerini dolabın kapağına dayayarak odayı dinlediğini hayal ettim. Sonsuza kadar böyle karşılıklı birbirimizi dinleyemezdik. Eninde sonunda dolabı açmak, timsah gözleriyle karşılaşmak zorundaydım. Dizlerim titreyerek yatağın üzerinden kalktım, yumuşak ve gergin adımlarla dolaba yaklaşıp kapının kulplarını tutup bir an bekledim. İçeriden ses gelmiyordu. Bekledim, bekledim ve her şeyle karşılaşmaya hazır bir boş vermişlikle kapıları birdenbire hızla açtım. Manzara korktuğum gibiydi. Ceyda'nın elbiselerini barındıran taraf, Ceyda'nın eşyalarıyla dolu alttaki çekmeceler bomboştu. Dolabın altında üst üste konmuş iki bavulun yerinde Ceyda'nın kokusu vardı sadece. Boş dolaba öylece bakıyordum.

"Annem nerede?"

Çocuğun kırık ve ağlamaklı sorusuna verecek cevap bulamadım. Oğlanı yatıştırmak gerekiyordu öncelikle. En azından gerçek bir ebeveyn böyle yapar. Ama önce kendim yatışmalıydım. Adeta irade dışı bir hareketle cep telefonuna sarıldım. Karşıdan cep telefonunun kapalı ya da kapsama alanı dışında olduğuna dair kayıtsız bir ses duyuldu. Yere çöküp kaldığımı hatırlıyorum. Bakışlarım dolabın boş raflarına, kollarım karnıma sabitlenmiş öylece duruyordum. Çocuğun bir saat önce umut bayrağı gibi sallayıp durduğu mamut artık elinde değildi. Annesinin nerede olduğunu sorup duruyordu. Başka zaman olsa kendi içinde dönüp duran bu mızıldanma uğultusu sinirlerimi bozardı ama çocuğu duymuyordum bile. Hiçbir şey duymuyordum.

Yine de biraz sonra sakinleşir gibi oldum. İstenildiğinde her zaman avutucu bir açıklama bulunabilir. Çocuk burada olduğuna göre dönecekti. Belki ani ve bilinmedik bir nedenle memleketine gitmişti. Şehirlerarası otobüsteydi, otobüs durduğunda arayacaktı. Bulduğum iyi niyetli senaryoya sarılmaktan başka çarem yoktu.

"Annen memleketine gitmiş. Not bırakmış. Birkaç gün sonra dönecek."

Ama dönmedi. Ne ertesi gün ne de sonra. Arkasındaki izi kapatarak yok oluvermişti Ceyda. Yokluğu yavaşça hakikat oluyordu. Gerisinde tanımlanmaz bir boşluk bırakıp kayıpların esrarengiz yurduna yitivermişti işte. Önceleri oğlunu bırakıp kaybolabileceğine bir türlü inanasım gelmese de yavaş yavaş kabulleniyordum. Oğlunu ve beni geride bırakıp bilinmedik yeni olasılıklara kaçmıştı. Üstelik sıradan bir aşk acısından derin ve somut sorunlarla karşı karşıya olduğumu anlamakta gecikmedim. Çocuğu ne yapacaktım! Vahim gerçeklik terk edilmenin yer yer tatlı da olabilen hüznünü yaşayabilmeyi askıya almış, gündelik sorumluluklarımı birkaç kat artırmıştı.

Oğlan o ilk gecenin ardından sakinleşmiş gibi görünüyordu. Belki annesinin nasılsa döneceğini umuyordu, belki de kayıtsızlık evreninde uyukluyordu. Pek konuşmuyor ve takdir edilecek biçimde sızlanmıyordu artık. Sinema sonrasındaki neşe çoktan buharlaşıp gitmiş, yerini her zamanki suskunluk almıştı. Annesiz ve yabancı bir adamın ellerinde kaldığının farkında mıydı acaba? Kendime bile belli etmesem de ben de Ceyda'nın ansızın döneceğini umu-

yordum sanırım. Günler geçip umut cılızlaşsa da yine de varlığını koruyordu. İdareten de olsa, geçici de olsa bir şeyler yapmalıydım. Çocuğa yemek yapacak ve gündüz saatlerinde göz kulak olacak birisi bulunmalıydı. Sonunda karşı apartmanın kapıcısının karısına evin anahtarını verdim. Gündüz arada bir çocuğa bakacak, yemeğini hazırlayacak, evi toparlayacaktı. İşten kazandığım üç kuruş paranın bir kısmı da böylece uçup gittiğinde gündelik yaşamın kısıtlı ve bunaltıcı hale gelmesi kaçınılmazdı.

Birkaç gün bekledikten sonra Ceyda Burçak adlı birini hastanelerde, poliste, akla gelebilecek her yerde hatta nüfus kayıtlarında aramaya başladım. Siyasi Partiler Masası'ndan iyi kötü merhabam olan birinden ricacı olmak da yüz karasıydı. Buna karşın yüzümde giderek yayılıp belirginleşen gölgelere aldırmıyordum. Rezaletin belli bir aşamasından sonra kişinin içinde tanımlanamayan bir özgürlük duygusu serpilmeye başlar. Ferahlamıştım ve karanlığın ıslığı dünyayı hayret edilecek bir hızla değiştiriyordu. Özgürlüğün zifiri bir renk alabileceğini o güne dek düşünmemiştim. Onca çabaya rağmen görülen oydu ki, Türkiye'de böyle biri yaşamıyordu. O pavyona da gittim, alaycı bir suratla patrona borcunu ödedikten sonra ortalıkta görünmediğini söyleyerek beni savuşturdular. Ceyda'yı aramak için başvurduğum her yerde sinsi bir hiçlikle karşılaşıyordum. Sonunda artık bu isimle onu bulamayacağıma ikna oldum. Elimde hiçbir ipucu yoktu ve Ceyda'ya giderek öfkeleniyordum. İki yıldır bir yalanla ya da bir maskeyle yaşamış olduğumu kabullenmek kolay değildi. Oğlunu bırakıp giden bu kadın nasıl bir kadındı? Ama hayır, hâlâ böyle bir şey olabileceğine inanmıyordum. Önünde sonunda mutlaka dönecekti.

Akşamları oğlanla salonda oturuyorduk. İkimiz de mutlak sessizliğe gömülmüş, ilerideki günlerin belirsizliğini düşünmemeye çalışıyorduk. Televizyonun sesi kısıktı, oğlan renkli görüntülerin akışına teslim olmuştu. Bu çocuğu ne yapacaktım? Aklıma gelen ilk seçenek, bir iki hafta bekleyip Çocuk Esirgeme Kurumu'na başvurmaktı. Zaten oğlanın bende oluşu bile muhtemelen yasadışıydı. Hem belki babası olan o uğursuz herif ortaya çıkıp çocuğunu alırdı. Çocuğa ulaşmak mümkün görünmüyordu. Hem mümkün olsa ne diyecektim ki! Sinemaya gittiğimiz günkü yakınlıktan eser kalmamış, çocuğun elimi kolumu bağlayan sorumluluğuyla kalakalmıştım ve sakinliğimi Ceyda'nın bir iki hafta sonra dönebileceğine dair

aptalca beklenti ayakta tutuyordu. Yine de oğlan "yat", "kahvaltını et", "yemeğini bitir", "tabağını içeri götür", "televizyonu kapat", "televizyonun sesini kıs" gibi komutlara sessizce uyuyordu. Belki bu evdeki varlığının bu komutlara uymaktan geçtiğini aksi halde kapının önüne konulmasının an meselesi olduğunu düşünüyordur. Çocuğa da öfkeliydim. Benimle uzaktan yakından ilgisi olmayan bu sevimsiz oğlan neredeyse adaletsiz bir ağırlıktan başka bir şey değildi. Üstelik çocuğun varlığı Ceyda'nın evde bıraktığı boşluğu derinleşiyordu. Öylece sessizce elindeki oyuncağı evirip çevirişi, televizyona boş boş bakışı, plastik askerlerine söylediği kırık cümlelerin içerdiği uyuşuk suskunluk içimde yeşeren öfkeyi anbean şişiriyordu. Muhtemelen ben evde yokken de aynı eziklikle televizyona bakmaktan başka bir şey yapmıyordu. Günler sonra çocuktan bir koku yükseldiğini fark ettim. Ağır bir kokuydu.

"Banyo yaptın mı?"

"Beni annem yıkardı."

"Yani günlerdir pissin! Ya iç çamaşırların?"

Bir şey demeden önüne baktı. Çocuk günlerdir yıkanmıyor, çamaşırlarını değiştirmiyor, üzerindekilerle yatıp kalkıyor, hatta sinemadan döndüğümüz kıyafetle oturuyordu. Eve gelen kadın yemek yapmaktan başka bir şey yapmıyor muydu! Dehşet içinde kalmıştım. Saçlarının yapış yapış olduğunu tırnaklarının halini ancak o an fark ettim. Bu bir çocuktu! Kendi kendini beslemesi, yıkanması, üzerini değiştirmesi beklenemezdi! Galiba üzerimdeki yükün ne olduğunu tam o anda büyük bir açıklıkla kavradım. Bu çocuğu yıkamak, beslenmesiyle ilgilenmek, üzerini değiştirmek, iç çamaşırlarıyla ilgilenmek, tırnaklarını kesmek, berbere götürmek, kirlilerini yıkamak zorundaydım. Aslında bir çocuğu gündüzleri evde bırakmanın da olmayacak bir şey olduğunun da farkında değildim. Hiçbir şeyin farkında değildim. Ceyda ne zaman dönecekti? Veya o ahmak babası ne zaman ortaya çıkacaktı? Hırsla ayağa fırladım. Kolundan sürüklenerek banyoya götürülen çocuk önce direnir gibi oldu ama vazgeçti.

"Üzerindeki her şeyi çıkar!"

Oğlan utangaç hareketlerle soyunmaya çalışıyordu. Muhtemelen ilk kez anasının dışında başka birinin önünde soyunuyordu. Hareketleri öylesine yavaş ve beceriksizdi ki içimde elini kolunu sallaya sallaya gezinen öfkeyi uyarmaması olanaksızdı. Üzerindeki

tişörtü bir türlü çıkaramıyor, kafası ve sol kolu tişörtün içinde bir yerlerde çırpınıyordu. Zavallılığı nereden bakılırsa bakılsın çileden çıkarıcıydı. Kendimi tutamayarak oğlanın üzerine atılıp tişörtü hışımla çıkardım. Sanırım yüzü acımıştı ama aldırmadım. Ardından pantolonunu, çoraplarını söke söke çıkardım. Donunu bile kendisinin çıkarmasına müsaade etmedim. Her şey çıktıktan sonra manzara içler acısıydı. Sağlıksızlığın çırılçıplak kalmaması gerekir. Oğlan çelimsiz kolları, incecik bacakları, neredeyse şeffaf denilecek kadar solgun teniyle uçup gidecek kuru bir yapraktan farksızdı. Koltukaltlarından tutup küvetin içine bırakıverdim.

Kaynar su ve sabunlu süngerin şiddetiyle kızaran oğlan dişlerini sıkıyordu. Küvetin dışında, diz çökerek çocuğu yıkamaya çalışsam da üzerim tamamen ıslanmıştı. Islanmaya falan aldırmıyordum. Tek hatırladığım sabunlu kaba süngerin çocuğun çelimsiz vücudunda açtığı kırmızımsı çizgiler. Bir iki kere acıdığını ima eder biçimde inledi. Bense acıyla temizliğin kardeş olduğunu düşünüyordum. Acı, arılığı o hep arzuladığı özgürlüğe kavuşturan biricik yoldur. Şefkatli olmam gerekirdi belki, sonunda bittiğinde ikimiz de nefes nefese kalmıştık. Çok yorgundum. İşten, Ceyda'yı aramaktan, onun bıraktığı boşluktan ve toplantılardan. Çocuk ufacık elleriyle önünü kapatmaya çalışarak korkuyla bana bakıyor, bense banyoda havlu aranıyordum. Oğlanın havlularının hangileri olduğunu bilmiyordum. Kendi havlularımı alıp çocuğu kurulamaya başladım. Kurulama yıkanmadan az yıpratıcı değildi. En sonunda çocuğun iyice temizlendiğine ikna olmuştum. Oğlan kupkuru, benim pantolonum ve kazağım sırılsıklamdı.

"İç çamaşırların odanda mı!"

Çocuk onun da pek farkında değildi. Hiçbir şeyin farkında değildi.

"Burada bekle!"

Oğlanın odasına hızla daldım ve kırık dökük komodinin çekmecelerini açmaya başladım. Nihayet üçüncü çekmecede eprimiş fanilalar ve donların hazin sıralanışıyla karşılaşabildim. Pazardan alınmış sararmış beyaz iç çamaşırlarının dokusu çocuğa ne de yakışıyordu. Bir iki tanesi yanlış çamaşırlarla birlikte yıkanmış olacaklar ki hafifçe pembeye ve maviye çalmaktaydı. Çorapları da buldum ardından. Ama içlerinde parmak ucu ya da topuklarından biri delik olmayanı bulmak ciddi bir çaba gerektiriyordu. "Pasaklı karı!"

Sonunda delik olmayan bir çift buldum. Şimdi sıra çocuğun ne giyeceğiydi. Bir pijama takımı bulup odadan çıktığımda komodinin üç çekmecesi ağzına kadar açılmış, eşyalar polis aramasındaki gibi dağılmıştı. Yine de oğlanın eşyalarının bir envanterini çıkarmak gerektiği gibi soğukkanlı bir karara varmayı da başarmıştım. Çocuğun neyi var neyi yok bilmeliydim. Asıl önemlisi bir yerlerde çocuğun bir kimliği falan var mıydı! Çocuğun kimliğine ulaşmak, anasıyla babasına ulaşmanın bir yolu olabilirdi. Şimdiye kadar çoktan aklıma gelmesi gereken fikirle beraber umutlandım. İçimi Ceyda'yı yeniden görebilme ihtimalinin ılıklığı veya çocuktan kurtulabilme ferahlığı sarmıştı. Kuşkusuz sersemce bir sevinç. Arkasını gördüğümüzü sandığımız bir zahmete katlanmak görece kolaydır. Ceyda'yı özlemiştim. Kayboluşunun getirdiği esrarla birlikte yeniden gözümdeki eski ulaşılmazlığını kazanmaya başlamıştı. Gözlerindeki uzaklık derin ve mavimsi bir sisin arasından eski zaman sultanlarını andırırcasına süzülüyor, şimdi uzakta olan teni etrafındaki mavi zerrelerle birlikte baştan çıkarıcı bir koku yayıyordu. Belirsizlik her zaman olduğu gibi yüceltici bir sıvı salgılıyordu. Onu pavyonda ilk kez gördüğüm haliyle, o an işittiğim şarkıyla birlikte hatırlıyordum: "Tadım kalmadı sensiz, tadım kalmadı hemen gel, birkaç gün içinde dön ne olur..."

Çocuk getirdiğim giysileri yavaş ve beceriksiz hareketlerle giymeye çalışırken yine yardımcı olmak gerekiyordu. Yavaşlığı beni hâlâ sinirlendiriyordu. Bir çocuğun giydirilmesinin bu kadar zaman alabileceğini düşünemezdim. Giyinen çocuğun gözlerinde, bakışında, duruşunda Ceyda'dan bir hatıra arıyordum ama yoktu. Bu bile başlı başına bir hayal kırıklığıydı. Anasını uzaktan yakından andırmayan oğlan ondan hiçbir koku taşımayacaktı. Belli ki tamamen babasına çekmişti. Haksızlıktı bu. Babasının oğluna, o it herifin oğluna, bu siliklik müsveddesine bakmak zorundaydım. Çocuk Ceyda'nın bile sayılmazdı. Bu biraz haksız bir yakıştırma muhakkak ama o an başka bir şey düşünemiyordum. Ceyda'yı bulamasam da babasını mutlaka bulacak, çocuğu teslim edecektim. Oğlan buharlar içinde, mis gibi kokarak temiz iç çamaşırları ve pijamalarıyla televizyonun karşısındaki yerine yerleşmişti. Uyuması gerekiyordu. Odasından battaniye ve yastığını getirip kanepeye bıraktım.

"Sen burada uyumaya başla. Sonra seni yatağına taşırım."

Oğlanın canına minnetti. Yorucu, acımasız ve yer yer acı veren banyodan sonra yorulmuş, buhar onu iyice gevşetmişti. Birazdan

uyuyacaktı. Bense o gece odasını aramaya, nüfus cüzdanını bir yerlerde bulmaya kararlıydım. Hızla yeniden odasına daldım. Bu defa gerçek bir polisin duygudan uzak, suçlayıcı gözlerine sahiptim. Soğukkanlı biçimde odayı gözden geçirdim. Yatak, komodin, küçük dolap, içi oyuncaklarla dolu bir çamaşır sepeti. İçinde resimli birkaç çocuk kitabının bulunduğu küçük bir kutu. Arama fazla uzun sürecek gibi görünmüyordu. Acele etmemeli, dikkatsiz davranmamalıydım. Küçük odadaki her yeri, her köşeyi, her şeyin arasını gözden geçirdikten sonra ellerim hâlâ boştu. Çocuğun neleri olup olmadığını da öğrenmiştim. En azından bu odada çocuğun hiçbir fotoğrafı yoktu. Aile resimlerinin dışında bir hayatla büyüyen bir çocuktan ne beklenebilirdi ki! Biraz önceki hoyratlığımdan utanır gibi olduğumu saklamayacağım. Kaç kazağı, kaç pantolonu olduğunu, yedek çarşaf takımlarını, beresini, küçük eldivenlerini, atkılarını, tişörtlerini tek tek tespit ettim. Envanter parlak sayılmazdı. Çocuğa ilişin hiçbir resmî evrak yoktu. Sonra aniden bunun saçma bir fikir olduğunu anladım. O bir çocuktu. Her türlü resmî evrak annesinde olmalıydı. Bir büyük ile çocuk arasındaki sınırları çizebilmek ilk bakışta kolay gibi görünse de ben oradan çok uzaktaydım. Bu kez yatak odamıza daldım. Ceyda'dan kalmış herhangi bir evrak arıyordum. Ama yoktu. Kadın izlerini silerek yitmiş, kanepede uyuklayan oğlan geçmişi ve kimliği olmaksızın belirsizliğe gömülmüştü.

Bizim kortej bölünmenin yarattığı sarsıntıya rağmen fena gözükmüyordu. Hiç değilse durumu kurtardığımızı düşünmeden edemedim. Yürüyüş bitip meydana gelindiğinde bizim kortej de diğerleri gibi dağılmış kendi arasında sohbete dalıvermişti. Yürüyüşün sonunu bir tür açık hava kokteyline dönüşmesi garipsense de belki doğal olan buydu. Güneşli ve ışıyan bir gün olduğunu hatırlıyorum. Pankartlar, bayraklar, dövizler yerlerde geziniyordu. Mitingin sonunu işaret eden kendiliğinden göstergeler. Gevşeklikle, disiplin saplantısı arasındaki uçurum yeni zamanların kabullenilmesine dair belirtilerin önde gideniydi. İp gibi düzgün sıralar, komuta uygun sloganlar katılımcıların geçen yüzyılın değerlerini yüceltmekte ısrarlı olduklarını gösterirken, gevşek ve dağınık kortejler bu gibi disiplin gösterilerinin içinin boşaldığını kanıtlama çabasındaydı. Yenilginin özümsenmesi de bir ruh halidir. Çabanın anlamsızlı-

ğı; hiçbir gayretin sonuç vermeyeceğinin kabulü, hayatın akışından dışlanıldığı duygusu. Gözlerdeki ateş, dildeki öfke azar azar kuruyup gider. Elbette hatıralar da var. Coşkunun hatırası bazen gözlerden bir kıvılcım hızıyla geçip gider, yumruklar sıkılıverir, kaslar kıpırdar, galiz cümleler dilin ucunu yakar. Hepsi bu kadar. Hatıranın hükümranlığı bir soluk alımı kadar sürede geçip gider. Anımsamanın tek başına bir gücü yoktur.

Her zamanki 1 Mayıs'lardan bir farkı yoktu. Herkesin diğerlerine ne kadar kalabalık ve zinde olunduğunu göstermeye çabaladığı yıllık resmi geçit. Mitinge epeyce asılmıştık. Bölünme sonrasında güçsüz görünmemeliydik. Bir topluluğun ihtiyaçlarını hiçe saydığınızda günü geldiğinde toplumsal bir anlam ifade edebilme şansınızı da yitirirsiniz. Ben bile artık başıma kalmış oğlana rağmen geçtiğimiz hafta sonunda iki ilçeye gidip hazırlıkları teşvik etme çabasına girişmiştim. Çocuk ya evde yalnız kalıyor ya da karşı komşudaki yaşlı kadın çocuğu evine alıyordu. Çocuğun orada iyice beslendiğini hatta kurabiye yediğini düşünmek rahatlatıcıydı. Tek tedirginliğim meraklı kadının oğlana ailesiyle ilgili sorular sormasıydı. Bir çocuğun ne cevaplar vereceğini kim bilebilir? Yine de aldırmıyordum. Rasim, eylülde evi satmaya geleceğini haber verdiğine göre kalıcı olmayan bir ikamette komşuların meraklı sorularına aldıracak değildim. Onca çabanın sonunda kortejimiz fena görünmüyordu. Partiden ayrılanlar da çalışmışlardı. Kortejler bir müsamere havasıyla donanmıştı. Kaçıncı 1 Mayıs olduğunu hesaplamaya çalıştım. İnsan onları birbirinden ancak ciddi bir olay ya da felaket olduğunda ayırabiliyordu. Birbiri üzerine binmiş onca 1 Mayıs'ın karmaşık anılarının toplamından çıkan görüntü alışıldıktı; kortejlerin kimi zaman askerî disiplinle, kimi zaman gevşek biçimde uzayıp gidişi; sloganlar; arada bir kortejlerin üzerine fırlatılan kuşlamalar; kimsenin kürsüyü dinlememesi; pankartların rengârenk sıralanışı; arama noktalarındaki alışıldık gerginlikler. Gösteri, yürüyüş bitip meydana ulaşıldığında bitiyor, bu bayramın da sorunsuz bitişiyle insanların içini görevini yapmış olmanın tanımlanamaz ferahlığı sarıyordu. Alana en önde giren sayısı pek de fazla olmayan işçi kortejleri yavaş yavaş dağılıyordu. Gündelik hayat kaldığı yerden devam edebilirdi. Meydanda gezinirken partiden ayrılanların kortejlerine de baktım. Boşanmanın ardından diğerini merak âdettendir. Onlar da pek sarsılmışa benzemiyordu,

en azından kuyruğu dik tutuyor, hatta bizim gibilerden kurtuldukları için sevinçli gözüküyorlardı. Birkaçıyla mahcup biçimde selamlaştık. Ardından Sevil'i de gördüm. Yüzündeki küstah ifade pek değişmemişti, biraz yorgun gözüküyordu o kadar.

"Pek kalabalık değilsiniz!"

Böyle bir dokundurma benim için sürpriz olmadı. Herkesin bir diğerinin kortejini olduğundan az görmesi ışığın kırılmasıyla ilgili bilemediğim bir yasanın sonucuydu. Böylelerine karşı makul davranmak gereksizdi. Makullüğünüz asla karşılık bulamayacaktır. Örneğin, "Evet, bölünme bizi epey zorladı ama yine de krize karşın fena sayılmayız" gibi bir cevap karşıdakinin alaycı tebessümünü yatıştırmayacaktır. Ahmaklara dürüst davranılmayacağını çoktandır öğrenmiştim. Ahmaklık kesintisizdir. Sevil devam ediyordu.

"Bizim korteji gördün mü?"

Muhtemelen partiden ayrılmalarının üzerinden birkaç yıl geçmeden dörde, beşe bölünecek yeni partilerinin kalabalığı hiç de umurumda değildi. Sevil'e verdiğim cevap aynı ölçüde kayıtsızdı.

"Kalabalıkta seçemedim."

Alay ettiğimi düşünerek somurttu. Hırçınlaşmak üzereydi. Sevil'in patlama öncesi hep sol gözü seğirmeye başlardı ve cevap vermemek gibi bir olgunluğu haliyle ondan bekleyemezdim. Tam ağzını açacakken meydanın biraz ilerisinde iki grup birbirine giriverdi. Bulunduğumuz yerden ancak havada uçuşan pet şişeleri, pankart sopalarını görüyorduk. Her mitingde bunlardan bir iki tane olur, basın elbette hareketli bulduğundan mitingde toplanan otuz bin kişiyi, mitingin amacını falan değil kavga sahnelerini gösterirdi. Basın nerede budalalık gördüyse üzerine atlar, kan kanı çeker. Sevil, "Provokasyon var" diye mırıldanarak kendi arkadaşlarının bulunduğu yere doğru koşturmaya başladı. Dalgın dalgın gergin ve hızlı adımlarına baktım. Değişmenin ham hayal masallardan birisi olduğunu insan zamanla anlıyor ama yine de konduramıyor. Miting dağılırken Varol kolumdan çekiştirdi.

"Ne o, kaçanın anası ağlamaz mı diyorsun?"

Gerçekten de kaçıyordum. Bayrakları ve pankartları toparlama işine kalmak istemiyordum. Varol nedense sohbet etmek istiyor. Sesinde mahcubiyete yakın bir tını olduğunda karşıdakiyle insani bir iletişim kurmak istediğini hemen anlardınız. Diğer zamanlar esasen bağırırdı. Koskoca adamın böyle halleriyle nadiren karşılaş-

tığımdan duraksadım. Sıcaklığın ancak zaaf anlarında ortaya çıkışı da insanidir. Yine de buna fazlaca güvenmemek gerek.

"İstersen bir yerde oturup çay içebiliriz."

Varol'un yüzü memnuniyetle gevşedi. En nihayetinde böylesi tekliflerin karşıdan gelmesi güzeldir. Zayıflıktan her yaşta kaçınılmalı.

"Olur. Denize bakan kahvelerden birinde oturalım. Coşkun, Asuman falan da gelecekti. Bekleyelim biraz."

Çay bahçesine varıp oturduğumuza gelenler Coşkun ve Asuman'la sınırlı kalmamıştı. Masada yedi kişi oluvermiştik. Diğer masalara göz gezdirdim. Mitingin dağılışıyla birlikte katılımcılar çeşitli masalara yayılmış, mayıs güneşinin altında mitingi değerlendirmekle, kortejleri karşılaştırmakla meşguldü. Çeşitli partilerin, sendikaların renkleri ve amblemleriyle şenlenmiş şapkalar, masalara boylu boyunca yatırılmış dövizlerle neşeli ve umut vaat eden bir görüntüydü. En azından bu yıl da kendini gösterebilmiş olmanın mutluluğunu herkesin suratında okumak mümkündü. Masada Varol ile benim dışımda herkes epeyce gençti. Kendi aralarındaki neşeli söyleşiye kulak misafiri olmak istemesem de parti çoğunluğu hakkında atıp tuttuklarını ister istemez işitiyorum. Tek tek yüzlerine bakıyorum. Ne kadar da farklı bir dünyada yaşıyorlar. Çok uzaktaki dünyada. İnançta ve adanmışlıkta hep bir mesafe, bir korunaklılık var. Mesafe seslerinden anlaşılıyor. Yanımda oturan Varol masadaki cayırtıdan rahatsız görünmüyorsa da mesafeye umutsuzca içerlediği belli. Benimle özellikle bir şey konuşmak istediği falan yok. Şaşırmıyorum. Konuşulanlara içerlediğini de biliyorum. Kendisini tutuyor. Yeni zamanlara geleneği bileyerek direnmeye çabalamak yıpratıcı. Masada konuşan gençlerin birkaç yıl içinde bu işleri bırakacakları kesin olmasına karşın Varol, ölene kadar çağımızın marşını bildiği makamda söylemeye devam edecek. Her şey değişir muhafızlar kalıcıdır. Acıklı denilecek kadar. Değişim, öncelikle kendisini yüceltenleri imha ederken kendisine aldırmayanlara dokunamıyor. Ama muhafızlar da süreklilik için bir bedel ödüyor kuşkusuz. Tartışma sürüyor, bölünmeden sonra bu kez partideki çoğunluğun budalalığından dem vurulmakta. Düşman yaratmak yaşamanın esasıdır ve Varol'un anlayamadığı şeylerden birisi de buydu. Asuman bu kez kongre karar taslağına dair eleştirilerini sıralayıp neden hâlâ bu sersemlerle çalışıldığını

sorgularken Varol'un kıpırdanmaya başladığını fark ediyorum. İşte başlıyoruz, diyorum.

"Ölüyü fazla yıkarsanız ya osurur ya sıçar!"

Herkes dönüp Varol'a bakıyor. Ardından Varol'un yüksek perdeden uzun konuşması sökün ediyor. Dinlemiyorum, sadece masadaki diğerlerinin genç ve alaycı yüzlerinde geziniyorum. Azarlanmanın özgül ağırlığı son derece düşük. Varol'un azınlıkta kalmayı umursadığı yok. Ne denli uzun süre azınlıktaysanız, gururlu gözlerle avcunuzda sakladığınız hakikatin yalımlarını seyre dalışınız o denli tutkulu olur. Aynı zamanda da öfkeli. Varol'un cümleleri çok katmanlı bir çiçek gibi yapraklarını safha safha açarken evrensel budalalığın kışkırttığı öfke durmaksızın yükseliyordu. Kızgınlık budalalığın azarlamayla düzelebilecek bir hata olduğu inancına yapışıyordu.

"Öyle diyorsun ama geçen mitingde ne slogan attıklarını biliyorsun."

"Bunun bir anlamı yok. Ne öneriyorsun peki!"

"Bunlarla bir şey olmaz!"

"O zaman ne öneriyorsun! Hem kıçınızı kaldırmıyorsunuz hem söylenip duruyorsunuz!"

Kilitlenen tartışma bir ileri bir geri sayıyor. Varol'un bulunduğu duruşu terk etmeye niyeti yok. Gerekirse gemiyle birlikte batmaya razı. Tartışma yatışır, Varol itirazları bastırmanın verdiği gönençle gevşeyip ufka bakıyor.

Parti bölünmeden sonra ilk kez kongreye gidiyordu ama ne hazırlıklara hakkıyla katılacak ne de yeniden bir kurula aday olacak halim vardı. Yorgundum. Günlerin ardı ardına geçip gidişi irade denilen itici güçten kalan en son kırıntıları da hızla çürütüyordu. Akışa teslim olmuştum. Ne kongre ne de Nazlı'nın sendikadan biriyle birlikte olduğu haberi umurumdaydı. Nazlı'yla partide karşılaştığımızda soğukça selamlaşıyorduk o kadar. Boşanmak için mahkemeye başvurduğunu, yakında duruşma celbini alacağımı söylemişti bir keresinde. İlgilenmedim. Evi üç dört ay içinde boşaltmam gerekiyordu, bununla da ilgilenmiyordum. Zaman nefes almaksızın kokuşmasına karşın bir türlü yok olmuyordu.

Çocuk da çürümeyi kabullenmişti, varlığının göze batmamasına gayret ediyordu o kadar. Ürkek yaşamında bu yeni bir şey sayıl-

mazdı. Akşamları yorgun argın geldiğimde sessizce beni bekliyor olurdu. Bir sığıntı gibi görünmezliğe sarınmaya çabalıyor, trendeki kaçak yolcunun kontrolörden kaçışını andırırcasına gözüme gözükmekten kaçınıyordu. İnsanların hangi saiklerle davrandıklarını asla bilemeyiz. Bize düşen kucağımıza bırakılan sonuçlarla beraber yaşayabilmek. Ceyda bile külleniyordu. Zaman tutkuyu uyutarak tedavi ediyor, gerisini çürüyüşün evrensel yasalarına bırakıyordu.

Yazın gelişiyle birlikte canlanan bisiklet montaj hattında her zamankinden çok yoruluyordum o yüzden de eve döndüğümde dikkatimi oğlana verecek halim kalmıyordu. Buna rağmen çocuğun kendini gizlemeye çalışması faydasızdı. Bakıma muhtaç birinin ölmedikçe kendini gözlerden gizleyebilmesi mümkün mü? Bazen hafta sonları oğlanı gezmeye çıkarıyordum. Evde öylesine oturup durması sağlıksızdı. Yakındaki bir çocuk parkına ya da Boğaz'a gidiyorduk birlikte. Çocuk parkını seveceğini sanmıştım ama hiç de öyle görünmüyordu. Başka çocuklardan çekiniyor, salıncağa binmekten de pek hoşlanmıyordu. Salıncağın zincirlerine olanca gücüyle yapışıyor kesik ve ahenkten yoksun hareketlerle kıpırdanıyordu. Hızla ittiğimde korkup bağırmıyordu ama gözlerindeki ifadeden avuç içi kadar benliğinin içine gömüldüğü dipsiz ürküntüyü görebiliyordum. Yavaşça ittiğimde yüzünde mutlu bir ifadenin yeşerdiğini söylemek fazlaca iyimserlik olacak. Sallanırken aniden başını çevirip soran gözlerle bana bakıyor, hâlâ orada olup olmadığımı kontrol ediyordu. Ona fark ettirmeden ansızın kaybolup gideceğimden korkuyordu. Sokakta gözümün önünden ayrılmamakta ısrar ediyor, umumi tuvalete gitmesi gerektiğinde pantolonunu indirmekte kendisine yardım etmemi isteyerek sızlanıyordu. Kimseyle tek kelime konuşmayan, bir tanecik bile arkadaşı olmayan bu oğlan okula başladığında ne olacaktı! Ne olacaksa olacaktı, o da hepimiz gibi kucağında bulduğu sonuçlarla birlikte yaşamayı öğrenecekti nasılsa. Hem bu benim sorunum da değildi. Babası ya da Ceyda çok yakında ortaya çıkacaklar ve evlatlarını alacaklardı. Şu andaki durum zaten açıkça uygunsuz ve hatta yasadışıydı. Kimliği bile olmayan bir çocuğa ne hakla ebeveynlik taslıyordum! Çocuk bende kaldığı sürede zarar görmemeliydi, hepsi bu.

Birkaç denemeden sonra parka gitmekten ben de vazgeçtim. Parktaki anaların veya nadiren de olsa babaların gereksiz sorularına birtakım yalanlar uydurmaya çalışmaktan sıkılmıştım. Bazı

kadınlar benim gibi bir adamın oğluyla ilgileniyor olmasının hoş olduğunu düşünüyorlardı muhakkak. En kötüsü de doğrudan çocuğa yöneltilen sorulardı: "Babanı seviyor musun" veya "Anneciğin parka gelemiyor mu?" İnsanların aptalca sorular demetinden en inciticilerini nasıl olup da seçip yöneltebildiklerini bir türlü anlayamıyordum. Oğlan bunlar karşısında ne hissediyordu acaba? Ya da kimseyi gerçekten seviyor muydu? Muhtemelen kimseyi sevecek durumda değildi. Kimseyi sevmemesinin geleceği için iyi olduğunu düşünüyordum. Yumuşak bir sevgiden çok güçlü bir hisara ihtiyacı vardı yaşayabilmek için. Beni de sevmiyordu kuşkusuz. Bulanık hayatında ara bir duraktım sadece. Hiçbir şeye ilgi duymayan çocuk sadece yaşamaya, hayatta kalmaya çabalıyordu. Buna çabalamak da denilemez. İçgüdüsel bir tavırla kıpırtısızca durmayı becerebilirse suyun yüzeyinde kalabileceğini umuyordu. Böylece ikimiz de parka gitmekten vazgeçmiştik. Çocuk zaten en kötü ihtimalle Esirgeme Kurumu'nda mecburen sosyalleşecekti. Artık çoğunlukla Eminönü'ne veya Boğaz'a götürüyordum oğlanı. Çocukların olmadığı yerlerde daha rahat gibiydi. Gezerken sıkça yorulmasından başka bir şikâyetim yoktu. Ne bir kola, ne gazoz ne de hamburger talep ediyordu. Talepkâr olmamak ayaklar altına alınmanın başlıca koşuludur ama ben bu halden bencilce memnundum. Her şeye razıydı ve üstelik kaderin bir hikmeti sonucu hastalanmıyordu da. Fakat çocuğa sadece sağlık değil bir de kimlik lazımdı! Ne Ceyda'dan ne de babasından bir iz vardı ve kısa sürede bir karara varmalıydım. Ceyda'nın dönüşüne kadar çocuğa sahip çıkmak ya da Çocuk Esirgeme'ye verip ondan kurtulmak. Birlikte yürürken arada bir elimi hafifçe sıkıp yüzüme bakıyordu. Düşündüklerimi hissettiğini sanarak utanıyor, akşam eve döndüğümüzde Ceyda'yı evde bulabileceğim umudunu yitirmediğimi anlıyordum.

O gün oğlanı partiye götürmek zorundaydım. Kongre hazırlık toplantılarından biriydi ve bu tür toplantılar kongrelerin kendisinden önemlidir. Muhalefetin olmadığı ilk kongrenin nasıl gerçekleşeceği, organların nasıl oluşacağı gibi konular konuşulacaktı. Herkeste yeni bir başlangıca dair bir istek olsa da zihinlerdeki yorgunluk bu istekliliğin ardından arsızca sırıtıyor, ümitli konuşmalar bezginliği perdeleyemiyordu. Karşı komşumuz iki gündür hastanedeydi, eve temizliğe gelen kadınsa kendi apartmanlarının temizliğini yap-

makla meşguldü. Yaz artık iyice bastırmıştı. Binada camların açık oluşu sayesinde sigara dumanının çocuğa bir zarar vermeyeceğini umuyordum. Nasıl olsa sesini çıkarmaz, otur denilen yerde oturup kalırdı. Hem toplantıda uzun kalmaya da niyetim yoktu.

Çocuk tahmin ettiğim gibi kalabalıktan ürker gibi oldu. Bir sürü adam ve kadın oradan oraya koşturuyor, çaylar içiliyor, toplantının başlangıcı beklenirken, gelişen olaylarla ilgili yorumlar yapılıyor, dedikodular değiş tokuş ediliyordu. Oğlanı ferah bir yere oturtup eline bir paket bisküvi tutuşturduktan sonra biraz rahatlamıştım. Birkaç meraklı çocukla ilgilenmek, şakalaşmak istedilerse de "yeğenimin" usluluğu karşısında heyecanları pek çabuk söndü. Tufan "yeğen"in kim olduğunu tahmin ediyordu ama oralı olmadı. Kınamadı da. Artık kınanabilecek menzilin çok ötesindeydim.

Çocuk umudu bir yük gibi sırtlanmaktan başka çaresi kalmamışlara bakarak oyalanıyordu. Muhalefete karşı yekvücut olanlar şimdi de kendi aralarında birtakım gruplara bölünerek tartışıyorlardı. Güvensizlik salgın hastalık gibidir. Bıraktığım yerde sessizce oturan oğlanın ne zaman sıkılacağını merak ediyordum. Kongre hazırlıkları birbirine benzer. Bu da doğaldı zira biz aynı dünyanın insanlarıydık, hangi zamanda hangi ülkede yaşarsak yaşayalım, hangi dili konuşursak konuşalım birbirimize benzerdik. Hiçbirimiz tarihin yalan söylediğine inanmayacaktık. Hem umut, gerektiğinde tarihin gittiği yönün tersine gitmeyi de bilmektir. Sıcak ve konuşmaların yavanlığından uzaklaşmaya çalıştım ama artık sığınabileceğim bir Ceyda hayali bile kalmamıştı.

Çaresizce Berlin'i boydan boya kesen duvarın üzerinde tepinenleri seyretmeye başladım ben de: Balyoz gibi, çekiç gibi, keser gibi, hatta tırnak makası gibi akla gelebilecek her türlü bireysel yıkım aletiyle duvardan bir şeyler kopartılmaya çalışılıyor, iğreti dünya apansız devriliyordu. Gömüldüğüm çiçek desenli koltuktan güçbela kalkarak şehirdeki olağanüstü hareketliliği dinliyorum. Televizyondan da bir şey anlaşılmıyor, dışarıdaki başıbozuk gürültüden de. Otto'nun gözleriyle sokağa bakıyorum. Çoktan ölmüş olması beni ilgilendirmiyor, cebimden ömrüne bir on beş yıl ekliyorum. Ne de olsa ölülerin kaderi yaşayanların elindedir. Hâlâ heyecanlandığında Çince kelimeler savuran bunak sokaktan geçenlerden bazılarının elindeki çekicin, pergelin ve başağın çıkarıldığı, ortası delik üç renkli bayrağa bakıyor. Ardından da bayrağı taşıyan kızın

öfkeli kaşlarında okunan yeni zamanın titrek umuduna dikiyor bakışlarını. Her şey bir makasla halledilecek kadar derme çatma olabilir mi? Otto benliğinin kireçlenmiş derinliklerinden gelen tanıdık dürtüyle titredi. Tıpkı Olga! Oysa Olga'nın yüzünü hatırlamıyor bile. Bernburg'da, toplama kampında ölmese o da böyle yürür müydü? Hayır! O da tıpkı Otto gibi kurumuş parmaklarıyla tuttuğu diz battaniyesiyle zorla pencereye gidip olanları anlamaya çalışırdı. O da ürkerdi ve milise telefon edip neden bu serserilere müdahale edilmediği yollu azarlar savururdu. Kimse neden bir şey yapmıyor bunlara! Kimse neden ateş etmiyor! Konuşmacının tekdüze sesinde iyice ısınan rehavet mışıl mışıl yeryüzüne iniyor. Çocuk oturduğu sandalyede kaykılmış uyukluyor. Otto televizyon haberlerinin karşısında elindeki *Neues Deutschland*'la birlikte uyuklarken televizyonda yükselen gürültüyle sıçradı. Gazeteyi yere savurup gözlüğünü düzeltti. Genel Sekreter ülkeyi terk etmiş! Duvardan balyozlarla, tırnaklarla koparılan parçalar dört yana savrulurken içinde bir yerlerde Büyük Seddin üzerine ilk çıktığı ânın lezzeti uyanıverdi. Öylesine uçsuz bucaksız, öylesine yabani ve öylesine gururlu. O duvar balyozla, iş makinesiyle falan yıkılmaz, ancak rüzgâr, kum ve zamanla çökertilebilir. O da yeterince sabırlı olunabilirse. Sırıttı. Moskova da yıkılmaz! Tanklar gelir ve düzen hüküm sürer. Dışarıda gece gündüz durulmayan kıpırtıya sövdü. Zor ortadan kalktığına umut her zaman niceliğe teslim olur. Otto tankların homurtusunu bekliyor ama klakson seslerinden başka bir şey duyulmuyor. Olsun, Moskova yıkılmaz! Kimse böylesine devasa, böylesine acımasızca bir boşunalığı kabullenemez. Gülümsüyorum. Konuşmacının yanında not alan Tufan gülümseyişimin anlamını çözmeye çalışıyor ardından yine kâğıtlarına dönüyor. Otto'ya acıyorum, Moskova'nın düşüşünü görecek kadar, Büyük Set'teki Chanel defilesinde uzun boylu, çekik gözlü kızların sergilediği abiye gece kıyafetlerini görecek kadar yaşatmak istemiyorum. Tarih kimseyi bu kadar hoyratça aldatmamalıdır.

Apartmanın kapısına vardığımızda oğlan iyice kendinden geçmişti. Toplantıdan erken ayrılmak için çocuğu bahane etmiştim. Uykunun boş vermişliğinde yitip gidivermiş oğlanı kucağımda taşıyarak ta kapıya kadar gelmeyi nasıl başardığıma kendim bile şaşırıyordum. Bu cılız çocuğun uyurken bu kadar ağır çekeceğini tahmin etme-

miştim. Belki o kadar ağır değildi, sadece taşıma süresi uzundu. Güzel bir yaz gecesiydi fakat mehtabın tadına varmak için insanın ellerinin boş olması gerekir.

Nihayet apartmana ulaştığımızda bir kolumla çocuğu tutup boş kalan öbür elimle cebimdeki anahtarlara ulaşmaya çalışıyordum. Sadece onun değil benim de uykum gelmişti. Çocuğu elbiselerini bile çıkarmadan yatırıp Otto gibi televizyon karşısında uyuklamaktan başka bir şey düşünmüyordum. Belki ben de bir an spikerin sesiyle sıçrayıp tazelenen dramlara şahitlik edebilirdim. Otto, Tiananmen'e homurdanarak giren tankların alana kurulmuş derme çatma çadır denizin üzerinden hoyratlıkla geçişini görseydi nasıl da memnuniyetle gülümseyip, "Bunu bizimkiler niye beceremedi" diye hayıflanırdı. Belki de sonu Srebnitsa'da biten haberlerle uykum bölünürdü. Gözlerimi ovuşturup bitip tükenmeyen çukurlara, çukurlardaki insan kalıntılarına, toprakla karışmış kemiklere sinmiş büyük umut yüzyılının sonuna bakardım.

Cebimdeki anahtarları kavrayıp kilide hamle ederken ürperdim. Hemen yakınımızda bir gölge büyüyordu! Bu nihayetinde Srebnitsa'dan da, Tiananmen'den de daha somut bir tehditti. Kucağımdaki çocuğu iki elimle birlikte kavrayıp hızla gölgenin kabardığı yana döndüğümde üç metre ötemdeki adamla karşı karşıya geldim. Gölgeye karışmış gözleri seçilmiyordu ve bu haliyle ürkütücüydü. Gözleri parıldamıyordu. Birbirimize bakıyorduk. Boğazımın kuruduğunu hissediyordum. Bir şeyler olacaktı. Ansızın bir şeyler oluverecekti. Adam gölgenin içinde öylece duruyordu. Ansızın bir adım atıp yüzü gölgeden biraz da olsa sıyrıldığında kara kuru uğursuz suratı önümde açılıverdi. Tanıdık bir yüz. Ceyda'yla pavyondan birlikte ayrılan herifin yüzü hakikat dünyasına fışkırıverdi. Çok zaman geçmişti, çok zaman. Tükürüğümle dudaklarımı ıslatmaya çalışıyordum. Hiç değilse bir ses çıkarmalıydım.

"Ne istiyorsun!"

"Ceyda nerede?"

Kucağımdaki oğlan uykusunda bir şeyler mırıldanıyordu. Kesik kesik kelimecikler. Bu adamla gırtlak gırtlağa gelmemiz gerekirken ağzımdan bıkkın ve kısa cümleler çıkıverdi.

"Bilmiyorum. Gitti. Birkaç ay önce gitti."

Adam bir bana bir kucağımda uyuklayan çocuğa baktı. Oğlanın ağırlığını taşıyabilmek giderek güçleşiyordu. Terliyordum. Bu kar-

şılaşmaya zamansız yakalanmıştım. Halbuki çocuğun babası ortaya çıktığında oğlanı onun kollarına bırakarak bomboş kalmış ellerimi ceplerime sokarak yalancı bir hüzün yaşayacağım anı düşlemiştim aylarca. İşte o an bu andı ama ben sadece uyumak istiyordum. Başıyla kucağımdakini işaret etti.

"Peki çocuk?"

"Onu da bırakıp gitti. Seni bekliyordum ben de."

"Niye ki?"

"Senin oğlun değil mi, herhalde bir gün ortaya çıkacaktın."

Sessizlik. Ne demek istediğimi anlamaya çalışırcasına sustu. O da koyu renkli diliyle dudaklarını ıslattı. Gözlerimdeki ifadeyi tarttığını düşünüyordum. Gözlerimdeki ifadeden nasıl biri olduğumu anlamaya çalışıyordu. Sesindeki tehditkâr hava dinmiş, yerini başka bir tınıya bırakmıştı.

"Oğlan benden değil."

Anlayamadım dediğini. Çocuk kucağımda bir top güllesi ağırlığı kazanıyordu. Terliyordum ve kulaklarım uğulduyordu. "Oğlan benden değil." İçimden sayıkladığım cümle küstahça kabarıyordu.

"Oğlan benden değil! Ceyda'nın çocuğu da değil zaten!"

"Kimin çocuğu peki?"

"Kimin piçi olduğunu Ceyda'ya sor!"

Kucağımda artık iyice büyüyen gülleyi, kimsenin sahiplenmediği piçi yere düşürmemek için son kuvvetimi de harcarken gölge belirdiğinin aksi yönde küçüldü, küçüldü ve dilsiz adımlarla yok oluverdi.

Akşam Serinliği

Hava serinliyor. Güneş uzaktaki minarelerin kadim kubbelerinin ardında çoktan battı. Yerinde şimdi sadece serin bir kızıllık var. Birazdan üşümeye başlayacağız. Oğlana bakıyorum. Güneşten geriye kalan berrak aydınlığa değil yeni defterlerine, kitaplarına bakıyor. Artık bir nüfus cüzdanı var. Edinmek için bayağı uğraştım ve en azından bir süre idare edeceğini umuyorum. Haftaya okula başlayacak ama gergin sayılmaz. Hâlâ umursamazlığın renksiz güzelim örtüsünden ayrılamıyor. Sınıfa tek başına girdiğinde diğer ana kuzuları gibi ağlamayacak. Ağlamayı öğrenemedi. Kayıp çocuğun sessizlikten başka öğrendiği bir şey yok. Ama onu da iyi beceriyor. Sustuğunda varlığı yeryüzünden siliniyor. Kitaptaki harfleri usulca gözden geçirişini gülümseyerek seyrediyorum. Parmağını ürkek hareketlerle sayfaların üzerinde gezdiriyor, bazen de mırıldanıyor. Şu ânın ne denli asude bir an olduğunu mırıldanıyorum kendi kendime. Bahçe neredeyse boşalmış, gölgeli tenhalıkta kuşlar yaklaşan geceyi selamlıyor. Asudeliğin kocaman bir yalan olduğunu bilmiyor değilim. Bağdat'ta durmaksızın bombalar patlıyor, Kandehar'da taptaze pusular kuruluyor. Acı uzaklaştıkça egzotik bir tat kazanır. O kadar uzaklara gitmeye gerek yok. Burada, bu kentte sayısız tuzak, sayısız zorbalık ve sayısız acı geceye doğru kabarıyor. Dünkü mitingden cebimde kalmış bildiriye bakıyorum: "Irak'ta Amerikan İşgaline Son!" Yeni bir çağ falan yok, sadece umut adlı inatçı kuş var.

Halit Ziya Uşaklıgil
Aşk-ı Memnu
Mai ve Siyah

Philip Roth
Pastoral Amerika

Demir Özlü
Güvercinler ve Matmazeller - Düş Öyküleri

Thomas Bernhard
Sarsıntı

Ömer F. Oyal
Zaman Lekeleri
Gecelerin En Güzeli

Andrea Camilleri
Unvansız Maktul

Ali Teoman
Horasan Elyazması

Rachel Cusk
Geçiş

Orçun Türkay
Tunç Bey

Kate Atkinson
Mahvolmuş Bir Tanrı

Javier Marias
Acı Bir Başlangıç Bu

Dag Solstag
Mahcubiyet ve Haysiyet

İlhan Durusel
Defterdar

Ian McEwan
Amsterdam'da Düello
Kefaret

Italo Calvino
Zor Sevdalar

Şiir Erkök Yılmaz
Aile İçi Muhabbet

Amin Maalouf
29 Numaralı Koltuğun Hikâyesi -
Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı

Andrew Gibson
Samuel Beckett

Hilmi Yavuz
Lirik Defterler

Julia Kristeva - Philippe Sollers
Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Evlilik

Will Gompertz
Sanatçı Gibi Düşün -
... ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş

John Berger - Selçuk Demirel
Saat Kaç?

Edip Cansever
Çağrılmayan Yakup

Ronit Matalon
Ayak Seslerimiz

Gürsel Korat
Ay Şarkısı

Anne Enright
Yeşil Yol

Margit Schreiner
İnsan Dengesi

Oğuz Demiralp
Ay ile Yıldız Ayrı Düşünce -
Juan Rulfo Edebiyatı Üstüne Bir Okuma

Giorgio Bassani
Kuru Otların Kokusu
Surların İçinde - Beş Ferrara Öyküsü

Behçet Necatigil - Kâmuran Şipal
Dar Bir Çember İçinde

Kâmuran Şipal
Dua Çiçeği

Erlend Loe
Bildiğimiz Dünyanın Sonu

Eugenio Borgna
Şu Bizim Kırılganlığımız

Darryl Cunningham
Büyük Çöküş

Bülent Gözkân
Kant'ın Şemsiyesi

Romain Rolland
Jean-Christophe - I
Jean-Christophe - II

Bülent Eczacıbaşı
İşim Gücüm Budur Benim

Betül Tarıman
Rıza Bıyık

Richard Yates
Mutluluk Fotoğrafı

Uğur Nazlıcan
Bir Dükkânı Beklemek

Ayfer Yavi
Bir Dünya Börek - Böreğin Tarihsel Yolculuğu

Priscilla Mary Işın
Avcılıktan Gurmeliğe - Yemeğin Kültürel Tarihi

Sabahattin Kudret Aksal
Yazılar, Yanıtlar

Hazırlayanlar: Ernesto Ferrero - Luca Baranelli
Calvino Albümü

Tarık Dursun K.
Bağışla Onları

Fredric Jameson
Antikler ve Postmodernler - Formların Tarihselliği Üzerine

Isabelle Mons
Ruhun Kadınları - Psikanalizin Öncü Kadınları

Hazırlayan: Talat Parman
Psikanaliz Defterleri 1 - Çocuk ve Ergen Çalışmaları / Çocuk ve Ergenle Çalışmak

Sébastien Dupont
Psikanaliz Hareketinin Kendini İmhası

John S. Allen
Obur Zihin - Yiyeceklerle İlişkimizin Evrimi

Christopher Bollas
Güneş Patladığında - Şizofreninin Gizemi

Anil Ananthaswamy
Ya Ben Yoksam? - Benliğin Labirentinde Bir Gezinti

Juan Enriquez - Steve Gullans
Kendi Evrimimizi Yönetmek - Yapay seçilim ve rastlantısal olmayan mutasyon yeryüzündeki yaşamı nasıl değiştiriyor?

Thomas Lepeltier
Evrenin Saklı Yüzü - Evrenbilimin Bir Başka Tarihi

Hazırlayanlar: Erden Akbulut - Handan Durgut - Mehmet Ulusel - Yeşim Bilge
Nâzım'ın Cep Defterlerinde - Kavga, Aşk ve Şiir Notları (1937-1942)

Engin Kılıç-Nüket Esen
Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası

Jale Parla
Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret

Ece Ayhan
İyi Bir Güneş
Kınar Hanımın Denizleri
Ortodoksluklar 50 Yaşında (Numaralı Özel Baskı)

Francis Russell
Türkiye'de Görülecek 123 Yer

Claudio Magris
Davanın Reddine

Hannah Kent
Irmağın Cinleri

Marcel Proust
"Kalan Son Güzel Kâğıdım"

Yüksel Pazarkaya
Çevirinin Estetiği ve Çeviri Serüveni

Hazırlayan: Mustafa Demirtaş
İkinci Bir Yaşam - Sevim Burak'ın Edebiyat Dünyası

Marc Augé
Evsiz Bir Adamın Güncesi

Turgut Uyar
Elele Okuyalım - Yazılar ve Söyleşiler 1978-1984

Gültekin Emre
Sere Serpe

Faruk Nafız Çamlıbel
Şarkın Sultanları

Robert Dumezil
Mit ve Destan III - Roma Tarihleri

Philippe Mengue
Yürümek, Koşmak,Yüzmek / Kaçak Beden

Hüseyin Kıran
Yaşamak - Bir Çaba

Nikolay Semyonoviç Leskov
Çelik Pire

Mehmet Rifat
Ruhların İletişimi - Proust ve Müzik

Theodor W. Adorno
Müzik Yazıları - Bir Seçki

Bedirhan Toprak
Duino Buluşması

Mehmet Müfit
Akıllı Aşk, Aptal Aşk ve Amerika

Derleyen: Erman Gören
Homeroscu İlahiler'den Pindaros'a - Arkaik Yunan Şiiri Antolojisi

Paul Valéry
Degas Dans Desen

José Ortega y Gasset
Quijote Üzerine Düşünceler

Füruzan
Kış Gelmeden ~ Sevda Dolu Bir Yaz

Onat Kutlar
Sinema... Sinema

Alberto Manguel
Yabancı Bir Ülkeden Haber Geldi

Elmore Leonard
Rom Kokteyli

Nikolay Vasilyeviç Gogol
Üç Hikâye

Oktay Rifat
Yunan Antologyası
Latin Ozanlarından Çeviriler

Mehmet Can Doğan
Modern Türk Şiiri - Olgular, Eğilimler, Akımlar

Kazuo Ishiguro
Yirminci Yüzyıl Filmini İzlediğim Akşam ve Başka Küçük Keşifler - Nobel Konuşması

Carlo Cassola
Bube'nin Sevgilisi

Hazırlayanlar: Aytaç Demirci - Sabri Sayarı
Mustafa Abdülhalik Renda - Hatırat

İpek Çalışlar
Mustafa Kemal Atatürk - Mücadelesi ve Özel Hayatı

Sue Gerhardt
Sevgi Neden Önemlidir? - Şefkat Bir Bebeğin Beynini Nasıl Biçimlendirir?

Jean-Louis Fournier
Otopsim
Son Siyah Saçım ve İhtiyar Delikanlılara Bazı Öğütler

David Wootton
Bilimin İcadı - Bilim Devrimi'nin Yeni Bir Tarihi

Ferdi Çetin
Evimizi Böyle Yaktım

Roger Ford
Cennetten Mahşere - Ortadoğu'da Birinci Dünya Savaşı

Marina Warner
Bir Zamanlar, Bir Ülkede...

Maksim Gorki
Tolstoy'dan Anılar

Nazan İpşiroğlu - Zehra İpşiroğlu
Bugünden Düne Dünden Bugüne

Hazırlayanlar: Claude Quétel - Jean-Christophe Brisard
Diktatörlerin Çocukları

Fazıl Hüznü Dağlarca
Karşıdüşünce - Vatan Gazetesi Yazıları 1961-1962

M. Kayahan Özgül
Osmanlı'nın Hazânında Gazel Dökümü - Modern Türk Şiirini Ararken
Dîvan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle - Modern Türk Şiirine Doğru

Aytaç Demirci - Yusuf Rıza Düvenci
Bir Mücadele Gazetası! Demokrat İzmir

Wilson Amos Farnsworth
Kapadokya'daki Amerikalı Misyonerlerin Bilinmeyen Tarihi (1853-1903)

Orlando Figes
Nataşa'nın Dansı - Rusya'nın Kültürel Tarihi

Simon Sebag Montefiore
Romanovlar 1613 - 1918

Mehmet Kalpaklı - Walter G. Andrews
Sevgililer Çağı - Erken Modern Osmanlı-Avrupa Kültürü ve Toplumunda Aşk ve Sevgili